

nova **RIJEČ**

ČASOPIS ZA

KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

Nakladnici:

**Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica
NIU „Hrvatska riječ“, Subotica**

Za nakladnike:

**Tomislav Žigmanov
Ivan Ušumović**

Glavni i odgovorni urednik:

Tomislav Žigmanov

Savjet časopisa:

**Neven Ušumović (Umag), Mirko Sebić (Novi Sad),
Stjepan Blažetin (Pečuh), Helena Sablić Tomić (Osijek),
Petar Vuković (Zagreb), Darko Vuković (Novi Sad)**

Uredništvo:

**Katarina Čeliković, Bernadica Ivanković,
Mirko Kopunović, Ljubica Vuković Dulić, Željka Zelić**

Grafičko oblikovanje:

Darko Vuković

Ilustracije u ovom broju:

Darko Vuković

Lektura:

ZKVH

Korektura:

Mirko Kopunović

Priprema i prijelom:

Thomas Šujić

Tisak:

Alfagraf, Petrovaradin

Naklada:

500 primjeraka

ISSN 2334-8208

ČASOPIS ZA
KNJIŽEVNOST I UMJETNOST

br. 1-2

Subotica, prosinca 2018.

SADRŽAJ

NAJMLAĐI I NOVI NARAŠTAJ HRVATSKIH PJESNIKA IZ VOJVODINE

Jovana Gromović

Šarena putovanja	9
Zelengrad	10
Plavigrad	10
Žutograd	11
Zlatnograd	11
Jovana Gromović (biografija)	12

Vedran Horvacki

Besjeda vjetru	13
Pjesnička potraga	13
Noć	14
Poklonjena noć i poljubac zime	15
Ruža	16
Vedran Horvacki (biografija)	16

Marija Brzić

Nismo sami	17
Izraz lica	17
Čovjek	18
Jutro	18
Oko	18
U prolazu	19
Nikoga nema	19
Marija Brzić (biografija)	20

Nikola Turkalj

Menuet za svijet	21
Kao umjetnik umjetniku	21
Ne dirajte u kalendare	22
Breza	23
Dugujem ti kišu	24
Kockice života	24
Polu ure kulture	25
Nikola Turkalj (biografija)	25

Darko Baštovanović

Korijeni	26
Goran	26
Branko	26
Gustav	27
U konačnici tuge	27
Krasote, čistote	27

Alisija	28
Susjeda	28
Darko Baštovanović (biografija)	29

Tatjana Čaćić

Autobiografska	30
Prvi snijeg	30
Prava ja	31
Životna odluka	31
Razgovorljiva	31
Galijom lakog sna	31
Proljeće je	32
Portret jeseni	32
Dvije posljednje riječi pjesme	33
Tatjana Čaćić (biografija)	33

MLADI PJESNICI – DOBITNICI „GORANOVE NAGRADE“

Privedio Neven Ušumović:

Nagrada „Goran za mlade pjesnike“	37
-----------------------------------	----

Martina Vidaić: *Era gmazova*

Martina Vidaić (biografija)	38
Kokoši su krive što postoji Bog	39
Jesen je rodila tkivo	40
Plan: obrana	40
Plan nad planovima	41
Cirkulacija	42
Povijest nestajanja	42

Davor Ivankovac:

<i>Freud na Facebooku</i>	44
Davor Ivankovac (biografija)	44
Screensaver, teške riječi	45
Tobogan	45
Fraktalna (hrđa	
decentriranog subjekta)	46
Dar	47

Goran Čolakhodžić:

<i>Na kraju taj vrt</i>	48
Goran Čolakhodžić (biografija)	48
Botanički vrt	49

Mateja Jurčević: *Bijela vrata*

Mateja Jurčević (biografija)	52
bijelo	53
pohod	53

svjetlo	53	Marko Tucakov	
hvatač snova	54	Krugovi nostalgije u pjesmama	
Sedmorica protiv tebe	54	Zvonimira Nemeta	178
Rukavice	55		
Monika Herceg:			
Početne koordinate	58	KNJIŽEVNO-JEZIČNA I UMJETNIČKA	
Monika Herceg (biografija)	58	BAŠTINA HRVATA U VOJVODINI	
berači	59	Franjo Emanuel Hoško	
gluhe mačke	59	Hrvatski pisac Lovro Bračuljević	
bjesovi	60	iz Budima	187
ptičje smrti	60		
sitne smrti	61	Dalibor Mergel	
odumiranje	62	Balint Vujkov i banatski Hrvati	191
		Zlatko Romić	
SUVREMENA HRVATSKA PROZA		Dijalektalni govor u raljama jezika	196
<i>Zlatna opeklina</i> – nova zbirka priča		Mario Bara	
Nevena Ušumovića	65	Što se dogodilo s projektom	
Neven Ušumović (biografija)	66	<i>Biografskog leksikona</i>	
Pogled na more	67	<i>Hrvata istočnog Srijema?</i>	203
Bikini	69		
kalt & klar	73	Ljubica Vuković Dulić	
		Karikature Ivana Balaževića –	
KRITIČKA IŠČITAVANJA HRVATSKE		Skriveni dio opusa	206
KNJIŽEVNOSTI U VOJVODINI			
Vladimir Nimčević		HRVATSKO NAKLADNIŠTVO	
Život i djelo Balinta Vujkova		U NULTOM DESETLJEČU	
s posebnim osvrtom na njegovu		Neven Ušumović	
monografiju o Blašku Rajiću	87	2006. – Domaća književnost	
		slabo se prodaje	215
Klara Dulić			
Motiv sunca u pjesništvu		SUVREMENE NASTAVNE PRAKSE	
Jakova Kopilovića	134	I NOVI AUTORSKI UDŽBENICI	
		NA HRVATSKOM	
Lajčo Perušić		Lidija Milanković	
Salaš – okvir za opsesiju – osvrt na djelo		Suradničko učenje – mogućnost	
Josipa Temunovića <i>Salašarske skice</i>	139	primjene u nastavi hrvatskog jezika	231
Ivana Andrić Penava, Zvonimir Pažin			
Ivan Bonus – pjesnik koji je koračao		Tamara Štircki Seg i Margareta Uršal	
vizijom vlastita srca	148	Novi autorski udžbenici i nacionalni	
		dodatci na hrvatskom jeziku	239
Darko Baštovanović			
Zatomljena i prešućena patnja – osvrt			
na dvije zaboravljene prozne knjige			
o stradanju Hrvata u vojvodanskome			
dijelu Srijema 1990-ih	171		

ČITANJA KNJIŽEVNE PRODUKCIJE

Mirjana Crnković
Vapaj duše – Lira naiva 2016. 249

Tomislav Žigmanov
Antun Kovač Pašin, *Pisma, ljubav, vino i/kavica* 250

Mirjana Crnković
Miroslav Pendelj, *Posjetitelj* 251

Vladimir Nimčević
Tomislav Žigmanov,
(Ne)skladani divani 252

Milovan Miković
Balint Vujkov, *Bajke 1* 255

Vladimir Nimčević
Ante Sekulić, *Prinosi u godišnjaku*
Tkalčić 257

Zoltan Sič
Zapisane avanture za male i velike 258

Davor Bašić Palković
Dani hrvatske knjige i riječi :
zbornik radova 2017. 262

Klara Dulić
Milovan Miković, *Otići nekamo* 264

Tamara Štricki Seg
Petar Pifat, *Vesel'ite se kršćani* 266

Vladimir Nimčević
300. obljetnica osnutka franjevačke
rezidencije u Subotici : zbornik radova
sa znanstvenog skupa,
3. listopada 2017. 270

Davor Bašić Palković
Ivan Vidak, *Ugljik na suncu* 273

Katarina Čeliković
Željko Šeremešić, *Buđenja riči* 275

Tomislav Žigmanov
Branimir Miroslav Tomlekin,
Pjesme koje treba spaliti 277

Davor Bašić Palković
Lajčo Perušić, *Vrijeme u pokretu* 280

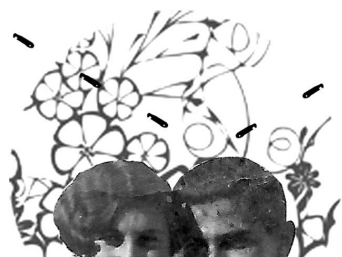
Darko Baštovanović
Zvonimir Pelajić,
Kronike zavičajnih refleksija 281

Vladimir Nimčević
Oliver Shiflish, *Manje straha,*
više sreće: samo naprijed! 283

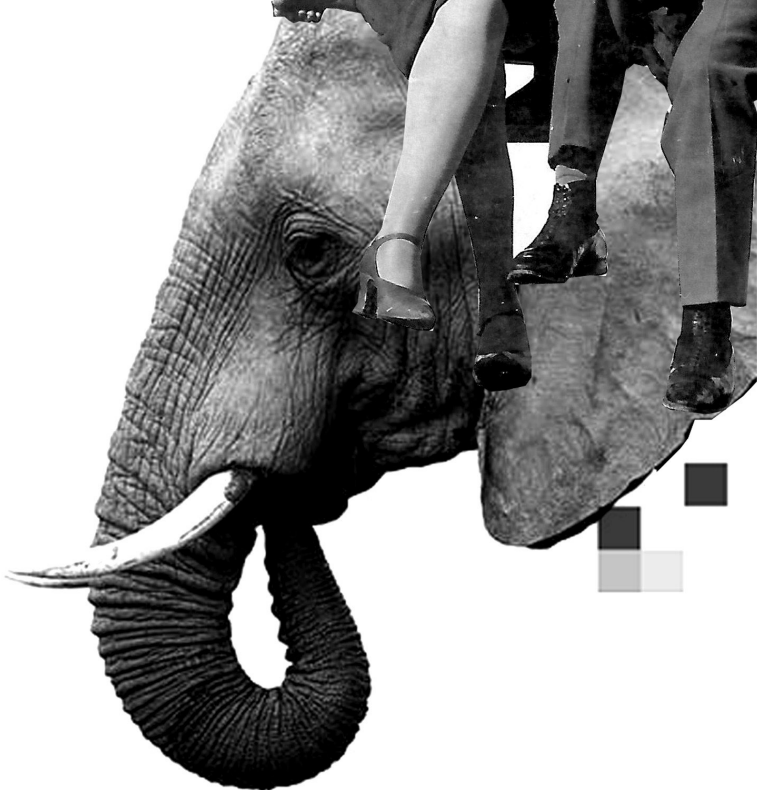
KULTURNO-DRUŠTVENI
DOKUMENTARIJ
(prosinac 2017. – studeni 2018.) 289
Zabilježila **Bernadica Ivanković**

**NAJMLAĐI I NOVI
NARAŠTAJ HRVATSKIH
PJESNIKA IZ VOJVODINE**

**majko
hocu
li i ja
tako?**

Jovana Gromović

/pjesme iz ciklusa „Šarena putovanja/

ŠARENA PUTOVANJA

Putujem,
od mesta do mesta..
U svakom poželjim jednu želju.

Uvik zažmurim,
a u trenu
kad želja krene iz moji misli,
pojavi se jedna boja
koja je ko misto u koje sam došla,
pa se priljiva do zvizda,
a onda se opet do mene vrati.

Ostaje zauvik u mojmu srcu
koje čuva svaku žišku sjaja
što pokupim za uspomenu.

Gradovi ti i sela
znu moju tajnu
pa mi i oni šapću njeve.

Pripunim džepove srićom
i idem dalje...

Boje se upletu jedna za drugu,
zovu mi da istraživam više,
još više,
da moja šarena putovanja
ulipša kogot ko mene sanja...

ZELENGRAD

Je l' ima lipši zagrljaja
od milovanja prstiju
razlistanog tvojga granja
koje pravi ladovinu svakom ko naiđe – putniku, gostu?

Je l' ima lipši ponjava od tvoji,
otkani sa puno žara,
milo zatalasani i okititi prvim proličnim cvićem
na kojima su se mloge ljubavi zanjijale,
a zaljubite oče sjajile
stakalcima koji su i nebo u zeleno obojali?

Nema ni lipše pisme
od kaskanja konja koji igru okolo sokaka tvoji,
a karuce, ko begeš, dodaju zvuka točkova njevi.

Nigdi ne postoju ovaka zvona!
Ni ne čuje se nigdi odzvanjanje ko njevo,
a ni mirnije i tišje noći nigdi nema.

Vamo se najslađa misečina rodiva,
koju može ositit sam' onaj koji zna dodirnit boju tvoju,
Zeleni grade!

PLAVIGRAD

Došla sam ti u goste
i dočekale su mi zdravo umiljate kapi
koje su se došunjale sa Dunava
pa milovale i ljubile moje zajapurito lice.

Tvoj vodeni šlajer mi zagrlijo
i mojmu oku poklonjio boju –
plavu, najplaviju,
duboku.

Je l' postoji lipše misto od ovog?
Puna sriće, zakriščala sam na mistu
di se nebo i Dunav grlu.
Zvizde su sjajile jasnije
i moju sriću uveličale,
a misec mi se sam nasmijo.

Osićam jezu po tilu,
ljubav u srcu,
srića je u svakom mojmu koraku.
Sokaci su tvoji vrili, ko pridveče u lito,
ko noći kad se jasno čuje fićkanje broda koji dolazi u luku
i svagdašnjicu u pripovićku pritvara.
Plavi grade!

ŽUTOGRAD

Ravnica,
Sunce,
zatalasane njive žita!
Vrućina zaljubitog sunca u ravnicu
vamo se zdravo osića.

Je l' sam sunce zaljubito u ovom gradu?
Izgleda da nije!
Vamo se doseljila ljubav koja je zrila, prava.
Cuncukreti i Sunce se ljubu, nije njim sramota!
Baš se volju, podsiću mi na nas.
Sigru njevu sigru i nepristance se ljubu
i ne pristaju se gledat,
pa zlabu svakog ko k'o ja svrati, usput,
pa zastane.
Je l' vamo ljubav divani sigrom merisa,
ukusa,
pogleda!

Tu, u Žutom gradu.

ZLATNOGRAD

Oče ti sjaju
i otkrivu tajnu tvojga srca.

Ti si na pristolju
i caruješ svim bojama.
Ko kraljica
dignite glave puščaješ tvoju haljinu od rodni njiva
da se talasa,
da svi vidu kako si bogata.

Prilipa kraljice,
 okitita salašima
 uživaš u pismi tamburaša koja se čuje daleko
 i koju volji svako ko zna uživati u lipotama ravnice
 kojoj si ti počimalja.

Dukatima na nakinđuritom sprimanju divojačkom
 sjajiš...

Zlatni grade!

Jovana Gromović (Sombor, 2000.), učenica. Osnovnu školu je završila u Monoštoru, a trenutačno pohađa 4. razred Gimnazije „Veljko Petrović“ u Somboru. Pjesmama je zastupljena u nekoliko zajedničkih zbirki poezije mladih: Zbornik pjesama međunarodnog festivala poezije mladih pjesnika *Mašta i snovi* (2015.), *Zbornik književnog stvaralaštva mladih Srbije i dijaspore* (2016.), *Književni godišnjak Gimnazije „Veljko Petrović“* za 2016/2017. U osmom razredu objavljuje svoju prvu knjigu pjesama *Kad budna sanjam* (2014.), a drugu zbirku *Koraci* objavila je 2017. Živi u Monoštoru.

Vedran Horvacki

BESJEDA VJETRU

Kada bih vjetru opisati mogao
snagu vatre što klija u meni
i dubinu želje za dodirom
uspio bih se na goru Frušku
i besjedio lješnjacima i bademima

Obojio bih svoju besjedu u crno
te u žarko crveno ili bijelo
ritam bih joj usadio kroz rime
i gromkim glasom bih nebo osvojio

Zar moliti moram za milost?
Od svoje vatre tražiti primirje
ili moram živjeti sa žudnjom,
živjeti u nekoj odi njoj posvećenoj

Kad bih zimu mogao prizvati sebi
te pjesmu svoju u ledu uklesati
zapisao bih njeno ime plavom tintom
na bijelom polju neke osnježene ravnice

Neka njena oda i ime njeno
krase vječno besjedu vjetra
i zime koje uzimaju dah

PJESNIČKA POTRAGA

U potrazi sam za snovima
žudnja mi negdje u očima
otvara staze bijelog kreča
ružinim laticama prekrivene

Žurim i jurim beskrajno u noći
tražeći san i pjesmu usađenu
u njegovom plodnom tlu

Tumaram gdje spavaju anđeli
zapijem preko prošlih dana

uspinjem se preko blistavih jutara
u kojima žudim nanovo za njom

Žurim i tražim u besanim noćima
dar za oči grešnih ljudi
dok ih zora ne odvede u raj

Tražim pogled i kosu crnu
u mraku svojeg kova je vijam
negdje sam je sakrio ja sam
u svojim stihovima

Negdje možda iza slova sam je sakrio
tu damu koja mi srce čuva
koja mi osmjehe gaji

Možda je san ova potraga moja
koja nema cilja niti svršetka
možda je san pogled njen
što razara planine i ravni muška srca

Ali tražim je i dalje, po navojima
mojih nemirnih stihova
negdje u strofama, u muzici moje duše

Možda je pronađem i izrodi se novo jutro

NOĆ

Postaviš li glavu na postolje mojih prsa
čut ćeš divljanje nemirnog srca
u grudnom košu uskom, što dušu čuva
i stihove neprepoznatljive
tvoje ode od njega sastavljene

Usniš li slatke snove u mome zagrljaju
uvidjet ćeš kako te muze čuvaju
i oko tebe u snovima plešu
pjevujući neke nove tonove
o junacima i tajnama pijeska

Pozvao bih te da mir pronađeš
u mojim tanušnim rukama
i šapatima tihim u noćnim satima

kada svjetlo svijeća otkriva nam dah
i lica sjaje poput porculana

Dodji tu kraj mene, budi i snivaj
sa mnom sklapaj neke nove skladbe
nova jutra nek' se rađaju
neka muze zavide našim dodirima
i promijene tonove pjesama svojih
na tonove balada vječnih

Postavi svoje uho na moje srce
slušaj kako divlja zbog tebe
dodirni me tiho u noći
slušaj moj dah kako nemirno juri
poljubi me po čelu tiho
gledaj mi oči, kako za tebe sjaje

POKLONJENA NOĆ I POLJUBAC ZIME

Poklonjena je još jedna noć
u jazbinama usnulih anđela
i prošla je prebrzo
kao i svaka što prođe

U tihoj jezi nove jesenje noći
odlazim u potrazi za javom
za trijeznim stihom napisanim
u žutom lišću kraj puta

Stavljam šešir crni na promrzlu glavu
i cigaretu u usne popucale od zime
zahvalan sam na zimi
i poljupcima ove noći

Odlazim s pjesmom u glavi
i plesom nekog stranog valcera
napuštam toplotu zagrljaja
tog palog anđela

Poklonjena mi je još jedna noć
i stih mladi, promrzao
u jesenjoj noći mladoj

RUŽA

Gospode, podario si mi novi cvijet
 razdraganog lika, nemirnog pokreta
 mom srcu si podario, što ti služi vjerno
 ali sumnja se nastanila u dušu
 u tvoju svemoć sumnjam sada

Sumnjam Gospode jer
 vjerujem u njen osmjeh djetinji
 u ružu divnu u crno odjevenu
 u snove moje nasmijane
 vjerujem Gospode u njene oči
 i u iskren zagrljaj u mraku
 tihi, najtiši

Upoznao sam Boga u njenog liku
 i u tebe zbog toga posumnjao
 jer pogledom je svijet preokrenula
 a osmjehom sve svoje izrekla
 Tko si ti, o Bože, pored takve moći?

Vrati mi vjeru, Gospode, u svemoć tvoju
 pa mi podari ples s njom
 tajni ples za kojeg ćemo znati
 samo ona i ja
 i zvijezde na nebu

Vedran Horvacki (Subotica, 1996.), student. Osnovnu školu i gimnaziju „Svetozar Marković“ u Subotici završio je na hrvatskom jeziku. Pjesme je objavljivao u godišnjim izdanjima *Lire naive*, *Novoj riječi*, *Subotičkoj Danici* te u časopisu za mlade *Kužiš?!*. Svoje eseje i pjesme objavljivao je na internetskim stranicama *Algero*, časopisima *Kult* i *Pokazivač*. Trenutačno studira novinarstvo na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Novom Sadu i piše za mjesečnik *Kužiš?!* te tjednik *Hrvatska riječ*. Zbirku pjesama *Slike iz beskraj* objavila mu je NIU „Hrvatska riječ“ 2018.

Marija Brzić

NISMO SAMI

Krijem se u zarđaloj kutlači samoće
oslobođena želja, oslobođena grijeha

Gadost je vraćanje u ambis
a sjeta mi zaklanja vid na desno oko

Lijevim se odavno ne služim jer
ga je ubio laser

Gledam kako se iskra života budi
u komadu metala

A zvijezda svijesti pala je i na neočekivana vrata
polako dolazi vrijeme i drugih primata

IZRAZ LICA

Danas vidjeh nekog
tko nije želio biti ovdje
danas vidjeh nekog
tko je nosio izdan izraz lica.
Prostor i vrijeme zavijek su ga okovali,
u vrtlogu misli
u vrtlogu tvari.
Izraz lica
s očima koje nisu ovdje
s dušom koja vijori na vjetru
s pokličom na usnama
koji nikada nije napustio luku.
S bolom i patnjom,
s vriskom,
koji ni sam da definira
umio ne bi.

ČOVJEK

Nemoj mi dramiti
nije ovo tek poneki vapaj srca moga
u ovoj dobi razrokog bola
i vještine glume
svakodnevnog života

Nemoj mi dramiti
nije ovaj bijes tek poneka varka
i izražaj razmaženog jednog bića
sa tri stope velikim lancem
oko vrata

Ne sjedi se ni meni ispod ovog
nije ovo oreol čistote
ne sudim, ne silim
pa daj bar jednom budi čovjek
i razumi riječi moje

JUTRO

Ne, ne bih te budila
ne danas
i nikako ne sad.
Želim te gledati kako sanjaš
lijepo snove
o lijepim stvarima
o nama.
Ne želim prekidati
tu divnu mrežu
iznad tvoje glave.
Ja bih još samo malo
samo malo da te gedam tako iskrenog
tako bezbrižnog

OKO

Iz oka je kanula zvijezda večeri
ugušila se u zraku punom svijeća
i nestala
u svjetlosti koju jede mrak

Mutan vjetar koračao je tiho
kao nikada do sada
usplahirena golubica
pognula je glavu
njen bijeli vrat
umazan je katranom

Spektar sjećanja
implodirao je u trenu
i ostavio trag
točku
na zemljanom platnu

U PROLAZU

Jednom je ta neka
iskrica daleka
prohujala i pored tvoga obraza
urezana na licu
Možda neka stara tajna
spoji te s tim očima u brzom prolazu
i mahnito vijori dugih par trenutaka
možda i par dana
Ali nisu postojale scene
i prigodne riječi
nema prsta sudbine i daha slučajnosti
ali znam šta misliš
poznajem taj pogled
ipak ih je dosta koje volim
u životu mome.

NIKOGA NEMA

I na kraju dana
stišale se sjene
obras'o je korov
i isplivalo lišće

I na kraju dana
svi oni idu
nekim svojim pričama
i životima

Neće te utješiti i nahraniti
 možda samo malo
 netko tuđ
 i pokoji bljesak svjetlosti
 a onda opet
 truni u tmuni

Jer opet
 i na kraju dana
 nikoga nema

Marija Brzić (Kotor, 1994.), studentica. Završila je nižu muzičku školu i Zemunsku gimnaziju. Studentica je na Fakultetu za fizičku kemiju. Pjesme je počela pisati u ranom djetinjstvu, ali im se vraća 2016. godine. Pjesme su joj se kao devetogodišnjakinji pojavile jednom u dječjem programu Happy televizije, a u siječnju 2017. godine je čitala na predstavljanju pjesnika na alternativnom beogradskom događaju „Totalno Argh“. Aktivno nastupa u okviru Hrvatske čitaonice „Fischer“. Prvu pjesmu objavljuje joj „Juhorsko oko“ 2018. godine. Živi u Surčinu.

Nikola Turkalj

MENUET ZA SVIJET

Plešem menuet svojih ideala
na praznim pločnicima lažne slobode
samo stara imena novih admirala
kroz Baraku 5B opet besramno vode.

Niti jedan stari rekvijem slobode
preuređen od Mozarta il' Liszta
ne može utišati simfonije i ode
imena kojima ne znači ništa.

Sonetima cijenu slobode isklešem
krvavim dnevnikom naivno dok prijetete
oprosti, svijete, Vaš valcer ne plešem
dopustite djetetu da bude dijete.

KAO UMJETNIK UMJETNIKU*

Oj budi svoj, cijela tvoja je duša
u nju ne dopusti da uđu zla.
Srce ti u grudima zapovijedi sluša
kreni, lomi u korijenu sva.
Kad se nađeš u bitci takvoj
samo smireno i budi svoj.

Svoj budi, na svijetu sam si sada
zbog tog zarasle prati staze
gnjev, očaj, zavist sad njime vlada,
hej! Ne žuri i ne staji gdje drugi gaze.
Kad žulji tada zaboje, nakupi se gnoj
istrpi, neka vide: Ti si svoj.

Budi svoj, samo sebi budi vičan
ta jednak si svima, nisi sluga
možda si nečiji al` nikom sličan
svoj pruži danak i ne prihvaćaj duga.
Za želje, snove ne uzimaj broj
već kroči hrabro i budi svoj.

Oj, budi svoj! Al` ma što te zadesi
 jer nisu ljudi vrijedni vidjet bola tvog
 ti na lice širok osmijeh nanesi
 ne mrzi no poštuj svakog, poštuj svog.
 Ne trguj za ljubav, nema cifru, broj
 već nježan budi, budi svoj.

Svoj budi, djela ne hvali, probaj skriti
 kad nevolju zatekneš, prijatelj budi pravi.
 Najteže je životom živjeti, a sniti
 pa imaj malo, ostalo drži u glavi.
 Tad kad svaki talent htjet će tvoj
 prodat se nemoj već budi svoj.

Budi svoj, svom kad postaneš stran
 i prekrije te starost, dočeka te sud
 doteturaj uzdignute glave umoran
 oslonjen na, nekada, stari dud.
 Gledajuć ono što si bio, brate moj.
 Ponosno, jer bio si svoj!

**Pjesma je nastala kao omaž Augustu Šenoj
 i meni najznačajnijem mu djelu „Budi svoj“*

NE DIRAJTE U KALENDARE

Ne dirajte u kalendare
 koje drugačije znate
 jer nisu po vašem kroju,
 meni ne smeta
 nit se čudim tome
 što im nisu sve na broju.

Ima ih raznih,
 s istoka na zapad
 i previše vrsta,
 al' jedan samo moj
 zapravo, baš nitko ne zna
 gdje da svrsta.

Znam da vam je čudno
 što vremena imam
 baš uvijek za nešto,
 al' eto, baš kako i rekoh
 sve me ovo vrijeme
 zbog njeg' služi vješto.

Čujem da okolo pričate
o okrutnosti
kojom sebe lažem,
jer ne ide vam u glavu
kako sve na njemu
po svome nahođenju slažem.

Mislite da je meni
ikad bilo stalo
čuti mišljenje vaše?
Gospodo draga
ja čitam kalendare
onako, kako meni paše.

BREZA

Na mjestu gdje se tišina
kroz silnu buku vidi
stoji jedna breza
čvrsta na sred hridi.

U kamenu je stasala,
bez vode sasvim sama.
Viju je bure, kidaju je juga,
ali se breza nikako ne slama.

Ne štiteći tako niti sebe
sjenu baca na kamen goli,
hladom svojim često pokriva
samo lokvu punu soli.

Kad dođe večer,
u mraku punom sjaja
breza se sa horizontom
bolnim krikom spaja.

U novo jutro kada sunce
kroz guste šume pusti svoje zrake
na onoj hridi, odmah do ničega
osta samo male crno-bijele barke.

DUGUJEM TI KIŠU

Možda zaboravljam, ali dugujem ti kišu
zapamćenu kraj bazge gdje misli sežu
kroz rešetke još dvije ruže se njišu
nevidljivu paukovu povijajući mrežu.

Samo tračak tvoje isprepletene vedrine
sad mojim vremenom dodirni u hodu
kroz oblake rasprši rane na hridine
tajnih želja, vješto urezanih u kodu.

Sve boje blještave s namjerom očuti
pjevujući simfoniju tonova što mirišu,
pa poljubi sjetno, ranjivo zašuti
i probudi jer dugujem ti kišu.

KOCKICE ŽIVOTA

Nije li čudno fenjerom tražiti dane,
a istovremeno u strahu gubiti noći,
stajati na rubu do pola prepiljene grane
jedan pomak i nema nam pomoći.

Zamisli, razbacaš kockice života
raspeš ih četiri na sve strane
gledaš brojke, čudiš se, sramota
zbroj na prste jedne ruke stane.

Tad očajan shvatiš da mnogi se trude
baciti kockice u nečije tuđe ime
samo, kocka je kocka pa dok drugima sude
često izgube sebe baveći se time.

Zapitaš se tad čeznutljivo na kraju
koliko tišine kupiti je bitno
da napišeš pjesmu koju svi znaju
tek dok im život odbraja još sitno.

POLA URE KULTURE

Da započnem prvi:
U jednim tiražnim novinama
između redova svima vidljive štampe
pisalo je: „Januarski mraz”.
Dobro, možda nije tema
o kojoj bi trebalo da pričam
jer očigledno nikome nije, osim meni,
nimalo bitan taj izraz.

Vjerujte nije ni meni!
– da ne čitate, rekao bih Vam glasno.
Meni je svejedno
prema kojem kalendaru piše,
al’ k’o za inat u jednom trenu
prelomiti će se nešto među ljudima,
pa će smetati i najgorem jadu
kako zvuk Januara miriše.

I onda umjesto
da pošaljemo onih dvjestotinjak biranih,
na osnovno obrazovanje.
Dnevno, pola ure kulture.
Mi, pustit ćemo sirotinju jedne na druge
pa će izigrani sve ukaljati
i ono će se malo Siječanjskih dječaka
u Januaru bavit ratom umjesto mature!

Nikola Turkalj (Sombor, 1993.), diplomirani građevinski inženjer. Odrastao je u Monoštoru, a nakon završetka 3. razreda osnovne škole s roditeljima se seli u Palešnik, selo kraj Garešnice u Slavoniji. Osnovnu školu pohađao je u Hercegovcu. Nakon završenog sedmog razreda s obitelji se seli u Križevce, gdje završava gimnaziju Ivana Zakmardija Dijankovečkog – opći smjer. Diplomirao je na Fakultetu građevinarstva u Zagrebu (2016.). i stekao zvanje struč. spec. ing. aedif. Zanimaju ga različita područja od književnosti, povijesti, umjetnosti, filma. Bavio se različitim poslovima – konobarenja, ozvučavanja, rada na radiju, izvještavanja, rada na televiziji, pa do rada u struci. Objavio je zbirku pjesama *Menuet za svijet* (2017.) u nakladničkoj kući „Redak” iz Splita.

Darko Baštovanović

/pjesme iz ciklusa „Tuge“/

KORIJENI

I čujem zvuk Lašve čak i ovdje,
 u meni je k'o riječ rassetoga.
 I sjaji se ljepše no Sunce,
 u kosama Šokica moji.
 I dojde mi da zaplačem –
 tu sam med svojima,
 a k'o da nisam...

GORAN

Ispred stoljeća koračaš.
 Vrijeme više ništ ne znači.
 Zastani, putniče,
 daleko je Zagorje,
 ne čuje se riječ kajkavska.
 Krvavom posteljom,
 pokriva te hladna Foča.
 Darujući suzu tuđem plemenu,
 svojemu si najljepšu pjesmu ispjevao.

BRANKO

Dodirnuo bi zvijezde,
 ali malen je jadnik
 što pod njima korača.
 Ne čuje se riječ materinska
 na tuđoj zemlji.
 Hladni mramor
 dušu ti tiska.
 Sjedni, prinče riječi,
 za stol siromaha,
 s njima osta tvoje srce.

GUSTAV

A kad svane,
hoću li jednako voljeti?
O, ne prolazi zima
tako lako.
Nije samo kosa
gusta,
nije samo ona
izljev patnje.
Jer pleme jeca,
prljavost gleda
tak' malena vješala,
a cijelu mi Rvatsku,
na nji postaviše.

U KONAČNICI TUGE

I sad na raskrižjima
umiru stoljeća.
Vrijeme k'o suze
curi i lijeva
kroz pijesak
napukloga sata.
Čistota okaljana,
rukama bludnika,
ko djevica šuti
i ne spominje...
Samo rane i krv živoga,
na ovome što se svijetom naziva,
spasenje nude.

KRASOTE, ČISTOTE

Osjeti,
uskoro će svanut.
Znaj,
prelijepo ti lice, Marijo.
Bačka hladnoćom okovana,
a zime nigdje.

Uskoro će svanut,
sa mnom si, Marijo.
Sad prečistoga kruva
treba blagovat.
Svanut će.
Još jedna zora
u dušu se ureziva.
I znam,
o kako znam, Marijo!,
na tlu ovom
živi će se utjelovit.

ALISIJA

Hej sanjiva,
znam, jesi.
Blista bjelina mjeseca
na kosi ti.
Počuj, tiho stupa,
je, znam pretiho,
noć.
Gustina snježnosti
skriva Vukovar.
Zvone sjeni.
Spojismo nespojivo.
Počuj,
plače Serjoža.
Da, noć je,
Vukovar sni.
Zvona zvuk,
samostan nas budi.
Jest tu smo sad
i opet
tko zna kad...

SUSJEDA

Pogleda tek,
očala istaknu.
Crnina guta,
očiju prekrupnih.
Stubište i kata
kraj.
Jazbine dvije,
neznanca dva.
U teniscama tek,
preotmjena opet.
Kaput tek,
oblikovanost Afrodite krije.
Stubišta kraj,
naše strasti
kraj.
Očiju crnih,
nikad više,
ne vidjeh
sjaj.

Darko Baštovanović (Novi Sad, 1990.), politolog. Osnovnu školu završio je u Beočinu, a srednju u Novome Sadu. Master je politologije. Kada ne piše i ne referira na društvene ili političke procese, voli o važnim životnim procesima referirati kroz pjesme. Središnja Bosna i obiteljsko naslijeđe iste sada ukorijenjeno i u Srijemu neiscrpnja su inspiracija.

Tatjana Čaćić

AUTOBIOGRAFSKA

Tko sam? Što sam?
 Ja sam samo pasionirani promatrač dunje na ormaru,
 neprimjetna sjena zemaljskog postojanja,
 poput bljeska predvečernih svitaca,
 nečujnog titraja u zraku beskućničkog vapaja,
 mirisa precvalog jasmina,
 izblijeđene boje pokošenog livadskog cvijeća,
 slasti puceta prerano obranog grozda,
 opale ljuščice leptirovog lijevog krila,
 bijele crte na listu istobojnog papira,
 dijela lanca kojem karika nedostaje...
 Lastavičjim letom hrlim ka jugu
 jašući uvijek nekako u krivom smjeru,
 ali ipak postojim!

PRVI SNIJEG

Pahulje mi padaju po pramenovima kose
 koje ispod kape proviruju i lijepe se na trepavice.
 Koračam stazom prepunom snijega i
 osjećam kako pod težinom tijela uleže
 uz tako rijedak mi zvuk škriputanja nastalog
 trenjem cipela i produkta tog vremenskog blaženstva.
 Širim ruke kao da pokušavam obgrliti sve pahulje koje nadolaze
 i prisvojiti njihovu mekoću i laganost, svježinu.
 Čudim se spoznaji da je svaka pojedinačno tako kratkopostojana,
 a udružene su ustrajne i prekrasne.

Isto tako sve u prirodi teži sjediniti se, reagirati, stvarati produkt
 pa nije začuđujuće što je čovjek isprazan kada je svjestan činjenice
 da nije ispunjen, da dio sebe ili cijelog ne dijeli, ne reagira...
 I tužna sam jer bih ja bila zadovoljna da samo spajanjem ruku s nekim
 mogu razmjenjivati toplinu u ovim čarobno hladnim, snježnim noćima,
 a ja i dalje koračam sama.

PRAVA JA

Ja koja imam nevinije ruke.
Ja koja imam rumenije obraze.
Ja koja imam zelenije oči.
Ja koja imam rasnije bokove.
Ja koja imam zvučnije ime.
Ja koja imam neperfidnije želje.
Ja koja imam liberalnije stavove.
Ja koja imam pacifističnije ponašanje.
Ja koja imam profinjeniju konverzaciju.
Ja koja imam iskrenije namjere.
Ja koja nemam priliku savršeno ti pristajati!

ŽIVOTNA ODLUKA

Okrenite novi list
ali ne ovog notesa već svog života;
započnite s promjenom prehrane
uživajući u kaloričnim literarnim poslasticama.

RAZGOVORLJIVA

Viknula sam u sebi neke rečenice koje je
vjetar razuma prevrnuo i razlomio do neprepoznatljivosti;
izgovorila sam u sebi neke riječi koje su
izvirile iz tajnih kutaka moždanih vijuga odgovornih za maštu;
promrmljala sam neke slogove koji su se zaglavili
na putu između glasnica i usana;
šapnula sam neke glasove mojim mislima;
a prešutjela sam reći na glas bilo što.

GALIJOM LAKOG SNA

Dodirni me, sasvim slučajno
ali mi reci da to slučajno nije učinjeno,
jer ja gledam te nekim drugim očima
možda upravo onako kako ne treba
i želim te kao žedni putnik željan izvora

ali ne nazirem niti obrise obala
i samo plovim sa tobom galijom lakog sna.

Često osjećam nešto čudno u tvom dahu
i slutim da laskanje miriše na prevaru,
a ne shvaćam što mi se dešava pa strahujem
jer mi nedostaje riječ koja rješava;
u meni je jedna tajna ostala i
tiskam je duboko u beznađe mog sjećanja.

Molim te sada prestani
još imaš priliku – okreni se i nestani.

PROLJEĆE JE

Osjećam da dolazi.
Samo što nije zakoračilo u moj svijet i ja ga iščekujem.

Proljeće, noćas zvat ću te čistotom.

Toliko sam vesela, uzbuđena, hiperaktivna...
Uzavrela krv i uznemiren duh ne daju mi mira
i ne uspijevam se skrasiti niti sekunde.

Čeznem, žudim, želim...
Neprestano žurim, a ništa pametno ne postizem
i kao pčela izgubljena u prostoru lutam,
tražim cvijet – valjda onaj najljepši, najidealniji,
onaj kojeg Sunce obasjava iz najpogodnijeg kuta;
onaj potpuno tajnovit i skriven, nepristupačan,
onaj za kojega se, ako je potrebno, vrijedi i boriti,
onaj kraj kojega ću se primiriti i
vjerujem da ću ga pronaći – jednog proljeća.

PORTRET JESENI

Hodam sa žutim kišobranom
pokušavajući ovim sivim danima dodati malo boje Sunca;
krećem se s noktima nalakiranim u ljubičasto
kako bih sve što prsti dotaknu propratila bojom koja me razveseljava;
promatram očima svijet pokušavajući ga učiniti zelenijim;
čak i moje crvene cipele odudaraju od opalog lišća, osušene trave,

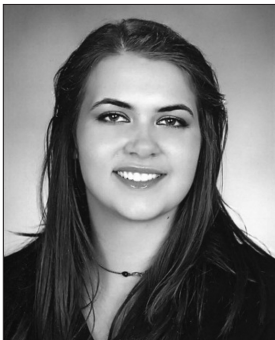

blata, betona dodajući koracima malo vatre i narančasti šal mi privlači poglede;
i u mojoj glavi kovitlac šarene mašte koju ni s kim ne želim dijeliti
jer u ovom bludnom svijetu jedino je ona zlatnog zlata vrijedna...

DVIJE POSLJEDNJE RIJEČI PJESME

Kada te netko mislima prati u stopu
i kada poznatu sjenu koraka uvijek osjetiš za sobom;
kada nečija ruka ne čini teret na tvom ramenu, a prisutnost raspršuje tugu;
riječi iz svog opusa uvijek niže oblikujući skladbu najprikladniju trenutku
i pogledom razumije tvoje neizrečeno;
uvijek daje tercu tvojim suzama i suosjeća s tvojim uspjesima
obostrano vjerujete u nešto imaginarno
i veselite se istim stvarima i pojavama;
a ako ti je i humor dotične individue doista smiješan
sigurno se ta osoba odaziva na ime najbolji prijatelj.

Tatjana Čaćić (Beograd, 1987.), ekologinja. Osnovnu školu završila je u Golubincima, a opću gimnaziju u Staroj Pazovi. Godine 2013. diplomirala je Ekologiju i zaštitu prirode na Biološkom odsjeku, Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, a 2015. Hortikulturu na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Za vrijeme studiranja bavila se edukacijom i popularizacijom znanosti kao suvoditeljica radionica za djecu. Cijeli život posvećena je kulturnom radu, a posebno je interesira etnologija. Članica je ženskog vokalnog ansambla „Zwizde“ koji njeguje tradicijske šokačke napjeve. Prije odlaska na studij aktivno

sudjeluje u kulturnom radu lokalne zajednice kao članica folklorne i tamburaške sekcije Hrvatsko kulturno prosvjetnog društva „Tomislav“. Pjesme piše od tinejdžerskih dana i rijetko se odvaži pokazati ih javnosti. Prve pjesme objavljene su joj u zbirci *Lira naiva*. Trenutačno živi i kao ekologinja radi u Zagrebu.

a ja
kazem
A

ade je Amerikana

**MLADI PJESNICI –
DOBITNICI
„GORANOVE NAGRADE“**

NAGRADA „GORAN ZA MLADE PJESNIKE”

priređio: Neven Ušumović

„Goranovo proljeće” najuglednija je hrvatska pjesnička manifestacija, utemeljena 1964. godine u spomen na velikog pjesnika Ivana Gorana Kovačića. Održava se svake godine na dan pjesnikova rođenja, 21. ožujka, u njegovom rodnom Lukovdolu.

Na taj dan dodjeljuju se danas dvije vrlo ugledne nagrade. „Goranov vijenac” nagrada je za poeziju, koja se dodjeljuje autoru za njegov cjelokupni pjesnički opus i dostignuća u hrvatskoj književnosti. Utemeljena je 1971. godine. Nagrada „Goranov vijenac” sastoji se od Vijenca, kiparskog rada Vojina Bakića te novčanog iznosa.

Nagrada „Goran za mlade pjesnike” utemeljena je 1977. godine. Danas se tom nagradom nastoji stimulirati stvaralaštvo mladih pjesnika u Republici Hrvatskoj i u svim prostorima na kojima postoji književna aktivnost na hrvatskom jeziku. Dodjeljuje se autoru mlađem od 30 godina i to za neobjavljeni rukopis. Nagrada je objavljivanje prve knjige pjesama.

U ovom izboru predstavljamo pet nagrađenih rukopisa koji su u posljednjem desetljeću i objavljeni kao knjiga.

MARTINA VIDAIC: *Era gmazova*

Prosudbena komisija u sastavu: Ana Brnardić, Miroslav Mićanović i Marko Poglačar odlučila je 2011. godine da nagradu „Goran za mlade pjesnike“ dobije **Martina Vidaić**.

Iz obrazloženja uz nagradu: „Pjesnički rukopis Martine Vidaić odlikuje metaforički bogat, polivalentan iskaz, lucidno spajanje raznorodnih jezičnih registara i lakoća kojom se unutar uobičajenog ‘korisničkog’ jezika oživljuje svjež, inovativan poredak stvari.

Usljed prepletenih metafora i slika proviruje liriska junakinja koja, katkad gotovo ispovjednim govorom, čitatelja lako vodi kroz svoj bogato raščlanjeni svijet.

Lirski se svijet referentno zasniva u lokalnom i privatnom: u dvorištu, kući, slijepoj ulici, da bi se pred čitateljevim očima u lakom skoku rastvorio u sebi svojstveno mitološko izvorište i početak, u postanak svijeta, napisan pomoću ‘gmazovskog rječnika.’“ (Ana Brnardić)

Martina Vidaić (Zadar, 1986.) po zvanju je profesorica hrvatskog jezika i književnosti. Do sada je objavila tri zbirke pjesama: *Era gmazova* (SKUD IGK, Zagreb, 2011.; nagrada „Goran za mlade pjesnike“), *Tamni čovjek Birger* (V.B.Z., Zagreb, 2016.; finale nagrade „Janko Polić Kamov“) i *Mehanika peluda* (HDP, Zagreb, 2018.). Pjesme su joj također objavljene u antologiji mlađeg pjesništva *Hrvatska mlada lirika 2014.* (HDP, 2014.), u hrvatsko-rumunjskoj antologiji mlađeg pjesništva *Ritualul omului fericit – 18 poeti croati tineri* (Tracus Arte, 2017.) te u relevantnim književnim časopisima (*Quorum, Relations, Sarajevske sveske, Zadarska smotra, Poezija*). Od godine 2015. sudjeluje u međunarodnom projektu „Versopolis“ koji okuplja pjesničke festivale u cilju promocije perspektivnih europskih pjesnika putem prijevoda i gostovanja.

Martina Vidaić

KOKOŠI SU KRIVE ŠTO POSTOJI BOG

kosa mi je noćas kapa od grube vune
koja se truni na vrat i ono pod čelom (to zovem
razum).

soba me izbljuvala kroz prozor,
bilo joj je mučno zbog toliko nemira.

nebo je obloženo, zgrušano crveno od oblaka.
tako mora da izgleda užarena unutrašnjost peke
koju je čaća kupio u benkovcu na sajmu,
malo napukle sa strane pa zora ulazi.

mrak iza kuće je najgušći šuškanjima,
kao da još uvijek imamo kokošinjac.
imali smo ga dok su ih imali svi susjedi,
tako da nikome nije smrdjelo. jedna susjeda
otkrila je u ocu koljača i prinosila mu kokoši.
kad bi krila zaklepetala, sklopila bi ruke
i molila za njegovu dušu. mislila je s pravom
da bi bog trebao biti nadležan za oca
kao što je otac nadležan za kokoš.
kao što je većinom stvoreno iznad stvoritelja.
ja nisam prilazila kokošima, pogotovo onoj sivoj
koja je imala kosu kao karadžić.
nisam mogla podnijeti toliko moći.

moje tkivo želi noćas nadići sebe.
biti točka koja će izbljuvati novu liniju evolucije.
kokoši znaju,
tako nastaje svaki bog.

posljedice su neuklonjive, ali otklonjive,
pijetao zna kako rascijepiti pukotinu u peki,
pokvariti bogu ručak,
sirovošću nahraniti kokoši.

JESEN JE RODILA TKIVO

možda ne znam puno o životu, ali znam o bojama;
 kad se trešnja i kuća zažute, čizme treba zacrniti.
 to je vražji posao, a vrag nikad ne spava, čak ni popodne,
 uvuče se u nokte i kasnije ga je teško isprati.

žuta kuća luđački titra na lokvi.
 malo dalje, lokva mreška trešnju kao
 trgovac majicu na štandu, robu sumnjive kvalitete,
 zadnji trzaj prirode da podvali boju bez pokrića.
 puž pokušava odvući krošnju u kuću,
 on misli da svaka kuća nastaje kao njegova,
 kad se izluči najtvrdi dio sebe.

zdenka izlazi i ulazi u kuću kao kukavica.
 i nju je žuto izmamilo na površinu. bunarski *dobar dan*
 razmazuje po meni kao sir s kojim dijeli ime.
 ćelava je zbog raka pa nosi ružičastu maramu.
 trebala bi nositi žutu, ili barem crnu.
 ovako, život zvuči neuvjerljivo kad se napiše.
 ipak, dobra strana bojā je njihova prilagodljiva simbolika;
 ako baš hoćeš da netko živi,
 dopustit ćeš mu malo ružičaste laži.

lokve se lede, led se crni od pogleda na čizme.
 sad treba ući u kuću i otipkati pokušaj života arial black,
 najdeblje, kao da je patina iz noktiju
 ušla preko tipkovnice. popustiti težnji poezije
 da nadvlada život u koji je uvučena,
 da iz mekog tkiva izluči još mekše.
 i pritom uopće ne nastane kuća.

PLAN: OBRANA

u svrhu obrane od komaraca
 nekad sam koristila sestru. ona ima
 slatku krv.
 ja nemam krvi.

u zadnje vrijeme područje borbe se suzilo
 na tabletu koja pušta miris.
 od toga mrak postane neznatno teži.
 u kutu se upali krvava točka,

blještavi otisak božjeg prsta.
komarci su pokušaj gluhe noći
da kaže nešto važno,
neartikulirani glasovi podsvijesti.
smrt samo njima namijenjena prijeti,
još ne ubija, božanski odlaže.

nije dovoljno.
treba se obući u sestru,
ubiti što više komaraca do jutra,
smjestiti krvave točke gdje pripadaju,
na bijelo.

ujutro
složiti sestru u ormar,
pedeset posto mene koje se usuđuje.
treba paziti da bude na najbližoj polici.
zatim, otuširati se.

PLAN NAD PLANOVIMA

treba živjeti što tiše. živimo u opasno vrijeme;
balkonska vrata ubijaju ptice.
živimo okruženi penzionerima, okruženost je
korak do predaje.
svaki put kad zaustimo, napa usisa isparine,
vani izlijeće nešto bijelo kao papirnati avion.
poslije nesreće
susjedi iščeprkaju crnu kutiju iz krhotina,
pokušavajući dokučiti srž.
svijet je ono što vidimo s prozora.
kad gledamo kroz balkonska vrata, nešto je veći.
izvana je dvostruk, ako računamo stakla.
ptice ubija nepostojanje neba.

treba živjeti što tiše. hodati na prstima.
kad otvrdnu u papke, obložiti ih spužvom.
prijatiti se, dresirati pazuhe da se ne sklapaju.
utisnuti u uši slušalice, nalik na male tuševe
koji ulijevaju buku unutra
da ne čujemo sudar, nego kad pronademo pticu
pomislimo: susjedi napadaju kineskom robom.
ako tada kojim slučajem i osluhnemo vani,
bit će tiho,
kao pred bilo koju nesreću.

CIRKULACIJA

šake čine oko jedan posto mog tkiva,
 najhladniju stotinu. kad ih stisnem dobijem
 dva zaleđena srca
 kojima je nemoguće kucati
 kao što je nemoguće mojim gnjilim očima
 (proizvedene a neprolivene suze)
 vidjeti razliku između tebe i posteljine.
 sve su mi mogućnosti taktilne,
 ali dlanovima se činite jednako topli
 kao što je razglasu u supermarketu
 jednako ravnodušno
 kad su sniženi krumpiri
 ili kad netko umre u redu za blagajnu.

sve su mi mogućnosti taktilne,
 ali je bolje da se ostvare gdje smo jednako topli,
 gdje je postojanje pokreta dovoljno da budem
 ravnopravno živa
 kao što su osvježivaču zraka ravnopravno živi
 svi koji ga pokretom mogu natjerati
 da ispusti miris.
 po drugim mjerilima ja sam cirkus;
 bar jedan posto mrtva,
 ali još zabavna.

POVIJEST NESTAJANJA

svatko na kraju postane negativ sebe;
 zubi pocrne, kosa pobijeli.
 ponekad samo otpadnu,
 tako potpuno da smile shutter nema smisla,
 tako temeljito da je češljanje češanje.

poljupci se onda nečim popune,
 bijelim bljeskom zaslijepi krotitelje
 (ne volim cirkuse sa životinjama,
 ukroćene zube koji nikad ne pojedu publiku.
 akrobati barem priznaju mišiće.)

zube se onda popuni plombama,
plombe priveže bijelim dlakama
i baci u more.
ribe progutaju udice kao poezija smrt.

smrt je u dobroj formi;
puno se kreće, ne pretjeruje sa zdravim ljudima.
ima tvrde mišiće pa se teško žvače.
zato poezija ima lošu probavu,
debela je i nitko je ne jebe.
utiskuje se u mene
kao da može biti tvrda gdje je meka,
bijela gdje je crna.
nabola se na mene, nogama omotala pas,
kao glista na udici.

ne bih voljela umrijeti u moru,
ima toliko riba koje nisam pojela.

DAVOR IVANKOVAC: *Freud na Facebooku*

Prosudbena komisija u sastavu: Andriana Škunca, Slađan Lipovec i Branislav Oblučar odlučila je 2012. godine da nagradu „Goran za mlade pjesnike“ dobije **Davor Ivankovac**.

Iz obrazloženja uz nagradu: „Zbirku pjesama *Freud na Facebooku* Davora Ivankovca odlikuje upečatljiv spoj liričnosti i cinizma. Pjesnički tekst prostor je uranjanja u različite dimenzije zbilje, od one osobne, preko virtualne i književne do neizbježne društvene i povijesne, o čemu se progovara beskompromisnom žestinom, ali i potrebnom sugestivnošću pjesničkoga jezika.

Od uvodnog ciklusa 'Status (paranoičan)' i pjesme 'Prilog poetici autošpijunaže', u kojoj 'između nade i straha, u podrumskom mirisu stepeništa / najteže je probiti vlastiti password', autor ponire, registrira, katalogizira i (psiho)analizira stanja socijalne anksioznosti, manične depresije, tjeskobe, opsesivno-kompulzivnog poremećaja i neuroze – kako su podnaslovljeni ostali ciklusi – suvremenog subjekta, rastrganog između unutarnjih mrakova, vanjske, nimalo svjetlije pojavne stvarnosti, literature i plavičastog sučelja Facebooka, sugerirajući time ne samo njegovu uronjenost, nego i njegovu ispunjenost tom suvremenom patološkom juhom.“ (Slađan Lipovec)

Davor Ivankovac (Vinkovci, 1984.). Osnovnu i srednju školu završio u Vinkovcima. Filozofski fakultet u Osijeku. Piše poeziju, prozu, književne kritike. Za svoj rad dobio sedam književnih nagrada. Poezija mu je prevedena na nekoliko jezika i zastupljena u nekoliko domaćih i stranih antologija i panorama.

Objavio: *Rezanje magle* (2012.), *Freud na Facebooku* (2013.) i *Doba bršljana* (2018.). Trenutno živi u Nuštru, radi u Vukovaru.

Davor Ivankovac

SCREENSAVER, TEŠKE RIJEČI

Rasprostrt je nad nama i bdije,
u šutljivom treperenju zvijezda, moćan i
paučinst, najstrpljiviji bog.
S prvim protezanjem udova miš je mrdnuo repom
i zijeve se razlio u svije(s)t.
U bezdanosti okvira ekrana,
stolova, ogledala i prozor,
rekonstrukcija simboličkog pisma.
Jutro je dvobojni Facebook iz čije svjetlosti vječne,
blažene plavkasto-bijele,
među zidove privatne i javne,
na klupice, parkove, ulice,
na mostove i stolove *Walkowa*
padaju teške riječi.
U čekaonicama trećega razreda,
na hodnicima bolničkim i životnim,
u galopu metastazirajući,
modeliraju ih lica i geste
u klingonske obrve i čela.
I s Mjeseca i svemirske postaje,
aviona putničkih i vojnih
spuštaju ih padobranski diverzanti,
iz oblaka olujnih i paperjastih,
na nas iz Boga i vraga,
po usnama, ušima i očima,
i u trokute od šalica kave,
moj Bože,
kako jednostavno, tiho i lagano
padaju teške riječi.

TOBOGAN

U svitanje, podne ili sumrak
izlazim u grad pomiren i svjestan:
Zapad je kazna za istočni grijeh.

Ali spoznaja ne utječe na poredak stvari
niti remeti mogućnost pristojnog života.

Tobogani su na svojim mjestima i
klinci se ljuljaju na ljuljačkama.

Klupe su pune umirovljenih čitatelja,
stvarnosnih horoskopa, lektorirane šutnje.

Trideset metara novih nogostupa,
dijalozi u konfliktu sa smijehom
i unatoč udjelu đavla:
lokali mirišu dovoljno za poeziju,
djevojke premalo za prozu.

Prijatelj je prijatelj,
a kava i dalje ima okus kave.

Sunce sja iz vedrine, trava je postojano zelena.

Gledaj, draga, tonem u govna.

FRAKTALNA (HRĐA DECENTRIRANOG SUBJEKTA)

I.
Razdijelili smo i ono malo što smo imali.
Vode pod svodom od voda nad svodom,
precizno kao nadu od budućnosti ili
guštera od repa.

U jari miniranih ljeta nizali smo ih po tračnicama
mekane i mrtve (poput onih ljudi što su
ležali po ulicama) čekajući satima,
vjerujući da će putnički za Borovo
opet jednom proći.

(Nad uzavrelim šinama danas još treperi
rascjepkana strpljivost).

II.
I ono što su dobili razdijelili su.
Sebe od sebe i košmare od ljubavi,
mukotržno kao patetiku od lirike ili
poraze od srama.

Gle kako djetinjstvo otpada od zrelosti,
kako simbolika ostaje bez stvarnosti, falusoidna,
poput one kupole od tenka
na nuštarskome križanju.

Tablete za želudac ne smanjuju tjeskobu.

U slavonskim ravnicama
žučni je kamen postavljen za međašni.

III.

Među staro željezo
razdijelili smo Ciganima.
Sentiment do segmenta, hladnjak pokraj šporeta.

Fraktalno hrđaju semantostilemi.

Ovo deprimira kao stvarnosna proza, mislio sam naglas.
Onda čitaj poeziju, dobacio je lukavac.
Ostat će ti nešto, konzerva sardine,
mali plavi poni...
kojega je odavno razdijelila granata.

Precizno kao Russella od filozofije,
detonaciju od posljedice.

DAR

Jučer je opet naišla Ana
podijeliti sa mnom nisku novih mudrosti,
životnih istina neporecivih poput:
*jebeš hrvatskog poduzetnika bez auta
i pjesnika bez autoreference!*

Stoga kažem: *jebeš sve!*
Tobogan mi je najbolja do sada:
u njoj je sve klizilo lako i glatko,
i u nju i iz nje...

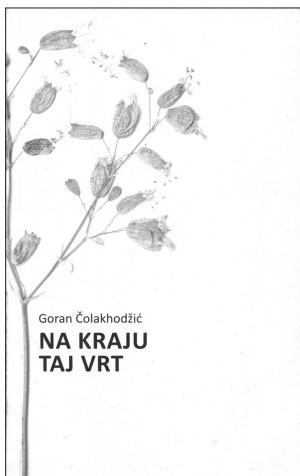
... a ovo gdje živim sigurno je Zagreb,
/mitsko mjesto Domovinskog rata/
jer ovo je Selska 116c
s lavorom, krevetom i stolom pretrpanim knjigama.
Ali kamo nakon tobogana, kako dalje
kroz ovu hrapavost (jezika i teksta)?

Izluđuje me susjedov pas, noću.
Danju, nervira me susjedova kosilica.

I nitko se nije opet bacio pod kombajn,
te je ovršeno dodatnih sto jutara.

.....

Jebeš sve, potpuno se slažem.
Život je dar
umotan u šmirgl-papir.

GORAN ČOLAKHODŽIĆ: *Na kraju taj vrt*

Prosudbena komisija u sastavu Davor Ivan-kovac, Dorta Jagić i Marko Pogačar odlučila je da 2015. godine nagradu „Goran za mlade pjesnike“ dobije **Goran Čolakhodžić**.

Iz obrazloženja uz nagradu: „Zbirka pjesama *Na kraju taj vrt* Gorana Čolakhodžića primjer je uspjele konstrukcije subjekta kao protago-nista lirске radnje i samih poprišta zbivanja, koja su dosljedno provedena kroz brižljivo oblikovani koncept, te imenovana kao vrt, voćnjak, šuma i grad. Oni se u prostoru i vre-menu, ali i u njegovoj (pod)svijesti, pretapaju, na razne načine prožimaju, međusobno poti-skuju i supostoje, često jedno na račun dru-goga.

Lirski subjekt, načinjen iz tvrde gline samoga vrta, znatno je više od pukog svjedoka i promatrača svijeta, vrt je njegova istinska personifikacija i metafora, psihičko stanje i snovita halucinacija.

Kroz relativiziranje protoka vremena i prirodnih mijena, desakralizaciju me-tafizičkog i oduhovljenje materijalnog, dojmljivim pjesničkim slikama (pri-mjerice, tuga se vraća u mrak kao gujavica u zemlju) subjekt „filozofira“ o tijesnoj povezanosti čovjeka sa zemljom, o nemogućnosti bijega, ali i pot-punog stapanja doli u smrti, dok ljudsko tijelo i život prispodobljuje „bilj-nim“, uglavnom „povrtnim“ i „šumskim“ metaforama (pore nalik na žilice lišća, / prozirne dlačice kao na breskvi) da bi nakon svih tih malenih kružnih putanja učinio i onu veliku – simbolički se na kraju knjige vrativši do vrta okruženog gradom – ili do vanjske strane njegovih ograda i rešetki.“ (Davor Ivankovac)

Goran Čolakhodžić rođen je 1990. u Zagrebu. Diplomirao je engleski i ru-munjski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u istom gradu. Piše i prevodi. Godine 2015. za rukopis *Na kraju taj vrt* dobio je nagradu „Goran za mlade pjesnike“, nakon čega mu je objavljen istoimeni prvijenac. Zbirka je prepoznata i u Makedoniji 2017. godine međunarodnom nagradom za prvu knjigu „Mostovi Struge“. Dobitnik je nagrade SFera za najbolju knji-ževnu minijaturu spekulativne/SF tematike u 2017. Sudjeluje u europskoj pjesničkoj platformi Versopolis.

Objavio: *Na kraju taj vrt* (SKUD „Ivan Goran Kovačić“, Zagreb, 2015); *Pred gradom su kosci* (Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb, 2018).

Goran Čolakhodžić

BOTANIČKI VRT

*O serre au milieu des fôrets!
Et vos portes à jamais closes!*

M. Maeterlinck

1.

zide između vrata i kuta na kraju
jednako sumračne ulice
vrata između zidova zraka
koji znače rubnik svijeta
(jednog svijeta, tek jednog među svjetovima)
kute između svjetla i mraka
vrha i klanca
(Horvatovca – Medveščaka)
botanički vrte, tko zna čega u tebi ima
iza meni uvijek zatvorenih vrata
u tvom je središtu sjecište staza
crna mlaka među vrhovima
dlakavih lijeha
koje strše poluotocima
na zasute puteljke iglicama salvijama
botanički vrte botanički vrte
moje se misli mehanički vrte
po stakleniku tebi u centru
o serre au milieu des fôrets
sa svih ga strana opkoljava sjena
visokih jela, omorika, tisa, kvrgavih kuća
o vrte na rubniku svijeta
sličan si hangaru prepunom jeke
sličan si mjestu gdje umiru ljeta
(tamo negdje petnaesti rujna)
o vrte o stakleniče o mehanički botanički
pipci dugačkih cijevi napajaju redove šaša
u mraku u vlazi zatvorena vrata
hidroponski uzgoj farmakofita o vrte
moje noge mehanički prte
snijeg i led i gazeći k tebi
prelazim Schrottovu, povlačim vrata
vrata su tvrda; preskačem vrata
poda mnom kamenje hrusta, puca i krči

o stakleniče u središtu šume
et vos portes à jamais closes
 što je taj vrt na kraju mog puta
 iza njega bolnica, bolnica na obali jarka
 vi gradski tramvaji punim jedrom po vodi Medveščaka
 kamo, tramvaji, mehanički vrtovi
 povijuše ruku cvjetovi glava o staklenici
 zašto taj vrt u mrklome mraku na kraju ulice smrti
 odrazi grada
 mirisi stuba
 o vrte o noći o Bože kad ćemo imati kišu
 i vjetar i snijeg u stakleniku

2.

samo sam jednom bio pred vratima vrta
 niske su šipke rekle tek prijazno *nećeš*
 iako, rado bih bio ušao dublje
 pošao stazicom do staklenika
 da, staklenika u središtu šume
 svega što ondje ima i u mojoj duši
 bolesne stalne mirisne analogije tome

3.

palim vrt palim vrt palim palim ulicu
 polijevam snijegom i suzama požar i čekam
 čekam da puknu stranice mog staklenika
 o kad ćemo imati kišu i snijeg i vjetar
 ako ne sada u stakleniku
 palim vrt palim odoljen palim fatsijujaponicu palim
 o vrte u središtu šume
 bolnicu, bolnicu na kraju vrta
 tramvaje
 mrtve
 dođi pa tako si blizu da požar ti tuče u prozor
 dođi pomogni, dođi i spali
 pucaju stranice mog staklenika i sve što se u njemu gnijezdi
 kulja kroz rešetke rupe okvire
 lopoči
 tijela
 jer kad ćemo imati kišu i snijeg i znoj i tijela u stakleniku
 ako ne sad
 od vrha do klanca

leđa
njedra
slabine

4.

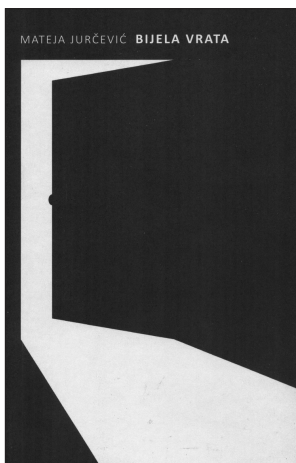
želim pobjeći
neću da me uhvate niti da imam ikakve veze
s požarom vrta i staklenika
imao sam puno pravo spaliti sve i otići mirno
to mislim potpada možda pod kršenje javnoga reda i mira
ali ne, imao sam kaput, kapuljaču, plahtu
i nije me briga
nije ni tebe, nemaju veze oni sad s tobom, odlazi kući
spavaj u sobi
skidaj se gol i nemoj ni slučajno da te tko vidi
želim pobjeći neću da me progone niti da ikako požar vežem
uz javu i stvarnost
sad ću se silom probuditi doma
u krevetu bit će još rano
o vrte botanički vrte na kraju ulice smrti pa onda ukoso gore
sada te nema, već šikara puna pepelnih dina
skriva u središtu kostur tvog staklenika
šuti. spavaj. moći. crni.

5.

botanički vrte na kraju ulice mira
i vi vrata koja ga čuvate tihim
na kvaku spuštam svoju koščatu ruku.
kvaka je mokra. oblizujem kapi.
opet, polako, na Zagreb sipi kiša
svjetlonosna kiša
a ja se spuštam ravno pa dolje
po stubama ukoso dolje

6.

u daljini, postavši huka, prolazi jutarnji tramvaj

MATEJA JURČEVIĆ: *Bijela vrata*

Prosudbena komisija u sastavu Kemal Mujičić Artnam, Olja Savičević Ivančević i Ivica Prtenjača odlučila je 2016. godine da nagradu „Goran za mlade pjesnike“ dobije **Mateja Jurčević**.

Iz obrazloženja uz nagradu: „Poezija Mateje Jurčević bogata je nasljeđem, iskustvom vrlo šarolike pjesničke lektire, kombinacija je to strasnog interesa za pjesničko stvaranje i vrlo pristojnog osjećanja vlastitog mjesta u svemu tome. Iako tek na pragu gotovo punoljetnosti, Jurčević u svojoj poeziji demonstrira umijeće redukcije, ali i sposobnost pronalaska drugog očišta, spola ili glasa. U vrlo decentnim, dubinskim pomacima ona svjedoči prva iskustva

svega što je okružuje i ispunjava. U tom je smislu njezina poezija glavni filter, ali sad već i spremište za neki novi, još intenzivniji početak.

Komprimirana misao, malih, ali snažnih pomaka, u čvrsto organiziranom tijelu pjesme, svjedoči o talentu opremljenom dobrim uzorima, načitanoj mladoj pjesničkoj osobnosti koja na pragu tek dvadeset i prve godine života manifestira suverenost vlastitog pjesničkog koncepta i hrabrost koja odlikuje mnogo zrelije pjesničke glasove.“ (Ivica Prtenjača)

Mateja Jurčević (Vinkovci, 1995.) studira komparativnu književnost i bibliotekarstvo na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na Goranovu proljeću 2016. osvojila je nagradu „Goran za mlade pjesnike“ za rukopis *Paranoja* koji je 2017. objavljen pod naslovom *Bijela vrata*. Dobitnica je povelje uspješnosti na Danima Josipa i Ivana Kozarca 2017. Kratko vrijeme pisala je književne kritike za portal Booksa.hr. Poeziju je objavljivala u časopisima *Tema* i *Eckermann* te na raznim portalima.

Mateja Jurčević

bijelo

naš barjak je čist mi nemamo mrlje naš
barjak ne upija krv naš barjak nema
grba jer naša domovina nema kraja a
kralja nema jer je otišao spašavati trsku
za hranu rijetkim medvjedima filtrirati
vodu za bijele ribe kroz sito čiste
plazme a kralja nema kralja nema jer
je otišao naš barjak je čist kao odore
naših vojnika i naši otrovi ubijaju ljudski
naš barjak je čist kao sterilna bojišta
po kojima koračaju izbijeljena platna
legije nemislećih

pohod

veljača satelit zemlje nebesko tijelo
kaže se mjesec ne ispravlja me nije
mi do znanja točnost je vrlina bolesti ja
nisam bolestan posjećuju me kao rod
isti smo i potreba je da uviru moju
krv zašto govoriš da sam eksponat
nisam se obrijao dugo oplijenili su
me prošli mjesec uzeli britvu
i zaboravili moju vanjštinu to još ne
znači da sam kralj u zvjerinjaku
abdicirani lav prolazi kroz špalir svi će
kopitari izdubiti zemlju za njegovo
smaknuće bijele ptice rumene se od
sramote

svjetlo

svakoga dana u šest popodne molimo
se bogu svakoga dana u šest popodne
voda je tražen sakrament svakoga dana
u šest popodne gori bijelo raslinje
ljiljani ljiljani ljiljani tko će hodočastiti
u golo svetište ostat ćemo sami ostat

ćemo zarobljeni u okomiti sirup u vrele
 točke akupunkture u propaljenoj odjeći
 toplina će izjesti svu našu slatkoću
 jagodice jabučice ostat će samo košara
 koštica možda nas netko kupi ne recite
 da ovdje nije postojao voćnjak ne recite
 da su klice u urnama

hvatač snova

otvorite ne kucajte koštanim šaržerom
 otvorite ne uznemirujte mrtve koji tek
 uče pobožni gard otvorite već smo
 dolje i ne čujemo naša je svrha
 ispunjena sanjali smo uvijek loše zijev
 između naših riječi umorna apostrofa i
 gluha slikovitost otvorite smjesta ne
 ne brinite nikada ne bih svjesno u
 pretvorbu otvorite ali ako svijesti nema
 otvorite bijeli pauci izviru otvorite i
 sapeto je tijelo u užad i perle otvorite
 stavite me kraj uzglavlja u mojoj kosi
 izgara zla kob

SEDMORICA PROTIV TEBE

Ne postoji način da se prijeđe
 na stranu koja nije naša.

Prolaznici koje hvatam za ruke
 uzmiču kada kažem –
 povedite me.

Gledam u zgaženi hrbat
 egzotičnoga konja.

Ne bih mogao preko njega,
 i ja sam ležao tu
 i čekao sa strahom.

Posvuda duge trčeće oči,
 na cesti je magla.

Oni prolaze posred rijeke,
dižu je na mene,
osjećam, sav sam u krvi.

Četrnaest zjenica,
strašna množina.

Ne dopuštaju mi da krenem,
njihova kopita,
njihove trublje.

rukavice

U trgovini iz koje sam se bojao izići praznih ruku
kupio sam rukavice.
Rukavice uvijek mogu zatrebati, korisnije su od
čokolade za dijabetičare
i žvakaćih guma.

Rukavice su:
crne,
od svinjske kože,
prošivene smeđim koncem.
Prsti su duži od mojih,
izgledam elegantno
i lopovski.

Prolazim ulicom:
kradem djeci nosove,
majke im sklanjaju lica
u podstave kaputa.

Stavljam rukavice:
na obraze,
pod bradu,
njušim ih,
povraćam od žestine,
petak je i treba postiti od mirisa.

Ulazim u tramvaj:
bacam ih u lice balavcu
koji ne ustaje,
tražim ih pod sjedalom,
bivam ismijan.

Navlačim ih,
naslanjam se
u prostor namijenjen
kolijevkama i kolicima,
prelazim nježno po rukohvatu
– kako je čudesno, kako je nestvarno –
ime umire u koži
i tragovi gube tijelo.

Neće me naći,
nikada me neće naći.

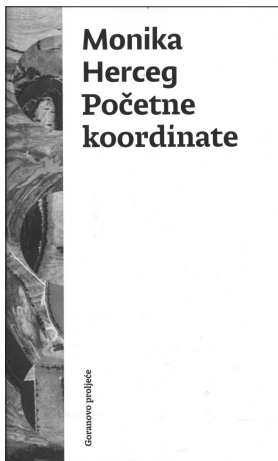

**dok
dobuje
kisa**

**i je
č**

MONIKA HERCEG: *Početne koordinate*

Prosudbena komisija u sastavu: Ana Brnardić Opriou, Slađan Lipovec i Ivan Šamija odlučila je 2017. godine da se nagrada Goran za mlade pjesnike dodijeli **Moniki Herceg** za rukopis *Početne koordinate*.

Iz obrazloženja uz nagradu: „Knjiga *Početne koordinate* Monike Herceg čvrsto je koncipirana i iznimno dobro izvedena poetska zbirka, u kojoj se autorica koristeći pjesnički izraz upušta u avanturu promišljanja kako općih suvremenih tema tako i vlastitih iskustava kao što su djetinjstvo, porodica, zavičaj, rat...

Dominantna tema je svakako smrt, međutim ne smrt kao konačno stanje, nego kao dio stalnih kružnih životnih procesa. U tom smislu naslovi i podnaslovi ciklusa „Zmijske smrti (Podrijetlo)“, „Ptičje smrti (Bijeg)“, „Mačje smrti (Izbjegništvo)“, „Zečje smrti (Povratak)“ u suglasju su sa svakim koncizno napisanim i izbrušenim stihom u zbirci, a narativnost tekstova nadograđena je sjajnim pjesničkim slikama, koje rezultiraju užitkom čitanja, dok naslov *Početne koordinate* pojačava dojam da je riječ o duboko promišljenoj, proživljenoj i ispisanom knjizi. Njome Monika Herceg, možemo to već sada reći, zauzima čvrste i istaknute koordinate u suvremenom hrvatskom pjesničkom korpusu, a i šire.“ (Slađan Lipovec)

Monika Herceg rođena je 1990. u Sisku. Studira fiziku na Sveučilištu u Rijeci. Nagradu „Goran za mlade pjesnike“ za najbolji debitantski neobjavljeni rukopis *Početne koordinate* dobila je 2017. godine. Knjiga je objavljena 2018. godine i nagrađena „Kvirinovom“ nagradom za mlade pjesnike te nagradom „Fran Galović“ za najbolje književno djelo na temu zavičaja i / ili identiteta. Iste godine Monika Herceg dobila je nagradu „Na vrh jezika“ za najbolji neobjavljeni rukopis, a knjiga će biti objavljena 2019. godine. Osvojila je drugu nagradu na međunarodnom natječaju za poeziju „Castello di Duino“ 2016. i prvu nagradu na regionalnom natječaju humoristično-satiričnog žanra „Stevan Sremac“ 2017.

Monika Herceg

berači

kad kesten rodi šuma je puna berača
glasovi trče leđima žena
kao divlje životinje
pomlađujući ih stranim naglascima
i njihova se puna tijela otvaraju
kao prazni ormari

stranci u šumi ostavljaju cipele i dobre namjere
bosi utrčavaju u postelje
gužvaju suhu kožu
pod prstima kao pod mrazom pucaju oči
poput bobica grožđa pred zrenje
i umjesto pijetlova bude selo

početkom ljeta u vinogradu niknu djeca
bez očeva
kao pečurke iza kiše

gluhe mačke

kad je gromovnik presložio nebo
prvi grom udario je u našu štalu
a drugi u mladu katu

zakopali su je do glave
u vrt kraj gredica luka
i čekali dva dana
da joj prokljaju ruke
iz mokre crnice

bilo je to još jedno čudo
kojem su svjedočili seljani
naše gluhe mačke nesretno su mijaukale
ne mogavši čuti svoje glasove
ni preduće utrobe pune miševa i mačića
a kata je nosila munju pod srcem
koje je preskakalo
kao pokvarena igračka

bjesovi

ako je zima dovoljno hladna
 smrznu se seoski psi i njihova mršava tijela
 izgledaju mjesecima kao muzejski primjerci
 zapuše li ledeni vjetar
 otpadaju im repovi
 pa stoje osakaćeni

za takvih zima iz planina
 spušta se čopor vukova
 jer ih psi neće odati
 za takvih zima
 množe se bjesovi u ognjištima
 i ulaze u seljane kao sezonska gripa

baka kaže da je tako oduvijek
 bjesovi se u usta uvlače kad najmanje očekuješ
 pa iza ponoći obilaze vučje brloge
 u maternicama žena izrastu vučja djeca

ne smije nas prevariti kaže baka
 što nose dječja lica
 u njima vukovi rastu brže od ljudi
 i kad tad
 ugrist će

ptičje smrti

nitko ne priča o pticama
 u koje useljava zima
 na perju im otvrdne svjetlost
 pa padaju iz smrznutih oblaka
 nemoćne i pune krajolika

u vrapcima zima izjeda najupornije
 unutarnje putokaze
 pa se stropoštaju kroz nebo kao
 kamikaze
 u naslage bijelog mira

generacijama čuvamo tajnu
 da ptice zapravo ne umiru

s prvom južinom
u njima ožive sunčeve pjege
koje ih vrata na početne
koordinate

sitne smrti

glasno dišemo zbog nesnosne sparine
spavajući u istoj sobi
tjeskoba je teža od zraka
ispuni prostor poput ugljičnog dioksida
pa se pogušimo u košmaru

u očevom se snu koti praznina
kao zlatice na krumpiru
dok u potpunosti ne unište nasade
svako malo nakašlje se
poput mačka koji izbacuje
klupko dlaka
brat škrguće zubima
majka je nepomična
stisnutih usnica
nalik na sliku gospe kojoj se moli
nekad se nagnem nad njeno lice
da provjerim diše li

oslušujem i
kako prerastamo već tijesne cipele
kako nam tamni kosa
i troši se hrskavica dok trčimo
vani izgara atmosfera
a u nama gore dječja tijela
kao rođendanske svjećice
dovoljno brzo da se ujutro
ne sjećamo

odumiranje

nije se stigao vratiti s nama
živjeti s lisicama ježevima i srnama
ali slika voćnjaka koju nam je poklanjao svakog proljeća
s godinama je narasla u biosustav njegovih šljiva
velike stare kruške koja se sustavno pomlađivala
i dvije trešnje koje bi se zarumenjele
uvijek u svibnju

usred jesenskog stapanja
prekopali bismo tunel kroz vrijeme
i preko smrti pričali s njim
obrasli bršljanima
puni koštica šljiva
koje su nas odgajale

kad se dogodilo odumiranje
jeseni su se pojele unatrag
nisu nas više doticale

nitko ne ubire šljive
a djed osamljeno sjedi
ispod stare kruške
čekajući da se sjetimo

**SUVREMENA
HRVATSKA PROZA**

gdje pjevaju o slavi

JURKOVIĆ

ZLATNA OPEKLINA – NOVA ZBIRKA PRIČA NEVENA UŠUMOVIĆA

Jednu od osnovnih poveznica priča u zbirci *Zlatna opeklina* Nevena Ušumovića, koja bi iz tiska trebala izaći do kraja 2019. godine, predstavlja turistička reprezentacija istarskih gradova i krajolika, kulturne baštine i tradicije. Područje turističkih djelatnosti meta je različitih poetičkih zahvata pri kojemu se različiti aspekti turizma „prevode“ u pseudodokumentarnu, povijesnu, ali i kriminalističku i fantastičnu žanrovsku fikciju. Naime, u samoj turističkoj djelatnosti pokušava se tako različitim putevima doći do onog fikcionalizirajućeg momenta koji karakterizira menadžment te djelatnosti, odnosno onoga što se stručno naziva „menadžmentom turističke destinacije“.

Ideja vodilja ove zbirke očigledna je činjenica da se Hrvatska u cjelini u novoj europskoj konstelaciji prepoznaje prije svega kao turistička destinacija. Kako bi naznačio povijesnost tog hrvatskog „usuda“, Ušumović radnju svojih priča smješta u različita razdoblja: jednu od dužih u razdoblje neposredno nakon II. svjetskog rata, u vrijeme kada u istarskoj Zoni B žitelji više razmišljaju o odlasku i napuštanju rodnog kraja, nego o njegovim ljepotama; veći broj priča bavi se osamdesetim godinama kada turizam doživljava vrhunac u ovim krajevima; a važno mjesto imaju i priče koje se bave aktualnim trenutkom. Najveća pozornost posvećena je pri tome višku, sjeni, onome što se u turističku sliku destinacije ne uklapa, pa ostaje, odnosno mora ostati izvan fokusa.

Čitateljima se približava perspektiva stranog gosta, turista ili turističkog poduzetnika koji dolazi na Jadran iz Njemačke, Austrije, Švicarske, Italije, Mađarske, Rumunjske ili Srbije.

No, osnovna su inspiracija ovih priča tekstovi hrvatskih pisaca i etnologa – Vladimira Nazora, Antuna Šoljana, Milana Rakovca, Daše Drndić, Zorana Ferića, Francija Blaškovića, Želimira Periša, Eveline Rudan, Ivone Orlić.

Neven Ušumović rođen je 1972. godine u Zagrebu, odrastao u Subotici. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je filozofiju, komparativnu književnost i hungarologiju. Kao knjižničar radi od 1996. godine u Knjižnicama grada Zagreba, a od 2002. godine u Gradskoj knjižnici Umag. Objavio je u Zagrebu zbirke priča *7 mladih* (1997.), *Makovo zrno* (2009.), *Rajske ptice* (2012.) te roman *Ekскурzija* (2001.). Izbor priča *U stočnom vagonu* objavljen mu je u zasebnoj knjizi 2014. godine u Beogradu. Uvršten je u američke antologije *Best European Fiction* i *Zagreb Noir*.

POGLED NA MORE

Sofia Sirbu i Marius Spahiu – napisao je na papir ime svoje žene i vlastito ime. Njihova imena, bez njegove pomoći, Njemica jednostavno nije znala unijeti u računalo.

„I kažete da ste supružnici?“ reče ona nepovjerljivo.

„Trebate li neki dokaz!?“

„Ne, u redu je, znate, supružnici imaju poseban popust...“

„Znam da imaju, zato sam i ovdje, pa ne bih potezao do Temišvara samo radi Vas!“

Sofia je čekala Mariusa kod kuće, u njihovom stanu u Râmnicu Vâlcei. Sjedila je na balkonu, iako je vani bilo ledeno (godina 2025. bližila se kraju), palila cigaretu za cigaretom i gledala kako rijeka nosi nakupine raznobojnih cvjetnih latica. Rano ujutro, prije nego što će poći za Temišvar, Marius je skuhao čaj za nju i ulio ga u termos. Ustala je da ga isprati, a on ju je podragao po kosi kao da je malo dijete i rekao joj da se čuva.

Da se čuva, ponavljala je u sebi pripaljujući cigaretu. Dijagnoza je bila neumitna: još najviše godinu dana i svoj grad, rijeku Olt i tvornicu, u kojoj je kemijala cijeli radni vijek, gledat će s nekog smrdljivog oblaka.

Podružnica njemačkog DZT-a u Temišvaru nalazila se u Bulevaru Revolucije 1989. Golemi plakati s fotografijama Dubrovnika, Splita i hrvatskih otoka bili su po izlozima. Nažalost, nijedna od tih atraktivnih destinacija nije bila na raspolaganju bračnom paru Sirbu-Spahiu. Sve je bilo preskupo, namijenjeno europskoj menadžerskoj kasti, a ne umirovljenim inženjerima rumunjske tvornice koja sve teže nalazi kupce za svoju kaustičnu sodu.

Mogu Vam osloboditi jednu sobu tek za sljedeću jesen, 2026. godine... rekla je Njemica. Evo: rujan, pogled na more, peti kat Hotela Cristallo u Umagu. Na svim ekranima iza službenice pojavila se snimka s umaškog balkona: valovi su jurili prema gradu, a kamera je pratila skupine ljudi koji su po dugoj polukružnoj šetnici vozili bicikle uz more.

„Možete li mi poslati tu snimku?“, pitao je Marius.

***

Sofia je ležala u čekaonici na improviziranom ležaju. Dani i noći su se stapali. Pusti mi još jednom tu snimku, prošaptala je. Svjetlost smartfona obasjala je bolničku sobu, začuo se šum umaških valova. Vidjela je Mariusovo uplakano lice na tren.

Nije ga osuđivala, napravio je sve kako bi dospjeli u Hrvatsku. I sada su tu. Drži je za ruku.

Hrvatski policajac koji ih je nadzirao bio je ustvari u istoj situaciji kao i oni. Ni on ne može na obalu.

„Sve se promijenilo“, rekao im je na njemačkom. „Čekamo samo da i nas potjeraju odavde.“

„Imate li djece?“, pitao ih je nakon duže stanke policajac.

„Ne“, rekao je Marius, preduhitivši Sofiu u odgovoru. „Ona je sada moje dijete.“

Pomilovao ju je po kosi.

Policajcu je to pitanje bilo samo povod da otvori svoj novčanik i pokaže sliku svoje kćerkice Lare, nasmiješene curice s kikama.

„Otkako je počela sezona nisam je vidio, evo već četvrti mjesec. Nепrestano smo u pripravnosti, pa ne može valjda jedan Rumunj, Bugarin, Srbin, Albanac... što ja znam, na hrvatsko more. To je prevara, to se ne može dogoditi – a dolazite iz dan u dan!“

Sofia je uhvatila Mariusa za zapešće: *Pusti ga, neka priča.*

Pogledi su im se susreli i Sofia reče: „Ajmo smisliti priču za našu Laru! Ha, što kažeš, kako nam je bilo na Jadranu?“

Marius: „Dani su prolazili, kao u bajci!“

Sofia: „Sunce, more, valovi, sol, smokve... čak i smokve su bile slane!“

Marius: „I sladoled je bio slan, imali su samo slane sladolede!“

Sofia: „I kolače, slane i paprene!“

Marius: „Papreno skupe!“

Smijali su se toliko da im se i policajac, koji baš ništa nije razumio, morao pridružiti. Sofia ga je zamolila da priđe ležaju, primila ga za ruku i pitala:

„Kad dođemo u Umag, voljela bih poslati kolače vašoj Lari, možete mi dati adresu?“

„Naravno, to će je baš obradovati!“, reče policajac i ode po papir i olovku.

Marius zagrlj Sofiu.

„Ti si moj najpapreniji kolačić“, reče joj, sa suzama u očima.

I kihne.

Sofiu ponovo zahvati val smijeha. Zatim se naglo zagrcne. Čvrsto je stisnula Mariusovu ruku i zapiljila se u njegove oči.

Marius je gledao kako se polako gasi Sofijin pogled. Policajac je bez riječi stajao kraj njih s kemijskom u ruci. Nigdje nije mogao naći papir.

BIKINI

*As I look over this beautiful land,
I can't help but realize that I am alone...*

Minutemen: „Maybe partying will help“

1. ILEGALAC

Sve počinje jednoga vrućeg dana usred ljeta 1981. godine na mađarskoj granici. Feró Nagy, mađarski roker iz Budimpešte, ilegalno prelazi na jugoslavenski teritorij pa preko Subotice, Zagreba i Ljubljane dolazi u Istru. Drži se ruba, završava u Umagu; i ide još dalje: do Savudrije, gdje ispod svjetionika razapinje svoj šator.

Feró Nagy navikao je da mu policija kuca na vrata: zbog svojih ispada i nastupa s bendom Beatrice oduzeli su mu putovnicu. Beatrice je u Mađarskoj imao status punk benda, iako s punkom ni glazbeno, ni idejno nije imao nikakve veze. Bio je to samo jedan od žešćih hard rock bendova, osnovanih kao magnet za djevojke. No, glazbenim kadrovicima i to je smetalo. Optuživali su ih zbog „orgazmičkih“ koncerata, „samozadovoljavanja“ na sceni, a posebno su ih iritirali Feróovi lascivni tekstovi tipa:

Dok mačji jauk para nebo,
u mojim mudima plešu Boney M, bebo!

Péter Erdős, šef državnog Mađarskog poduzeća za proizvodnju gramofonskih ploča (Magyar Hanglemezgyártó Vállalat), onemogućavao im je ulazak u studio i snimanje ploče, čak i više od toga: sve više im je otežavao ugovaranje koncerata (iako su na Szigetu okupili 40.000 ljudi!). I tako su se, nakon svih uspona i padova, Beatrice raspali.

2. BRKOVI

Feró je liječio svoje duševne boli kraj gajbe piva, u šatoru, na obali mora. Svaki dan mijenjao je položaj šatora kako ne bi privukao pozornost organa reda. Bilo mu je dobro tako tri-četiri dana, a onda mu je nagon pro-radio, morao je u lov na djevojke.

Otišao je do centra Umaga, popio piće u Čin-činu i krenuo u šetnju po gradu. Ispred Narodnog sveučilišta odmah je spazio dvije cure koje su po izgledu imale mnogo više veze s punkom nego on. Prišao im je i rekao jedinu rečenicu koju je znao na engleskom: „Hallo, I am punker Nagy Feró!“ Cure su ga pogledale: u svojoj trideset i petoj, Feró je već bio proćelav; pod nosom gusti crni brkovi, svježe potkresani za ovu priliku; oko vrata crvena marama na bijele tufne. Za razliku od njega cure su bile u punoj gothic-dark opremi: skroz u crnom, s gomilom nakita na sebi, šminke ratničkih boja, jedna dignute crne kose, druga plave. „Anita, da nije ovo neki tvoj Mađar?“, crna će.

I zaista, čim je Anita prozborila nekoliko riječi na mađarskom, Feró se naprosto raspametio. Da, Anita Takač bila je iz Subotice, radila je kao sezonka na recepciji jednog od umaških hotela. Svakog utorka i četvrtka pohađala je večernju nastavu iz „Marksizma i radničkog samoupravljanja“, zahvaljujući čemu je dobivala dodatne bonuse na poslu. Obilato ih je koristila za gradske provode sa svojom prijateljicom Gogom, domaćom curom iz Umaga.

A sad je već kasnila na nastavu! Brzo je uzela Feróove koordinate i obećala da će ga posjetiti.

3. SPOMENIK

Već sljedeće poslijepodne Anita i Goga sjele su na bicikle, uzele tri boce terana i stvorile se kod Feróa. Navikao na pivo, mađarski panker bio je brzo svladan snagom istarskog crnog vina. Počeo je bulazniti, dizati spomenik samom sebi, postao je revolucionar, mučenik, predvodnik bunta mađarske mladeži. No, kako ga je vino hvatalo, sve više se njegova govorancija svodila na jednu jedinu temu: na ljubavne pustolovine. Nabrajavao je i opisivao plesačice, pjevačice, novinarke, pa čak i daktilografkinje s kojima je spavao. Anita je sve to ironično prevodila, Goga i ona su se neprestano cerile. Feró je pomislio kako je predigru odlično odradio, rekao je curama da se raskomote u šatoru, a on je samo skoknuo do prvog grma da se popiše. Čim je okrenuo leđa, Anita i Goga sjele su na bicikl. „Goodbye, Feró!“

4. VEPAR

Ipak, u petak su došle po njega i povele ga sa sobom u diskoteku ZA-ZU, omiljeno mjesto okupljanja šminkera iz okolnih gradova. Ondje su one, usred gomile, već „po tradiciji“ izvodile svoj ritualni, crni, vještičji ples. Feró se brzo uklopio, iako je njegov stil bio sasvim drugačiji: za pola sata već je bio samo u kupaćim gaćama, kroz masu plesača probijao se kao vepar. I naravno da se u jednom trenutku očesao o nekog mladog Slovenca, a Slovenci iz Pirana, Portoroža, dolazili su redovito u ZA-ZU da bi napravili frku. Izbila je opća tuča, Feró je popio batine, Anita i Goga sklonile su se na vrijeme.

5. PENDREK

Feró je napokon shvatio da su ove cure previše opasne za njega. Držao se ponovno svoje gajbe piva i savudrijskog svjetionika. Jednoga popodneva baš je lijepo zadržjemaó kad mu se zatresao šator. „Mađar, dokumenti, otvaraj!“ Navikao slušati policiju, Feró je proturio glavu van – i odmah dobio pendrekom! Promucaó je: „Ja vo-li Ti-to, vo-li Ju-go-slavija...“ Tek kad je začuo Anitin hihot, podigao je pogled: pred njim je u policijskoj uniformi stajala Goga! Goga je obožavala uniforme, a imala je brata u policiji. Osim toga, bilo joj je stalo da se sviđi Aniti. Tu noć proveli su zaista u Feróovom šatoru, ali pod strogim režimom: Goga s pendrekom u sredini, Anita s jedne strane, Feró s druge.

6. GLIŠA

I peti susret Goga je bila u policijskoj uniformi i u hladu čitala Orwella, dok su se Anita i Feró sunčali i kupali u moru. Anita je bila u bijelom bikiniju i izluđivala Feróa svojim izgledom. Nakon dva sata, Feró je prokuhao: skinuo je kupaće gaće i skočio u more. Izašao je zatim tako, „u svoj svojoj slavi“, i stao pred Anitu. Anita je pak viknula Gogi: „Goga, vidi ovo: nos, brkovi – brkovi, piša – to je mađarski čiča Gliša!“ Gogi to uopće nije bilo smiješno, satima je s pendrekom u ruci ganjala golog Feróa po plaži!

7. NIŠTA

Šesti susret Anita je bila u uniformi: odmah s recepcije sjela je na bicikl, u svojoj službenoj bluzi i suknji, i potražila Gogu. Dan je bio bezvezan, tmuran, pilo joj se – tako su te večeri ponovno završili u Feróovom šatoru. Kod druge litre vina, Feró je počeo cviljeti: molio je Anitu da se ponovno skinu u svoj bijeli bikini. Molio je, tražio, dahtao – na kraju je poludio: raskidao joj je bluzu. No, Anita ispod nije imala ništa. Goga i Feró gledali su jedan trenutak u njezine gole grudi, a onda je Goga viknula: „Anita! Drži ga!“ Zgrabile su ga za ruke, noge, odnijeli do prve uzdignute stijene kraj obale i bacili u more. „Feró, o'ladi!“, viknula mu je Goga. Na povratku kući Anita i Goga su se posvađale. Anita je rekla Gogi da pretjeruju, da nije u redu da siroti Mađar toliko pati. A Goga će: „Znaš šta, Anita, ti mene uopće ne primjećuješ. Ja te cijelo vrijeme čuvam i pazim, ali ti mene uopće ne primjećuješ. Ne želim te više vidjeti!“

8. IZDAJA

I tako su tek sedmi susret Anita i Feró bili sami. Ali umjesto da se vesele tome, bili su tužni. Tužni što im je toliko vremena trebalo za to.

Sjedili su pod svjetionikom i pili do kasno u noć. Gledali su kako svjetionik baca svjetlosne snopove po valovima.

Anitu je prvu uhvatio; zaspala je u Feróovom krilu. Feró ju je podigao u naručje i odnio do šatora. Spavali su mirno sve do jutra.

Najednom, šator se zatresao. „Mađar, dokumenti, otvaraj!“ Anita će na to mamurno: „Daj, Goga, ostavi nas na miru!“ „Ostavit ću ja vas na miru u zatvoru!“, začuo se duboki muški glas. Feró i Anita iskočili su van, bila su to dva policajca u uniformi, jedan od njih bio je Gogin brat. Sve je bilo jasno, policajcima prevoditeljica nije bila potrebna – Goga ih je izdala.

Feróa su ubacili u službeno vozilo i tek kada je automobil bio odmakao, Anita je shvatila da se s Feróom nije ni oprostila.

9. BIKINI

Naša policija predala je Feróa mađarskoj policiji na granici kod Koprivnice. Feró je u Budimpešti proveo tri mjeseca u kućnom pritvoru, da bi odmah nakon toga osnovao novi bend. Ovoga puta svirali su novi val, pratili nove trendove, Feró je pisao nove, dadaističke tekstove.

Ipak, glavna stvar bio je njihov koncert: nastupali su obučeni skroz u bijelo, kao neki *terasa bend* s Jadrana. Vrhunac njihovog performansa bio je trenutak kada se Feró skidao na pozornici: zbacio bi sve sa sebe i ostajao samo u bijelom bikiniju. Bijeli trokutasti grudnjak na dlakavim prsima.

10. TESTOSTERON

Eto, tako je jedna jadranska ljetna pustolovina dovela do pada razine testosterona u razvoju mađarske rock glazbe. No, upućeni vele da to nije dugo trajalo.

KALT & KLAR

*Ich möchte ein Eisbär sein in kalten Polar,
dann müsste ich nicht mehr schrei'n,
alles wär' so klar.
Eisbär'n müssen nie weinen.*

Grauzone: „Eisbär“

1.

Njezina srdžba prži svaku moždanu aktivnost.

Usprkos toj misli, Ulli je ustala, pojačala klimu, smanjila temperaturu s 21 na 16. Klima je zabrujala novom snagom.

Ulli je ponovno pala natrag u krevet. Nastavila je meditirati o svojoj majci gledajući u svoje prekrížene noge, točnije u nokte na nožnim prstima obojenim u crno. *Na njezin bijes uopće se ne može odgovoriti protuargumentima. Samo se ukipiš i čekaš da te zvijer pojede. Ne, ona je bijesni Buda, tu nema polemike.*

Uspravila se, zauzela sjedeći položaj i zamumlala nešto, kao da ponavlja mantru: „... ajs kal... ajs kla... ajs ban...“.

„Tibet!“, viknula je odjednom, a onda se uz hihot počela valjati po postelji.

I danas je na sebi imala kupaći kostim na koji je bila osobito ponosna: na grudima su joj se kesile piratske lubanje.

Ovoga jutra bila je poslušna unuka: pomogla je baki i djedu oko priprema za plažu. Ali ni ovoga puta nije pošla s njima; opravdala se glavoboljom i iscrpljenošću. Izašla je na balkon i mahnula im kada su izašli iz hotela. Zadržala se na kratko vani, tako u kupaćem i sa sunčanim naočalama na glavi. Pomislila je da bi se mogla sunčati, pa je počela gurkati bijeli plastični stolac tražeći najbolji položaj. Onda se nasmijala samoj sebi, odmahнула rukom – kao da se pozdravlja s cijelim svijetom – i zalupila balkonska vrata za sobom.

Iz svog malenog crvenog kasetasa marke Grundig izvadila je Neuba-utene i stavila Grauzone. Kružila je po sobi i tresla glavom kao medvjed u kavezu. *Eisbär.*

Otišla je do kupaone i napunila kadu ledenom vodom. *Eisbär.*

Eisbär – oh – Eisbär.

Kad je kada bila vrhom puna, stavila je kažiprst u vodu i rekla: „Brrr!“ Stala je pred ogledalo i ponovila to nekoliko puta: „Brrr, brrr, brrr.“ *Eisbär.*

Odustala je od kupanja i vratila se u postelju. Nastavila je razmišljati o svojoj majci, bijesnom Budi. Majka je neprestano bila ljuta na nju i njihove noćne rasprave gotovo su uvijek završavale s pljuskama i hrvanjem. Ulli je jednom zgrabila škarice za nokte ne bi li se obranila, gadno je majci raskrvarila ruku, ali ova se nije zaustavila, udarila ju je nekoliko puta po glavi, lice joj je sve bilo crveno od majčine krvi.

Ulli je tek bila napunila osamnaest, a već je po gradu bauljala s „pankerima“, muškom ekipom koja se, iako su svi bili iz Berna, povezala tek u Zürichu na F&F Kunstschule, da bi se zatim svaki vikend nalazili u svom gradu s ludim idejama za noćni provod, kao da je Bern Warholov New York.

Marco, Etienne, Martin, Christian, Pavlinec... svi oni bili su barem 5-6 godina stariji od nje. CT, njezin dečko, uveo ju je u društvo i bila je njihova; bili su obitelj, njezina prava obitelj.

U grad je izlazila s dvije prijateljice, s Claudineom i Ingrid, s kojima je inače čvrsto držala mjesto u zadnjim klupama u školi. Claudine je svirala saksofon, Ingrid je petljala nešto sa Super-8 filmovima, a Ulli je radila ilustracije za različite fanzine, fantazmagorične košmare. Dakako, mrzile su Bern, cijelu Švicarsku štoviše, i sanjale o bijegu u London ili makar u Italiju, na Jug.

U gradu, nakon trećeg piva, Ingrid je uvijek tražila žrtvu kojoj bi na široko objašnjavala da punka u Švicarskoj uopće nije bilo, da je cijeli album SWISS WAVE s početka osamdesetih još jedna prevara münchenških producenata koji su s lokalnim studijskim muzičarima, dobro nadrogirani, parodirali Švicarce, izmišljali bendove i tako proizveli švicarski „cool“ punk. Uostalom, poentirala bi obično, u to vrijeme je u Bernu svirao najbolji švicarski bend svih vremena – Grauzone – i tko je čuo za njega!? Samo Nijemci i Austrijanci, ne Švicarci.

Tako je Ulli i došla do CT-a i njegove ekipe, preko najvećeg hita Grauzone – „Eisbär“. Ingrid je otkrila da u diskoteci, „originalno“ nazvanoj „Discotheque“, svaku subotu za fajront puštaju „Eisbär“. Bernskim šminkerima je ta tmurna repetitivna muzika, „disko s razjebanim usisivačima“, kako je govorila Claudine, bila signal za napuštanje plesnog podija i sumiranje svojih heteroseksualnih bodova (ne bi li te iste noći to nekako i naplatili, uz „obvezatnu uporabu kondoma“).

No, na „Eisbär“ bi se iz kutova diskoteke dizali „mračnjaci“ i započinjali žestoki ples. Marin, CT, Stephan, Marco... izgledali su kao posljednji pripadnici neke berlinske anarhističke komune, barem je Ulli tako zamišljala Berlin i njihovu scenu. Plesni pokreti podsjećali su na marširanje neke razbijene, uplakane vojske...

Poenta: *Eisbär'n müssen nie weinen*, polarni medvjedi nikada ne plaču.

Ulli, Claudine i Ingrid samo su ih pobožno gledale prve noći, kao da su zalutale u svetište. Kada su sljedeći vikend dočekale fajront uz „Eisbär“, prva je, sva u crnom, uletjela Ulli među njih, sjela na sredinu i zauzela položaj nasmiješenog Bude, kimajući u ritmu glavom kao ona plastična pseća figura u automobilskom prozoru.

Polarni ritual dobio je svoju novu boginju.

2.

... *kalten Polar*. Ulli se iz položaja Bude-Medvjeda, bića kojemu je sav besmisao egzistencije jebeno jasan, spustila s kreveta i krenula tromo, četveronoške, prema kadi punoj ledene vode.

Na putu prema kupaoni naišla je u predsoblju vrećicu s njezinim omiljenim čokoladnim keksima, koje su u Švicarskoj samo za nju kupili djed i baka. Gurnula je radosno svoju medvjedu njušku u vrećicu i udisala opojni miris, uživajući u trganju ambalaže zubima. Napunila je usta, a kada je podigla glavu ispred nje stajala je čistačica razrogačenih očiju.

„Oprostite, *Entschuldigung...*“, rekla je i ustuknula.

Ulli je ispljunula sav svoj plijen. Viknula je na nju bijesno: „Pa zar ne piše na vratima *do not disturb!*?“

„Ne piše, nema znaka, *es tut mir leid*, evo, tu je oznaka, ostala je s unutarnje strane. Ali ja ću odmah izaći.“

„Ne, ne“, reče Ulli sada već ljuta na samu sebe. Glupo joj je bilo što je zatečena u svojoj djetinjoj igri. „Molim Vas udite, radite svoj posao, ja se i tako ovdje samo dosađujem.“

Ulli se vratila natrag u krevet i smanjila klimu za još jedan stupanj niže.

Čistačica se nijemo, nesigurnih pokreta prihvatila posla: povukla je golemi usisivač sa sobom, ugurala kolica s čistim ručnicima i plahutama. Pokušavala je poravnati, posložiti elemente namještaja, trudeći se pri tome da ne dotakne, čak ni ne pogleda stvari koje su pripadale Ulli. Ulli je pak pomno pratila svaki njezin pokret; čistačica je vjerojatno bila samo koju godinu starija od nje, tamne, vješto spletene kose, krupnih crnih očiju i markantnih obrva. Imala je osobito izražajan profil i boju tena koja je prizivala egzotiku arapskih zemalja.

Rad usisivača ponovno je podsjetio Ulli na „*Eisbär*“ i Grauzone, u svakoj stanci koju bi napravila čistačica uzviknula bi: „*Bi-Bi-Bip, Bi-Bi-Bip*“, baš kako se to moglo čuti u toj švicarskoj hit pjesmi. Čistačičino lice prekrilo je rumenilo, očito je mislila da je to neka šala na njezin račun, bilo joj je neprijatno.

„Da se ja sklonim“, upitala je smeteno, „mogu doći i kasnije, kad odete na plažu.“

„Plažu, phhh!“, odgovori Ulli. „Ne idem ja na plažu.“ Zagledala se u čistačičine oči. „I ne brinite, ja se dobro zabavljam, sve je u redu.“

Čistačica joj je okrenula leđa, tražeći što još može napraviti u sobi.

„Dobar Vam je njemački“, reče Ulli, „ovdje svi natučate njemački, a mi ni da guknemo hrvatski, mogli bismo barem reći Vaše *hvala*.“

„*Hvala, danke*“, reče čistačica zbunjeno.

„Moja baka i djed obožavaju ovaj hotel, ovo mjesto, dolaze svake godine“, reče Ulli i skoči s kreveta. „Moram Vam pokazati jako smiješnu pjesmu koju je moja baka napisala još prije desetak godina, pa je sad ovdje svi retiraju kao kraljicu!“

Ulli je preturala po svojoj torbi i izvukla pjesmu ukrašenu njezinim crtežima: srce probodeno nožem, gavran s krvarećim srcem u kljunu, ruža s bodljama s kojih kaplju crne krupne kapi...

*In Umag in Hotel Kristall
 Hat es Schweizer überall.
 Alle Zimmer mit Blick aufs Meer,
 Unvergesslich ist es hier.
 Die Kirche wird sehr gut geführt,
 Das hat man am ersten Tag gespürt.
 Schade es ging zu schnell vorbei,
 Nächstes Jahre kommen wir wieder hierbei!*

„Razumiješ!“, cerekajući se pita Ulli i nastavi, ne čekajući odgovor: „Posvuda Švicarci, piše moja baka, zamisli! Ali najvažnija je ta kontrola urednosti crkve, *die Kirche wird sehr gut geführt*, ipak je ovo Jugoslavija – vražja komunistička zemlja. Ali, sve za turiste, pa je i crkva – *sehr gut!!!*“

„A ovo... tvoji crteži?“ upita čistačica i odmah se ispravi: „Oprostite, Vaši... Vaši crteži?“

„Da, moji su. Ej, bez veze, daj budimo na ti, baš mi se sviđaš. Ja sam Ulli!“

„Hvala. Ja sam Anita. Jako mi se sviđa tvoj kupaći, baš je smiješan! I muzika! Jako dobra.“

„To su Grauzone, najbolji švicarski bend! Imam tu i njemačkih kaseti, jako volim sav njemački novi val, iako ne volim Nijemce...“, nasmije se. „Ali ovi moji Nijemci su izrodi, *entartete Kunst!*“

„Zao mi je“, reče čistačica, „ne poznajem uopće njemačke bendove... No, lažem, jako volim one starije Kraftwerk, Can, Neu. A samo zbog ludog imena počela sam slušati i *Einstürzende Neubauten*, pa zezam društvo – jer samo ja to mogu izgovoriti!“

„O, pa stvarno sam iznenađena. Koja si ti faca! Pa ja ne znam ni za jedan jugoslavenski bend!“

„Ima baš dobrih! Sigurno bi ti se svidjeli. Donosim kasete!“

„Važi, ti meni – ja tebi!“

„Važi! No sad stvarno moram ići.“

„Oke! Čekam te i sutra u svom kavezu, bolje rečeno brlogu!“

Smijale su se.

Ulli je čistačicu otpratila do vrata.

Kad je otišla, uzela je oznaku „Do not disturb“ i ubacila je među listove fanzina, na kojem je pisalo „No fun“.

Među kasetama potražila je Can, obožavala ih je. Pustila je dvadesetominutnu „Yoo Doo Right“.

„Čovječe“, rekla je na glas, „jugo-čistačica koja zna za Can!!! Kad to budem pričala svojima u Bernu...“

3.

Ubila je boga u meni, ta moja majka.

Ustala je i pojačala klimu, smanjila temperaturu na 15. Klima je zabrujala novom snagom.

Ovaj dan Sunce je još jače udaralo po prozorskim staklima. Ulli se četveronoške uvukla u krevet, bikini s piratskim lubanjama počeo ju je grepsti, ali htjela se osjećati kao da je na plaži. Baka i djed ni ovoga dana nisu zahtijevali da se i ona s njima roštilja pod nemilosrdnim Suncem; kad su izašli ponovno je navukla rolete i napunila kadu hladnom vodom.

Eisbär. Sve bi bilo toliko jednostavno da je polarni medvjed. Polarni medvjed na autocesti. *Autobahn, Kraftwerk.* Pustila je muziku i uronila u kadu. *Eisbär.*

Opružila se u kadi, pijuckala sok od višnje i čekala Anitu. Baš joj je bilo zabavno.

Ubrzo se začulo kucanje.

„Da, da, da...“, rekla je Ulli.

Anita je samo dopola otvorila vrata, tražeći pogledom odakle dolazi glas.

„Ciao Ulli.“

„Ciao Anita.“

„Je li sve u redu, zašto ležiš u kadi?“, upita Anita zabrinuto.

„Zato što sam na ljetovanju! Ej, Anita, opusti se!“

Anita je ušla u predsoblje s kolicima punim prljavih plahti i sredstvima za čišćenje. S druge strane imala je toranj čistih bijelih ručnika s logotipom hotela. Ali ovoga puta, ipak je poslušala Ulli, sjela je opušteno na poklopac WC školjke i nasmiješila se.

„Kraftwerk?“

„Kraftwerk.“

„Snimila sam ti kasete s našom muzikom“, ponosno reče Anita, „mislim da će ti se svidjeti.“

„Kako se zovu bendovi?“

„Luna... La Strada... Katarina II... Haustor... Idoli...“, jednu po jednu vadila je Anita kasete iz torbice. Na svakom omotu bio je popis pjesama ispisan istim vitičastim rukopisom, s puno sjena.

„O, već sad mi zvuči jako dobro! Podsjeti me na odlasku da ti i ja dam nešto 'njemačke' robe“, reče Ulli ironično. „I obavezno Grauzone, najbolji bend ikad!!!“ Ulli je digla ruke u zrak praveći grimase, ali od toga je kliznula natrag u kadu i progutala malo vode s pjenom od šampona. Uхватила se čvrsto za rub i napela mišice ne bi li se vratila u sjedeći položaj.

Kad se smirila, primijetila je kako Anita pilji u njezine ruke.

„Znaš nešto o tome?“, upitala je Ulli. „Glupo eksperimentiranje s heroinom. Mama je skoro ubila boga u meni zbog toga. Loše društvo, znaš kako kažu.“

„Žao mi je, oprost“, reče Anita.

„Sve je u redu, sve je prošlo. Ustvari i ne znam što se dogodilo. Ali raskinula sam s tom ekipom.“

Anita se pokrenula, od nelagode. Primila se postelje i krenula ravnati plahte; Kraftwerk su neumoljivo vozili dalje.

„Imaš dečka?“ pitala je Ulli.

„Ne.“

„Šteta. Mene je moj uvukao u sve to. A ja ga i dalje volim. Izvanredan je bio: basist, plesač, moj CT. Svi smo ga tako zvali, čak i ja. U koga sam zaljubljena? U CT-a! Cool, ne? Svi bendovi u Bernu htjeli su ga imati. Ritam, melodija, sve što je radio bilo je neodoljivo, ti njegovi dugi prsti, neodoljivo!!!“

Anita se ostavila posla i sjela ponovno na WC školjku.

„Čekaj“, nasmije se blago Anita, „pa takvu sam priču već čula od svoje mame: taj stari dečko odvuкао te u svoje drogeraško društvo, govorili su ti da si pametna i lijepa, davali ti razne šarene tablete, povlačili te amo-tamo, sve dok se nisi počela bosti, slušajući, da, cijelo vrijeme slušajući neku groznu muziku...“

„E baš tako!“, uzvikne bijesno Ulli. „Vidim i tvoja mama zna sve, kao i moja!“

„Mame su mame“, kaže pomirljivo Anita.

„Da“, nastavi Ulli, „onda smo se našli na nekom tulumu, hrpa ljudi, jaako dobar razglas i jaaako dobra muzika, CT i ja smo se skutrili u jednom uglu, ljubili se dugo, dugo, a onda smo se išli bost', razumiješ, to nas je sjebalo, otišao je svatko na svoju stranu i ujutro me je našao golu, svu ulijepljenu, bazdila sam po spermi, kosa, grudi, prsti. CT je plakao i molio me da oprostim, a ja sam mu govorila: 'CT smiri se, CT ne sjećam se ničega, sve je oke, možda su samo drkali na mene dok sam ja čvrsto spavala'. Kliberili smo se, neutježno.“

Ulli je pogledala u oči Anitu, nijemo, bez smijeha.

„I što je rekla tvoja mama?“, upita Anita tiho.

„Bila je bijesna kao pas. Razbila mi je njušku, bez milosti. A onda sam išla na razne preglede i tek to me je dovelo svijesti. Ništa posebno nisu našli, ali sam shvatila što se dogodilo. Bilo je to ponižavajuće. CT-u sam rekla neka odjebe. Željela sam otići negdje, što dalje. U školi su mi zaključili ocjene, pa me mama s bakom i djedom spakirala na more.“

„I sad si tu“, rekla je Anita, oborivši pogled.

„Da, Anita moja, eto me s tobom na Jadranu. Ali na Sunce i među crvene njemačke trbušine nitko me neće otjerati.“

Anita je zaplakala.

„Hej Anita, daj ne brini“, poprskala ju je Ulli vodom. „Pa ja sam polarni medvjed, *Eisbär*, a polarni medvjedi ne plaču!“

„Kurac si ti polarni medvjed“, reče Anita i čučne pokraj kade, „kurac, da znaš.“

Uzela je Ullinu desnu ruku u naručje i prolazila joj jagodicama prstiju po venama i ožiljcima.

Ulli joj se na kratko prepustila.

„Brrr!“ trgnula se. „Možda ti imaš pravo, naježila sam se, smrznula sam se, možda ja ipak nisam *Eisbär*!“

„Brzo u krevet!“, reče joj Anita. „Tu su deke, ušuškati ću te!“

„Dobro, mamice“, zacvili Ulli, sklupčavši se u krevetu poput djeteta. Anita baci na nju tri deke, pa se odmakne od postelje, kao da želi pro-
vjeriti je li sve kako treba.
„Da smanjim Kraftwerk?“
„Smanji malo, ali ne gasi. Kraftwerk su idealni za uspavlivanje.“
Obje su se nasmijale.
„Odmori se“, reče nježno Anita. „Sutra se ponovo vidimo.“
„A domani“, reče Ulli, oponašajući zijev. „Molim te dođi i sutra, čekam te u svom brlogu.“
„Ne brini. Dolazim.“

4.

Ulli je otkrila Lunu. Čim su joj baka i djed otišli na plažu odvrnula je kasetas s Luninim albumom koji joj je Anita dala, tresla glavom i okretala se oko svoje osi po sobi kao derviš. U kupaćem kostimu.

Anita je ušla u sobu s opremom za čišćenje i s osmijehom neizmjernog zadovoljstva pratila Ullin ples.

„Kako se zove ova stvar?“ upita Ulli zadihano.

„Nestvarne stvari!“

„Nstvrstrv?“

„Na njemačkom zvuči još bolje: 'Unsachliche Sachen'!“

„Wow.“

„Da, tip što pjeva, Tišma, on je naprosto genijalan, pravi umjetnik, pje-
snik, likovnjak... nije tek neki roker... Cijela scena još uvijek čuva osjećaj za-
hvalnosti zbog toga što se on uopće uključio u sve to.“

Ulli je sjela kraj Anite. Petljala je nešto oko upravljača za klimu, ali na kraju nije ništa napravila. Prozori sobe već su blještali od Sunca.

„Luna je iz Novog Sada, iz Vojvodine, kao i ja“, nastavi Anita.

„Vojvodina, gdje je to, to je isto na moru?“

„Nije“, nasmije se Anita, „nije sve što je u Jugoslaviji na moru! Recimo moj grad, Subotica, nalazi se takoreći u pustinji. Vojvodina ti je prilično da-
leko odavde, sjeveroistočno, prema Mađarskoj i Rumunjskoj.“

„Mmmm, Sjever. Idem s tobom, daleko na sjever, na koncert Lune!“

„Hahaha... ma nije ti to pravi Sjever, Ulli. Tamo ti je sada toplije nego
ovdje, ne bih voljela da vidiš polarnog medvjeda u subotičkom zoološkom
vrtu na Paliću kako lipsava pod Suncem. A i Luna više ne postoji.“

„Šteta. Ali voljela bih ići tamo, kod tebe.“

Anita se samo sramežljivo nasmiješila: „Znam. Ali ja moram raditi ov-
dje, do kraja augusta, moram zaraditi nešto za studij.“

„Dala bih ti ja odmah novaca koliko zaželiš, ali nemamo gotovine, djed
sve rješava s kreditnim karticama, ah, ah.“

„Nećemo otimati djedu od penzije, hmhahaha!“, reče veselo Anita. „No
bilo bi lijepo kada bi došla na 'Omladinu' sljedeće godine. To je jako, jako
dobar festival, ove godine su bili fantastični bendovi i to odavde: jedan iz
Pule...“ Anita stane pred kolica s plahtama, zgrabi dršku metle kao da je

mikrofonski stalak, raspusti kosu i zapjeva u pank maniru: „*Kako, kako da živim bez para, samo od ideala, ali kako, kako!?!... a drugi je bio još genijalniji, iz Rijeke, skroz u crnom, pjevač je rasturio kompletan set bubnjeva dok je mahnitao: Ubij me u rupi od ljepljive smole, ubij me, bit ću ponosan, ubij meeee...*”

Ulli je aplaudirala: „Bravo, bravo! Idemo u Pulu, pa odmah u Rijeku! Ali prvo mi sve prevedi!”

Anita je sjela pokraj Ulli, sada i ona zadihana, zamuckivala tražeći riječi za prijevod. Ulli joj je pružila bokal vode s ledom.

„Glupa sam ja Ulli”, reče Anita, odustajući od svakog napora, „ja sam i došla u Istru zbog te muzike, kao da je rintanje u Hotelu – punk! Fuck!”

Ulli i Anita su se opružile na postelji. Slušale su Lunu u tišini piljeći u plafon. Kad je kasetna došla do kraja, Anita je zamijenila kasetu.

„Slušaj sad ovo, to je drugi Tišmin bend, La strada, stvar se zove ‘Okean’:

*Tvoja mladost, tvoja hrabrost
 je tako lepa,
 tako snažna predstava.*

*Tvoja mladost, tvoja hrabrost
 je tako lepa,
 tako divna komedija.*

„Mmmm, moćno”, uzdahne Ulli, iako nije mogla ni pretpostaviti o čemu Tišma pjeva.

Pjesma je išla dalje i nakon stiha *Okean pun je reči, pun je mačeva*, Anita naglo ustane.

„Nemam više vremena! Moram dalje!”

„Oke”, rekla je Ulli, ne mijenjajući položaj. „Samo ne zaboravi ni sutra na brlog broj 17.”

„Ne brini”, reče Anita, već iz kupaone gdje je mijenjala ručnike.

Na vratima, Anita se obrne i uzvikne: „Ali, Ulli!”

Ulli je sad morala ustati iz kreveta da vidi što se događa.

„One kasete...”, nastavi Anita, „kasete s tvojim bendovima, daš mi!?”

„Ooo, oprosti!”, Ulli kvrcne šakom samu sebe po glavi. „Glupača! Kako sam nezahvalna! A ti si meni sve odmah dala!”

Otišla je do kuferčića u kojem je bilo brdo nabacanih kaseti, a velik broj bio je raštrkan i okolo, po tepihu.

„Dakle, Palais Schaumburg... obavezno... naši Grauzone... o njima već sve znaš... a evo ih i Der Plan – to su njemački Residenti, to moraš čuti! Voliš Residentse?”

„Naravno, ‘Eskimo’, moj omiljeni album!”

„Pa da, ‘Eskimo’! Glupača sam, glupača, kako to nisam ponijela, ta bi mi kasetna sad najviše pasala, hahaha...”

Ulli je nastavila kopati po kasetama, a onda je uskliknula kao da je našla blago: „TRIO!” Tu kasetu moraš prvo poslušati, svi znaju samo onaj njihov

hit: *Da da da ich lieb dich nicht du liebst mich nicht, aha*, a oni su mnogo više od zafrkancije – žestoki, nepredvidljivi!!!“

Anita je obgrlila tu hrpicu kasete rukama, a oči su joj sjale od zahvalnosti. Gurnula ih je zatim pod jednu od plahti na kolicima.

„Hvala ti, Ulli!“ čulo se već iz hodnika.

5.

Na putu prema sobi broj 17, Anita je pjevala: „Da da da...“

Kakva zaraza od pjesme! smijala se sama sebi. Oduševio je stvarno taj bend Trio, a njihov najveći hit, famozno *Da da da* poslušala je barem deset puta za redom. Za nju je to bila kao neka punk verzija Ionescuovog teatra apsurda, učenje jezika u punk školi!

Pokucala je u ritmu Trija na vrata sobe.

„Da da da“, spremno je odgovorila Ulli.

Anita je ušla smijući se: „Odmah si me skužila!“

„Triju se čovjek ne može oduprijeti, znala sam!“, reče Ulli, ispružena u kadi i mokre kose.

Aniti se ovog jutra Ulli učini još deprimiranijom, usne su joj bile modre, podočnjaci tamni, a koža pepeljasta.

„Jesi li ti dobro, Ulli?“, Anita je čučnula pokraj kade.

Ulli ju je samo nijemo gledala.

Anita je zasukala rukave i gurnula ruke pod Ullina pazuha pokušavajući je podići. „Grozna si, ne možeš ležati tako u kadi, u hladnoj vodi, nisi ti polarni medvjed, šuplja glavo!“

Uspjelo joj je, Ulli se uspravila bez otpora, na sebi je imala onaj svoj neizbježni crni kupači s mrtvačkim glavama. Anita je uzela najveći bijeli ručnik i snažnim pokretima, žestoko, počela je trljati.

Dok je to radila, primijetila je kako se Ulli najednom trgnula i ukočila: promatrala joj je podlaktice. Anita se uspravila i navukla natrag rukave do zapešća.

„Ehej, curo!“, reče Ulli, uhvati Anitu za ruku i odvuče je u sobu, gdje je jarka sunčeva svjetlost padala kroz otvorene prozore. „Što to mi tu imamo?“ Ulli joj ponovno podigne rukave do lakata.

„Ulli, pusti!“, reče Anita i odmakne se.

„A ne, ne! To ne može!“, reče Ulli ljuto, „Ja sam tebi rekla sve, a ovo ne može proći tek tako!“ i zgrabi je za zapešća, hineći kao da će se potući s njom, ako nastavi pružati otpor. Ali Anita je odustala. Skinula je bijelu bluzu s pločicom na kojoj je pisalo njezino ime i ime hotela. Onda je skinula i majicu.

„O fuck!“ uzviknula je Ulli. Jagodicom kažiprsta pratila je ljubičaste brazgotine koje su se širile od njezinih ruku preko ramena prema grudima, pa sve do trbuha. Na grudima i truhu tamnile su se velike mrlje, u krastama, ponegdje s tankim, zelenkasto žutim obrubima.

„Ovo ne može biti od Sunca!“, reče Ulli. „Tko ti je to napravio!?“

„Tko mi je napravio, tko mi je napravio! Sama sebi sam napravila!“

„Kako sam sebi!? Jesi li se poprskala nekom kiselinom za pranje poda?“

„Ma ne.“

Anita sjedne na rub postelje i navuče brzo majicu, bluzu. Nije htjela da je Ulli gleda takvu.

„Prije Umaga sam radila u Puli, znaš. Isto u hotelu, ali u kuhinji. Tamo je nešto bolji novac, sama sam tražila što teži posao da bih više zaradila. A kod kuće u Subotici kuhinju izbjegavam, haha!“

„I ja!“, nasmije se sad i Ulli, „Pa u kuhinji živi mama!“

„Tako je!“, reče Anita, s bolnim osmijehom.

„Jebi ga, mislila sam da ću naučiti brzo sve ono što nisam radila kod kuće, mislila sam, barem mi nitko neće stajati nad glavom. Ali hoćeš vraga. Bilo je mnogo gore. Znaš, bio je tu neki kuhar, Stanislav, on je glumio glavnog. Nakon nekoliko dana, shvatila sam da se zalijepio za mene i što god da sam napravila nije mu bilo dobro. Tražio je da ponavljam poslove u beskraj. Bacao je luk koji sam ja izrezala, kruh, krumpir u smeće. ‘Tako se ne siječe!’ Zajebavao me s komadanjem piletine, tjerao me da turam prste posvud, a onda me odmah bacao na posuđe, pa vikao na mene što ih diram masnim prstima.“

„Matori perverzajak“, reče Ulli, „ja bih ga odmah satarom u glavu.“

„Da, ti bi... Znaš kako se sve ovo dogodilo? Počeo me je sve više odvajati od drugih, izolirao bi me u nekom od kutaka i davao poslove za koje je tvrdio da mi ne treba radna kuta, štoviše, tražio je da radim u majici, a ona bi mi se brzo smočila i zalijepila za kožu od pare i znoja. On bi samo stajao na nekoliko koraka od mene i piljio u moje grudi.“

„Ali“, reče Ulli, „pa to ne može tako. Morala si se nekom žaliti.“

„Kome da se žalim? Svi su me zezali. ‘Što je Bunjevka, što je mala?’ Gurali su me, zadirkivali, vjerovali su da imam neke privilegije kod Stanislava kad me tako izdvaja!“

„Bunjevka?“

„Da, to sam, tako zovu nas Hrvate iz Subotice. I svi to izgovaraju kao da pri tome moraju začepiti nos, kao da sam ja neka smrdljiva seljanka sa salaša.“

„A ti slušaš Can i Neubautene.“

„A ja slušam Can i Neubautene, jebem ih sve!“

„No, nisi mi još uvijek rekla, to, sve to što imaš po koži... kako se to dogodilo?“

„Vrlo jednostavno“, reče Anita samoironično. „Stanislav je stavio veliki lonac pun ulja na vatru, a pred mene je izručio brdo otkravljenih lignji iz dubokog zamrzavanja. Kaže, sad će on mene naučiti kako se čiste lignje. Otkidao im je glave, a onda bi ih jednu po jednu navlačio na prste, gledajući me u oči. Radio je to kao da su lignje kondomi, ili još gore, kao da mi gura prste u... znaš gdje.“

„Ma pička njemu materina!“

„Ma da, to ti je, govno od čovjeka taj Stanislav.“

„A onda me je krenuo gurkati oko tog lonca s uljem koje je već ključalo. Tražio je od mene, valjda za to što sam mu svim svojim bičem pokazivala

kako mi se gadi, da sklonim taj lonac s vatre i idem u kut. Drške lonca su se međutim već usijale i ja sam ispustila lonac na rub štednjaka, ulje je prsnulo po meni, odskočila sam, sve se izlilo na pod. I znaš što sam onda uradila?"

„Što? Ali gdje su bili drugi, jesu li vas vidjeli?"

„Nije to sad bitno, bitno je da sam ja makinalno, odmah, opalila kretena nogom u jaja.“

„Hahahaha“, prasnula je Ulli od smijeha.

„Onda sam se zaletjela među ostale, vrištala sam u pomoć, tražila da mi pomognu, ponavljala sam: 'Vidite što mi je napravio! Vidite što mi je napravio!' Jedna od kolegica, Maura, skinula me je do gola i mazala maslacem. Kao, to pomaže kod opekline! Ja sam bila bez svijesti, sve je to bilo za kurac, sva ta njihova pomoć. Stanislav je odmah tražio da me premjeste, govorio da sam potpuno nesposobna, izvukao se bez problema. Pa on je neka faca u sindikatu, ne, ugledni komunist, veliki kurac, sve u svemu. A ja sam bez dinara nadoknade morala otići iz Pule. Tako sam došla tu Umag, gdje su me gurnuli među čistačice.“

„Kreten, idiot!!! To nije istina, to ne može tako proći Anita!“

„Ulli, to je tako. Sada mi je dobro. Štim. I upoznala sam tebe.“

Ulli nije mogla mirovati, uzvrtjela se po sobi psujući od zida do zida, otišla je u kupaonu, tamo nešto prevrtala.

Anita se opružila na postelji. Gledala je u plafon, prazna, bez ikakve misli.

A onda je osjetila kako joj nešto nježno, rashlađujuće klizi po lijevoj nadlaktici.

Ulli ju je mazala nekom svjetlucavom, prozirnom kremom.

„Probat ćemo s ovim“, reče Ulli, zaokupljena mazanjem. „To je najskuplja krema koju baka ima, no ona se neće ljutiti. Kad joj ispričam sve, kupit će nam još.“

„Ulli, nemoj joj pričati, molim te.“

„Oke, oke... Odnosno, nije oke. Ako ti ovo pomogne, dobit ćemo od nje još kreme.“

„Hvala ti“, zajecala je Anita i počela plakati.

Ulli ju je zagrlila. „Plaći, plaći...“, šaputala joj je na uho, kao da je to stih neke uspavanke. „Plaći i pusti meni... opusti se.“

Ulli je utrljavala kremu, strpljivo i temeljito. Kada se Anita uspravila, njezin izranjavani torzo bljesnuo je na sunčevoj svjetlosti; izgledala je poput zlatne figure rimske boginje koju si ronionci upravo izvukli iz mora.

6.

Ulli je prije povratka u Švicarsku pozvala Anitu da te večeri izađu zajedno u grad. Anita je zagrlila Ulli od oduševljenja: „Noćni život polarnih medvjeda!“

Našli su se u najbližem kafiću pokraj hotela. Anita se cijelo vrijeme osvrkala jer nije htjela da je netko od njezinih nadređenih vidi. Kako bi to izgledalo kad bi se sve čistačice družile s gošćama iz hotela? I to švicarskim!?

Ulli je na leđima imala ruksak iz kojega je stalno nešto zveckalo kako se pomicala.

„Ja nešto imam!“

Aniti je pripala čast da otvori ruksak: poput srebrnkastih srdela u ribarskoj mreži, unutra su se praćakale bočice sa žesticom.

„Ispraznila sam minibar, prije nego što to djed napravi“, rekla je Ulli ponosno.

„Bravo Ulli!“, iskreno se obradovala Anita. „Znaš šta, reći ću ja na recepciji da vam je u sobu ulazila neka sumnjiva, maskirana čistačica... i da je minibar uvijek bio otvoren!“

„Ne brini Anita. Nikom – ništa“, reče Ulli mudro.

Ulli i Anita otišli su do samog kraja Dige, velikog umaškog lukobrana. Tamo su se u mraku neki parovi već grlili i stiskali.

„Nek' se cmaču“, reče Ulli pomirljivo, „nama ne smetaju.“

„Da“, reče Anita odobravajući, „bacimo se mi na naše bombice.“

Anita zagrlila Ulli i na *je'n, dva, tri* ispiju na tren svatko svoju žesticu.

A onda odmah još jednu na *ein, zwei, drei!*

„Da da da“, rekle su uglas, kada su došle do zraka.

Njihov smijeh širio se površinom mora sve do Savudrije.

Do Pirana.

Kopra.

Ma, do samog Trsta. Nitko im više nije mogao stati na kraj.

7.

Ujutro su se baka i djed čudili Ulli, bila je tako vesela i okretna dok su se pakirali. Nisu znali da je Ulli sada čvrsto odlučila, bit će dobra cura, slušat će svoju mamu cijelu godinu. A kad ponovo budu dogovarali ljetovanje na Jadranu, Ulli će sa svojim prijateljima doći u Istru. Reći će mami kako su joj u Umagu pričali o jednom jako dobrom hotelu u Puli i njihovom izvanrednom kuharu, Stanislavu, majstoru za lignje. Voljela bi da ga njezini prijatelji upoznaju, tko zna, možda nešto i nauče. U svakom slučaju, za Stanislava ona već ima spremnu lekciju.

**KRITIČKA IŠČITAVANJA
HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI
U VOJVODINI**

Krila
tihu
podize

Vladimir Nimčević

ŽIVOT I DJELO BALINTA VUJKOVA S POSEBNIM OSVRTOM NA NJEGOVU MONOGRAFIJU O BLAŠKU RAJIĆU

Rezultat maksimalnog heurističkog napora, uradak osim poznatih donosi **R**i dosad nepoznate (neiskorištene) podatke crpljene iz arhivskih izvora različite provenijencije (Arhiv HKC-a „Bunjevačko kolo“, Povijesni arhiv Subotica, Arhiv Ljudevita Vujkovića Lamića, Rukopisni odjel Matice srpske, Bunjevačko-šokačka knjižnica „Ivan Kujundžić“, i dr.) i starog tiska (*Bunjevačko kolo*, *Hrvatska riječ* i dr.) o ulozi čuvenog sakupljača i obrađivača hrvatskih narodnih pripovijedaka Balinta Vujkova u povijesnim procesima kroz koje su prolazili bunjevački Hrvati u međuratnoj i poslijeratnoj Subotici, s posebnim osvrtom na njegov historiografsko-monografski prinos o njegovom starijem suvremeniku Blašku Rajiću (rukopis završen 1984.). Drugim riječima, težeći što je moguće vjernije prikazati ne samo piščevu književnu, nego i javnu djelatnost, posebice u svezi s HKUD-om „Bunjevačko kolo“, kojoj dosadašnja istraživanja nisu poklonila dužnu pažnju, pruža u svakom slučaju čvršću osnovu za preciznije određivanje njenog značenja u širem kontekstu. Tako metodološki postavljen, uradak predstavlja prinos prozopografiji bunjevačko-šokačkih Hrvata.

Značaj Balinta Vujkova za hrvatsku kulturu

Kulturu vojvođanskih Hrvata teško je zamisliti bez Balinta Vujkova (1912. – 1987.). U pokušaju da ukratko opiše njegovu svestranu ličnost, hrvatski književni kritičar Branimir Donat (1934. – 2010.) istaknuo je četiri bitne karakteristike: *Bunjevac rodom, Hrvat po nacionalnosti, pravnik strukom i pripovjedač po vokaciji* (Donat 1999, 283). Naime, premda ga je, kao i ostale bačke Bunjevce, stjecaj povijesnih okolnosti osudio na život u uvjetima odvojenosti od hrvatske matice, nije podlegao asimilacijskim pritiscima, niti ostao u uskim okvirima subetničkog identiteta, nego je štoviše dao značajan doprinos borbi svojih sunarodnjaka za ravnopravni položaj. Isticanje i profesionalne i umjetničke okupacije ima smisla utoliko prije što je Vujkov i na jednom i na drugom polju bilježio uspjehe. Kako je formulirao njegov mlađi suvremenik Lazar Merковиć (1926. – 2016.), on je *u sebi*

srećno objedinjavao vrsnog pravnika i literatu izuzetnog dara, ostvarujući tako jedinstvo struke i hobija, ili još jednostavnije – hljeba i hobija (Merković 1988, 195). U opisu umjetničke strane njegove ličnosti treba napomenuti da je bio sakupljač i obrađivač hrvatske narodne predaje, pjesnik, pripovjedač, romanopisac, dramatičar, esejist, publicist, pokretač, nakladnik i urednik više književnih časopisa, novina, narodnih kalendara i drugih publikacija (Miković 2008, 468).

Premda je svoj stvaralački vijek posvetio daleko više prenošenju stečevina usmene narodne književnosti s prostora Bačke i šire, nego originalnom književnom stvaralaštvu (Vitošević 1986, 233.), ostavio je prepoznatljiv i neizbrisiv trag ne samo u svojoj sredini, nego i daleko izvan nje. Naime, upravo je skupljanje i obrađivanje narodnog blaga sa širokog područja od Gradišća na sjeveru do Janjeva na jugu odnosno od Like na zapadu do Karaševa na istoku donijelo Vujkovu neumrlu slavu. Uz Gerharda Neweklowskog, čuvenog austrijskog jezikoslovca, smatra se najzaslužnijim na polju sabiranja i proučavanja narodne književnosti gradišćanskih Hrvata (Kampuš 1995, 256). U vrijeme zategnutih međunarodnih odnosa, koji su prijetili izbijanju novog rata globalnih razmjera razornijeg od prethodnih dvaju, on je strpljivo poput anđela-čuvara slušao i prenosio glas hrvatskog naroda iz inozemstva, koji se nijednim oslobođenjem (ni 1918., ni 1945.) nije mogao naći u matičnoj domovini. Zaboravljen i prepušten slučaju, taj narod je mogao naići na punu empatiju samo kod bačkog Bunjevca, koji je i sam bio prepušten sebi.

I na polju originalnog književnog stvaralaštva bilježio je izvjesne uspjehe, manje zapaženije doduše. Za skoro pedeset i sedam godina svog gotovo besprekidnog djelovanja na polju kulture objavio je samo šest autorskih djela (pjesama, pripovjedaka i bajki) (L. R. 1988, 226). O uzrocima ovako malog broja objavljenih autorskih radova dano je objašnjenje u tematskom broju *Rukoveti* koji je posvećen njegovom liku i djelu: *Usredsređenost na narodno stvaralaštvo, publicistiku i javno djelovanje donekle je spriječilo Balinta Vujkova da se iskaže kao vrstan pjesnik, pripovjedač, pa i dramski pisac. Ali, to je bila njegova svjesna žrtva* (L. R. 1988, 226). Usprkos tome što se nije uspio do kraja izraziti na polju originalnog književnog stvaralaštva, ušao je u antologiju poezije i proze bunjevačkih Hrvata Geze Kikića (1925. – 2002.) (Kikić 1971a, 305-307; Kikić 1971b, 306). Iz tog razloga je u hrvatskoj književnosti prepoznat ne samo kao sakupljač, nego i kao književnik.

Strastven i neumoran u svom sakupljačko-obrađivačkom poslu, Vujkov bi vjerojatno od zaborava spasio još mnogo stečevina usmene narodne književnosti da ga u tome nisu spriječile više sile. Iz njegovog pisma etnologu i povjesničaru hrvatskih manjinskih zajednica srednje i jugoistočne Europe Stjepanu Krpanu (1922. – 1995.) od 3. srpnja 1985. vidimo da je srpnja 1971. poduzeo konkretne pripreme za istraživanje kulturne baštine moliških Hrvata.

[...] srpnja 1971. ja sam u Dubrovniku već čekao trajekt, da se prebacim k njima (molizanskim Hrvatima, op. Stjepan Krpan). Tada su pukle neke vijesti,

koje su me odvratile od puta u inozemstvo. I otada nikad više prilike. (Krpan 1987, 22.)

Naime, upravo tih ljetnih mjeseci 1971. hajka koju su komunisti Subotice dignuli protiv HKUD-a „Bunjevačko kolo“ primicala se kulminaciji da bi poslije 21. sjednice Predsjedništva SKJ održane početkom prosinca iste godine u Karađorđevu prerasla u pravi „lov na vještice“. Među žrtvama hajke i lova našao se i Vujkov. Tako je umjesto plemenitoj svrsi, kojoj je dugo vremena prije toga besprijekorno služio na opću korist svih naroda i narodnosti u Subotici i izvan nje,¹ poslužio kao predmet još jednog u nizu neuspjelih eksperimenata samoupravnog sustava.

Međutim, i u uvjetima suženih mogućnosti, Vujkov je nalazio inspiraciju i snagu za svoj književni rad. Ni osude mjesnih organizacija Saveza komunista, ni uklanjanje s položaja suca Okružnog suda (1972.), ni premetanje stana, ni „informativni razgovori“ u subotičkom SUP-u, ni oduzimanje putovnice, ni prijevremeno umirovljenje (1973.) nije moglo prodrmati njegovu čvrsto uvjerenje da radi za narod a ne protiv njega. Moralna gromada nije se dala slomiti ni pod udarcima komunističkog stroja. Velikog duha i širokih interesiranja, činio je i pažnje vrijedne prinose istraživanju prošlosti svojih Bunjevaca, koji usprkos naporima Literarne sekcije KUD-a „Bunjevačko kolo“ iz 90-ih godina prošlog stoljeća i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (ZKVH) još nisu dobili svoju konačnu formu.

Koliku tragičnu težinu nosi ime Balinta Vujkova, o tome možda najbolje svjedoči članak njegovog sina Franje Vujkova (1942. – 2006.) objavljen u novosadskom *Dnevniku* 1990. Nastao je kao reakcija na netočne navode o velikom pripovjedaču bačkih Hrvata koje je gore spomenuti list objavio na vijest o osnutku Demokratskog saveza Hrvata Vojvodine. Izdajamo onaj dio koji je možda najsnažniji:

Borio se da i njegov narod ima prava, kao i svi drugi, na svoj književni jezik, kulturu, tradiciju i običaje. Ta ljubav i odanost prema svom narodu ga je stajala velikih žrtava. U svom stvaralačkom veku, zbog toga što se zalagao za osnovna ljudska prava hrvatskog življa, više od 20 godina nije mogao da objavljuje svoja dela. Knjige koje su mu ranije bile objavljene prodavane su kao papir za otpad i bacane po podrumima Gradske kuće. Poslednjih 11 godina života mu je bila oduzeta putna isprava i nije mogao da završi planirano sakupljanje pripovedaka u Mađarskoj i Italiji. Manje je to osećao kao nepravdu prema sebi, a više kao nepravdu prema svom narodu, kome je to dugovao. (Dnevnik od 9. kolovoza 1990.)

Imajući u vidu sve gore navedeno, preostaje jedino zaključak da je Vujkov zadužio svoj narod kao malo tko u kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata. O tome možda najilustrativnije svjedoči ocjena Lazara Mer-

¹ Najočitiji dokaz za to jest činjenica da su se pripovijetke koje je sabrao Balint Vujkov pojavile 1981. u prijevodu na slovenski: *Hrvaške narodne pripovedke* (Ljubljana: Mladinska knjiga); a 1988. u prijevodu na mađarski: *Az aranyhajú testvérek: bunyevác népmesék* (Novi Sad: Forum).

kovića: *Svom bunjevačko-šokačkom narodu koji je dio integralnog hrvatstva – podigao je neprolazan spomenik koji će čuvati njegovu duhovnu baštinu, dušu, biće* (Merković 1992, 171). U tom smislu, zaslužio je sebi spomenik u vidu jedne monografije, ništa manje obimne i živopisne od one koju je sastavio o svom „takmacu“ iz mladosti – Blašku Rajiću. Ona se nameće ne samo kao historiografski izazov, nego i kao moralna obveza lokalnih hrvatskih povjesničara.

Metodološki izazovi

Kod istraživanja biografija znamenitih bunjevačkih Hrvatica i Hrvata iz Subotice u 20. stoljeću pred povjesničarom se isprječuju tri krupnija izazova podjednakog značaja. Prvi, možda najuočljiviji, jest i dalje skromno stanje istraživanja. Naime, uzroci tome su duboki koliko i prošlost Bunjevaca. Nalazeći se gotovo od početka svog boravka u Subotici u nezavidnoj političkoj poziciji – s jedne strane napušteni od vlastite elite, a s druge izloženi snažnoj konkurenciji – nisu mogli doživjeti kulturni preporod kada i svi drugi narodi. Promjenu političke situacije 1918. godine samo su kratko vrijeme mogli zvati oslobođenjem i ujedinjenjem, jer im je ona donijela ništa manje tuđu upravu, te novi razdor unutar zajednice. Povijesnu pogrešku iz 1918. pokušali su ispraviti u dva navrata 1939. – 1940., te 1945., ali su ih oba puta u tome spriječile više sile. Postavši opet „podstanarima“ u vlastitoj kući, bilo je samo pitanje vremena kada će ih zbog podizanja glasa za ravnopravnost zadesiti nova nesreća. To se dogodilo u postmaspokovskoj konstelaciji snaga, početkom 1970-ih, kada je niz hrvatskih intelektualaca samo zbog članstva u Matici hrvatskoj izgubilo posao i dobilo zabranu javnog djelovanja. Kao da to nije bilo dosta, jedinog hrvatskoj kulturnoj ustanovi u Subotici izbrisan je pridjevak „hrvatski“.

Posljedica svih povijesnih nesreća bilo je sužavanje ionako uskog okvira za kulturni razvoj bunjevačkih Hrvata u Subotici. U takvim uvjetima, razumije se, nije moglo biti govora o sustavnim istraživanjima. Trebalo je proći više od jednog desetljeća dok se nije smirila antihrvatska histerija i za hrvatske sadržaje otvorio prostor: 80-ih *Rukovet* i *Subotička Danica*, a od 90-ih glasilo Demokratskog saveza Hrvata Vojvodine *Glas ravnice* (1990.), neovisni dvotjednik *Žig* (1994.), katolički list *Zvonik* (1994.) i glasilo subotičkog ogranka Matice hrvatske *Klasje naših ravni* (1996.), a poslije listopadskih promjena 2000. *Hrvatska riječ* (2002.). Daljem znanstvenom i kulturnom uzdizanju hrvatske zajednice pridonijelo je osnivanje Hrvatskog akademskog društva (HAD) (1998.), Hrvatske čitaonice Subotica (2002.), a posebno Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (2008.). Naime, tako su stvoreni uvjeti za pokretanje najveće književne manifestacije Hrvata u Republici Srbiji pod nazivom „Dani Balinta Vujkova – dani hrvatske knjige i riječi“ (Hrvatska čitaonica, 2002.), koji je do danas urodio sa šest zbornika radova,² te *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* u do sada trinaest svezaka (HAD, 2004.) i devet brojeva *Godišnjaka za znanstvena istraživanja* (2009.).

2 Sa skupova 2002. – 2005., 2006. – 2010., 2011. – 2012., 2013. – 2014., 2015. – 2016. i 2017.

Konkretno, u slučaju Balinta Vujkova, odmah se može primijetiti kako je njegov opus u daleko većoj mjeri tematiziran, nego njegova biografija. Drugim riječima, dok su njegove pripovijetke u fokusu brojnih istraživanja, njegova biografija kao da je prepuštena na brigu njegovim mlađim suvremenicima (poznanicima, potomcima itd.): Gezi Kikiću, Beli Gabriću, Naci Zeliću, Lazaru Merkoviću, Franji Vujkovu i Milovanu Mikoviću. Sam Vujkov u svojim izdanjima donosi samo osnovne podatke o sebi, koje su bez veće dopune preuzimali njegovi kasniji priređivači. Više o sebi, točnije o svom mjestu u međuratnoj i ratnoj povijesti, rekao je u svom neobjavljenom rukopisu o Blašku Rajiću. Kikić je u svojim antologijama književnosti vojvođanskih Hrvata donio njegov kratak životopis. Gabrić je za *Subotičku Danicu* spremio njegovu kratku biografiju, koja je međutim objavljena tek 2012. godine. Zelić je u svom kratkom prikazu povijesti Hrvatskog proljeća u Subotici rasvijetlio, doduše ne do kraja, njegovu ulogu u osnivanju HKUD-a „Bunjevačko kolo“. Merković je kao vrstan kroničar sastavio njegov kronološki životopis, koji donosi najvažnije podatke iz njegovog profesionalnog i osobnog života.³ Franjo Vujkov, kao njegov sin, iz prve i druge ruke posvjedočio je kroz što je sve njegov otac prolazio u drugoj polovici 20. stoljeća. Miković je kao publicist kroz intervju s Balintom Vujkovim došao do nekih njegovih biografskih podataka. Ukratko, veća fokusiranost na djelo, manja na lik, odrazila se na poznavanje Balinta Vujkova kao cjeline, u smislu da se o njegovim pripovijetkama znaju gotovo sve pojedinosti, a o njegovoj ulozi u povijesti vojvođanskih Hrvata razmjerno malo u odnosu na njen stvarni značaj.

Drugi je izazov, uočljiv samo za uži krug posvećenih istraživača, stanje izvora. Razbacani po širokom prostoru bivše Austro-Ugarske i Jugoslavije (Beč, Beograd, Budimpešta, Zagreb, Subotica itd.), samo su djelomično locirani i istraženi. Kada je riječ o situaciji u Subotici, dio gradiva za povijest prve polovice 20. st. uništili su okupatori 1941. – 1944., želeći time umanjiti kulturna postignuća iz međuraća. A od onoga što je sačuvano, jedan se dio našao u javnim arhivima (Povijesni arhiv Subotica), a drugi u privatnim zbirkama (npr. zbirka Ljudevita Vujkovića Lamića). Građa za povijest druge polovice 20. st. je zahvaljujući stabilnijim političkim prilikama prošla bolje. Istina, i ona je pretrpjela uništavanje i raspacavanje,⁴ ali ne u tolikoj mjeri da se ne može rekonstruirati cjelina.

Treći je izazov, koji je samo naizgled bezazlen, neusuglašenost srpske i hrvatske historiografije i etnologije glede bunjevačkog pitanja. Kada je u pitanju srpska historiografija, dosadašnji pristupi tematizaciji prošlosti Bunjevaca i Šokaca, bilo osoba (kao npr. Blaška Rajića) ili kolektiva, pokazali su se preuskim za njeno jasnije i potpunije poznavanje, te se s pravom mogu usporediti s onom pojavom u historiografiji koju je Radoš Ljušić u prikazu knjige *Povijest Srbije od 19. do 21. stoljeća* (njem. *Geschichte Serbiens. 19.–*

3 Merković, Lazar. 1994. Životopis Balinta Vujkova I. *Žig: subotički dvotjednik* 3-10, 13. kolovoza – 22. studenog.

4 Za to je najilustrativniji primjer slučaj Arhiva HKC-a „Bunjevačko kolo“, odakle je 70-ih Služba državne sigurnosti oduzela nekoliko dokumenata, koje nije vratila do dana današnjeg.

21. *Jahrhundert*) Holma Sundhausena (2007.) nazvao „historiografijom od-bira“ (Ljušić 2010, 213). Premda je u organizaciji SANU-a i Muzeja Vojvodine održano nekoliko znanstvenih skupova na temu Bunjevaca, to nije bitnije utjecalo na stanje istraživanja. Zamišljeni kao podrška jednoj struji Bunjevaca, nisu mogli uključiti i kulturno-prosvjetne radnike iz redova hrvatske zajednice u Srbiji, te znanstvenike iz Hrvatske. Umjesto dobivanja jasnije i cjelovitije predstave o prošlosti Bunjevaca, pokazali su neprilagođenost srpske historiografije temama koje izlaze izvan okvira povijesti srpskog naroda.

Jedan od uzroka ove neprilagođenosti dolazi otuda što se ulaže neznatan napor u traženje i proučavanje relevantnih izvora (latinskih, mađarskih i njemačkih). Poslije Slavka Gavrilovića (1924. – 2008.) vrlo je malo rađeno na tom polju. Iznimku predstavlja studija Saše Markovića *Politički život Bunjevaca Vojvodine u Kraljevini SHS – Jugoslaviji 1918-1941* (2010.) koja je nastala kao plod arhivskog istraživanja. Premda je u historiografiji vojvođanskih Hrvata doživjela kritiku zbog drukčijeg tretiranja bunjevačkog pitanja,⁵ ne može joj se osporiti heuristička vrijednost. Ona je, naime, proširila opseg poznatih izvora o Bunjencima (ROMS i Arhiv Vojvodine) i potaknula neke istraživače na dalja istraživanja. Inače, izvorima se općenito poklanja razmjerno mala pažnja.

Primjerice, autor jedne poveće studije o Bunjencima, Aleksandar Horvat,⁶ u odgovoru na jednu kritiku upućenu na njegovu monografiju o Baranji u prvim godinama nakon Prvog svjetskog rata (1918. – 1922.), iznio je stav da od uzimanja većeg broja izvora u obzir *ne zavisi da li će se analiza približiti prošloj stvarnosti i da li će odgovoriti zahtevima struke, već od mnogih drugih okolnosti*. Kao ključan element u snalaženju u moru izvorne građe navodi *teorijsko utemeljenje istoriografskih istraživanja, uz podrazumevajuću preciznu kontekstualizaciju* (Horvat 2017, 436). Ipak, i on je svjestan *da je teorija tek oruđe istoričaru za savladavanje istraživačkih problema, te da ne dokazuje istoričar društvene teorije, nego se pomoću njih približava prošloj stvarnosti* (Horvat 2017, 437). Stoga ostaje nejasno zašto je izvan okvira njegova istraživanja nacionalnog identiteta Bunjevaca i Šokaca ostao toliki broj relevantnih izvora iz Rukopisnog odjela Matice srpske, čiji je fond koristio. Oni bi mu zacijelo pomogli da bolje upozna slučajeve pojedinih jugoslavenski raspoloženi Bunjevaca poput Mije Mandića (1857. – 1945.), Laze Stipića (1890. – 1944.) i Jose Šokčića (1902. – 1968.). Sva trojica su, netko prije netko poslije, morali priznati da Bunjevci u jugoslavenskoj Subotici nisu uživali mnogo veća prava nego pod mađarskom vlašću. Imajući te činjenice u vidu, postaje jasno da u takvim okvirima, koje je zadao Horvat, ostaje malo prostora za ono što čini povijest suverenom znanošću pored toliko drugih konkurentnih humanističkih znanosti – sustavno istraživanje povijesnih izvora.

Kada su u pitanju hrvatska historiografija i etnologija pak, istraživanja povijesnog i kulturnog nasljeđa Bunjevaca i Šokaca odmakla su daleko od

5 Bačić, Slaven. 2014. Saša Marković, *Politički život Bunjevaca Vojvodine u Kraljevini SHS. Godišnjak za znanstvena istraživanja* 6: 351-354.

6 Horvat, Aleksandar. 2015. *etnički identitet vojvođanskih Šokaca i Bunjevaca u međuratnoj Jugoslaviji (1918–1941)*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Novom Sadu.

pitanja identiteta. Niz znanstvenih skupova održanih u organizaciji istraživačkih i kulturno-prosvjetnih ustanova (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatski institut za povijest, Institut za migracije i narodnosti, ZKVH itd.), te brojna projektna i izvanprojektna istraživanja pridonijeli su izgradnji svijesti da vojvođanski Hrvati *nisu samo recipijenti, nego i aktivni sustvaratelji hrvatske kulture*.⁷ Od plodova ovih napora vrijedi izdvojiti zbornike radova *Identitet bačkih Hrvata* (ur. Robert Skenderović) (2010.), zbornik radova *Bunjevci u vremenskom i prostornom kontekstu* (2014.) i *Hrvati u Vojvodini: identitet(i), procesi i društvene aktivnosti* (ur. Mario Bara i ur. Aleksandar Vukić) (2012.), te sinteze *Bunjevci, ishodišta, sudbine, identiteti* Milane Černelić (2016.) i *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske monarhije* Roberta Skenderovića (2017.).

U nadi da sam nadvladao bar jedan od ovih izazova koji su se tijekom moga višemjesečnoga istraživanja u knjižnicama (Gradskoj knjižnici Subotica, Knjižnici Matice srpske i Narodnoj knjižnici Srbije) i arhivima (Povijesnom arhivu Subotica, Rukopisnom odijelu Matice srpske, Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne sveučilišne knjižnice i drugdje) našli preda mnom, donosim ovaj skromni prinos prozopografiji bunjevačke inteligencije u Subotici kojim želim pokazati ne opredijeljenost za jednu ili drugu suprotstavljenu historiografiju, nego svu superiornost maksimalne primjene heuristike u istraživanju prošlosti bunjevačko-šokačkih Hrvata u odnosu na dosadašnje pristupe.

Između dvaju svjetskih ratova

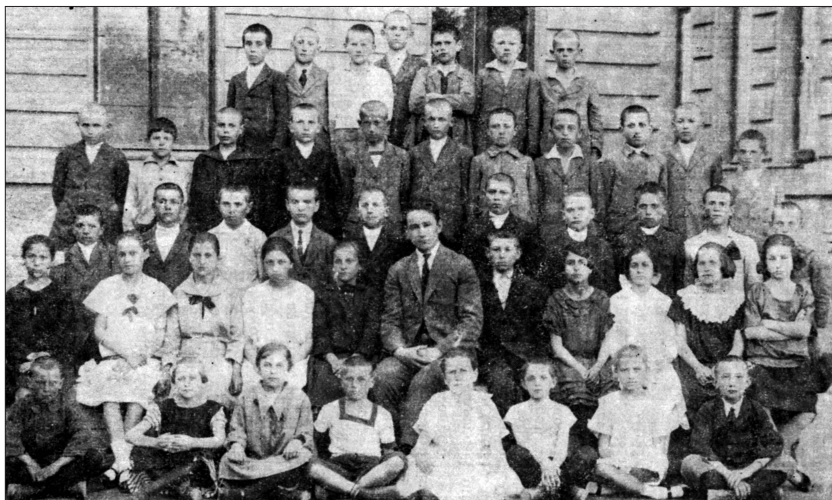
Poput mnogih svojih slavni suvremenika, Balint Vujkov je život započeo u skromnim uvjetima. Rođen je u Subotici 26. svibnja 1912. u siromašnoj obitelji krojača Franje Vujkova (1886. – 1915.) i majke Jelene rođ. Poljaković Kovačev (1884. – 1957.). Oca nije stigao dobro upoznati, jer je poginuo već listopada 1915. na istočnoj bojišnici. Tako je brigu o njegovom odgoju preuzeo njegov djed s majčine strane Stevo Poljaković Kovačev, od kojega je slušao narodne priče. Ovih momenata iz rane mladosti rado se sjećao i živo ih je dočarao u razgovoru s Mikovićem:

Dakle, taj moj dida Števo, koji je nas djecu izuzetno volio i uvijek nas je zakrljivao, priređivao nam je u djetinjstvu one prve i prave slike, rekao bih za cio život, a njegovo pripovijedanje jedini je lijep doživljaj koji smo ponijeli iz onih naših kuća u kojima nije bilo ničeg sem siromaštva – o knjigama i ostalom da i ne govorim. Večeri provedene u dida Števinim pričama dočaravale su nešto ljepše i bolje, podsticale sanjarije, a mi smo bili opčinjeni njegovim riječima. (Miković 1988, 199-200)

Kada je dostignuo školski uzrast, u jesen 1918., upisan je u osnovnu školu u Mlaki, ali je zbog nedovoljnog znanja mađarskog, tada još nastav-

⁷ Robert Skenderović na predstavljanju svoje knjige u Slavonskom Brodu 9. studenoga 2018.

nog jezika, upućen na ponavljanje razreda. U međuvremenu je na političkoj karti Europe došlo do promjena koje će se odraziti na njegovo obrazovanje. Naime, Srbija je kao jedna od zemalja pobjednica u Prvom svjetskom ratu proširila svoju vlast na Banat, Bačku i Baranju, te je počela ondje uvoditi svoj prosvjetni sustav. Istina, u Subotici promjene nisu odmah stupile na snagu, tako da je mladi Vujkov osnovno obrazovanje (1919. – 1923.) zapo-

Učenici I. a razreda na kraju šk. 1923./24. g.,
pokraj Milivoja V. Kneževića prvi desno Balint Vujkov

čeo u mađarskoj školi na Senčanskom putu, odakle je tek nakon završenog drugog razreda prepisan u Učiteljsku vježbaonicu, gdje se nastava odvijala na srpskom. Tako je postao jedan od prvih bunjevačkih učenika odgajanih u srpskom duhu. Kao što se može primijetiti iz njegova razgovora s Mikovićem, promijenjene političke okolnosti su mu išle na ruku.

Srednje obrazovanje Vujkov je stekao u Državnoj muškoj gimnaziji (1923. – 1931.), a visoko na Pravnom fakultetu (1931. – 1936.). Obje obrazovne ustanove raspolagale su kvalitetnim kadrovima. Na čelu Gimnazije jedno vrijeme (1928. – 1929.) nalazio se Vasa Stajić (1878. – 1947.), čuveni borac za prava i slobode narodnosti (manjina) iz vremena Ugarske, te jedan od najboljih poznavatelja arhivskog gradiva u Vojvodini. Njegovi povijesni prinosi pridonijeli su uvelike rasvjetljavanju nekih aspekata prošlosti bačkih Bunjevaca. Erudit, a pritom i uviđavan prema drugima, nije se uključivao u prijetnje koji su potresali Suboticu u međuratno vrijeme i stoga je uživao pozitivnu reputaciju u gotovo svim krugovima.⁸ Primjerke njegova izdanja

⁸ Njegova pismena zaostavština predstavlja bogatu riznicu za proučavanje povijesti međuljudskih odnosa u međuratnoj Vojvodini budući da su mu pisale gotovo sve značajnije ličnosti iz spomenute regije a i šire. Od bačkih Bunjevaca su mu pisali Mijo Mandić (1857. – 1945.), Lazar Stipić (1890. – 1944.), Joso Šokčić (1902. – 1968.) i Balint Vujkov.

spjeva *Slava sadašnjih i drugih delija slavenske krvi dostojna starih uspomena plemenite Bačke* (1790.), jednog od prvih književnika bačkih Hrvata Grgura Peštalića, Pučka kasina poklanjala je bunjevačkoj djeci.⁹

Ističući se dobrim ponašanjem, radnim navikama i znanjem, Vujkov se dopao svojim profesorima. Na slici ga vidimo tik do razrednog starješine Milivoja V. Kneževića (1899. – 1973.), inače još jednog istraživača prošlosti bačkih Bunjevaca. Kao siromašan ali napredan đak dobio je na Veliku Gospu (15. kolovoza) 1929. godine nagradu Pučke kasine koja je *kao ognjište nacionalno svjesnih bunjevačkih Hrvata uzela (...) na sebe prvenstveno dužnost da vrši u nekoliko očinski nadzor intelektualnog napretka naše* (tj. hrvatske – primj. V. N.) *omladine, da ukazujući na svoju polustoljetnu zavidnu prošlost daje omladini putokaz u budućem njihovom životu*. Nagrađeni su još 41 učenik i učenica iz subotičkih srednjih škola (Državne muške gimnazije, Državne ženske gimnazije, Muške građanske škole, Trgovačke akademije, Učiteljske škole i Ženske građanske škole) *u dubokom uvjerenju, da će omladina vjerno slijediti korake svojih pređa, da će razumjeti njihovu borbu i da će svoje znanje stečeno u školi u svome životu upotrijebiti ne samo na svoju ličnu korist, nego da će s njome nešto pridonijeti i u opću korist svoga naroda, odakle su potekli i – gdje treba da se vrate*. Nagrada se sastojala od novčanog iznosa (100-300 din.), Stajicevog izdanja Peštalićevog spjeva i „uputnice“ za knjigu Petra Pekića *Povijest Hrvata u Vojvodini: od najstarijih vremena do 1929. godine*.¹⁰

U književne vode Vujkov je ušao početkom 30-ih, u svojim ranim dva-desetim, preko časopisa za kulturu *Književnog severa*, koji je uređivao njegov razredni starješina iz srednje škole. Ondje je našao prostor za svoje zapise narodnih pripovjedaka i književne oglede tim lakše što je ostavio dojam Bunjevca koji prihvaća vrijednosti o kojima je škola tada poučavala (ideologija integralnog jugoslavenstva). Nakon prvih objava uslijedili su krupniji pothvati. Zajedno s još nekoliko bunjevačkih intelektualaca (Albe Rudinski, Julije Tumbas, Marko Peić-Tukuljac, Stipan Prčić, Mate Brčić Kostić, Stipan Tikvicki, Joso Puzić, Mirko Kozbašić i dr.) pokrenuo je i *Bunjevačko kolo: omladinski časopis za književnost i kulturu* koji je izlazio od 1933. do 1936., u početku bez naznake o izdavaštvu, a onda u izdanju Jugoslavenskog nacionalnog društva „Ivan Antunović“.

Po broju prinosa u *Bunjevačkom kolu* ističu se Balint Vujkov, Blaško Vojnić Hajduk (1911. – 1983.), Marko Peić (1913. – 2010.), Barnaba Mandić (1909. – 1985.), Franjo Bašić (1912. – 1994.), Jovan Mikić (1914. – 1944.), Mate Brčić Kostić (1912. – 2010.), Albe Rudinski (1913. – 2000.), Antun Vojnić Purčar (1904. – ?), Ante Jakšić (1912. – 1987.) i Joso Šokčić. Neki od njih su svoje tekstove osim pravim imenom potpisivali i pseudonimima, kojih je Vujkov imao čak 35.¹¹ Kao list jugoslavenske orijentacije, bio je otvoren

9 „God. izveštaj upravitelja Subotičke vel. gimnazije“, *Neven*, br. 32, 18. VII. 1929.

10 „Pučka Kasina za siromašne djake“, *Neven*, br. 33, 25. VII 1929., 2-3.; Školska svečanost u „Pučkoj Kasini“, *Neven*, br. 38, 22. VIII 1929., 2.

11 A. D., Ante S. T. Dujmović, B., B. V., Bartul Kujundžić, Bartul Stipić, Cvetko Bošnjački, D-a Dugović, D-mol-ić, Dimitrije M. Stanković, E. Eremić, Gašpar Drndelić, Hortenzije Drnić-Kubičić,

za sve zainteresirane Hrvate i Srbe. Tako su ondje bile zastupljene ugledne ličnosti kao Marijan Stojković (1879. – 1965.) i Vasa Stajić (1878. – 1947.), ali i one koje su se nalazile na početku karijere kao Marcel Gorenc (1915. – 2009.) i Zora Topalović (1908. – 1996.).

Agilan kako u sakupljanju i obrađivanju narodnih pripovijedaka, tako i u uređivanju književnog časopisa, Vujkov je brzo primijećen ne samo na kulturnoj sceni u Subotici, nego i šire. Prvo priznanje dobio je od svog razrednog starješine iz srednje škole, koji se u *Književnom severu* (1934.), u trobroju posvećenom narodnim pripovijetkama, s pohvalom osvrnuo na njegove dotadašnje napore na sakupljanju bunjevačkih pripovijedaka, napominjući da one još svedoče o nepresušnim izvorima narodne proze i tvoračkoj snazi našeg naroda (Vitošević 1986, 233). S druge pak strane, Vujkov je nailazio na oštru kritiku u *Subotičkim novinama*, koje je formalno uređivao Blaško Rajić.¹² Primljeni udarci su, prema Vujkovljevim riječima, bili niski, u osnovi nekulturni, primitivni, ispod dostojanstva (Miković 1988, 206-207).

Stekavši korisno uređivačko iskustvo, okušao se i u tada veoma raširenom kalendarskom izdavaštvu. Za 1934. godinu uredio je *Biskupa Ivana Antunovića kalendar* (1933.), gdje je osim književnih prinosa njegovih suradnika – Blaška Vojnića Hajduka, Franje Bašića, Jose Šokčića, Julke Đelmiš i dr., prostora dobilo čak deset njegovih pripovijedaka. Premda značajan prinos bunjevačkom kalendarskom izdavaštvu, ovaj kalendar ipak u mnogo čemu zaostaje za ostalim subotičkim kalendarima namijenjenim Bunjevcima i Šokcima, od kojih vrijedi izdvojiti sljedeće: *Subotičku Danicu*, *Zemljodilski kalendar* i *Pravi bunjevački kalendar*.

Kalendar s najduljim kontinuitetom, *Subotička Danica* je uživala veliki autoritet među svojom čitateljskom publikom, koju je redovito ispunjavala raznolikim poučnim sadržajima. Kao pravi hrvatski kalendar, osim prinosa domaćih bunjevačkih autora starije¹³ i novije generacije,¹⁴ donosila je pri-

1. Baćikin, Ignjat R. Konjović, Ivan Trumin, Jakov R. Žganec, Janko Grbić, Joso Drinčić, Jovan M. Mrkonjić, L. B. Snagan, L. P. K., L. Poljaković-Kovačev, L. S. Zvekanović, Lovro Staničić, M. Hrvački, Martin Lisakov, Petar B. Puzić, R. Parčetić, Rikard R. Hristonić, S. Kovačić, S. Zvekanović, Stanko Govorković, Stipan Šimković, Zdravko Sr. Antić. (Vojnić Hajduk 1962., 168-171).

12 Kako se širi kultura, *Subotičke novine*, br. 10, 9. rujna 1934., 3; Važno upozorenje!, *Subotičke novine*, br. 11, 7. listopada 1934., 7; Prosvjetitelji zaostalih, *Subotičke novine*, br. 12, 1. prosinca 1934., 4-5; Izjava, *Subotičke novine*, br. 12, 1. prosinca 1934., 5; Književnost, *Subotičke novine*, br. 13, 25. prosinca 1934., 4-5; Odriču ga se!, *Subotičke novine*, br. 1, 6. siječnja 1935., 4-5; Bezuslovni književnici, *Subotičke novine*, br. 2, 3. veljače 1935., 4-5; Nova „antologija“ narodnih pripovijedaka, *Subotičke novine*, br. 2, 3. veljače 1935., 8; „Nek se znade da Bunjevac živi“ ili djetinjarije Šokčićevog „Nevena“, *Subotičke novine*, br. 1, 1. siječnja 1937., 1.

13 Stipan Krunoslav Grgić (1836. – 1914.), Ilija Kujundžić (1857. – 1929.), Mijo Mandić, Ivan Evetović (1860. – 1923.), Ante Evetović Miroљub (1862. – 1921.), Lajčo Budanović (1873. – 1958.), Ivan Petreš Čudomil (1876. – 1937.) i Blaško Rajić (1878. – 1951.).

14 Matija Evetović (1894. – 1972.), Ivo Prčić (1894. – 1959.), Ilija Džinić (1894. – 1981.), Ivan Malagurski Tanar (1895. – 1947.), Marin Dekić (1895. – 1970.), Petar Pekić (1896. – 1965.), Ljudevit Vujković (1907. – 1972.), Blaško Vojnić Hajduk (1911. – 1983.), Ante Jakšić (1912. – 1987.), Ivan Kujundžić (1912. – 1969.), Aleksa Kokić (1913. – 1940.), Josip Pašić (1913. – 2010.), Marin Radičev (1914. – ???), Marko Čović (1915. – 1983.), Efreml Kujundžić (1915. – 1996.), Jakov Kopilović

nose katoličkih laika i svećenika iz ostalih hrvatskih krajeva.¹⁵ Ipak, nije bila ograničena samo na hrvatsku književnost, nego je donosila i ulomke srpskih, čeških, talijanskih, ruskih i inih književnika.¹⁶ Imala je i funkciju praktičnog priručnika, koju su joj svojim stručnim uradcima davali stručnjaci kao oftalmolozi Ivan Šercer (1892. – 1959.) i Olga Palich-Szántó (1890. – 1971.), veterinari Ante Čičić (1895. – 1959.) i Albe Rudinski, te primarius Ladislav Vlašić (1900. – 1989.).

S druge strane, *Zemljodilski kalendar*, kao izdanje Zemljodilske stranke, imao je manje bunjevački, a više politički i komercijalni karakter. Naime, sadržaji iz kulture i prošlosti Bunjevaca, ukoliko ih je bilo, tonuli su u moru političke propagande i komercijalnih reklama. Kao takav, kalendar je odigrao slabu prosvjetiteljsku ulogu. Ipak, imao je snažno zaleđe u Radikalnoj stranci i zato je dugo opstao. Nasuprot *Danici* i *Zemljodilskom kalendaru*, *Pravi bunjevački kalendar*, kao izdavačko čedo iskusnog i opreznog Mije Mandića, držao je „srednji“ kurs, okupljajući oko sebe sve *Bunjevce koji su Bunjevci Jugosloveni a ne Bunjevački Hrvati ili Bunjevački Srbi*. Donosio je daleko više prinosa iz političke i kulturne prošlosti Bunjevaca, nego *Zemljodilski kalendar*, koji je predstavljao sirovi propagandističko-komercijalni materijal. Međutim, ono što čini ovaj kalendar naročito vrijednim je to što je dao prostora mlađoj generaciji bunjevačkih pripovjedača: Barnabi Mandiću i Balintu Vujkovu.

Imajući u vidu snažnu konkurenciju na polju kalendarskog izdavaštva, potpuno je shvatljivo što Vujkovljevi kalendar nije naišao na širu recepciju i dulje zaživio.

Prestankom izlaženja *Pravog bunjevačkog kalendara* (1935.), *Književnog severa* (1935.) i *Bunjevačkog kola* (1936.), Vujkov je potražio novi prostor za svoje zapise. U tu svrhu uputio je 4. rujna 1936. uredniku *Letopisa Matice srpske* Vasi Stajiću, bivšem ravnatelju subotičke gimnazije (1928. – 1929.), molbu (tipkanu na pisačem stroju ćirilicom) sljedećeg sadržaja:

Želeći da i od Bunjevaca neko sarađuje u Vašem [c]enjenom]. listu, javljam se sa mojim prvim prilogom, u nadi da ćete mi omogućiti da se i otsele ponekad javim. Pre dve godine ste se Vi javili Vašom srdačnom saradnjom u Bunjevačkom Kolu koga sam pokrenuo i uređivao, a sada Vam vraćam dug, za koji ćete Vi reći da li je dostojan prijema. Nažalost, skorim prestankom Bu-

---

(1918. – 1996.), Stipan Bešlin (1920. – 1941.), Ante Sekulić (1920. – 2016.) i Jakov Grunčić (? – ?).

15 Antun Mahnić (1850. – 1920.), Ivan Šarić (1871. – 1960.), Milan Pavelić (1878. – 1939.), Ivan-ko Janko Vlašićak (1879. – 1935.), Milutin Mayer (1874. – 1958.), Velimir Deželić mlađi (1888. – 1976.), Petar Grgec (1890. – 1962.), Gothard Goričanec (1893. – 1958.) i Josip Vizjak (1897. – 1930.).

16 Matija Antun Relković (1732. – 1798.), Nikola Tommaseo (1802. – 1874.), Dimitrije Demeter (1811. – 1872.), Ivan Turgenjev (1818. – 1883.), Ivan Trnski (1819. – 1910.), Lav Tolstoj (1828. – 1910.), Bjørnstjerne Bjørnson (1832. – 1910.), Jovan Jovanović Zmaj (1833. – 1904.), August Šenoa (1838. – 1881.), Đuro Arnold (1853. – 1941.), Ivan Devčić (1857. – 1908.), August Harambašić (1861. – 1911.), Maksim Gorki (1868. – 1936.), Aleksa Šantić (1868. – 1924.), Ivan Cankar (1876. – 1918.), Vladimir Nazor (1876. – 1949.), Giovanni Papini (1881. – 1956.) i Jaroslav Hašek (1883. – 1923.).

njevačkog Kola, Vaš prvi prilog je bio i poslednji, što se po mojim nadanjima neće desiti sada sa mnom. Ovaj pripisat rad je već bio u štampi kod Milivoja Kneževića kada mu je Književni Sever prestao. Molim Vas g. Stajiću, ako bi moj rad bio ispod mere Vaše kritike, ili iz ma kog razloga ne bi bio uvršćen, budite tako ljubazni pa mi javite, da bih mogao da Vam pošaljem poštarinu za njegov povratak.

Međutim, u vrijeme kada je Vujkov slao ovo pismo, Stajić je, ne želeći sudjelovati u sve intenzivnijim unutarnjim prijeporima u Upravi Matice srpske, dao ostavku na mjesto predsjednika ove najprestižnije kulturne ustanove u Vojvodini i urednika njenog glasila (najstarijeg u ovom dijelu Europe), povukavši se u svoj dom u Srijemskim Karlovcima, gdje je našao željeni mir za svoja istraživanja povijesti Vojvodine (kolovoza 1936.). Njegovo povlačenje iz javnog djelovanja odrazilo se i na *Letopis*. Tako je od knjige 346 (srpanj – prosinac) samo prvi svezak (srpanj – kolovoz) izišao pod njegovim uredništvom, dok su drugi (rujan – listopad) i treći (studen – prosinac) izišli pod uredništvom uređivačkog odbora Matice srpske. Dakle, i bez uvida u Stajićev odgovor Vujkovu može se pretpostaviti kako je on glasio.

Gotovo istodobno s gašenjem *Bunjevačkog kola* u izdanju Subotičke matice pokrenut je izvanpolitički povremeni časopis *Klasje naših ravni*. Okupio je niz suradnika od onih koji su već pokazali svoje umijeće do onih koji su se tek trebali dokazati (Ante Jakšić, Aleksa Kokić, Jakov Kopilović, Stipan Bešlin, Ante Sekulić, August Đarmati, Petar Pekić, Ivan Kujundžić, Marin Šemudvarac, Matija Evetović i dr.). Međutim, Balint Vujkov nije bio među njima. Očito se sa svojim nazorima, koje je ponio iz škole, nije uklapao u ovo društvo, koje je bilo mnogo više od skupine pjesnika i pisaca. Oni su, naime, bili mlade snage novog kulturno-prosvjetnog pokreta bačkih Hrvata.

Željeni prostor Vujkov je dobio u časopisima Laze Stipića *Našem slovu* (1934. – 1941.) i *Glasu* (1939. – 1940.), te u *Nevenu* Jose Šokčića (1935. – 1939.). Zajedno s Blaškom Vojnićem Hajdukom bio je stvarni urednik časopisa *Stvaranja – polumesečnika za društvena, kulturna i ekonomska pitanja*, koji je poslije prvog broja (1936.) pre-

Milka Vukašinović i Balint Vujkov

stao izlaziti. Pred Drugi svjetski rat surađivao je i s Bunjevačkom čitaonicom, koja je pokrenula *Bunjevački kalendar*. Iz ovog vremena vjerojatno datira anegdota s Mandom, sestrom Mare Đorđević Malagurski. Naime, Vujkov je kao stvarni urednik *Bunjevačkog kalendara* pripremio i predao u tisak otiske istog prije nego što mu je dostavljena slika princeze Olge u bunjevačkoj narodnoj nošnji koja je trebala ući u publikaciju. Kada je Manda to doznala, napravila je veliku scenu. Na koncu, cenzor koji je dopustio tiskanje ovog kalendara dobio je oštru kritiku od centralnog Pres-biroa. Sam kalendar pak ocijenjen je kao komunistički, te je zabranjen (Miković 1988, 208).

Poput mnogih mladih Bunjevaca koji su obrazovanje stekli 30-ih godina prošlog stoljeća i Balint Vujkov se nalazio pod snažnim utjecajem srpske prosvjete koja se sa svoje strane nalazila u službi državne ideologije. Ideologija se, istina, mijenjala od integralnog do realnog jugoslavinstva, ali je u lokalnim sredinama kao npr. u Subotici uglavnom dobivala formu najvulgarnijeg osporavanja prava Bunjercima na hrvatski identitet s ciljem njihove političke marginalizacije. Glavni eksponenti svih politika beogradskih vlasti, državni namještenici – profesori srednjih škola i Pravnog fakulteta – vodili su pravi *Kulturkampf* protiv Katoličke crkve. Nastojeći podrediti sebi gotovo sve tokove kulturnog života, ostavljali su malo izbora mladim bunjevačkim intelektualcima. U tom smislu se može objasniti Vujkovljevo uključivanje u književne vode preko časopisa svog srednjoškolskog profesora. Bilo je to naime vrijeme kada ni „stari“ intelektualci iz vremena borbe protiv mađarizacije poput Vase Stajića nisu smjeli javno i glasno izreći što misle o negativnim pojavama u društvu iza kojih su stajali eksponenti režima, a kamoli učenici i studenti pred kojima je bio dug razvojni put.

Sam Vujkov nije jasno odredio svoje točno mjesto u međuratnoj Subotici. Iz njegovih razgovora vođenih s Mikovićem pola stoljeća kasnije stječe se dojam da je bio blizak onom dijelu omladine kojeg je komunistička historiografija označila kao „napredne snage“. Za *Bunjevačko kolo* je rekao da je bio časopis liberalne orijentacije, a za sebe, kao urednika istog, da je nastojao *da ne bude isključiv zbog ideoloških razlika* (Miković 1988, 207; Miković 2006, 85). Potvrda Vujkovljevom nekatoličkom „naprednom“ svjetonazoru je i druženje s Emilijom Milkom Vukašinović (1919. – 1985.), njegovom budućom suprugom, inače kćerkom Srbijanca, solunskog dobrovoljca Melentija Vukašinovića i Jelene Benčo iz Šandora (Aleksandrovo), iz čijeg braka je rođeno još nekoliko djece krštene u pravoslavnoj crkvi Sveti Velikomučenik Dimitrije u Šandoru: Miloš (1923. – ?), Sreten (1925. – 1939.), Vera (1926. – 1926.) i Ivanka (1928. – ?). Imajući u vidu nacionalnu, vjersku, socijalnu i ideološku raznolikost njegovih suradnika i bližnjih, nameće se zaključak da nije bio isključiv ni u jednom smislu. Njegov jugoslavenski integralizam očitovao se u neiskvarenom obliku.

Drugi svjetski rat

Drugi po redu svjetski rat (1939. – 1945.) stavio je cijelu Europu pred dotad neviđene izazove. Prije nego je stigao u Jugoslaviju, jugoslavenska

publika je preko sredstava masovnog informiranja pratila njegove strahote. Subotičani su se osim iz beogradskih i novosadskih novina o razvoju situacije na svjetskim bojišnicama mogli informirati i iz *Subotičkih novina*, koje su upravo zahvaljujući ratnim sadržajima doživjele pravu metamorfozu. Drugim riječima, od *popovskih novina* (kako ih je Neven zvao i prije nego je dospio u ruke Jose Šokčića), koje su uglavnom imale političko-polemički i kulturni karakter, prerasle su u ozbiljan informativni list, koji je donosio detaljne i ilustrirane vijesti iz zaraćenog svijeta.

O mjestu i ulozi Balinta Vujkova u ovo vrijeme može se govoriti samo u glavnim crtama, dijelom stoga što relevantni podatci nisu dostupni, a dijelom stoga što tada još nije predstavljao povijesnu figuru, nego mladića u razvoju, pred kojim su stajale godine nepredvidivih izazova. Poznato je da se pred sam rat družio s Emilijom Vukašinić, o čemu svjedoče i slike. Izbijanjem rata travnja 1941. godine, našao se među braniteljima Subotice. Međutim, suočena s koncentričnim napadom sila Osovine i petokolonaškim elementima, jugoslavenska vojska je malo što mogla učiniti za spas svoje domovine. Tako se Vujkov odmah po ulasku mađarske vojske u Suboticu našao među zarobljenicima. No, upravo u tim trenucima, kada se Vujkovu i njegovim drugovima pod dojmom sveopćeg rasula činilo da su posljednji bijednici na zemlji, pred njima se stvorio župnik Rajić i jednom dojmljivom gestom im dao do znanja da su, bez obzira na poraz, oni za njega zapravo pobjednici. Taj prizor Vujkov će pamtili do kraja života.

Prvog dana okupacije, nas stotinjak – većinom povratnika iz vojske – lišenih slobode u predgrađu Aleksandrovu tjerali su u Gradsku kuću. Oko 16 sati sreli smo ga na Beogradskom putu (sada Put Ivana Milutinovića). Okružen sa dva seljaka dolazio je iz centra grada. Vjerojatno je bio kod biskupa Lajče Budanovića koga su okupatori također internirali. Većina iz grupe ga je pozdravila. U meni je ovladao neobjašnjiv osjećaj. Kao da sam slušao nekakav nemušti poklič nade u spasenje. A on odiže šešir, stade onako impozantan i čudesno se pokloni tri puta. Učini mi se, kao da nam je svima odreda jednim jedinim pogledom zaronio u oči. I osjetih da nas je zapljusnuo čudan osjećaj snage. Tada sam prvi put osjetio pravog Blaška Rajića.

Nekoliko trenutaka kasnije Vujkov se našao pred smrtnom opasnošću. Trebao je biti izveden pred streljački stroj i pogubljen. Međutim, u tom se umiješao odvjetnik Károly Kovács, otac poznatog mađarskog pjesnika Károlya Ácsa (1928. – 2007.), izbavivši ga iz nezavidne situacije. Jedva ostavši živ, vratio se svojim životnim obvezama. Već idućeg mjeseca sklopio je brak s Emilijom Vukašinić (24. svibnja 1941.)¹⁷, a sin Franjo rođen je 7. siječnja 1942.

Rajić je isto tako lišen slobode. Odveden je u bivšu artiljerijsku vojarnu u Radanovcu, među zatočene kolonističke obitelji. Proživjevši ondje mjesec

¹⁷ Budući da je ovo vjenčanje obavljeno u drukčijem političko-pravnom sustavu, ženik je u matičnoj knjizi vjenčanih ubilježen kao Bálint László Vujkov (Ferenc Vujkov i Ilona Polyákovics Kovács), a nevjesta kao Emilia Vukcsinovic (Milentia Vukcsinovic i Ilona Bencsó) (Matična knjiga vjenčanih Subotica za 1941. godinu, tek. br. 223.).

dana pod neviđenim mukama, na intervenciju Vatikana interniran je u Franjevački samostan u Budimu. Usprkos svim izazovima, njegovi sunarodnjaci ga nisu zaboravili, te su ga posjećivali u internaciji. Koliko im je značio dobro ilustriraju sljedeće Vujkovljeve riječi: *On je u tim danima za njegove Bunjevce i Šokce bio ne samo mučenik za narodnu stvar, postao je za njih Meka i Medina.* Srpnja ili kolovoza 1942. Rajić je primio u posjet Balinta Vujkova i Marka Peića. Za Vujkova je to bio susret ništa manje dojmljiv od prethodnog. Stoga ga je također opisao u svojoj monografiji o Rajiću, razumije se na temelju sjećanja.

Bilo je to jula ili augusta 1942. g. – sjećam se da je bilo vrijeme rajčica i paprike – kada sam s Markom Peićem pošao Rajiću.

Kopkala me je želja da ga lično upoznam i uvjerim se u ono što sam odavno držao za sigurno: da su naše prijašnje suprotnosti nestale, da smo u tim nesretnim vremenima na istim pozicijama.

Bilo je i nešto takvoga, da sam osjećao: kao sin ovoga naroda ne mogu izostati iz hodočašća čovjeku u koga su uprte oči tolikih mojih sunarodnika, jer su me poneki klijenti i pitali:

– Gospodaru, kako to da vi još niste bili kod gospodina Blaška?!

Neposredno iza samostanske crkve bila je omanja zgrada – ako se dobro sjećam s polukrovom. Fratru kojeg smo prvo sreli nismo htjeli reći imena. Neka najavi samo dva Bunjevca. Rajić nas je primio stojeći na gornjoj stepenici ulaznih vrata zgrade u kojoj je boravio sam.

– Tko ste vas dvojica? – upitao nas je stojeći tako na stepenici iznad nas.

Marko Peić je prvi počeo, rekavši čiji je zet, na što ga je Rajić srdačno prekinuo:

– Pa da, ja sam te vinčo.

I upre prstom u mene:

– A ti?

Bilo mi je jasno: zapazio je da sam ga pozdravio s „dobar dan“, a ne s „Faljen Isus“. I njemu je bilo jasno da nisam iz redova vjernika.

Ja se nasmiješih:

– Pop Blaško, jedan od rijetkih Bunjevaca koji je paganin. Kao takav ne znam ni vašu titulu. Je li dobro da vas oslovljavam s „pop Blaško“?

Razgaljeno se osmjehnu i, kao da od znatiželje požuri, srdačno reče:

– Baš dobro. A dalje?

Njegova srdačnost je plijenila, te i ja raspoložen nastavim:

– S imenom ćemo lako, ni to mi nije bunjevačko. Jedan je takav otpadnik u bunjevštini što se zove Balint...

A on prstom u mene.

– Vujkov. Jele Števince (nadimak moje majke) mlađi sin, kojeg sam ja usranog i upišanog krstio.

– Baš tako – nasmijah se.

On se šeretski nasmiješi:

– Dakle, ja sam tebi pop Blaško? To je dobro, vrlo dobro. A znaš li šta si ti meni? Močkoš! Jesi čuo? Močkoš! (Zamazanko, kad se od milošte oslovljava dijete.) Je li tebi to dobro?

– *Bog bogova! A sad da znate: pop Blaško, ja se vama odavno spremam. Očinska toplina mu se razli iz očiju, zagleda se u mene i tiho reče:*

– *A ja tebe odavno čekam.*

Za tren se povukao u sebe, pa nastavio:

– *Jer, dico moja, ako u ovoj nesreći što se sručila na našu zemlju i cili svit, ne budemo jedinstveni, onda smo zaslužili da nestanemo.*

Kad smo se svojski izgrlili i slavenski izljubili svi trojica, obujmi nas i s uzdahom zadovoljstva reče:

– *E, sad se možemo zavući u ovu moju bunju.*

Kasnije mi se učini da shvatih te riječi. Ni zatočenička njegova vrata nisu bila otvorena za svakog.

Kako je Narodnooslobodilački pokret dobivao sve veći zamah, tako je slobodarski duh snažio i u krajevima koji su se nalazili duboko pod okupacijom. Ponesen cijelom situacijom, ni Vujkov nije sjedio skrštenih ruku, nego je i sam surađivao s NOP-om koji je djelovao na prostoru Subotice, zbog čega je ponovno dospio u zarobljeništvo. Kraj rata je dočekao u nacističkom logoru u Austriji.

Od oslobođenja do 1970-ih

Oslobođenje Subotice 1944. je donijelo bunjevačkim Hrvatima novi val kušnja. Poslije manje od godinu dana prividnog osjećaja slobode, uslijedile su jedna za drugom nepravde: eksproprijacija privatnog vlasništva od zemlje do osnovnih životnih namirnica, favorizacija kolonističkih elemenata, progoni itd. Na udaru vlasti osim posjednika (od sitnih do krupnih) bili su i intelektualci. Tako je mladi Ante Sekulić izveden na sud sredinom ožujka 1948. Ovi dani ostali su mu u neizbrisivom sjećanju: *Za sudački stolom sjedio je također Balint Vujkov, pravnik i pisac. Osobno sam bio neugodno iznenađen.* Iz Sekulićevih sjećanja može se naslutiti da je, dok je Rajić bio živ, među Hrvatima u Subotici i okolici vladao neki osjećaj sigurnosti, usprkos brojnim izazovima i nepravdama (Sekulić 2000, 37). Naime, još je bilo prisutno živo sjećanje na vremena kada ih je predvodio u borbi za ravnopravnost. Osim toga, kao aktivni sudionik u Narodnooslobodilačkom pokretu uživao je respekt novih vlasti.

Imajući to u vidu, potpuno je jasno što je, kada je Rajić umro 1951., nestalo i tog osjećaja sigurnosti i zavladao konfuzija. Uz sve napore, nije uspio ostaviti iza sebe kadrove koji bi u promijenjenim političkim okolnostima nastavili njegovo djelo. Naime, njegov dugogodišnji suradnik Lajčo Budanović (1873. – 1958.) bio je u to vrijeme prestar za nove izazove, a uz to je trpio od novih vlasti pritiske i neprijatnosti, koje su varirale od osuda u tisku do prebijanja u javnosti. Mlada nada bačkih Hrvata, Aleksa Kokić (1913. – 1940.), preminuo je još prije nego što je rat došao do Jugoslavije, u dvadeset i sedmoj godini svog života. Njegova smrt je bila utoliko tragičnija što je ubrzo pala u sjenu novih izazova. Istina, čak i pod fašističkom okupacijom (1941. – 1944.), koja je donijela poništavanje mnogih rezultata bunjevačkih Hrvata postignutih na kulturnom polju u međuraću, bilo je mogućnosti, doduše

skromnih, za njegovu komemoraciju,¹⁸ ali dolaskom komunista-osloboditelja na vlast i toga je nestalo. Druga mlada nada bačkih Hrvata, Ilija Kujundžić (1912. – 1969.) pao je u nemilost novih vlasti, te je svoje najbolje godine proveo po srbijanskim zatvorima (1947. – 1954.).

Oskudicu u kvalitetnim političkim i kulturnim kadrovima preostali predratni političari i kulturni radnici nisu mogli popuniti, a komunisti, koji su uz rijetke iznimke radili više u korist Partije, nego svojih sunarodnjaka, gotovo ni malo. Jedan od najistaknutijih predratnih političara, Josip Đido Vuković (1890. – 1950.), aktivan u hrvatskoj zajednici od početaka njenog političkog organiziranja (1918.), nije se ustezao iznijeti svoj stav ni po cijenu ulaska u prijemor s vlastima, čak ni u NDH-ziji, pod poglavnikom Antom Pavelićem (Stošić 1991, 22–23). Poslije rata se vratio u Suboticu, ali više nije javno istupao. Jedan od najistaknutijih kulturnih djelatnika, Mihovil Katanec (1893. – 1973.) također se vratio poslije rata u Suboticu, ali ju je pod pritiskom novih vlasti morao napustiti (Skenderović 2013, 87). Ništa manje značajniji od njega, Matija Evetović (1894. – 1972.) zadržao je ugledno mjesto u javnom i kulturnom životu Subotice, ali je bio pod budnim nadzorom vlasti. U karakteristikama iz 1945. ocijenjen je kao *politički apsolutno nepouzdan* (Mačković 2009b, 110).

Najistaknutiji među Hrvatima komunistima, Lajčo Jaramazović (1905. – 1963.) se prilikom razgraničenja Srbije i Hrvatske protivio pripajanju Subotice Hrvatskoj, dopuštajući tu mogućnost jedino u slučaju da Bajski trokut pripadne Jugoslaviji (Miletić 2014, 252; Popov, Popov 2000, 89). Istini za volju, kao ministar komunalnih poslova NR Srbije u vladi Blagoja Neškovića (1946. – 1948.) učinio je izvjesne napore u pravcu prepoznavanja vojvođanskih Hrvata i poboljšanju njihova kulturnog položaja u Srbiji. Primjerice, zahvaljujući njegovom utjecaju, premijer FNRJ maršal Josip Broz Tito je primio predstavnike Hrvatskog kulturnog društva iz Subotice, te folklornih skupina iz Bača, Sonthe, Bačkog Brijega i Plavne.¹⁹ Organizirao je lipnja 1947. konferenciju u Rumi i Hrtkovcima na kojoj je istaknuta *potreba uzdizanja hrvatskog življa u NR Srbiji putem organizovanih društava*, tj. osnivanja Hrvatske kulturne zajednice.²⁰ Međutim, ta ideja na koncu nije realizirana.

Da nevolja bude još veća, Hrvati su bili daleko od jedinstvene zajednice. Duhovne rane koje su jedni drugima nanijeli u prijemorima oko identitetskih pitanja između dvaju svjetskih ratova bile su još svježije. Nije ih mogao zaliječiti ni silom nametnuti koncept harmoničnih međuljudskih odnosa (tzv. bratstvo i jedinstvo). Neki su sa skepsom prihvaćali hrvatski identitet, ne shvaćajući njegov pravi značaj u ostvarenju duhovnog jedinstva i uzdignuća Bunjevaca. To se vidi iz pisma Jose Šokčića arhivistu Arhiva Matice srpske Trivi Militaru od 30. siječnja 1953.²¹

18 Ante Jakšić, Četiri godine iza smrti Alekse Kokića, *Naše novine*, 29. rujna 1944., 5.

19 Gostovanje Hrvatskog kulturnog društva iz Subotice u Beogradu i Novom Sadu – manifestacija bratstva i jedinstva naših naroda, *Hrvatska riječ*, br. 13, 28. ožujka 1947., 2.

20 Konferencije ministra komunalnih poslova NR Srbije Lajče Jaramazovića i potpredsjednika GIOAPV Petra Masnića za osnivanje Hrvatske kulturne zajednice u Srbiji, *Hrvatska riječ*, br. 26, 27. lipnja 1947., 5.

21 Ondje među ostalim čitamo: *Upravo mi je žao što sam pristao da mi delo* (o Ambroziju Šarče-

Nedostatak jače kohezije među Hrvatima i te kako se odrazio na njihov položaj u Subotici. Kako je vrijeme odmicalo, postajao je sve kritičniji. Hrvatsko kulturno društvo ugašeno je poslije četiri godine uspješnog rada rješenjem Ministarstva unutarnjih poslova (1950.) (Mačković 2009a, 191). Njeno glasilo *Njiva* je prestalo izlaziti već poslije prvog broja (1947.).²² *Hrvatska riječ* je preimenovana u *Subotičke novine* (od 3. kolovoza 1956.) i tako izgubila i posljednje hrvatsko obilježje (Bažant 2009, 128.). Kolika je nepravda time nanesena Hrvatima u Subotici, postaje jasnije kada se uzme u obzir kako je srpski akademik, predsjednik Saveza književnika Jugoslavije i budući nobelovac Ivo Andrić ocijenio list, kada je tijekom svoga boravka u Subotici koncem 1946. godine posjetio njegovu redakciju.²³

*Važnost postojanja jednog lista za Hrvate u ovim krajevima je neobično velika. I to ne samo iz političkih razloga, naime, što Hrvati u ovim krajevima žive u perifernim oblastima naše zemlje stotinama godina pritiskivani morom inostranih osvajača, nego i radi čuvanja čistoće jezika. Jer po jeziku, po čistini govora se poznaje jedan narod. I jedan list kao što je vaš, može ogromnu ulogu u tom pogledu da odigra i veliku kulturnu misiju da izvrši.*²⁴

Ista sudbina zadesila je i časopis *Rukovet*, koji je Lazar Merkošević pokrenuo svibnja 1955. kao časopis za književnost, umjetnost i društvena pitanja. Našavši se u rukama aparata, sve se više udaljavala od svoje prvotne koncepcije. Istodobno, iz škola je izbačen hrvatski jezik (Vuković 2009, 102). Hrvatska drama je pretvorena u Srpsko-hrvatsku dramu (1958.) (Ivančić 2009, 111).

Protiv ovih odluka koje su dolazile s partijskog vrha nije bilo moguće uložiti prosvjed. Naime, mjesni partijski dužnosnici i članovi organizacija SK bili su toliko uvjereni da njihove mjere donose harmoniju u međunacionalne odnose da su svaki pojedinačni disonantni glas na javnoj sceni tumačili ne kao konstruktivnu kritiku, već kao prijetnju po sustav vrijednosti. Trebalo je proći neko vrijeme dok među Hrvatima u Subotici nije ponovno nastala veća kohezija. Poslijeratne godine iznjedrile su nekoliko krupnijih figura na polju kulture (Matija Poljaković, Jakov Kopilović, Blaško Vojnić Hajduk i dr.), među kojima je bio i Balint Vujkov. U uvjetima nepostojanja jače konkurencije unutar zajednice, mogao je nesmetano graditi reputaciju njenog autentičnog predstavnika.

---

viću – primj. V. N.) štampa Matica Hrvatska. Prvo zato, jer Hrvati u najtežim časovima naše povijesti nisu učinili baš ništa za nas, za vreme Mađara, a sada nas nipodaštavaju, omalovažavaju i tako dalje... Danas sam im pisao da mi knjigu, koja je inače odlično ocenjena, kao „delo koje će mnogo što šta objasniti i dati sjajan isečak iz povijesti bačkih Hrvata“ – VRATE NATRAG. (ROMS 45.090).

22 Moguće je da su uzrok obustavljanja ovog časopisa članci Matije Evetovića (Stari pisci podunavskih Hrvata) i Julija Šoltića (Između dvije krajnosti), za čiji je idejni sadržaj ocijenjeno da se kreće na liniji zastarjelih, nazadnjačkih idejnih shvatanja (Povodom prvog broja časopisa „Njive“, *Hrvatska riječ*, br. 4, 31. siječnja 1947., 5.).

23 Više o tome vidjeti u: Prodanović, Smilja. 2003. Odbor Društva za kulturnu saradnju Srbije sa SSSR Subotica. *Arhivski pregled: organ Društva arhivskih radnika i arhiva SR Srbije* 1/4, 77-88.

24 B. S., Književnik Ivo Andrić je posjetio Suboticu, *Hrvatska riječ*, br. 285, 6. prosinca 1946., 5.

Kada su koncem listopada 1945. raspisani izbori za Ustavotvornu skupštinu, Vujkov se našao na listi Narodne fronte za Subotički okrug (I. izborni srez) kao zamjenik kandidata za narodnog zastupnika Grge Lulića.²⁵ Na komemoraciji palim borcima u Narodnooslobodilačkom ratu 6. prosinca iste godine, sada već u svojstvu zamjenika narodnog zastupnika, održao je dojmljiv govor.²⁶ Na godišnjoj skupštini Hrvatskog kulturnog društva 15. prosinca 1946. izabran je u njegov Upravni odbor.²⁷ Po obnovi Udruženja književnika Srbije (31. prosinca 1944.) primljen je za člana zajedno s Blaškom Vojnićem Hajdukom i Matijom Evetovićem. Po formiranju Sekcije književnika Vojvodine koncem 1946., našao se na njenom popisu²⁸ (Bogovac 2007, 291). Kada je 15. lipnja 1947. u maloj dvorani Kolarčevog narodnog sveučilišta u Beogradu osnovano Povijesno društvo NR Srbije, izabran je za člana Upravnog odbora njegova povjereništva (Perović 1948, 88). Od 1949. do 1953. bio je zaposlen u Savjetu prosvjetnih društava Subotice. Međutim, dobio je otkaz zbog javnog zalaganja za osnivanje odjela na hrvatskom jeziku u osnovnim školama. Tako se 1954. vratio pravničkoj i odvjetničkoj praksi. Od 1966. do 1973. bio je sudac Okružnog suda u Subotici.

Pisao je za *Hrvatsku riječ* gotovo od početka njenog izlaženja, koja je u nekim trenucima gotovo iz broja u broj donosila njegove prinose: narodne pripovijetke, ali i samostalne radove kao npr. feljtonski roman *Hajka po zatvorenom krugu* (1946.) (uz prekide, od br. 184 do 261). Matija Evetović ga je u jednom članku objavljenomu božićnom broju *Hrvatske riječi* 1945. svrstao u *glavne i najzaslužnije sakupljače narodnog blaga*. Napominjući da je skupio oko 70 pripovijedaka, ocijenio je da je *njegova zbirka najpotpunija*.²⁹ Bio je urednik časopisa *Njive* (1947.), kalendara *Hrvatske riječi* (1947., 1948. i 1952.), a na koncu i same *Hrvatske riječi* (od 27. kolovoza 1948. do 1. veljače 1949.). Najplodnije razdoblje njegova stvaralaštva bile su pedesete i šezdesete, kada su gotovo jedna za drugom izlazile njegove knjige: *Bunjevačke narodne pripovjetke* (Hrvatska riječ, Subotica, 1951.), *Bajka o mravljem caru* (Minerva, Subotica, 1953.), *Hrvatske narodne pripovjetke: bunjevačke* (Bratstvo-jedinstvo, Novi Sad, 1953.), *Hrvatske narodne pripovijetke: bunjevačke* (Sloga, Zagreb, 1957.), *Šaljive hrvatske narodne pripovijetke (bunjevačke)* (Rukovet, Subotica, 1958.), *Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine* (Zenit, Subotica, 1960.) i *Tica žeravica: hrvatske narodne pripovijetke* (Osvit, Subotica, 1964.). Prva njegova

25 Potvrđena je okružna lista Narodne fronte za Subotički okrug, br. 49 (234), 21. listopada 1945.; Glasajmo svi za kandidate Narodne fronte, *Hrvatska riječ*, br. 65 (250), 9. studenog 1945.

26 U Tavankutu je održan svečani pomen palim borcima u Narodnooslobodilačkom ratu, *Hrvatska riječ*, 7. prosinca 1945., 3.

27 Razvijanjem široke djelatnosti Hrvatsko kulturno društvo postat će žarište kulturnog života Hrvata u Subotici i okolini, *Hrvatska riječ*, br. 289, 25. prosinca 1946., 5.

28 Čini se da je jedno vrijeme bio isključen iz nje, jer iz drugih izvora doznajemo da je 1961. primljen u Sekciju Udruženja književnika Srbije za Vojvodinu, ovaj put zajedno s Matijom Poljakovićem (Popović 1991, 309).

29 Sakupljači narodnog blaga kod bunjevačkih Hrvata, *Hrvatska riječ*, 25. prosinca 1945, 4.

djela pročula su se i izvan Subotice, u Hrvatskoj.³⁰ Tako je već 50-ih ušao u hrvatsku književnost (Šoltić 1955, *passim*).

Ugled u očima sunarodnjaka Vujkovu je naročito porastao otkako je dobio Oktobarsku nagradu grada Subotice za književnost za 1962. godinu. Kao uspješan sudac i priznati književnik osigurao je sebi visoko mjesto među hrvatskim intelektualcima koji su se 1968. organizirali u Organizacijskom odboru za Dužijancu Turističkog saveza Općine. Pod dojmom da Hrvati u Subotici ne uživaju jednak tretman kod gradskih i pokrajinskih vlasti kao ostali narodi, obratili su se za pomoć Matici hrvatskoj, koja im je izašla u susret. Imenovala je inicijativni odbor za osnivanje svog ogranka u Subotici, u koji su ušli sudac Okružnog suda Ivan Tikvicki, književnik Balint Vujkov, sudac Okružnog privrednog suda Ivo Stantić, profesor Bela Gabrić i sudac Okružnog privrednog suda Grgo Prčić. IO je za kratko vrijeme prikupio preko stotinu potpisa podrške, a Središnjica Matice hrvatske je pismom od 3. veljače 1969. obavijestila Općinsku konferenciju Socijalističkog saveza radnog naroda Subotica o svojim namjerama da osnuje ogranak u Subotici i najavila osnivačku skupštinu za početak ožujka (Zelić 2009b, 9).

Međutim, predsjednik Općinske konferencije SSRNJ Antun Kopilović Šogor nije mogao pustiti da stvari idu svojim tijekom, utoliko prije što tijela CK SKJ nisu dopuštala mogućnost „vertikalnog povezivanja“. Prvo se dogovorio s tajnikom OK SKJ Antunom Milodanovićem Delom da treba zaustaviti pripreme za osnivačku skupštinu Matice hrvatske u Subotici. Nakon toga je dogovorio sastanak s IO MH. Otvoren 10. ožujka 1969. u maloj dvorani na trećem katu zgrade Društveno-političkih organizacija, u prisutnosti novinara-dopisnika dnevnih listova iz Subotice (*Borba* – Slobodan Stanojević, *Subotičke novine* – Josip Stipičić Braća i Miroljub S. Vučinić, *Politika*– Luka Ivković i dr.) brzo se završio. Naime, u ime Inicijativnog odbora Balint Vujkov je izjavio da oni nemaju šta da kažu, jer se osećaju kao na optuženičkoj klupi i nema šta da izjavljuju pogotovo ne uz prisustvo štampe. Prilikom razilaženja u holu OK SKJ, predsjednik OK SSRNJ je članove Inicijativnog odbora pozvao u svoj radni kabinet. Upravo je tu, u razgovoru vođenom uz piće, dogovoreno da se *Pododbori Matice hrvatske za Suboticu neće formirati i da će shodno tome i Osnivačka skupština biti otkazana*. Kao kompenzacija za to predviđeno je osnivanje jednog kulturno-umjetničkog društva koje bi u svojim redovima okupilo svu inteligenciju među bunjevačkim Hrvatima. Uskoro je i Josip Broz Tito svojim govorom održanim na mitingu u Titogradu 11. svibnja 1969. jasno stavio do znanja da je prisutnost Matice hrvatske u Subotici nepoželjna.³¹

Tako su Vujkov i njegovi drugovi odustali od prvotnog plana o formiranju subotičkog ogranka MH i umjesto toga pristupili formiranju inicijativnog

30 Krajačić, Ljudevit. 1954. Dvije zanimljive knjige za djecu i omladinu – „Karl Evald: Pčela Kraljića, preveo dr. Milutin Gligić – Vujkov Balint: Bajka o mravljem caru“. *Pedagoški rad IX/2*: 124-126; Šoltić, Julije. 1953. Uz prvu knjigu „Bunjevačkih narodnih pripovijadaka“, *Republika IX*. knj. 1, br. 2-3: 284-286.

31 Antun Kopilović, *Kako je došlo do formiranja HK (sic!) KUD „Bunjevačkog kola“ i Ogranka Matice Hrvatske*, 27. kolovoza 1998. (Arhiv Ljudevita Vujkovića Lamića).

odbora za osnivanje hrvatskog kulturno-umjetničkog društva. Pridobivši za ovu ideju niz hrvatskih intelektualaca *iz svih profesija i umjetničkih opredjeljenja*, otvorili su 14. prosinca 1969. prvi sastanak IO u Plavoj vijećnici Gradske kuće. Prisutne članove IO Vujkov je upoznao sa sadržajem referata, koji govori o značaju i potrebi osnivanja jednog kulturno-umjetničkog društva. Donesena je odluka o osnivanju društva pod nazivom HKUD „Bunjevac“, koje je na drugom sastanku istoga tijela održanom 29. prosinca 1969. u Plavoj vijećnici Gradske kuće, na prijedlog profesora Josipa Buljovčića, promijenjeno u HKUD „Bunjevačko kolo“. Naime, ocijenjeno je da drugi naziv *bolje odražava okupljanje svih Hrvata-Bunjevaca u jedno simbolično kolo*.³²

Konačno, 18. siječnja 1970. održana je osnivačka skupština, kojoj je pristupovalo blizu 400 članova i gostiju. Vujkovu je kao najelokventnijem pripala čast da održi uvodni govor.³³ Na početku svog izlaganja pozvao se na Ustav SFRJ, prema kome je svim građanima zajamčena *sloboda izražavanja svoje narodnosti i kulture, kao i sloboda upotrebe svog jezika, udruživanja, javnog istupanja, zbora i drugog javnog okupljanja*. U tim zajamčenim okvirima nalazio je i prostor za *slobodno naučno i umjetničko stvaranje*.

Podsjetio je na svijetlu ulogu Hrvata u Narodnooslobodilačkoj borbi, te u stvaranju *socijalističke društvene zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti*. Istaknuo je da su se borili za ciljeve koji proističu iz Ustava, tj. *za ljudske slobode, koje se kroz bratstvo i jedinstvo naroda i narodnosti, kroz njihovu ravnopravnost i jedinstvo naroda i narodnosti, kroz njihovu ravnopravnost ostvaruju u našem socijalističkom društvu*. Zaključio je da na osnovi ratnih i poslijeratnih zasluga Hrvati u Subotici imaju ne samo pravo, nego i dužnost da ostvaruju *povijesne težnje za razvitkom naše narodne kulture kroz udruživanje naprednih snaga*. Podsjetio je da *takve težnje pripadnika hrvatskog naroda u ovom gradu i njegovoj gravitacionoj okolini nisu nikle jučer, ni u bliskoj prošlosti*.³⁴

Kako bi zahtjevu IO dao veću legalnu težinu, podsjetio je da prema zaključcima zajedničke sjednice Izvršnog odbora Općinske konferencije Saveza socijalističkog radnog naroda Srbije, Predsjedništva Općinske konferencije Saveza omladine, Predsjedništva Općinskog sindikalnog vijeća, Komisije Općinske konferencije SK za idejna pitanja u području obrazovanja i kulture i za razvoj međunacionalnih odnosa, te Izvršnog odbora Općinske zajednice kulture održane 27. studenog 1969. osnivanje hrvatskog kulturno-umjetničkog društva *ne proturječi ni programima društveno-političkih organizacija, ni društveno-političkoj praksi*.³⁵

32 Grgo Bačlija, Ljudevit Vujković Lamić, Pilot Informacija o povijesnom osnivanju i radu bivšeg HKUD-a „Bunjevačko kolo“ odnosno danas HKC u Subotici, 15. srpnja 2002. (Arhiv Ljudevita Vujkovića Lamića).

33 Mirosljub S. Vučinić, Osnovano novo kulturno-umjetničko društvo, *Subotičke novine*, br. 3, 23. siječnja 1970.; B. Vlaho, Osnovano „Bunjevačko kolo“, *Vjesnik*, br. 8232, 19. siječnja 1970., 2.

34 Arhiv Ljudevita Vujkovića Lamića.

35 Više o tome vidi spis pod naslovom *Neka aktuelna pitanja ostvarivanja prava naroda i narodnosti u uslovima društveno-ekonomskih i političkih odnosa u Subotici i zadaci SK iz veljače 1970.: Pitanje koje je u proteklom periodu izazvalo polemiku, bilo je pitanje formiranja Hrvatskog*

U daljem izlaganju ukratko je obrazložio svu opravdanost postojanja i njegovanja hrvatske kulture u Subotici.

Samim postojanjem hrvatskoga naroda neizbrisiva je i činjenica da on ima vlastitu, osebujnu kulturu, kao što imaju i ostali narodi i narodnosti. Hrvati Subotice i okoline živeći vjekovima u posebnim uvjetima, uz opće značajke kulture hrvatskoga naroda, sticali su i konzervirali i posebne, koje možemo i trebamo uključiti u opće bogaćenje kulture našeg socijalističkog društva.

Privodeći svoj referat kraju, ukratko je iznio plan rada Društva: *Rad društva kroz sekcije treba biti usmjeren na sve oblasti kulture, umjetnosti i znanosti, počev od istraživanja pozitivnih narodnih običaja, povijesti, popularizatorskih kulturnih akcija do istupanja u okviru priredaba društva i drugih društava.*

Međutim, ubrzo će se pokazati da ovo društvo nije donijelo hrvatskoj zajednici nadoknadu za izgubljeni prostor u kulturi. Naime, već poslije dvije godine djelovanja izgubilo je kao rezultat mjera vlasti svoje najvrjednije članove i nacionalni karakter.

Istraživačka sekcija HKUD-a „Bunjevačko kolo“

Svestranog znanja i širokih nazora, Vujkov je sudjelovao svuda gdje je osjećao da može pridonijeti kulturnom uzdizanju svog naroda. Kao što se može vidjeti iz gore iznesenih navoda, aktivno se zalagao za osnivanje jednog hrvatskog kulturno-umjetničkog društva koje bi okupilo sve hrvatske intelektualce u Subotici. Tako je svojim reputacijama uspješnog suca i književnika pridodao još jednu – člana-osnivača HKUD-a „Bunjevačko kolo“. Ona mu je donijela nove uspjehe na kulturnom polju. Naime, Upravni odbor HKUD-a „Bunjevačko kolo“ ga je listopada 1970. predložio za Vukovu nagradu, koju je Kulturno prosvjetna zajednica Srbije dodjeljivala zaslužnim pojedincima i kolektivima. Sigurno je kod odlučivanja o kandidaturi osim njegovih nespornih književnih vrijednosti UO imao u vidu i njegove zasluge u osnivanju Društva.³⁶ Ovu prestižnu nagradu dobio je 1971. godine. Međutim, Vujkov je pokazivao veliki interes ne samo prema književnosti i usmenoj narodnoj baštini, nego i povijesti. Stoga nas ne treba čuditi što ga nalazimo na popisu članova Istraživačke sekcije HKUD-a „Bunjevačko kolo“. No, dok je njegova uloga u osnivanju Društva kako-tako rasvijetljena, dotle

---

kulturno-umetničkog društva Bunjevačko kolo ili bolje rečeno pitanje formiranja kulturno-umetničkih društava na nacionalnoj osnovi. Izvršni odbor Opštinske konferencije SSRN i Izvršni odbor Opštinske zajednice kulture su na svojoj sednici razmatrali probleme amaterizma i tom prilikom konstatovali da izraženi interesi za formiranje društava na nacionalnoj osnovi postoje i da bi gušenje tih težnji bilo nedemokratski i protivustavno. Posebno ako se ima u vidu nejednak stepen razvijenosti razvijenosti kulturnog života kod pripadnika svih naroda i narodnosti. (Podcrtao V. N.) Otuda je razvijanje nacionalnih kultura u našim konkretnim uvlovia progresivni činilac društvenog razvitka (IASu F96.256. Opšti spisi 1970. – 1972. Zapisnici sa sednice OK SKV).

36 Grgo Bačlija, *Balint Vujkov predložen za Vukovu nagradu, Subotičke novine* br. 43, 30. listopada 1970., 7.

je njegov konkretni prinos ovoj sekciji Društva ostao u sjeni, iz koje ga je moguće izvući samo kompletiranjem relevantnih dokumenata raspućanih po Arhivi HKC-a „Bunjevačko kolo“, zaostavštini profesora Bele Gabrića, zbirci Ljudevita Vujkovića Lamića i drugim arhivima i privatnim zbirkama.

Polaznu osnovu u istraživanju rada pojedinih sekcija HKUD-a „Bunjevačko kolo“ pruža i dalje arhiv dotične ustanove. Međutim, što na osnovi pregleda njegove građe, što uvidom u privatne zbirke i zaostavštine, može se s puno prava konstatirati da on nije kompletan. Nedostatak većeg broja dokumenata iz prvih godina rada Društva (1970. – 1972.) posljedica je okolnosti sedamdesetih godina prošlog stoljeća koje nisu bile naklonjene hrvatskim intelektualcima u Subotici. Naime, poslije dvije godine opsežnih priprema, Istraživačka se sekcija kao rezultat čistke 1972. godine ugasila prije nego što je mogla uroditi rezultatima približno razmjernim uložnim naporima. Tek niknuta klica uvenula je pod teretom neizmjenjivih komesarskih čizama. Poslije pada Geze Kikića, Jakova Kopilovića, Gрге Bačlije i dr., na udaru partijskih struktura našao se i Arhiv HKUD-a „Bunjevačko kolo“. Tako je, primjerice Matija Kolar,³⁷ agent Službe državne sigurnosti, 27. travnja 1972. godine otuđio od Društva najdragocjenija pisma koja svjedoče o njegovim vezama s ustanovama kulture u SR Hrvatskoj.³⁸

Tragedija Društva je utoliko veća što je i dan danas teško makar približno procijeniti koliko je ono izgubilo ovom čistkom provedenom radi očuvanja tobožnjeg bratstva i jedinstva, te samoupravnog sustava. Međutim, dok je gubitak duhovnih dobara poput studije i hrestomatije Geze Kikića donekle nadoknađen kasnijim istraživanjima (Ante Sekulić, Robert Skenderović, Mario Bara i dr.), narušavanje odnosa između dotadašnjih suradnika do mjere njihovog međusobnog razilaženja predstavlja nenadoknadivu štetu, od koje se hrvatska zajednica ni dan danas nije oporavila. Kao žrtva ovog „lova na vještice“ pokrenutog protiv hrvatskih intelektualaca povezanih s Maticom hrvatskom pao je i Balint Vujkov. Jedan od osnivača i najagilnijih članova HKUD-a „Bunjevačko kolo“ (1970.), uložio je veliki trud u razvoj njegove literarne i istraživačke sekcije, koji nije na odgovarajući način vrednovan.

Na prvom sastanku Zbora Sekcije održanom 28. veljače 1970. godine u prostorijama Gradske biblioteke Vujkov je podržao prijedlog rada Sekcije, koji je u uvodnoj riječi iznio rukovodilac Sekcije Marko Horvacki (1913. – 1996.). On se sastojao u tome *da se osvijetle sve komponente života Hrvata-Bunjevaca ovih krajeva, od kulturno-povijesnih do privrednih i etnografskih*. Također je podržao prijedlog Geze Kikića o pokretanju glasila Sekcije, te

37 Matija Kolar (1942. – 2009.), šokački Hrvat iz Berega, sin HSS-ovca Marka Kolara i Anice rođ. Matin.

38 Dokaz za to je dokument iz Arhive HKC „Bunjevačko kolo“ zaveden 15. prosinca 1972. pod dj. br. 90/72. Ispisan ćirilicom rukom agenta glasi: *Revers na preuzeta pisma iz arhive 'Bunjevačkog kola' i to: pisma br. 73/70 upućeno Sl. Brodu, i iz Sl. Broda, br. 87/70 pismo Matije Poljakovića, br. 86/70 od HKD, 85/70 od MH, br 57/70 upućeno redakciji Školske novine, br. 4/70 od Džinića, br 24/70 upućeno Džiniću, br 30/70 od Džinića, br 33/71 od MH, br. 59/71 upućeno MH Osijek, br 58/71 MH Đakovo, br. 90/71 od MH Đakovo, 56/71 upućeno MH Đakovo 27. IV 1972. Predao: Horvacki Marko s. r. (latinica) Primio Kolar Mat. s. r. (ćirilica).*

se založio za godišnjak, za razliku od Josipa Buljovčića, koji je smatrao *da je bilo kakvo glasilo preuranjeno*. Kikićev i Vujkovljevi prijedlog prihvatio je Naco Zelić, koji je istaknuo da suradnici budućeg godišnjaka *moraju polaziti od istih idejno-historijskih postavki*. Naravno, konkretniji koraci za pokretanje godišnjaka Sekcije morali su biti odgođeni za kasnije,³⁹ jer su pred Sekcijom stajali neposredniji zadatci za čije rješavanje još nije bio uobličen plan rada. Za sastavljanje prijedloga plana rada Istraživačke sekcije zaduženi su Marko Horvacki i Josip Buljovčić, s jedne strane, i Balint Vujkov, s druge strane.

Na drugom sastanku Zbora Sekcije održanom 10. travnja 1970. godine u prostorijama Gradske knjižnice Subotica,⁴⁰ Vujkov je izabran za člana komisije HKUD-a „Bunjevačkog kola“, koja je dobila rok do 10. svibnja predložiti uglednu ličnost iz prošlosti subotičkih Bunjevaca kojoj treba podići spomenik. Ostatak komisije činili su: Jakov Kopilović, Marko Horvacki, Geza Kikić i Ivo Prčić.

Na trećem sastanku Zbora Sekcije održanom 23. listopada 1970. godine u dvorani broj 2 Skupštine Općine odlučeno je da se polovinom prosinca u Velikoj vijećnici „Doma kulture – Gradska kuća“ održi svečana akademija povodom Stogodišnjice *Bunjevačkih i šokačkih novina* (1870.). Obrazovana je redakcijska komisija za ovu akademiju, u koju su ušli: Marko Horvacki, Balint Vujkov, Bela Gabrić, Geza Kikić i Albe Rudinski. Međutim, pripreme su se odužile moguće zbog organiziranja Velikog prela održanog 30. siječnja 1971. Stoga je tajnik Naco Zelić u ime predsjednika Ive Stantića tek 22. veljače 1971. uputio Upravi Narodnog kazališta dopis, moleći da se „Bunjevačkom kolu“ za priređivanje dotične svečanosti ustupi velika dvorana u nedjelju 14. ožujka prijedpodne.⁴¹

HKUD „Bunjevačko kolo“ uputilo je 8. veljače 1971. dopis Pokrajinskoj zajednici kulture u Novom Sadu kojim je tražila sredstva za izdavanje studije *Preporod bunjevačko-šokačkih Hrvata u razdoblju od 1869. do 1879.* Geza Kikića, hrestomatije *Zbornik dokumenata o preporodu bunjevačko-šokačkih Hrvata* od istog autora i kalendara „Bunjevačkog kola“ za 1972. godinu. Uz njega je priložena i recenzija Balinta Vujkova i Lazara Merkovića na Kikićevu studiju.⁴² Recenzenti su autora predstavili kao književnika koji je godinama sustavno istraživao preporod bunjevačko-šokačkih Hrvata i to *sa pozicija dijalektičkog i historijskog materijalizma*. Istaknuli su značaj njegove studije ne samo za znanost, nego i za bolje poznavanje vlastitog naroda a s tim u vezi i drugih: *Nema sumnje da je preporodna tematika od prvorazrednog značaja ne samo za shvatanje prošlosti jednog naroda već i za pružanje pune podrške njegovoj ravnopravnoj nacionalnoj i kulturnoj afirmaciji u višenaci-*

39 Prvi godišnjak znanstvenog karaktera izišao je četrdeset godina kasnije, tj. 2009. pod naslovom *Godišnjak za znanstvena istraživanja* i u nakladi Zavoda za kultura vojvođanskih Hrvata.

40 Prisustni su bili: Marko Horvacki, Bela Gabrić, Albe Rudinski, Ivo Prčić, Geza Kikić, Naco Zelić, Barnaba Mandić i Ivan Prčić Gospodar.

41 Arhiv HKC BK, kutija „Razni dopisi 1971“, dokument pod dj. br. 41/71.

42 Arhiv HKC BK, kutija „Razni dopisi 1971.“, dokument pod dj. br. 35/71.

onalnoj sredini.⁴³ Drugim riječima, recenzenti su pravilno ocijenili da su Bunjevci i Šokci u usporedbi sa Srbima i Mađarima u nacionalnom i kulturnom smislu nedovoljno afirmirani. Kako bi naglasili znanstvenu vrijednost Kikićeve studije, ukazali su na dotadašnji pristup istraživanju dotičnog pitanja: *U dosadašnjoj literaturi preporod je bio samo parcijalno obrađivan i često vrlo površno i tendenciozno tretiran kao samostalan i nepotpun. Geza Kikić prihvatio se posla da u opsežnoj studiji kritički i informativno opovrgne mnoge jednostranosti i pseudoznanstvene ambicije kojima se fenomen preporoda želio mistificirati za problematične političke ciljeve.* Ukazali su i na heurističke probleme (stanje i dostupnost relevantnih izvora): *Opće poznata je okolnost o uništavanju preporodne građe i autentičnih svjedočanstava tako da autoru treba omogućiti uz materijalnu podršku da još pokuša upotpuniti studiju s eventualnim novim činjenicama, jer i inače rukopis zasada nije dovršen u konačnoj redakciji.*⁴⁴

Vujkov je bio prisutan na sastanku uže grupe članova Istraživačke sekcije, održanom u prostorijama redakcije „Osvita“ i „Rukoveti“ 20. studenog 1971. godine s početkom u 10 sati. Prisustvovali su mu još i Marko Horvacki, Lazar Merković, Geza Kikić i Ivo Prčić (tajnik sekcije i zapisničar). Na dnevnom redu je bio izvještaj recenzenata Vujkova i Merkovića o Kikićevom *Zborniku*. Predsjedavajući Horvacki posebno je govorio o materijalu, a posebno o predgovoru. Za materijal je rekao da je nevjerojatno interesantan i aktualan,⁴⁵ utoliko prije što donosi činjenice koje se ne mogu opovrgnuti. Eventualni propust je taj što nije prije objavljen. Prelazeći na primjedbe o predgovoru, istaknuo je da HKUD „Bunjevačko kolo“ treba *stajati jedinstveno i kao cjelina i iza recenzenata i iza Sekcije i iza autora*. Savjetovao je oprez u interpretaciji materijala: *Na komentare uz tekstove treba jako paziti, ni s kim ne treba polemizirati, a najmanje o porijeklu Bunjevaca. To pitanje jednom za svagda treba skinuti s dnevnog reda, bar što se nas tiče.* U osvrtnu na predgovor, *iznio je primjedbe s kojima se autor odmah složio.* Zaključeno

43 Ove riječi kao da su inspirirane antičkim geslom *gnothi seauton* (upoznaj samog sebe), koje je stajalo na ulazu u Delfijsko proročište. Klasično učenje dolazi do jačeg izražaja u sastavku Vojislava Sekelja *Programska orijentacija KUD „Bunjevačko kolo“* datiranog na 26. travnja 1992. godine. *Dugim nizom godina* (vrijeme socijalizma – primj. V. N.), *upravo ono duhovno u čovjeku bilo je sputavano, gužvano, gaženo i omalovažavano i to u ime praznog recepta bratstva i jedinstva, tretirali su nas kao bolesnike, zaboravljajući pri tom da ne može biti nikakvog bratstva bez duha, niti jedinstva bez sopstvenog i međusobnog poznavanja. Upoznaj sebe je nužnost kako bi mogao cijeniti i uvažavati drugoga.* (Podcrtao V. N.)

44 Uzgred budi rečeno, iz navedenog dopisa se vidi da se HKUD „Bunjevačko kolo“ u prvo vrijeme nosilo mišlju da osim Kikićeve studije i hrestomatije izda i *Život i djelo Ambrozije Šarčevića* Josipa Šokčića. O ovom rukopisu, čiji primjerci se nalaze u Gradskoj knjižnici Subotici i Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu, osim arhivalija HKUD-a BK poblize podatke pružaju Šokčićeva pisma Trivi Militararu (1889. – 1977.) koja se čuvaju u Rukopisnom odjeljenju Matice srpske (od 19. siječnja i 30. siječnja 1953.). Iznosio je 20 araka (oko 320 stranica). Recenzija ga je ocijenila kao *delo koje će mnogo što šta objasniti i dati sjajan isečak iz povijesti bačkih Hrvata*. Trebala ga je objaviti Matica hrvatska, ali je Šokčić tražio da mu ga vrate. Htio ga je, naime, popuniti pismima Ambrozija Šarčevića koje je dobio iz ROMS-a (ROMS 45.089 i 45.090).

45 Napravio je usporedbu između stanja Bunjevaca početkom 70-ih godina 19. i 20. stoljeća: *Sve bi se to (o čemu su pisali preporoditelji i njihovi suradnici – primj. V. N.) i danas moglo reći.*

je da autor prihvaća primjedbe recenzenata i predsjedavajućeg sjednice. Prihvaćen je prijedlog autora da se već u prvom polugodištu 1972. godine izda druga knjiga *Zbornika* i da se za to traže sredstva od Pokrajine.

HKUD „Bunjevačko kolo“ dopisom Pokrajinskoj zajednici za kulturu od 22. prosinca 1971. prijavilo se na raspisani natječaj za dodjelu novčanih sredstava za financiranje izdavačke djelatnosti svoje Istraživačke sekcije:

- izdavanje druge Kikićeve *Zbirke dokumenata o bunjevačko-šokačkom narodnom preporodu*;

- izdavanje prve knjige periodične znanstvene publikacije pod naslovom *Građa za proučavanje historije, umjetnosti, književnosti i jezika Hrvata u Vojvodini*.

Zamišljeno je da obujam obiju knjiga iznosi po 15 tiskanih araka. U obrazloženju zahtjeva u svezi s periodičnom znanstvenom publikacijom istaknuta je *potreba da se organizirano pristupi prikupljanju i proučavanju građe sa područja historije, umjetnosti, književnosti i jezika Hrvata u Vojvodini*, zatražena su sredstva, dan je plan rada: *Prvo bi se prikupljala i proučavala historijska građa, koja se odnosi na Bunjevce u Subotici i okolini, a zatim bi se uključili i suradnici sa šireg područja Bačke*. Za 1972. godinu predviđeno je proučavanje sljedećih tema:

- pitanje seobe i podrijetla Bunjevaca,
- razvoj i organiziranje vlasti u Subotici,
- proučavanje zapisnika gradskog poglavarstva u Subotici,
- pitanja jezika i borba za narodni jezik.

Osim izdavačke djelatnosti, Istraživačka sekcija je za 1972. godinu predvidjela i istraživačke djelatnosti i organiziranje predavanja. Nažalost, početkom te godine OK SKV Subotica je pokrenuo istragu protiv najaktivnijih članova HKUD-a „Bunjevačko kolo“ i njezine Istraživačke sekcije, tako da se ništa od zamišljenog nije moglo realizirati. Paralizirana gubitkom najagilnijeg članstva i optužena u medijima za antinarodno i antisamoupravno djelovanje, Sekcija se ugasila.

Iz izvještaja o radu Istraživačke sekcije od 25. siječnja 1972. može se naslutiti da je u izradi Kikićevog *Zbornika* sudjelovalo više članova, koji su prikupljali historijski i dokumentarnu građu o radu Ivana Antunovića, Boze Šarčevića i drugih ličnosti iz preporodnog doba. Spomenutom zborniku je posvećeno nekoliko sastanaka, nakon kojih je priređen i predan u tisak. U nastavku izvještaja je konstatirano da sekcija ima 18 upisanih članova, od kojih 5 aktivnih, a ostatak u svojstvu slušatelja. Upravu je činilo 7 članova. Za 1972. godinu su predviđena javna predavanja, koja su izostala zato što nije bilo predavača.

Nažalost, baš u to vrijeme (tj. koncem 1971. i početkom 1972.) kada se „Bunjevačko kolo“ pripremalo za narednu sezonu, koja je po svemu sudeći trebala biti historijska, OK SKV Subotica poduzeo je konkretne korake za čistku njegovih kadrova. Uloga Balinta Vujkova u aktivnostima Istraživačke sekcije (1970. – 1972.) nije do kraja rasvijetljena, ali se naslućuje da je bila veća nego što se može vidjeti iz sačuvanih dokumenata.

Čistka „Bunjevačkog kola“ 1972.

Čistka HKUD-a „Bunjevačko kolo“ nastala je kao rezultat procesa koji je pokrenut s najviše instance vlasti. Naime, tijekom 1970. i 1971. u SR Hrvatskoj se među liberalnim komunistima, intelektualcima, znanstvenicima, kulturnim radnicima i studentima razvio kulturno-politički pokret koji se zalagao za veća prava Hrvatske unutar SFRJ poznat pod imenom Hrvatsko proljeće. Tako je nazvan prema demokratskom pokretu Praško proljeće u Čehoslovačkoj (1968.). Protivnici su ga nazivali masovni pokret (MASPOK). U užem smislu, trajao je od 10. sjednice Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske u siječnju 1970. na kojoj je Miloš Žanko, hrvatski zastupnik u Vijeću naroda Savezne skupštine i potpredsjednik Savezne skupštine osuđen zbog svojih unitarističkih stavova, pa do 21. sjednice Predsjedništva Saveza komunista Jugoslavije u Karađorđevu održane koncem studenog i početkom prosinca 1971., nakon koje je smijenjeno čitavo rukovodstvo CK SKH (Zelić 2009, 212).

I vojevodaški Hrvati su dali doprinos Hrvatskom proljeću, koji je bio utoliko veći ako se ima u vidu da su se nalazili u daleko nepovoljnijem kulturnom i političkom položaju nego njihovi sunarodnjaci u matičnoj domovini. Sastojao se uglavnom u suradnji HKUD-a „Bunjevačko kolo“ s Društvom književnika Hrvatske i Maticom hrvatskom. Suradnja s posljednjom je zacijelo bila razvijenija nego što ju pokazuje *Izveštaj o kontroli zakonitosti rada Matice hrvatske*, koji je na temelju detaljnih obavijesti s terena početkom 1972. (siječanj-travanj) sastavila radna grupa Republičkog tajništva za unutrašnje poslove Socijalističke Republike Hrvatske (Hekman 2002, 5-6., 49, 211, 253, 292, 299). U Subotici, gdje su malograđanstina i teorije zavjere dobili svoje zastupnike u svim organizacijama SK, postala je predmet raznih kontradikcija već poslije prvih saznanja o njenom postojanju.

O suradnji članova HKUD-a „Bunjevačko kolo“ s Maticom hrvatskom govorilo se i pisalo uglavnom senzacionalistički, s gotovo neskrivenom namjerom da se trajno naruši ne samo položaj pojedinaca, nego i čitave hrvatske zajednice. Međutim, iz dostupnog materijala se vidi da ova suradnja nije izlazila iz okvira kulturnog i znanstvenog. Svodila se na prisustvovanje članova „Bunjevačkog kola“ osnivačkoj skupštini Matičinog ogranka u Iloku, nastup u Vinkovcima na Vinkovačkim jesenima (u jesen 1971.), emitiranje humorističke serije s motivima iz života bačkih Bunjevaca na RTV Zagreb (koncem 1971.), te objavljivanje knjiga u Matičinoj nakladi i popunjavanje prostora u njenom glasilu *Hrvatski tjednik* (tijekom 1971.) i sl.⁴⁶ Naime, za komuniste u Subotici i ovakve benigne pojave pretežno amaterskog karaktera bile su razlog za ozbiljne sumnje i inkriminacije, naročito poslije 21. sjednice Predsjedništva SKJ.

46 Geza Kikić, Ambrozije Boza Šarčević (1820. – 1899.), *Hrvatski tjednik*, br. 1, 16. travnja 1971., 11; Šovinizam – samo čiji, *Hrvatski tjednik*, br. 23, 24. rujna 1971.; Jozo Vrkić, Hrvati u Bačkoj, *Hrvatski tjednik*, br. 26, 15. listopada 1971., 12-13 (sadrži intervju s Jakovom Kopilovićem); 29. Hrvatski maraton, *Hrvatski tjednik*, br. 28, 29. listopada 1971.; Matija Poljaković, Hrvati u Bačkoj, *Hrvatski tjednik*, br. 31, 19. studenoga 1971.

Primjerice, Bačlijinom nastupu na osnivanju Matičinog ogranka u Iloku (25. travnja 1971.) dan je toliki značaj da je za njegovo detaljno ispitivanje angažirana ne samo posebna partijska komisija, nego i Služba državne sigurnosti.⁴⁷ Paralizirani Kopilović je, ironično, proglašen opasnim po poredak ne samo Jugoslavije, nego i Mađarske, a sve zbog izjava danih za *Hrvatski tjednik*.⁴⁸ Poljakovićeви napisi objavljeni u *Hrvatskom tjedniku* ocijenjeni su kao nacionalistički. Ništa bolje nije prošla ni serija *Boltine zgrade i nezgode*, snimljena prema njegovu scenariju i emitirana na RTV-u Zagreb. Za nju je, naime, rečeno da *na jedan nerealan i čak uvredljiv način* prikazuje Bunjevce.⁴⁹ Kikiću i Vujkovu je stavljeno u grijeh što su dali tiskati svoja djela u nakladi Matice hrvatske.⁵⁰ Od ove dvojice najplodnijih kulturnih stvaratelja u Hrvata, najgore je prošao prvi, budući da je pripadao Partiji. Kao takav pozvan je na odgovornost zato što nije izvještavao o *negativnim pojavama* u HKUD-u „Bunjevačko kolo“. Nakon što je komisija za ispitivanje njegova slučaja ocijenila da njegovo ponašanje i pisanje nisu na liniji SKJ, isključen je iz Partije.⁵¹ Isto tako je, poslije nekog vremena, prošao i Lazar Merković, koji je stao u njegovu obranu.⁵² Neprimjerenim i nedopustivim je ocijenjeno Vujkovljevo i Stantićevo zalaganje da mladi Hrvati i Hrvatice iz Subotice dobiju preko „Bunjevačkog kola“ stipendije Matice hrvatske za studij u Hrvatskoj.⁵³ Kako je istraga napredovala, otkriveni su novi „grešnici“ i novi „grijesi“.

U nastojanju da prikažu koliko je Subotica ugrožena izvana, komunisti su se osim preuveličavanjem služili i čistom fikcijom. Tako je na sastanku OOSK Novo Selo održanom 18. i 19. prosinca 1971. u prostorijama Doma umirovljenika (ul. Kralja Tomislava br. 1) bivši radnik SUP-a, računovođa *Népköra* bez ikakvog znanja mađarskog jezika, Aleksandar Simeunović pokazao svoju zabrinutost položajem Bunjevaca, a posebice Bunjevaka. Kako bi joj dao veću vjerodostojnost, naglasio je da mu je supruga Hrvatica. Podsjetio je, naime, na jedan „zataškani“ slučaj koji je svojevremeno bio predmet diskusije OK SKV Subotica:

[...] *Naime sada je Tripalo dolazio na razgovor sa omladinom i odveo dve omladinke i formalno ih silovao. Ukazuje na to da nas je izlaganje Kopilović*

47 IASu F96.270 fasc. *Subotica trans*.

48 Naime, rekao je da je 1948., dakle u vrijeme Informbiroa, trenirajući zajedno s još nekoliko drugova *maraton do mađarske međe* slučajno prešao *ondašnju zonu, jer su sve to bunjevačke njive*, zbog čega je *nekoliko dana bilo 'uzbuna' poradi 'upada stranih trupa'*. K tomu je dodao da ne želi *Hrvatsku koju možeš pretrčati u jedan dan*.

49 IASu F96.252. fasc. Opšti spisi 1970. – 1971. Zapisnici OK SKV. fasc. Razni združeni izvještaji 1970/1971.;260. fasc. *Újságírok*; 271. fasc. 63 *Novinari*, fasc. br. 85 7 *Nap*.

50 Tijekom 1971. Matica hrvatska je objavila *Antologiju proze bunjevačkih Hrvata i Antologiju poezije bunjevačkih Hrvata* Geze Kikića, te zbirku narodnih pripovjedaka iz Mađarske, Rumunjske, Austrije i Čehoslovačke Balinta Vujkova.

51 IASu F96.272. fasc. br. 12 *MOSK Dudova šuma 1. ogranak*.

52 IASu F96.260. fasc. *Újságírok*.

53 IASu F96.260. fasc. *Železnički saobraćaj*; 271 fasc. 79 *Pravosudne ustanove*.

Stipana prosto gurnulo u rešavanje tih problema kao npr. kada su emisari iz Mat. Hrvatske razgovarali sa nekim iz Bunjevačkog kola (4 imena naveo) i kad je Zvekić Vladi to rečeno – Zvekić Vlado ga je ismejao rekavši mu „Šta tebe interesuju Bunjevački običaji.[...]“

Otvoreni utjecaju malograđanštine i skloni teorijama zavjera, poslije donošenja odluka 21. sjednice Predsjedništva SKJ komunisti Subotice su atmosferu doveli do takve napetosti da je pokretanje čistke postalo neizbježno. Naročito su mlađi komunisti bili nestrpljivi da naslućivani i najavljivani „lov na vještice“ što prije vide na djelu. To najbolje pokazuje izjava mladog Geze Babijanovića (Subotica, 1942.) dana na sastanku OOSK Centar I 22. prosinca 1971.

Bilo je dilema, da li raspravljati o hrvatskom kulturnom društvu kod nas. Problematika nije bila spuštena na naš nivo te je zbog toga i teško bilo zauzimati stavove. Možda se neki neće složiti sa mnom, ali mi smo izbegavali „lov na vještice“.⁵⁴

Ne treba, naravno, isključiti ni mogućnost da su na čistku osim partijskih dužnosti poticali i osobni interesi. To je vjerojatnije utoliko više što se vidi da je bila uperena u cjelini protiv ljudi koji su se nalazili na uglednim mjestima u gradu. Iz dokumenta sačuvanog u arhivu OK SKV Subotica može se pratiti razvoj istrage. Ovdje donosimo ona mjesta koja se tiču Vujkova.

Na sastanku OOSK Više pedagoške škole od 17. prosinca 1971. Lajos Tóth (Suza, Baranja, 1924. – ?), nakon pročitane informacije tajnika SKV Subotica Stipana Kopilovića, ukazao je na Marka Peića, Balinta Vujkova i Matiju Poljakovića kao glavne krivce za narušavanje međunacionalnih odnosa u Subotici:

Žalosno je da je situacija u Hrvatskoj morala da inicira ovakve diskusije i kod nas, mi smo ih sami trebali uočiti i na vreme reagovati. [...] Ne slažem se sa polaznim osnovama Stipana Kopilovića i sa nedoslednošću u sprovođenju nekih odluka. Uzon Nikola jeste organizator, ali je i Peić Marko, Vujkov i Poljaković su takođe organizatori i više puta su se angažovali na bunjevačkoj zabavi i Dužijanci.⁵⁵

U osudi ovih pojedinaca pridružio mu se kolega Radovan Ždrale (Baljci, Bileća, 1929.) koji je tražio da se pozovu na odgovornost i uklone iz javnog života:

Nikad se nisam slagao sa pojavama koje su duboko zaražene nacionalizmom i šovinizmom. Za mene je neshvatljivo kako je bilo moguće da se u javni i politički život Subotice uvlače ljudi koji su već od ranije evidentirani

54 IASu F.96.272. fasc. br. 1 OOSK Centar I.

55 IASu F.96.260. fasc. Viša pedagoška škola.

kao nacionalisti i šovinisti. Kako se u sudstvu našlo nekoliko ljudi pored ostalih imenovanih u uvodnom izlaganju druga Stipana Kopilovića i Balint Vujkov. Kako se moglo dozvoliti Matiji Poljakoviću mesto na televiziji. Interesuje me samo, kako je samo dozvoljeno da Jaša Kopilović i Geza Kikić postanu članovi Saveza komunista. Kako je Naci Zeliću dat prostor da deluje u nizu kulturnih institucija. Na kraju kako su Antun Milodanović-Dela, Marko Peić i Stipić Đuro kao odgovorni politički rukovodioci dozvolili da se ovakve stvari dešavaju.

Nedeljko Milošev na sastanku I. i II. ogranaka SK „Dudova šuma“ održanom 17. prosinca 1971. u Domu Socijalističkog saveza (Jugovićeve br. 17) izrazio je ozbiljnu sumnju u motive Vujkovljevih putovanja.⁵⁶

Pitanje Matice Hrvatske, da se raščisti sa položajem ljudi koji deluju u njoj i van nje u našoj sredini, a koji podržavaju njene stavove. Koliko mi je poznato i sudija Balint mnogo putuje te u Peštu, te u Prizren-Janj, da se definiše pitanje njegove aktivnosti na tom planu da li ima tu primese nacionalizma. Može li on kao takav zastupati socijalističke interese bratstvo i jedinstvo kada sudi?

Mijo Bašić (1925. – ?), član SK od 1947. godine, umirovljenik, osim nepoznavanja najvažnijih ličnosti iz vremena preporoda bačkih Bunjevaca, pokazao je na sastanku OOSK Centar I 22. prosinca 1971. svoju osobnu averziju prema Vujkovu:

Bozo Šarčević? Ko je on, šta je on učinio za ovaj narod u Subotici, za našu ideologiju? Kakve zasluge on ima da mu se diže spomenik usred grada? Zastvara se ulica i pravi se grobnica od nje da bi se postavio spomenik Šarčeviću, kao da mi nemamo zaslužnih revolucionara koji zaslužuju da se to učini od njih. Na predlog Albe Filipovića, da mu se digne spomenik? Kako olako prelazimo preko stvari! Zašto se dozvoljava da se organizuje „Bunjevačko kolo“? Zato valjda da bi se Vujkov Balint mogao uživljavati na nacionalnoj osnovi i njemu slični.⁵⁷

U rasvetljavanju Vujkovljeve uloge u pokušaju osnivanja ogranaka Matice hrvatske u Subotici i radu HKUD-a „Bunjevačko kolo“ od početka 1970. do konca 1971. naročito korisnim se pokazao sastanak Osnovne organizacije Saveza komunista novinara održan 12. lipnja 1972.⁵⁸ Počeo je tako što je Ladislav Kovačić pročitao izvještaj Pokrajinskog komiteta SK od 21. ožujka 1972. o pojavama nacionalizma u SAP Vojvodini, nakon čega su Milivoj Prčić i Lazar Merковиć dali svoja pismena obrazloženja, od kojih je do nas došlo samo prvo. Iz njega saznajemo neke pojedinosti o uključivanju subotičkih

56 IASu F.96.272. fasc. br. 12 MOSK Dudova šuma 1. ogranak.

57 IASu F.96.272. fasc. br. 1 OOSK Centar I.

58 IASu F.96.271. fasc. br. 63. Novinari.

Hrvata u Maticu hrvatsku. Naime, *negde u kasnu jesen 1968. g. ili početkom 1969.* Vujkov je u Općinskom sudu nagovorio Prčića da potpiše pristupnicu za članstvo Matice hrvatske, ukazujući mu na činjenicu da ju je potpisalo šezdesetak intelektualaca Hrvata u gradu, među kojima je bio i njegov otac.

Ja sam bez reči potpisao pristupnicu smatrajući to, na neki način u tom trenutku i svojom dužnošću, pogotovo imajući u vidu kakav je tada za mene bio autoritet poznati književnik, i po mnogim mišljenjima, najbolji sudija u Okružnom sudu Balint Vujkov, dok sam ja u to vreme bio običan pripravnik kojem niko nije garantovao da će ikada postati sudija.

Nakon Titovog govora u Titogradu, Vujkov je obavijestio Prčića da *od osnivanja ogranka Matice Hrvatske u Subotici [...] neće biti ništa.* Par mjeseci kasnije pak priopćio mu je *da su svi potpisnici onih pristupnica za osnivanje ogranka u Subotici ipak primljeni u članstvo Matice Hrvatske, da će imati beneficije prilikom kupovine knjiga i časopisa i uopšte govoreći da su ipak svi ti ljudi postali članovi najstarije i najistaknutije kulturne institucije hrvatskog naroda.* Studenog ili prosinca 1969. Prčić je podigao člansku kartu od Vujkova. U približno isto vrijeme, Vujkov je Prčića uključio u proces osnivanja HKUD-a „Bunjevačko kolo“, nakon što mu je prenio da se s njim računa *kao sa budućim trećim sekretarom društva koje će se osnovati.*⁵⁹

Kada mi je to Balint u mom kabinetu predložio, ja sam prihvatio tu funkciju nakon kraćeg oklevanja, moram da priznam da sam u neku ruku bio i počastvovan time, jer sam još uvek bio samo sudijski pripravnik.

Međutim, nije prošlo dugo vremena od osnivanju „Kola“, Prčićevo raspoloženje se promijenilo:

Međutim, ubrzo video sam da čitavu politiku društva kreiraju predsednik društva Ivo Stantić i Balint Vujkov, a kako se meni činilo negde iz pozadine i Matija Poljaković za kojeg je poznato da je najbolji prijatelj Balinta Vujkova bio, bar u to vreme. Operativne sekretarske funkcije vršio je u skoro svim slučajevima Grgo Bačlija, dok je Naco Zelić vodio arhivu. Zbog svog ličnog neslaganja sa takvom zatvorenošću unutar društva i nesamoupravnim odnosima, ja sam se potpuno distancirao od rada uprave...

Osim Prčićevih i Merkovićevih objašnjenja, na sastanku su se mogli čuti i *podaci iz rada službe državne bezbednosti.* Slobodan Stanojević je prenio *da su Lazar Merković i Balint Vujkov poricali vezu s Maticom Hrvatskom, te ustvrdio da to ukazuje dokle je išla njihova bezobzirnost u obezbeđivanju alibija.* Nakon duljeg raspravljanja uslijedilo je glasovanje, čiji ishod je bilo isključenje Prčića i Merkovića iz SK. Milovan Miković, jedan od realizatora ove odluke, tražio je da se *sačini informacija o prodoru nacionalizma na naše područje.*

⁵⁹ Prvi je bio Naco Zelić, a drugi Grgo Bačlija.

U isto vrijeme, dok su organizacije SK odlučivale o sudbini pojedinaca, HKUD „Bunjevačko kolo“ zadesile su promjene. Na sjednici Upravnog odbora od 24. veljače 1972. utvrđene su ostavke Grge Bačlije, Balinta Vujkova i Aleksandra Mamužića i sazvana sjednica za 9. ožujka.⁶⁰ Na idućoj sjednici UO-a usvojene su ostavke Geze Kikića i Jakova Kopilovića, a za člana skupštine Zajednice kulture umjesto Grge Bačlije izabran je Pajo Dulić.⁶¹

Paradoksalno, upravo u to vrijeme, *Subotičke novine* u broju od 17. ožujka 1972. donose prikaz Vujkovljeve zbirke pripovijedaka *Prašina po dugama* (1971.) baziran na tekstu Geze Kikića objavljenom u predgovoru spomenute publikacije i *Antologiji proze bunjevačkih Hrvata* (1971.) (Kikić 1971, 306).

Na drugoj proširenoj sjednici OK SKV Subotica 29. ožujka 1972. sekretar Stipan Kopilović (1937. – 2005.) iznio je mišljenje o Vujkovu i njegovu djelu:

Mene je tu jedna stvar delimično zbunjivala i izazvala je dosta komentara, a to je, da je u ovom intervalu vremena ozbiljnijeg, politički određenijeg, jasnijeg delovanja Saveza komunista usledilo ono nagrađivanje jednog od nosilaca aktivnosti „Rukoveti“, naravno na predlog „Rukoveti“ – Balinta, pa je to na neki način služilo nacionalistima, i „Kolu“ i drugim institucijama kao ozbiljniji paravan iza koga se mogla opet izvlačiti platforma književna. Naravno, da nije retko mahano i sa činjenicom, ako tako mogu da kažem, da je Vukova nagrada data čoveku, za koga je političko rukovodstvo, Savez komunista u Subotici istraživao sumnju u njegovu određenost prema nacionalnom pitanju. To je donekle uticalo na određenje, jasnije, pa ako hoćete i na oštrije nastupe. Ja sam imao jedan, dosta nezgodan sudar u KUD „Bunjevačko kolo“ upravo na ovakvoj bazi. Naime, zahtevano je da se jasno i glasno politički kaže šta će s njim biti, da li on jeste ili nije? Naravno, odgovor koji sam ja dao, odgovor je bio: Njegova književna vrednost, u tome (sic!) se nisam upuštao, jer to nije moj domen, međutim, njegovo političko angažovanje i sve ono što je činio za mene je razlog da nikakva priznanja (sic!)...⁶²

Ovo izlaganje, osim stupnja pismenosti, pokazuje koliko su maha uzela ignorancija i arogancija u OK SKV Subotica.

Na sastanku OOSK Centar I, 11. listopada 1972., Mijo Bašić ponovno se ustremio na Vujkova. Ovaj put je oštro negodovao što mu je dodijeljena Vukova nagrada.⁶³

Znamo dobro Vujkov Balinta. Prozivan je više puta kao nacionalista. A on dobija Vukovu nagradu i zatim nastupa na TV. Po čijem predlogu to ide? Ko je za to odgovoran?

60 Arhiv HKC BK, kutija „Razni dopisi 1971“ sa U. O.-a 24. II 1971 u 18h (pogrešno datiran u 1971. i svrstan u dokumente pod tom godinom).

61 Arhiv HKC BK, Zapisnik sa sjednice U. O. od 9. III. 72 u 17h.

62 IASu F.96.265. Zapisnik II proširene sednice OK SKV 29. III 1972.

63 IASu F.96.272. fasc. br. 1 OOSK Centar I.

Među usvojenim zaključcima s ovog sastanka našao se i njegov:

Usvojeni zaključak: „Pošto se zna ko je i šta je, ko ga je predložio za Vukovu nagradu? I kako je došao na TV? Ko je za oba slučaja odgovoran?“

Na koncu, Vujkovljevi slučaj našao se i na dnevnom redu sastanka OOSK pravosudnih ustanova u Subotici održanog 31. listopada 1972.⁶⁴ Prvo je otvoren prošireni sastanak Tajništva spomenute organizacije (u 16.30 sati), na kom su osim članova Tajništva (Andrija Kujundžić, Stjepan Milašin, Mihály Nagy, Jelena Vojnić i Rastko Vukašinović) bili prisutni i István Hórvath, predsjednik Okružnog suda u Subotici, Marko Buljovčić, javni tužitelj Okružnog tužilaštva, Bogdan Simendić, predsjednik Okružnog privrednog suda, Đorđe Rašeta, predsjednik Općinskog suda i Geza Babijanović. Poslije usvajanja dnevnog reda, tajnik organizacije je podsjetio prisutne na zaključke 21. sjednice Predsjedništva SKJ i predočio im podatke o ponašanju i djelatnosti sudaca Ivana Stantića, Balinta Vujkova i Nace Zelića koje je dobio od nadležnih organa.

Književnici (s lijeva na desno): Petko Vojnić Purčar, Balint Vujkov i Vojislav Sekelj

Balint Vujkov je aktivno sarađivao sa Maticom Hrvatskom čiji je bio član; isticao se u delatnosti već pomenutog stipendiranja od strane Matice Hrvatske; zbog svojih nacionalističkih stavova isključen je iz časopisa „Rukovet“ koji se izdaje u Subotici; na mnogim sastancima raznih društveno političkih foruma i organizacijama SKJ postavljeno je oštro pitanje kako je moguće da i dalje obavlja dužnost sudije; bio je u kontaktima sa pojedincima protiv kojih se zbog nacionalističkih delovanja vode odgovarajući postupci pred sudom.

István Horváth je izrazio mišljenje da poslije svih aktivnosti Vujkov ne može ostati sudac Okružnog suda:

Ja sam razgovarao i sa Vujkov Balintom i Zelić Nacom u vezi sa nekim pitanjima njihove delatnosti. Vujkov Balint je objavio neki materijal u „Danici“ ali je poricao da je to objavljeno uz njegovu saglasnost i tvrdio je da se od ovoga objavljivanja ogradio putem radija. Objasnio je takodje da je knjige štampao kod Matice Hrvatske, jer to nije htela da učini Matica Srpska u Novom Sadu. Zelić Naca je u vezi povezanosti sa klerom odgovorio da

64 IASu F.96.271 fasc. 79 Pravosudne ustanove.

su njegove posete jednom popu bile u vezi sa zbirkom slika o slami koju je posedovao ovaj pop i za koju se navodno interesovala televizija. U terenskim organizacijama se postavilo pitanje kako je došlo do dodeljivanja Vujkovu Vu-kove nagrade. Njihova negativna aktivnost nije bila ispoljena na radu u sudu. U celini prihvata stav Sekretarijata da oni ne mogu da budu sudije.

U tome se u cijelosti složio i Svetozar Dželetović:

Dugo godina sam radio isti posao sa Balintom Vujkovim i Zelić Nacom i znam da su oni kao sudije bili neobično marljivi, savesni i ispravni. Međutim za sudije nije dovoljna samo stručnost već i poverenje ljudi. Meni je Vujkov objašnjavao da je dva puta išao u Maticu Srpsku radi objavljivanja njegovih knjiga, ali kako nije dobio pozitivan odgovor, zato je dao knjige na štampanje Matici Hrvatskoj. Sudijska funkcija je javna, pa je za mene kapitalno što su oni u javnom mnjenju apostrofirani kao nepodobni, pa je već to dovoljno da ih diskvalifikuje kao sudije te smatra da moramo podržavati stav Sekretarijata, koji je istovremeno i zaključak mnogih terenskih partijskih organizacija. Jedino me čudi zašto je ovo pitanje do sada odlagano, ko se i čega u stvari plašio.

Babijanović kao član aktiva SK „Bunjevačkog kola“ referirao je o situaciji u spomenutom Društvu s početka 1972. godine:

Januara ili marta meseca ove godine bio je na sastanku aktiva Saveza komunista „Bunjevačkog kola“, ali tada se nije imalo mnogo konkretnih podataka. U planu i programu „Bunjevačkog kola“, bilo je i osnivanje neke „Pučke kasine“ koja nije imala veze sa kulturnom delatnošću, a u to vreme su sudije Stantić i Zelić bili rukovodioci društva. Posle je došlo do smene uprave društva.

Po završetku proširenog sastanka Tajništva (u 18.00 sati), otvoren je sastanak OOSK kom su prisustvovali svi članovi, osim Franje Vujkova, koji je po odobrenju Tajništva bio odsutan. Protekao je uglavnom u ozračju suglasja s ranije donesenim zaključcima. U moru negativnih ocjena o dijelu aktivnosti Zelića i Vujkova, isticao se stav Ljubice Budimir da je Marko Peić neuporedivo više odgovoran kao član Saveza nego ove sudije (tj. Zelić i Vujkov – primj. V. N.) koje nisu članovi SK Sekretarijata. Babijanović je iznio još „insajderskih“ informacija: *Marta meseca ove godine bio je sastanak 'Bunjevačkog kola' na kome je bilo formiranje i osnivanje pučke kasine i gde su ispunjene neke političke akcije u vezi sa stipendiranjem i proučavanjem istorije sa nacionalističkim obeležjima.*

Nakon razmjene mišljenja ili bolje rečeno usuglašavanja prisutnih sa zaključcima Tajništva, uslijedila je potvrda istih:

Osnovna organizacija SK pravosudnih ustanova u Subotici, na osnovu celokupnog materijala i diskusije smatra da sudije Okružnog suda u Subotici VUJKOV BALINT i ZELIĆ NACO i sudija Okružnog privrednog suda u Subotici

STANTIĆ IVAN moralno-politički nisu podobni da dalje obavljaju sudijske dužnosti.

Zatim se prešlo na točku razno. Sastanak je završen u 20.15 sati.

Ubrzo nakon toga *Subotičke novine* od 17. studenog donijele su vijest da je organizacija komunista pravosudnih ustanova ocijenila djelovanje trojice sudaca Stantića, Vujkova i Zelića kao nacionalističko i suprotno liniji SK, te predložila nadležnim organima njihov opoziv.⁶⁵

Čistka nije bila ograničena samo na vrh „Bunjevačkog kola“, nego je proširena i na širi krug članova i simpatizera. Sumirajući njen ishod, Naco Zelić zaključuje da su samo u Subotici više od 110 sudaca, pravnika, profesora, liječnika, inženjera, pisaca, novinara, bibliotekara, slikara, glumaca, glazbenika – bili prisiljeni na iseljavanje ili na ponižavajući status društvenih izopćenika (Zelić 2009a, 213.). Ovakav udarac za tako relativno malu i mahom agrarno orijentiranu zajednicu, razumije se, bio je pretežak.

Blaško Rajić
u mladim danima
(Foto: Povijesni arhiv
Subotica)

***

Ostatak Vujkovičeva života je slabije dokumentiran. Početkom 80-ih ponovno se pojavio na književnoj sceni, poslije jednog desetljeća isključenosti iz svih tokova javnog života. Godine 1981. u izdanju Mladinske knjige pojavio se slovenski prijevod njegovih narodnih pripovijedaka pod naslovom *Hrvaške narodne pripovjedke*. Koncem 1984. dovršio je rukopis o Blašku Rajiću, koji predstavlja mnogo više od monografije i uspomene o jednom povijesnom velikanu. To je, naime, sentimentalna pripovijest pisana s ciljem da potonje generacije ne ostavi ravnodušnim pred likom i djelom ove neponovljive figure u povijesti vojvođanskih Hrvata. Otuda sadrži mnogo elemenata osobnog viđenja i iskustva.

Manje od godinu dana nakon toga, poslije 44 godine braka, dijeljenja sreće i nesreće, 11. studenog 1985. umrla mu je supruga Milka.⁶⁶ Sredinom 80-ih, točnije 1985. i 1986. *Rukovet* je objavila niz njegovih radova, među kojima se našao i skromni omaž razrednom starješini – „Fragmenti o liku Milivoja V. Kneževića“ (1986/2, str. 193-208). U to vrijeme nastaje i njegovo posljednje krupnije književno postignuće – objavljivanje zbirke narodnih pripovijedaka pod naslovom *Jabuka s dukatima* (1986.). Tek što je, u knji-

⁶⁵ *Subotičke novine*, br. 46, 17. studenog 1972., 3.

⁶⁶ Matična knjiga umrlih Subotica za 1985. godinu, tek. br. 1503.

ževnom smislu, ponovno stao na noge, ispriječila mu se smrt 23. travnja 1987.⁶⁷ Sahranjen je sutradan, 24. travnja na Kerskom groblju. *Subotičke novine* objavile su u broju od istoga dana kratki tekst o njemu pod naslovom *In memoriam*. Njegov gubitak duboko je ožalostio sve nacionalne svjesne snage. Tuga za njim je utoliko bila veća što je uskoro nastupilo vrijeme većih sloboda. Naime, KUD „Bunjevačko kolo“ je pod predsjednikom Vladimirom Šuićem koncem 80-ih primilo pod okrilje svoje članove-osnivačelje. Tako je hrvatska zajednica u Subotici ušla u novo razdoblje svoje povijesti s jednim velikanom manje.

Monografija (rukopis) o Blašku Rajiću

Vrijedan, javnosti nepoznat, rukopis iz zaostavštine Balinta Vujkova pod ručno ispisanim naslovom *Blaško Rajić u dva oslobođenja* datiran na 3. prosinca 1984. godine, obuhvaća 194 tipkana lista teksta mjestimično ispravljenog i dopunjenog autorovom rukom. U programu djelatnosti KUD-a „Bunjevačko kolo“ za 1991. od 13. studenog 1990. naveden je pod naslovom *Monografija o radu i životu Blaška Rajića s napomenom da potječe iz Vujkovljeve zaostavštine*.⁶⁸ Za spomenutu godinu u sklopu obilježavanja 40. godišnjice smrti Blaška Rajića (1951.) istraživačka sekcija predvidjela je predavanja o društvenom angažmanu Blaška Rajića kao predsjednika Gradskog narodnog odbora iz 1944., a literarna tiskanje Vujkovljeva rukopisa o Rajiću.⁶⁹

Inače, do 1990. godine Društvo se djelimice oporavilo od udara zadobivenog 70-ih godina. Poslije gotovo dva desetljeća isključenja, neki od članova-osnivača (Bačlija, Gabrić, Merković i dr.) primljeni su natrag pod okrilje Društva. Obnovljen je rad Istraživačke sekcije, koja je na sastanku održanom 21. ožujka 1990. razmatrala vraćanje spomenika porušenih za vrijeme fašista (1941. – 1944.) a zapostavljenih za vrijeme komunista (1944. – 1990.). Predsjedništvo KUD-a „Bunjevačko kolo“ usvojilo je 9. travnja prijedlog Istraživačke sekcije, te se dopisom od 13. travnja 1990. obratilo Skupštini općine Subotica (Komisija za podizanje javnih spomenika) s prijedlogom da se u sklopu proslave šest stoljeća od spomena grada Subotice vrate spomenici caru Jovanu Nenadu, Srpskim vojnicima *koji su 1918. godine oslobodili Suboticu* i bunjevačkom pjesniku Anti Evetoviću Miroljubu, te da se podigne spomenik Blašku Rajiću kao prvom poslijeratnom predsjedniku NOO Subotice.⁷⁰ Imajući u vidu ove aktivnosti, postaje jasno zašto je Literarna sekcija za 1991. predvidjela tiskanje Vujkovljeva rukopisa o Rajiću. Nažalost, do objave gore spomenutog rukopisa u nakladi KUD-a „Bunjevačko kolo“ nije došlo. Taj je propust početkom 2018. pokušao ispraviti ZKVH, ali zbog autorskih prava ni on nije mogao objaviti rukopis.

67 Matična knjiga umrlih Subotica za 1987. godinu, tek. br. 721.

68 Arhiv HKC BK, kutija *Dopisi-akta 1989. – 1990.*

69 Rukopis se nalazi u dijelu zaostavštine Balinta Vujkova koji čuva Hrvatska čitaonica Subotica.

70 Arhiv HKC BK, kutija *Dopisi-akta 1989. – 1990.*, dj. br. 40/90.

Neobjavlivanjem monografije koja govori o Blašku Rajiću u dvama oslobođenjima Subotice 1918. i 1944. u historiografiji je nastala praznina koja je utoliko veća što je riječ o povijesnoj ličnosti čijom zaslugom je Srbija dobila sjevernu a s tim u vezi i srednju Bačku, a umalo i Bajski trokut. Kao posljedica toga, istraživači dvaju oslobođenja Subotice 1918. i 1944. su i dalje u velikoj mjeri upućeni na međuratnu i poslijeratnu prigodničarsku historiografsko-memoarsku produkciju.

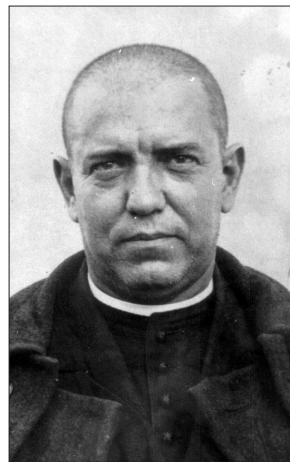
Naime, međuratno razdoblje pružilo je priliku za obilježavanje događaja iz povijesti oslobođenja i ujedinjenja južnoslavenskih naroda, od usko lokalnog do nacionalnog značaja, a dijelom i za nastanak brojnih prigodnih publikacija (spomenica, brošura, monografija itd.).⁷¹ Tako je prigodom deseterogodišnjice oslobođenja Vojvodine u izdanju Uređivačkog odbora bivšeg Srpskog narodnog odbora u Novom Sadu izašla *Spomenica oslobođenja Vojvodine, 1918.* (Novi Sad, 1929.). Međutim, umjesto objedinjenog prikaza ovog značajnog povijesnog procesa, ona donosi pregled iskustava njegovih sudionika. Na analiziranju i sintetiziranju povijesti oslobođenja radilo je Povijesno društvo u Novu Sadu, ali nije uspjelo tiskati svoje rezultate na dvadesetogodišnjicu ovoga događaja. Ovu ogromnu prazninu na polju prigodničarske historiografsko-memoarske produkcije popunili su Stipan Matijević memoarom *Događaji koji su se odigrali za vreme mog javnog delovanja* (1928.), Marko Protić memoarom *Zlatni dani Subotice* (1930.), Joso Šokčić zbirkom izvora *Subotica pre i posle oslobođenja* (1934.), te Petar Pekić svojim sintezama *Propast Austro-Ugarske monarhije i postanak nasljednih država* (Subotica, 1937.) i *Povijest oslobođenja Vojvodine* (Subotica, 1939.), koje usprkos nekim kritikama i danas predstavljaju nezaobilazno referentno štivo.

Tek kada se imaju u vidu ove činjenice, postaje jasno koliko je vrijedan historiografsko-memoarski prinos Balinta Vujkova. Naime, on predstavlja posljednje krupnije svjedočanstvo o Blašku Rajiću. Kao takvo, ne donosi samo drukčiji pogled na pojedine povijesne događaje i procese oko čijeg tumačenja je zavladao prešutni kompromis (kao što je primjerice priključenje Vojvodine Srbiji 1918.), nego i podatke iz osobnog piščevog života i predmeta njegova pisanja – Blaška Rajića, koji se, razumije se, ne mogu drugdje naći.

Vujkov je za sastavljanje monografije o Rajiću, kako se može vidjeti iz literature na kraju rukopisa, crpio podatke iz radova Josipa Andrića, Milenka Beljanskog, Marka Čovića, Vuka Dragovića, Ilije Džinića, Mare Đorđević

71 Ondje navodimo samo neke od njih: *Spomenica o dočeku vojske u Kragujevcu* (Kragujevac, 1918), *Srpska vojska i francuska mornarica u Dubrovniku 13. novembra 1918.* (Dubrovnik, 1918), *Spomenica o dočeku savezničkih vojska i mornarica, srpskog diplomatskog kora, ministra predsjednika Nikole Pašića, generala Franchet d'Esperey i proslave narod. ujedinjenja* (Dubrovnik, 1919), *Spomenica na proslavu pedesetogodišnjice oslobođenja Leskovca 1877–1927* (Leskovac, 1928.), *Spomenica oslobođenja Vojvodine, 1918* (Novi Sad, 1929.), *Spomenica stogodišnjice oslobođenja Timočke krajine, 1833–1933* (Beograd, 1933.), *Spomenica dvadesetpetogodišnjice oslobođenja Južne Srbije, 1912–1937* (Skoplje, 1937.), *Spomenica: proslave šezdesetogodišnjice oslobođenja Niša i osvećenja spomenika 28. juna 1937* (1938.), *Spomenica o dvadesetogodišnjici oslobođenja Sente: 1918–1938* (1938.), *Spomenica oslobođenja Sombora 1918–1938* (1938.), *Spomenica oslobođenja i ujedinjenja grada Subotice* (1938.), Petar Pekić, *Povijest oslobođenja Vojvodine* (Subotica, 1939.)

Malagurski, Antuna Gabrića, Matije Evetovića, Geze Kikića, Alekse Kokića, Tibora Koloszija, Lazara Ivana Krmpotića, Ivana Kujundžića, Milivoja Kneževića, Mije Mandića, Dušana Manojlovića, Stipana Matijevića, Ive Milića, Petra Pekića, Ive Prčića, Kate Prčić, Marka Protića, Blaška Rajića, Ante Sekulića, Jose Šokčića, Mate Ujevića, Ante Vojnića Purčara i Marka Vukova, te *Spomenice oslobođenja Vojvodine 1918.* (1929.), *Jugoslovenskog književnog leksikona* (1971.), suvremenog tiska (*Bunjevačke novine*, *Hrvatske novine/Subotičke novine*, *Hrvatska riječ*, *Naše novine*, *Neven i Zastava*) i Rajićevih pisama Katici Subotički od 25. lipnja 1918. i Marku Protiću od 25. rujna 1930. Premda nije bio povjesničar po struci, Vujkov je i te kako umio vrednovati izvore. Nakon detaljnog pregleda radova Marka Protića i Jose Šokčića, dva glavna izvora o oslobođenju Subotice 1918.,

Blaško Rajić u poznijim godinama

zaključuje: *Na osnovu izloženog (...) ne može se oteti dojmu, da se kod Protića ne radi o naivnoj nespretnosti – osim kad se zapetljao u nju – već o nagnuću na jednu stranu, a da kod Šokčića – kad ide tragom Protića – nailazimo na egzemplarnu nekritičnost epigona.* S druge pak strane, radovima Kate Prčić i Mare Đorđević Malagurski dao je nisku ocjenu: *Baviti se tekstovima ove dvije spisateljice se jedino može opravdati željom, da slika bude zaokrugljena, jer su to obična nacionalistička naklapanja bez trunke poštovanja činjenica.*

U uvodnom dijelu svoga rukopisa, poslije kratke konstatacije da je Blaško Rajić jedan od najznačajnijih sudionika u povijesti Subotice prve polovine 20. stoljeća, autor iznosi cilj svog pisanja: *Ovim stranicama pokušat ću srediti jedan dio postojeće građe o njemu, ali i pri tome ograničivši se uglavnom na njegove zasluge za narodnu stvar i pružiti zapis o susretima s njim koji svjedoče o njegovim rodoljubivim osjećanjima, dok njegov lik tek očekuje kompletnu studiju.* Dakle, već iz prvih riječi možemo naslutiti da djelo ima ne samo historiografski karakter, nego i memoarski. Vujkovljeva skromnost kod vrjednovanja svoga historiografsko-memoarskog prinosa potekla je iz uvjerenja da će u dogledno vrijeme uslijediti cjelovitija studija o ulozi Blaška Rajića u povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata.

U nastavku autor napominje da svoje izlaganje neće započeti kronološkim redom: *Počinjem time što bi po redosljedu bilo pri kraju njegova djelovanja.* Citira natpis sa spomen-ploče na zgradi župnog ureda sv. Roka: *U ovoj zgradi je 24. septembra 1944. godine održana prva sednica ilegalnog Gradskog narodnooslobodilačkog odbora.* Iz ovoga možemo zaključiti da je knjiga namijenjena širem krugu čitatelja, koji nisu bili svjedoci i sudionici opisanog povijesnog razdoblja, niti su imali dodira s relevantnim dokumentima i literaturom. Iskustvo pokazuje da takvima kod snalaženja u prostoru i vremenu, te prepoznavanja značaja povijesnih događaja i osoba kao orijen-

tir služe očigledna sredstva. Vujkovljevi napori da približi materiju utoliko su vrijedni pažnje ako se ima u vidu da u vrijeme pisanja monografije u Subotici gotovo da nije bilo spomenika koji bi svjedočili o ličnostima i događajima koji nisu imali veze s narodnooslobodilačkom borbom i revolucijom. Ocijenjeni kao neuklopivi u socijalistički sustav vrijednosti, dugo vremena su bili osuđeni na zaborav. U slučaju Rajića, jedino svjedočanstvo koje je moglo poslužiti kao očigledno sredstvo bila je upravo ta spomen-ploča na zgradi župnog ureda sv. Roka.

Posluživši se ovim očiglednim sredstvom, Vujkov polako uvlači čitatelja dublje u povijest. Daje potpuniji opis značaja junaka svoje knjige, koji je pun hvale i priznanja ne samo za postignuća na polju javnog djelovanja, nego i međuljudskih odnosa: *Bio je slojevita osobnost [...] Bio je strasno naklonjen prostosrdačnim, otvorenim i prisnim ljudskim odnosajima, stalno zamišljen nad njihovim krivuljama, sa posebnom ljubavi prema malom čovjeku puka. Uvjerljivije od Geze Tikvickog i svih drugih koji su se u manjoj ili većoj mjeri doticali lika i djela Blaška Rajića prikazao ga je kao narodnog popa, tj. svećenika kojega je sudbina neraskidivom sponom vezala za njegov narod:*

A činilo mu se ponekad da je za tog čovjeka (tj. malog čovjeka – primj. V. N.) vezan sudbinski i da se, zatečen na licu mjesta, u zbivanja morao uplitati i mimo svoje volje, kao da ga je motivirao historijski imperativ. U jednom trenu meditiranja dotakao se tog pitanja. Govorio je otprilike ovo: „Netko osjeti da je na čelu puka, koji je bačen na raskrižje povjesti. I za toga nema otpustanja ni bijega, jer za tako šta nitko mu ne bi prihvatio nikakvu ispriku, pa ni on sam. Svoj strah od ishoda događaja mora sam gutati, jer osjeća vjeru puka. I tada se njemu može dogoditi svašta, ponekad ni sam ne zna šta, sve dok ne provjeri da li je njegova snaga kolika i vjera puka u nju.

Da gore izneseno u potpunosti odgovara istini dokazuje ne samo držanje Blaška Rajića prema izazovima na koncu Prvoga svjetskog rata 1918. i tijekom fašističke okupacije Bačke (1941. – 1944.), nego i između dvaju svjetskih ratova (1918. – 1941.), koji su u historiografiji gotovo potpuno zatomljeni. Znajući pobožnost svog naroda, Rajić nije mogao imati razumijevanja za one svećenike koji su olako shvaćali svoj poziv. Tako je u članku „Izbeglice“ objavljenom gotovo preko čitave stranice u *Nevenu* od 16. prosinca 1919. podvrgnuo oštroj kritici Glavinu i Matića, dvojicu svećenika iz Rijeke odnosno Dalmacije, koji su se sklonili u Suboticu, zamjerivši im, osim drugih devijacija, i to što su ostavili svoju pastvu na milost i nemilost talijanskim okupatorskim vlastima. Uzvišenog poimanja o svećenikovoju dužnosti prema narodu, pisao je: *Jedna od najvećih dužnosti čovjekovih jest – očuvati vlastiti život. Tu dužnost paralizuje samo jedna: dužnost žrtvovati vlastiti život.* Imajući u vidu ove riječi, postat će nam jasno zašto se Rajić u vrijeme raspada država za čije se stvaranje borio 1941. godine, usprkos molbama svoje pastve, nije odlučio na bijeg.

Navazanost na svoj rod, i u sreći i u nesreći, za Vujkova je glavna crta Blaška Rajića, u čiju se snagu kao njegov mlađi suvremenik imao prilike osob-

no uvjeriti. Upravo je nju imao u vidu kod formiranja svog suda o Rajiću: *Kako ga ja sagledavam, stožerna crta njegove osobnosti izražavala se u tome da je bio narodni pop*. Ovakav sud o Rajiću dijele gotovo svi pisci bez iznimke. Čak ni oni (kao na primjer Toša Iskruljev, Kata Prčić, Mara Đorđević Malagurski i dr.) koji su ga u međuraću kroz tisak pokušavali kompromitirati pred narodom, služeći se u ono vrijeme popularnim sredstvima kao što je dovođenje svega katoličkog i hrvatskog što nije na liniji centralizma i integralnog jugoslavenstva u vezu s frankovštinom, klerikalizom, antisrpsvom itd., nisu nikako mogli poreći njegovu rodoljublje i zasluge za državu. Štoviše, poslije stoički izdržane torture kojoj su ga fašističke vlasti izložile u znak osвете zbog njegove vidne uloge u odcjepljenju od Mađarske i njenom priključenju Srbiji 1918. godine, te internacije provedene – istina, daleko od Subotice, ali u društvu svojih Subotičana, koji ga se nisu odrekli, niti ga zaboravili – u Franjevačkom samostanu u Budimu, zadobio je neskrivene simpatije onih koji su mu se nekoć izrugivali i radovali njegovim nesrećama. Postavši miljenik svijua, još jednom je oko sebe okupio Bunjevce gotovo svih boja i opravdao reputaciju narodnog tribuna stečenu prije više od dvadeset godina s kojom je i ušao u povijest.

U nastojanju da objasni zašto se baš Rajić u procesima koji su uslijedili na koncu Prvog svjetskog rata (listopada 1918.) našao u ulozi narodnog tribuna, Vujkov podcrtava značaj njegovoga doratnog djelovanja, za koje se s puno prava može reći da je bilo u skladu s težnjama bunjevačko-šokačkih Hrvata za ravnopravnim nacionalnim razvojem proklamiranim još u vrijeme preporoda (1869. – 1879.):

Učini mi se kao da je u – njegovoj skromnosti – htio otkloniti mišljenje da je u sudbonosnim zbivanjima baš on bio taj, koji je ispravno osluhnuo glas sredine i vremena. A događaji svjedoče da se on nije slučajno našao 1918. g. na jednom od čelnih polazišta u napore za oslobođenje svog kraja. On se zatekao tamo na temelju osnovnog pravca cjelokupnog djelovanja.

Drugim riječima, svojim dugogodišnjim djelovanjem u korist naroda Rajić je logično postao njegov prirodni zastupnik.⁷²

U nastojanju da svojoj naraciji da živost, Vujkov unosi u nju podatke iz Rajićevog osobnog života do kojih je došao iz razgovora s njim u Franjevačkom samostanu u Budimu. Zacijelo mu je odranije bila poznata Rajićeva privrženost nižim siromašnim slojevima iz kojih je i sam potekao, ali tek

⁷² Vrijedi istaknuti da on to nije prestao biti ni nakon ulaska dijela bunjevačko-šokačkog staništa u sastav Kraljevine SHS. Naprotiv, ocijenivši da nove vlasti previše zadiru u intimne stvari Bunjevaca i Šokaca, politički se još više angažirao. Ustajući stalno u obranu interesa i vrijednosti svojih sunarodnjaka, našao se vrlo brzo na meti kritike režimskih listova. Ilustracije radi, donosimo izvadak iz dopisa Toša Iskruljeva iz Subotice od 24. prosinca 1920., koji je objavljen u novogodišnjem broju novosadskih *Zastava* (od 1. siječnja 1921.): *Utvrđujemo, da neprijatelji Srba* (podcrtao V. N.) *nisu svi Bunjevci već samo onaj deo, koji se kupi oko pop Blaška Rajića, pop Lajče Budanovića, dr. Vranje Sudarevića lečnika i t. d. To je grupa ljudi, koji na švindlerski način nazvaše svoju stranku 'bunjevačko-šokačkom', da bolje obmanjuju i zaluduju lakoveran svet, a zvanično se nazivaju 'pravim' Hrvatima. Korteška sredstva za širenje frankovštine su im kojekakve laži, izmišljotine i gluposti naperene protiv Srba.*

onda kada su se uživo sreli osjetio je koliko je ona bila snažna. Iz njegova jadanja i pokazivanja na bijeli okovratnik stekao je dojam da je tužan što je *pozivom sputan da u interesu njezine pravične borbe ne može progovoriti jezikom revolucionara*. Da ovo tumačenje nije daleko od istine, potvrđuje činjenica da je Rajić od početka svog javnog djelovanja u korist širih slojeva nailazio na ograničenja koja su proizlazila iz njegova položaja. Naime, kao ugledni član Zemaljske kršćansko-socijalne stranke i urednik njenog glasila *Naše novine* mogao je osjetiti težinu izazova pred kojima se našla Katolička crkva na prijelazu iz dugog 19. u kratko 20. st. Protivnici iz Srpsko-bunjevačkog agitacijskog odbora Socijaldemokratske partije Ugarske žestoko su ga napadali preko svog glasila *Napred*, osporavajuću mu pravo da kao svećenik zastupa interese naroda.

U nastavku pisanja o Rajićevim počecima, Vujkov ističe da je usprkos tome što ga je obrazovala „tuđinska škola“ *koja zagovara i propovijeda pokornost vlastodržačkoj sili, a za trpljenje na zemlji stavlja u izgled zagrobni raj, svoje korijene nikada nije zaboravljao, pogotovo nije zanijekao, nego je pošao tragom Ivana Antunovića i drugih preporoditelja*. Međutim, kako primjećuje Vujkov, ubrzo je mladi Rajić spoznao da *sam mora krčiti dalje putove, poći od radikalnijih osnova, jer povijest grabi krupnim koracima u susret sudbonosnim događajima i jer je prvi izdanak obitelji koji s pravom nosi oznaku intelektualca i sin sredine koja jedva ima visoko obrazovanih ljudi*. Bistrog uma i zdravog razuma, brzo je shvatio da se Slaveni nalaze pred velikom kušnjom – prodorom na istok (njem. Drang nach Osten) kojim velike sile *žele zagristi u još veći komad južnoslavenskog tijela* – te da u takvim okolnostima *sam sebi mora krčiti put pobune*. Prema Vujkovu, nepomirenost sa sudbinom je *jedna od velikih značajki njegova lika*.

Prikazuje ga kao svećenika koji se *u stvari buni i protiv crkve od samog početka svećeničkog rada, jer šta je drugo do pobuna kad djeluje suprotno politici odnarođivanja*. Ta njegova pobuna je utoliko fascinantnija ako se ima u vidu da do njega iz *centara južnoslavenskih gibanja, koji će sudjelovati u cijepanju Austro-Ugarske monarhije* nije stizala nikakva konkretna pomoć, već *samo jeka*. Međutim, i to mu je ulijevalo lavlju hrabrost, koja je jasno dolazila do izražaja u njegovim propovijedima:

Same njegove propovijedi na čistom narodnom jeziku, punom krasota koje pljušte iz njegovih usta ulivaju vjeru u vrijednost tog blaga. A to je bila jaka kontra denacionalizatoru, koji je vodio deprimirajuću propagandu, da je to jezik divljaka, jezik od bukovine, da bi obezvredujući ga lomio otpor. Ali Rajić je shvatao: tu vrednost treba držati na rang svetinje. Tada će se narod za nju i boriti.

Borbu za nacionalni opstanak prenio je i izvan crkve. Proširio je mrežu društava čija je svrha bila narodna prosvjeta. U ovim svojim nastojanjima podsjeća na preporoditelje iz druge polovice 19. st., s tom razlikom što su oni *ostvarenje narodnih prava tražili u sklopu Monarhije*, dok je on brzo uvidio da ih je moguće ostvariti *jedino njezinim rušenjem*. Bio je uvjeren da nije

daleko čas kada će do toga doći. To svoje uvjerenje izražavao je i tijekom Prvog svjetskog rata i po cijenu rizika od progona.

U svom pisanju pokazao je vrsno poznavanje događaja ne samo iz lokalne, nego i nacionalne povijesti. Ukazuje koliko su Četrnaest točaka Woodrova Wilsona, te Krfska i Ženevska deklaracija bile poznate u Subotici. Opisuje nastanak spomenutih deklaracija. Donosi citate iz uspomene Rajića kao delegata Velike narodne skupštine za Beograd preuzete iz *Spomenice oslobođenja Vojvodine 1918.* (1929.). Zaključuje da se *Rajić bacio u vihar prevrata kao nepatvoreni rodoljub, bez prizvuka svakog politikanstva i kao poštenjačina.* Međutim, isto tako primjećuje da je *već prošao put trijeznjenja pri pisanju navedenog memoarskog napisa, koje objašnjava njegovim razočarenjem: Vrlo brzo on se sučeljava sa grubom stvarnošću, što ga prisiljava da promišljeno odmjerava u koga i u čega će imati povjerenje.* Navodi da na Mirovnoj konferenciji u Parizu, poslije neuspjeha da se za Kraljevinu SHS osigura i Bajski trokut, Rajić konačno „pročitava“ Nikolu Pašića. Donosi navode iz Rajićevog pisma Marku Protiću od 25. rujna 1930. na osnovi kojih zaključuje da se poslije dvanaest godina *teških udaraca kraljevskim žezlom i bujanja marifetluka kamarile oko dvora ... već kritički i odnosio prema unutrašnjim zbivanjima.*

U nastojanju da rasvijetli sve uzroke Rajićeva razočarenja, vraća se kronološki unazad, na dane kada se raspadala Austro-Ugarska. Prenosi uspomene Vase Stajića, iz kojih je Rajiću *moralo postati jasno, da 1918. stvari nisu tekle glatko i sa zanesenjaštvom koje je njega ponijelo.* Stajić je, naime, pobjegao iz Ilove i preko Beča stigao u Zagreb možda 31. listopada ili dva dana kasnije. Prema tome, nije se mogao susreti s Rajićem, koji se vratio u Suboticu već 2. studenog. Upravo tih dana je došlo do ključnih razmišljanja između Hrvata i Srba glede ujedinjenja. Naime, nezadovoljan otporom Hrvata u Središnjem odboru Narodnog vijeća u Zagrebu, jedan od njegovih potpredsjednika Svetozar Pribičević poručio je po Stajiću u Novi Sad: *kidajte sa Zagrebom!*

Međutim, Vujkov podsjeća da ni nakon objavljivanja Stajićevih uspomena Rajić *ne okreće leđa viziji svoga oduševljenja.* Naprotiv, *ni nakon toga nije imun, da istupa porinut nagnućem, a ne na osnovu analitičkog sagledavanja činjenica.* Kao najbolji dokaz navodi njegovo oduševljenje na vijest o uvođenju šestosiječanjske diktature 1929. godine. Njegovu privrženost diktatorskoj Jugoslaviji smatra donekle racionalnom: *U slučaju uspjeha revanšista njemu ostaje bijeg sa rodne grude ili glava u torbi.* Racionalnim u punom smislu riječi smatra samo oduševljenje koje je pokazao za novu Jugoslaviju: *Tek 1941. kada je planuo ustanak naših naroda pred njim se stvara vizija istinski slobodne, ravnopravne bratske zajednice naših naroda i narodnosti, za koju njegovo oduševljenje dobija punu podlogu i stvarno opravdanje.*

U nastojanju da objasni šta je on to *napakostio, da mu je revanšistička opasnost postala Damoklov mač,* citira Ivu Milića (1881. – 1958.), profesora s Pravnog fakulteta, koji je u članku „O bačkim Bunjevcima“ objavljenom u *Književnom severu* 1927. napisao da je zaslugom bunjevačkih Hrvata pod Blaškom Rajićem *postignuto da su granice naše države pomaknute sever-*

nije nego li je bilo u planu (Kanal Kralja Petra), uz napomenu da isto tako pišu i Petar Pečić, Joso Šokčić i dr. Dodaje da je Rajić ulagao velike napore pri zahtjevu, da se nama priključi i Bajski Trokut, koji napori nisu krunisani uspjehom.

Prikazavši u osnovnim crtama Rajićev doprinos borbi bunjevačko-šokačkih Hrvata za nacionalni opstanak pod Austro-Ugarskom monarhijom, Vujkov donosi ocjenu njegove uloge u stvaranju ravnopravne zajednice Južnih Slavena, koju je ukratko ocijenio ovako:

U sudbonosnim danima po naše narode pop Blaško je imao pred očima samo oslobođenje i ujedinjenje u ravnopravnu zajednicu Južnih Slavena. To dokazuje sveukupna njegova aktivnost tijekom I svjetskog rata, u prevratničkoj 1918., tragičnoj 1941., u vrijeme II svjetskog rata i konačno kao kruna svega u povjesnoj 1944 godini.

U namjeri da Rajićevoj ulozi u ujedinjenju 1918. da veći značaj, ukazuje na izoliranost subotičke sredine, pogotovu što se tiče bunjevačkih Hrvata, pa tako u širim dimenzijama i pop Blaška. Podsjeća da suvremeni izvori (Marko Protić) pokazuju da je Rajić bio taj koji je inicirao kontakte sa Srbima. Smatra da je oslobođenje Južnih Slavena na teritoriji Austro-Ugarske i njihovo ujedinjenje u ravnopravnu zajednicu bio njegov životni credo. Rajićeva gorljivost za Jugoslaviju za Vujkova je utoliko fascinantnija ako se ima u vidu da je cijelo Bunjevačko-srpsko narodno vijeće u Subotici još nekoliko sati prije ulaska prve srpske jedinice u Suboticu bilo u neizvjesnosti da li će ona doista doći. Ukazavši još jednom na Rajićevo držanje za vrijeme Drugog svjetskog rata, zaključuje da je sebi uistinu osigurao mjesto u spisku svijetlih likova naše narodnooslobodilačke borbe.

Zaključak

Puno velikih izazova, 20. stoljeće iznjedrilo je i niz velikana iz bunjevačke grane Hrvata, među kojima se izdvajaju Balint Vujkov i Blaško Rajić. Zajedničko ovim dvjema toliko različitim pa čak i međusobno suprotstavljenim ličnostima bila je velika agilnost na kulturnom i nacionalnom uzdizanju bunjevačko-šokačkih Hrvata, koja je po ekstenzitetu i intenzitetu nekoliko puta nadilazila onu od Ivana Antunovića, Boze Šarčevića, Paje Kujundžića i drugih preporoditelja. Svijest o ugroženosti svoga roda nerijetko ih je tjerala na izlaženje iz uskog okvira svojih zanimanja i interesiranja. Jednako tako, dovodila ih je u neprilike. Usprkos svim izazovima svoga vremena, ipak su postignuli zavidne rezultate, kojima su zaslužili da im ime bude ispisano zlatnim slovima u povijesti ne samo bunjevačko-šokačkih, nego i ostalih Hrvata.

Sudionik svih velikih povijesnih događaja i procesa koji su u prvoj polovini 20. st. zadesili Suboticu, Rajić je osjetio na vlastitoj koži svu njihovu težinu. Premda je pred sobom imao čitavu plejadu uzora, nije težio biti sličan ni jednom od njih, nego je nastupao samostalno. U potrazi za najboljim rje-

šenjem za svoj narod, više nego ijedan svećenik prije i poslije njega, prelazio je okvire svojih svećeničkih ovlasti, riskirajući kritike kako crkvenih, tako i svjetovnih krugova. U uvjetima oskudice u svjetovnim kadrovima smatrao je da mu to nalaže pastirska dužnost. Oni koji u njegovim političkim obrtima i kombinacijama vide samo nedosljednost i oportunističnost, ispuštaju iz vida nespornu činjenicu da je njegov osnovni motiv bio dobrobit naroda. Kao autentični predstavnik svoga naroda, dijelio je s njim ne samo dobro, nego i zlo. U jednom trenutku dospio je u tako nezavidnu situaciju da je izgledalo da će proći kao posljednji bijednik. Suprotno mnogim očekivanjima, iz toga je izašao kao pobjednik. Ne samo što je opravdao simpatije, nego ih je stekao i kod protivnika i indiferentnih.

Činjenica da nije uspio u svojoj osnovnoj nakani – da dovede svoje sunarodnjake iz Bajskog trokuta pod okrilje jugoslavenske državne zajednice i da ih zajedno s ostalim bačkim Hrvatima poveže s hrvatskom matičnom domovinom – ne umanjuje Rajićevu veličinu. Naprotiv, upravo u momentima neuspjeha je dolazila do izražaja njegova veličina. Neuzdrman neuspjesima koji bi obeshrabrili običnog smrtnika, prihvaćao je nove izazove s ništa manje entuzijazma, čak i onda kada je znao da nitko neće primijetiti njegovu žrtvu. Primjera radi, pred ulazak mađarske vojske u Suboticu, kada su iz grada nestali brojni mirnodopski junaci iz redova tzv. „nacionalne omladine“ koji su svoju snagu dokazivali nad nedužnim mađarskim i bunjevačkim življem, upravo se on, jedan od rijetkih javnih djelatnika, ako ne i jedini, našao na braniku Jugoslavije, pod kojom su on i njegovi sunarodnjaci trpjeli nepravdu. Međutim, on je to uradio zato što je smatrao da je njegova sveta dužnost u tom povijesnom trenutku ostati uz svoj narod. Svojim stoičkim držanjem pred okupatorom osvjetlao je obraz jugoslavenske Subotice. Upravo zato je među komunistima prepoznat kao idealna osoba za širenje mreže narodnooslobodilačkih odbora u Subotici.

Rajićev mlađi suvremenik, Balint Vujkov, odrastao je u uvjetima koji su samo naizgled ostavljali dojam ostvarenosti nacionalno-preporoditeljskih težnji bačkih Bunjevaca. Uvidjevši poslije izvjesnog vremena kako izgleda hrvatska zajednica u Subotici bez jakog kohezivnog faktora kakav je bio Rajić, izašao je iz uskog okvira književnosti i izdavaštva, te pošao njegovim stopama. Povezao se s Maticom hrvatskom u nastojanju da osnuje u Subotici ogranak koji bi postao mjesto okupljanja hrvatskih intelektualaca. Kada mu to lokalne vlasti nisu dozvolile, tražio je kompenzaciju i dobio je u vidu kulturno-umjetničkog društva. Pravilno ocijenivši da to nije ni izdaleka dovoljno za punu nacionalnu afirmaciju Hrvata u Subotici, tražio je putove i načine za odgoj nove generacije u duhu koji bi odgovarao njihovoj misiji. Međutim, u ostvarenju ovih nastojanja ispriječile su mu se retrogradne snage SKJ Subotica. Označen kao prijetnja po samoupravni sustav, udaljen je s radnog mjesta, te lišen osnovnih ljudskih prava i sloboda (na slobodu govora i kretanja).

Premda degradiran poslovno i moralno, Vujkov ipak nije pao u očaj. Naprotiv, čvrsto je vjerovao da će doći ne samo bolja vremena, nego i generacije, koje će ga nastaviti u onome u čemu je spriječen. Poput Mažura-

nićevih junaka, koji su bili „mrijet naviknuti“ (*Smrt Smail-age Čengića*), ni on se nije previše osvrtao na svoje pretrpljene muke, nego se umjesto toga posvetio onome što je obećavalo veći uspjeh – proučavanju i poučavanju svojih sunarodnjaka. Naročito je volio surađivati s mlađima (Vojislav Sekelj i dr.). Rado dijeleći s njima svoja iskustva, htio im je približi i ličnost i djelo Blaška Rajića, s kojim je imao čast upoznati se u jednom od najprijelomnijih trenutaka u povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata. Shvativši da će tu zamisao najbolje izvesti kroz formu monografije, pristupio je sastavljanju iste, u čemu je uglavnom uspio. Od konačne redakcije rukopisa spriječila ga je smrt. Spoj historiografskog i memoarskog, monografija predstavlja nezaobilazan prinos proučavanju uloge Blaška Rajića u dvama oslobođenjima (1918. i 1944.). Stoga se njeno objavljivanje nameće ne samo kao historiografska potreba, nego i kao moralna dužnost.

Bibliografija

Bačić, Slaven. 2017. Jedna zabranjena knjiga o narodnom preporodu bunjevačkih i šokačkih Hrvata. *Godišnjak za znanstvena istraživanja* 9: 179-192.

Bara, Mario. 2007. Đilasova komisija i sudbina bačkih Hrvata. *Pro tempore : časopis studenata povijesti* 4: 47-58.

Bažant, Eva. 2009. Hrvatska riječ, U: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* 9. Subotica: Hrvatsko akademsko društvo, 127-129.

Bogovac, Milovan J. 2007. *Udruženje srpskih književnika 1905-1945*. Beograd: UKS.

Donat, Branimir. Bilješka o piscu. U: 1999. *Mrsne pripovetke: Antologija bunjevačke erotske priče*. Zagreb: Dora Krupićeva, 283-284.

Hekman, Jelena (ur.). 2002. *Izveštaj o kontroli zakonitosti rada Matice hrvatske*. Zagreb: Matica hrvatska.

Horvat, Aleksandar. 2015. *Etnički identitet voždanskih Šokaca i Bunjevaca u međuratnoj Jugoslaviji (1918–1941)*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Novom Sadu.

Horvat, Aleksandar. 2017. O istoričnosti predmodernih etnonima u svetlu konstruktivističkih i etnosimboliističkih teorija nacija i etniciteta. *Scrinia slavonica* 17: 435-441.

Ljušić, Radoš. 2010. Istoriografija „odbira“, srbofobije i jugofilije. *Istorija 20. veka: časopis Instituta za savremenu istoriju* 28/1:213-248.

Kampuš, Ivan. 1995. *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata*. Zagreb: Globus.

Kikić, Geza. 1971a. *Antologija proze bunjevačkih Hrvata*. Zagreb: Matica hrvatska.

Kikić, Geza. 1971b. *Antologija proze bunjevačkih Hrvata*. Zagreb: Matica hrvatska.

Krpan, Stjepan. 1987. Balint Vujkov. *Matica: Časopis Matice iseljenika Hrvatske* 6, lipanj, 22.

Mačković, Stevan. 2009a. Hrvatsko kulturno društvo, U: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* 9. Subotica: Hrvatsko akademsko društvo, 190-191.

Mačković, Stevan. 2009b. Matija Evetović kao paradigma položaja Bunjevaca Hrvata u Subotici. *Klasje naših ravni* 3–4: 105-110.

Miković, Milovan. 1988. Nedovršeni razgovor sa Balintom Vujkovim. *Rukovet* 2: 197-216.

Miković, Milovan. 2006. Trljanja Blaška Rajića i Balinta Vujkova, *Klasje naših ravni* 9-10: 85-91.

Milovan Miković. 2008. Roman u književnosti Hrvata u Vojvodini. *Književna revija Osijek* 3-4: 3-474.

Merković, Lazar. 1988. Veliki šetač. *Rukovet: Časopis za književnost, umetnost i društvena pitanja* 2: 193-196.

Merković, Lazar. 1992. Balint Vujkov (život i rad). U: Lazar Krmpotić (ur.). *Zbornik Ivan Antunović* 2–3. Subotica: Institut „Ivan Antunović“, 164-171.

Merković, Lazar. 1994. Životopis Balinta Vujkova I. *Žig: subotički dvo-tjednik* 3-10, 13. kolovoza – 22. studenog.

Miletić, Aleksandar V. 2014. *Milovan Đilas i pitanje razgraničenja između Srbije i Hrvatske. Istorija i geografija: susreti i prožimanja: tematski zbornik radova*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije: Geografski institut Jovan Cvijić SANU: Institut za slavistiku Ran, 241-261.

Perović, Dušan. 1948. Rad Istoriskog društva Narodne Republike Srbije. *Istorijski glasnik: organ Društva istoričara SR Srbije* 1: 86-88.

Popov, Čedomir; Popov, Jelena. 2000. *Autonomija Vojvodine: srpsko pitanje*. Novi Sad: Krovovi.

Popović, Radovan. 1991. *Pisci u službi naroda: hronika književnog života u Srbiji 1944-1975*. Beograd: Politika.

Sekulić, Ante. 2000. Dvije subotičke presude (1948. i 1972.), *Zatvorenik* 102, rujan, 37-40.

Skenderović, Robert. 2013. Mihovil Katanec (1893. – 1976.) – sudbina jednog bačkog HSS-ovca. *Godišnjak za znanstvena istraživanja* 5: 65-89.

Stošić, Emil. 1991. Borba za hrvatsko u Vojvodini prije pola stoljeća, *Glasnik: hrvatski politički tjednik*, 12. travnja, 22-2.3

Šoltić, Julije. 1955. *Glas, more i ravnice: prikazi iz suvremene hrvatske književnosti*. Zagreb: Vlastita naklada.

Vitošević, Dragiša. 1986. Pogovor. U: Vujkov, Balint. *Jabuka s dukatima: narodne pripovetke*. Subotica: Subotičke novine, 233-237.

Vojnić Hajduk, Blaško. 1962. Pseudonimi u „Bunjevačkom kolu“. *Bibliotekar* 14/2:168-171.

Vujkov, Franjo. 1990. Borio se za svoj narod. *Dnevnik*, 9. kolovoza, 2.

Vuković, Petar. 2009. Hrvatski jezik u Bačkoj i mađarskom Podunavlju, U: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* 9. Subotica: Hrvatsko akademsko društvo, 99-103.

Zelić, Naco. 2009a. Hrvatsko proljeće, U: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* 9. Subotica: Hrvatsko akademsko društvo, 210-213.

Zelić, Naco. 2009b. *Hrvatsko proljeće i bački Hrvati*. Subotica: Matica hrvatska Subotica.

MOTIV SUNCA U PJESNIŠTVU JAKOVA KOPILOVIĆA

Pjesništvo Jakova Kopilovića pripada drugoj polovici XX. stoljeća, a 2018. obilježavamo 100 godina od njegova rođenja u Subotici. Subotički, bački pjesnik, zagledan u prizore svoga grada, ali daleko više u ravnicu koja ga okružuje uspostavlja vertikalnu između čovjeka i zvijezda. Pjesništvo Jakova Kopilovića natopljeno je prirodom. Ona je zastupljena u gotovo svim tematskim krugovima. U njegovu pjesništvu priroda nije „samo“ predmet njegova pjevanja, niti je pozadina i lijep ures za osjećajni svijet pjesnika. Njegovo pjesništvo potpuno je prožeto, prokrvljeno prirodom, oživljeno njezinim bojama, mirisima i promjenama u prirodi. Pjesnik ove promjene duboko proživljava, ne stapajući uvijek svoje doživljaje s prirodom. Kroz ovo kratko predstavljanje pokušat će se ukazati na raznolikost uporabe motiva sunca, jednog od najčešćih i najjačih motiva.

Sam za sebe pjesnik kaže:

*Ja sam planeta
 Bez dana
 Ugarak sunca¹
 („Ne...“, *Njiva patnje*, 1968., 36)*

Uvod u njegovo pjesništvo i krajolik koji je iznjedrio njegov cijeli pjesnički svijet mogao bi glasiti ovako:

*Đeram pogodio zvijezdu
 i ona krvari na zemlju
 sjajem svoga zlata
 („Đeram kraj drumu“, *Žedan đeram*, 1968., 75)*

U ovim stihovima pjesnik odaje osnovni ton svojega pjevanja. Krajolik Bačke koji toliko voli živi pod suncem koje krvari, ali jedno bez drugoga ne mogu. Istodobno, đeram kao simbol uzdizanja k nebu odraz je salašarskog

¹ Kopilović, 1968.

načina života kojemu nisu bliski gradski tornjevi. Najviša točka jedne salašarske *avlije* – *đeram* – onaj što donosi vodu iz dubine zemlje donosi život i upravo taj *đeram* stremi i ka zvijezdama, k Suncu.

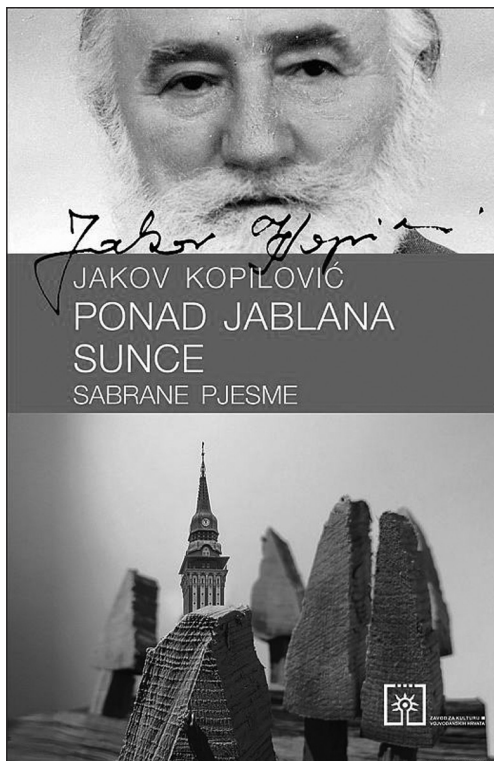
Budući da potječe iz kraja Bačke s tradicijom navihog pjesništva, Kopilović svoje teme i motive uzima iz iste riznice koja daje svakomu tko osluškuje i promatra prirodu i svijet koji ga okružuje. Najsnažniji motivi upijeni su iz prirode. Najprije je to zemlja, bogata bačka crnica, klasovi žita koji pjevaju, brazde, kruh i uopće motivi svakidašnjeg života puka o kojemu Kopilović pjeva. Umjetničko oblikovanje motiva daje im novi život i način na koji mogu preživjeti u modernom svijetu koji ostavlja za sobom takav način života.

U svojim kasnijim zbirkama, u *Njivi patnje* Kopilović unosi i približava se nadrealističkoj obradi, tj. nizanju motiva.

Stazama oaza
Makovima misli
Rastu stabla
Fraza

(„Starom stazom“, *Žedan đeram*, 20)

Jakov Kopilović obrađuje i temu *Dužijance*. A *Dužijanca* za bačkoga seljaka označuje ne samo, iako na prvome mjestu, zahvalu Bogu za plod žetve, za obavljen posao.² Ona sadrži u sebi proslavu života, slavljenje životnoga ciklusa koji se obnavlja, života koji dolazi kroz težak rad pod sunčevom žegom.

² U povodu 50 godina pjesništva Jakova Kopilovića tiskana je i knjiga naslova *Moja Dužijanca* koja na simboličan način predstavlja vijenac njegovih pjesama (kako ističe Bela Gabrić u predgovoru ove knjige tiskane 1994. u nakladi Instituta „Ivan Antunović“ u Subotici).

Sunce je pripeklo...

*žeže,
 žeže...*

*I svakim korakom je teže
 risarima kositi
 risarušama snositi
 povaljeno žito
 pokošeno žito*

(„Sunce je pripeklo“, Dužijanca – blagdan zrelog žita II,
Moja Dužijanca, 1994., 19)

Sunce prati čovjeka, Kopilovićeve *risare* i *risaruše* kao reprezentе čovjeka Bačke, Bunjevca. Ono ga prati kroz njegov dnevni ritam, ali i godišnji ciklus. Motiv sunca ima bogatu simboliku uzetu iz narodnih pjesama, ali je obrada motiva umjetnička. Pjesnik razvija raskošne pjesničke slike. U pjesmi „Blagdan“:

*Kosu krasī kruna klasja
 Usna trešnja suncem zasja.
 Iz obraza nikla ruža,
 niz bijelo se lice pruža.*

(VI. „Blagdan“, *Moja Dužijanca*, 21.)

Sunce je vrlo čest motiv u Kopilovićevim pjesmama.

Ono uvijek najavljuje dan kao pobjednika nad tamom. No, Kopilovićevo sunce ne rađa se bez boli, ono izlazi s mukom, poput čovjeka u novi dan. Pjesnik cijeloga svojeg životnog i pjesničkog vijeka uspijeva biti začuđen i zadivljen ciklusima u prirodi.

*I sunce polako k'o ranjeni borac
 S rukama krvavim diže se do hata.
 Dan, pobjednik noći, sveti čudotvorac
 Umio je suncu ruke do lakata.*

(„Tisuću i jedna noć“, III, *Tisuću i jedna noć*, 1946., 35.)

Sunce koje simbolizira život i rađanje dana u Kopilovićevu pjesništvu preuzima i ulogu pronositelja dobrih vijesti. U svojoj prvoj pjesničkoj zbirci *Daleko od zavičaja* (izdalo Društvo bačkih Hrvata, Zagreb, 1944.) pjesnik je ispjevao svoje najemotivnije stihove svojim najbližima; majci, bratu, ocu. Suosjeća s bratom koji čeka njegov povratak u pjesmi „Brat“.

*Kad se bratac iz Hrvatske vrati
 Sunce će nam zoru da pozlati.
 (Daleko od zavičaja, 1944., 25)*

Pjesnik je također blizak kosmizmu u pjesništvu. On je zagledan u zvijezde i nebeska tijela, osluškuje ih, u njegovim pjesmama oni se rađaju i umiru.

*Dan dolazi opet poput čarobnjaka
Da razbije tamu na zjenama puku*

Kod pjesnika se javlja i tipična sjevernjačka čežnja za suncem.

Sunce u pojedinim pjesmama predstavlja i prijelaz iz jedne životne dobi u drugu, iz jednoga statusa u drugi. Inicijacija se odvija pod suncem; prikaz djevojčice i žene spram sunca različit je. U različitim životnim dobima zadatci žene su različiti, a tako i zamišljeni odnos Sunca prema ženi. Kod djevojčice naglašena je nevinost i sloboda, dok je u pjesmi „Na njivi“ naglasak na putenosti žene i njenom predavanju suncu, gdje ono ima gotovo erotsku moć.

U istoj pjesmi, „Na njivi“

*Razlilo se sunce...
Sa visine
Vruće srebro se toči...*

Stihovi „Mlado sunce već joj srebri vlasi“ naglašava vječnu mladost sunca. Ovdje se stvara kontrast između ostarjele i brižne majčine glave i sunca koje je uvijek isto. Ovi stihovi donose i osobine onog sunca koje je nemilosrdno. Dvojaku ulogu sunce ima i u stihovima „Proljeće“:

*Sunce, veselo dijete, kose sapliće u granje
I gnjev mu obliva lice.
(„Proljeće“, Tisuću i jedna noć, 41)*

Na ovome mjestu ustaljena je upotreba imenice rumen, ali je pjesnik do te mjere personificirao sunce u djetetu da je ono zabavljeno u igri upalo u nezgodu.

Drugačiju sliku dobivamo u pjesmi „Povratak u zoru“

*Sjajno sunce, k'o ptica bez krila,
Polagano svom zapadu hodi
(Tisuću i jedna noć, 1946.)*

U zbirci *Njiva patnje* iz 1968. u pjesmi „Motiv ljubavi“:

*U plavom pijesku paluca
Srebrna zmija sunca.*

Naspram tople zlatne koja je i najčešći epitet pridodan suncu, pjesnik hladnom srebrnom i simbolom zmije unosi u stihove nemir i zlu slutnju.

Prateći Kopilovićev životni i pjesnički tijek zapaža se drugačiji doživljaj sunca. O svojim danima bivanja kondukterom u tramvaju Kopilović pjeva ovako:

*Iz srca su moga istisnuli radost
 Razgovori stvari varavih vidika.
 Električna struja upila mi mladost
 Kao rumen zore sunce za zrenika.
 („Mladost na tramvajskim kolima“, IV.)*

I u egzistencijalnim pitanjima sunce uprizoreno kroz dječju igru daje odgovore.

*Kad nešto ne znamo,
 Kao što ne znamo sebe,
 pitajmo djecu
 ulice
 u veseloj igri sunčanoj.
 („Mi tražimo sebe“, *Moja Dužijanca* 35.)*

Umjesto zaključka, može se kazati kako Kopilovićeva poezija može ponijeti alternativni naziv Pjesme sunca. Ono je točka iz koje se rađa pjesnikova slika svijeta. Motiv sunca izabran je zbog svoje učestalosti pojavljivanja u Kopilovićevoj poeziji i uzet je kao primjer obrade motiva prirode kroz više različitih pjesničkih zbirki.

Lajčo Perušić

SALAŠ – OKVIR ZA OPSESIJU

OSVRT NA DJELO JOSIPA TEMUNOVIĆA
SALAŠARSKE SKICE

Davne 2002. godine u Subotici je svjetlo dana ugledala knjiga poezije i proze pjesnika i esejista Josipa Temunovića pod naslovom *Salašarske skice*. Od tog vremena, pa do danas, nije objavljena nijedna ozbiljnija recenzija ove knjige a ona to zaslužuje. Nakon proteka većeg broja godina potrebno je ukazati na kulturne i književne domete u navedenoj knjizi u kojoj autor progovara o bunjevačkom nacionalnom i kulturnom nasljeđu čiji identitet spada u kategoriju univerzalnih vrijednosti.

Tko je Josip Temunović?

Obrazovan, načitan, pjesnički lucidan, filozof i svećenik, u svakodnevnom životu običan čovjek, skroman, duhovan i duhovit, tanane čudi, ali po potrebi i buntovan. Bio je često osporavan, pogrđivan i pozdravljan, tučen i hvaljen. Za života je bio vjeran svom zvanju, nevidljiv a svuda prisutan, bez titula, časti, priznanja. Razumio je zemaljsko, ali je kao svećenik bio i nestrpljiv za Božje. Upravo se takva karakteristična nit može iščitati iz njegova cijelog književnog rada. Rođen je u Starom Žedniku 7. ožujka 1938., umro 22. prosinca 2006. Napisao je tri knjige: *Salašarske skice*, *Subotička matica* i *Zadužbina biskupa Lajče Budanovića*. Obnašao je brojne svećeničke i društveno organizacijske poslove.

Salašarske skice – poezija

Knjiga *Salašarske skice* podijeljena je u dva dijela. Prvi dio je „Poezija“ u koji je sam autor uvrstio svoje 53 pjesme, a drugi dio je „Proza“, odnosno 14 eseja. I pjesme i eseji mu se odlikuju karakteristikama salašarskog mentaliteta kao kulturnim obrascem života Hrvata u Bačkoj. Takav kulturni okvir opsesivno se utkao Temunoviću u životni habitus ispunjen vjernošću prema domovini, bunjevačkom rodu i vjeri otaca. Sam priznaje: *Salaš me je rodio, odgajio i zarobio. S njega sam krenuo, ali nikada otišao*, ne da bi iz njega bježao, već da mu otvori nove vidike i obogati poklad u sklopu hrvatske

kulture. Iz njegovih opisa kulturnog života bačkih Bunjevaca probijali su elementi u njemu stvorenog kulturnog okvira. Ovom zbirkom poezije i proze, premda je samo sažetak autorova cjelokupnog rada, on nas upućuje na *salašarstvo* kao praoblik bunjevačke narodne postojanosti u svim oblicima povijesti, ali i svoj duhovni svijet kojeg intenzivno doživljava. U tom svom svijetu, Temunović nam je dozvolio riječju i perom da *salašarstvo* razumijemo kao obrazac mogućeg načina života, svjetonazor i specifičnu filozofiju *njegova čovika*, riječima: *Ako čovjek ima malo zemlje..., ima cijelu Zemlju. Ako ima malo neba, snagom vjere, ima cijelo Nebo* i zaključuje: *Meni je dosta malo zemlje i malo neba*. Takav stav je dominirao u njegovu ljudskom i svećeničkom pozivu.

*Djedovi naši,
 mišicom jakom,
 blagoslovom Neba,
 digoše prokletstvo Zemlje.*

....
*Rađahu se i pjesnici.
 I umjetnika bi.
 Niknuše i sveci.
 I napučiše zemlju
 djeca hrvatska.
 („Bog ljubi narod svoj“)*

Za sebe je napisao:

*Kao romar molim,
 kao prosjak prosim
 skupljam sve iskonske boli.*

.....
*Skupljam sve patnike svijeta,
 vodim ih golgotskoj gori,
 smjerno molim Raspetoga:
 povedi nas novoj zori!
 („Kad duša boli“)*

Pjesme u ovoj knjizi tipičan su izraz njegova unutarnjeg logičnog slijeda odnosa koje je gajio prema ravnici, onoj bačkoj ravnici, prema čovjeku na njoj, njegovoj riječi, vjeri, etici, te se s tim načelima i sam poistovjećivao.

*Klečim podno križa
 na kraju ušorenih salaša
 i plačem.*

*Prebirem suze,
 svoje i naroda,*

poput zrnca ružarija
i kapi rose po brazdama.

...

Ne satiri nam sjeme
koje zatiramo,
ne iščupaj nam jezik
koji zaboravismo.

I ovaj salaš
tvoje čedo,
orošen tvojom krvlju,
donosi plod žita.
(„Križ u šoru“)

Sudbina bunjevačkog salašara, seljaka, vidljiva je i na Temunovićevu dlanu, na rumenilu djevojke i njegovu licu, na krunici dobre nane i u njegovim rukama, novorođenom djetetu i njegovu rodu. Ovakvi doživljaji izrasli su u pjesnikovu posebnom odnosu prema vlastitom podrijetlu, prema uljudbi bunjevačke grane hrvatskoga roda i prema Bogu kao temeljima njegove životne filozofije. U pjesmama vrlo zornim načinom izražava svoja razmišljanja poistovjećujući ih s dušom i ritmom *naših starih* čije vrijednosti naglašeno uočava.

Čitajući Temunovićeve pjesme doživljam ih mjerom harmoničnosti njegova duha. Međutim, buntovnost, čak do arogancije, prisutna je u izrazu njegove nestrpljivosti za Božju stvar:

Budi zapreka:
magli, mrazu, zimi;
vrati nadu
Povorci u crnini
(„Alba“)

Preda mnom leži dolina puna kostiju.
sledih se

.....

Potužih se Gospodu
što nisam među mrtvima.
Na drski prigovor odgovori Gospod,
snažno i s ljubavlju:
„Prorokuj kostima!“
(„Prorok“)

I uputio se *prorokovati kostima* raznim, krivudavim i blatnjavim putovima do bunjevačkog čovjeka kojega toliko duboko voli. On mu je sudbina. Takva iskrenost u ljubavi nije samo metafizička kategorija, već i ovozemaljska, ljudska i produhovljena prema ljudima oko sebe. On sam sebe uzima za predmet razmatranja:

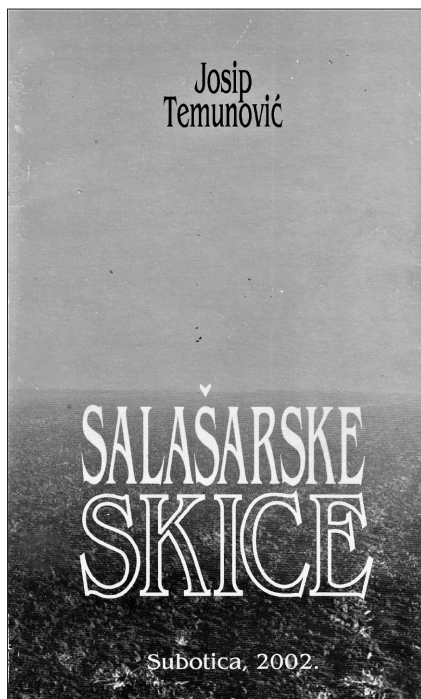
*Raspeta u biće
 slomljen u duši,
 skrhan u danu,
 osjetio sam
 duboko u srcu
 pruženu ruku
 svome dlanu
 („Dvije ruke“)*

Ili u pjesmi „Violina“:

*Slušao sam u zoru
 drhtanje violine,
 divio se žici i zvuku,
 koji se rađa i gine.*

*Pričala je nježnu zbilju.
 Netko je u njenim tonovima
 pronašao utješnu
 dragu silu.*

*Zavolio sam je
 ko prijatelja, brata, seku
 otkrivahu meni –
 i svijetu –
 intimne duše jeku.*

U daljnjem čitanju Temunovićevih stihova doživjet ćemo njegovu osobnu izrazitu emocionalnost. Njegovi su naime svi stihovi, gotovo svaka pjesma, puni naboja koji nas drže napetim posred ugođaja kroz sve vrijeme dok čitamo sadržaj. Takvi naboji, doduše, znaju biti izraženi i mirnim tonovima ili slikama kod opisa ljubavi, krajolika ili nekog od narodnosnih elemenata. Blizu mu je i intelektualizirani način izraza, ili bolje rečeno promišljeni i *dobro istesani stih*. Osim navedenih značajki, mogu spomenuti još jednu značajku njegove poezije, a ona je preslika njegove sigurne osobnosti. Primjeri takvome doimanju su u pjesmama „Starac i hrast“, „Bog ljubi narod svoj“, „Križ u šoru“, „Neodlučnosti“ i dr.

OSTAVITE ME

*Uporno je kucalo moje srce
 pred tuđim vratima
 za kap ulja bakljama
 zbog leda i mraza
 u vašim oknima.*

*Pustite me samo k morima,
možda će zvijezde
biti na svodovima,
vjetar će smetati sjenama,
težit ću – kao olupina –
k lukama.*

*Naći ću svoje svjetlo
u nekom kutu,
na nekom brijegu
u slomljenom boku
prekriženim daskama
i probodenim rukama.*

Temunović, iako dojmljivo stabilan, ipak izaziva svoju suprotnost – nestabilnost. Često nalazimo uočenu potrebu za traženjima kao svojom životnom okosnicom, čitamo u pjesmi:

NESMIRENOSTI

*Baćeni smo u tamu
s neprovjerenom ljubavlju
i kakvo je čudo
ako je nemir u nama.*

.....

*Osjećaj mučan,
kao da skupljamo pelud povijesti
koji izmače Nitscheu, Kafki,
Sartreu i Camusu.*

... i u pjesmi „Nemam čovjeka“:

*Lutao sam,
bez sigurnosti i svježine,
dok ne stignem do raskršća
mnoštva različitih putova.*

Također i u pjesmi „Eho tvojih dana“:

*Dugo si u noćima
tragao za iskonima
sebe i naroda
zatečen nad dolinom
punom kostiju
pozemljara.*

Unatoč takvim raspoloženjima tuge, strahova, duhovnih nemira, tim pratiteljima svakog čovjeka, nije ostajao prazan, bez vizije. Svrhovitost života o kojemu toliko meditira, ponizno i skromno, razumski čisto, vidi kao jasnu i neoskvrnjenu sliku.

*Sprijeteljio sam se s njom
 u dugim nemirnim noćima,
 bila je u mojim živcima
 prijetila mi mojim strahovima
 ogledala se u mojim očima.*

*Dolazila je izdaleka,
 iz tame podsvijesti,
 uz umor, tupost,
 kao izraz nečovjeka.*

*Molio sam je
 da me napusti
 da budem sam
 u svojim morima.
 („Tuga“)*

Salašarske skice – eseji

U esejima, u drugom dijelu knjige Josipa Temunovića, primjećujemo dubinu njegovog proživljavanja jednog običnog, jednostavnog, obiteljskog bunjevačkog čovjeka koji mu je ujedno okosnica inspiracije. Zamjetljiva mješavina idile i melankolije daje čistoj stvarnosti snagu. U knjizi objavljeni eseji ne mogu a da potpuno ne razotkriju autora u njegovim namjerama. On, naime, prodire u našu svijest donoseći nam preko čovjeka Bunjevca ne samo opće ljudske kvalitete, već i mnoge njegove nedostatke. Temunovićeve meditacije o *biću bunjevačkom* stoje čvrsto i samouvjereno, jer su mu još neugašeni vlastiti doživljaji iz djetinjstva, pa ih sada, u zreloj dobi, dovodi do točke ključanja kada vješto isprepliće dva identiteta/subjektiviteta: Osobu i Narod. Ta i takva dva identiteta/subjektiviteta djelatna su samo ukoliko idu skupa, jedno s drugim, odnosno, ukoliko se ne rastavljaju. Drugim riječima, Bunjevac je na salašu, salaš je sinonim za obitavalište Bunjevca, salaš je u Bačkoj. Bunjevačku nošnju nosi Bunjevka i Bunjevac, itd. Za ilustraciju poimanja cjelovitosti identiteta, Temunović u svom eseju „Podvikuje bunjevačka vila“, piše:

Namjernik, kojega put nanese u Bačku, čut će ovu prekrasnu pjesmu – himnu..... Čut će i pitati se 'Tko su ti Bunjevci? Otkuda su došli, kada? Kakova im je prošlost i sadašnjost, kultura jezik, i vjera?'

U istom tekstu autor i odgovara:

Zahvatiti sve razine života jednog naroda traži različite znanosti, akribije. Danas, kada se vodi nijansirana i izdiferencirana briga o svakom narodu... treba paziti na kompetentnost. Unatoč tomu, teško je izdvojiti samo jednu razinu narodnog života, npr. kulturu, ekonomiju, politiku ili vjeru, a nemati u vidu cjelinu.

Temunović u svojoj prozi, kao i u poeziji, opisuje iste temeljne značajke, to su bunjevačko podrijetlo, uljudba, te vjera u Boga. Emocionalni pristup u opisima je vrlo sažet i kontroliran racionalnošću. Na početku skoro svakog eseja izražava svoju emotivnu privrženost u ritmu koji je sukladan s autorovim estetskim ciljem. Primjerice, slike u opisima njegova čovjeka, naroda, zavičaja, teku jedna za drugom, po redu i planu, odsječeno. U esejima „Roda“ i „Ljilja“ vidi se vrlo lijepo:

U dugoj kućnoj haljini jarke crvene boje. Gologlava. Bosa. Zijeva i proteže se. Duga kestenjasta kosa, blago valovita, dražesno raščupana, pala po lijevom obrazu. Haljina u gornjem dijelu raskopčana. Desna strana sklznula i objesila se na kupoli ramena. Skladna cjelina kojoj nedostaju samo posljednji potezi zrelosti... Sunce je propustilo kroz žižu svoga spektra siluetu neslućene ljepote. Ne raspaljuje strasti. Nježno glazbi lelujavu pjesmu praiskonske nevinosti.

(„Ljilja“)

Ovi stilistički postupci potvrđuju se u odličnoj plastičnosti slika, u njihovoj zgusnutosti, uokvirenosti izraza što teku u nizu, bez puno dijaloga. Oko sredine izričaja emocionalnost naracije opada (osim u „Ljilji“). U njoj je autor kratkim, napregnutim rečenicama, stilskim figurama, asocijativnim izrazima i vrlo intenzivnim oblikom iskazao svoju sljubljenost s osobom koju opisuje. U drugoj polovici tekstova izričaj se nastavlja racionalnim opažanjima sve do kraja eseja. Završetke eseja nije do kraja popratio izričitim zaključkom, već samo sugestivnošću, a nekad čak i u stilu nekakvog ‘proglasa’, kao u „Narodi u narodu Božjem“ i „Pedeset ljeta Dužijance u Đurđinu“.

Temunović u svom kulturološkom aspektu, gleda na *salašarstvo* u kojem je nikao kroz diskurs domoljubnosti. Ona mu je toliko duboko upijena i posebnim izrazima predana čitatelju. Gotovo uvijek mu je povezana sa socijalnim elementima, religioznošću, vrlo često s primjesom ushićenosti ili melankolije zbog izgubljenog ili proigranog bogatstva, što materijalnog, što duhovnog, u pojedinačnom slučaju ili skupnom. Najbolje se vidi u „Ljilji“ i „Emanuel“. Pobožnost se najprije pojavljuje u jednostavnim oblicima kao rustikalni *conditio sine quanon*, dok se odjednom nenametljivo ne uvuče u srž pjesme ili priče.

*Naokolo, na širokoj bačkoj ravnici, koja se pretvara u more bjeline, palu-
 caju svjetla s rasutih salaša. Vide se fenjeri hodočasnika, čuju praporci saoni-
 ca. Iz daljine čuje se svečani glas prvog zvona crkve sv. Marka. Prvi zvuk zvona
 dodiruje Marijino biće, ulazi u njenu dušu. ... Nekom otajstvenom snagom
 sabirao je taj zov ove ljude ravnice ... u jednu rijeku koja utiče u Božji hram
 u selu.*

(„Emanuel“)

*Evo, zavjetujem se. Zasukat ću nogavice do koljena, gacat ću bos po
 duboku blatu, otići ću pod križ na Bećar ataru. Kleknut ću i pitati Rasketoga,
 onako nasamo, u četiri oka, jer salaši su odavno porušeni, što se to s nama
 zbiva?*

(„Križ“)

U drugim svojim esejima Temunović opisuje religioznost više kao čovjekoljublje.

Povratak poeziji

Završavajući ovaj kratki prikaz poezije i proze Josipa Temunovića, vraćam se ponovno pjesmama koje svojom raskošnošću i svojom iskrenošću rasterećuju autora, iskazuju sublimaciju svih njegovih poruka što su mu bile životni motto. Svjestan trenutka susreta s Kristom govori:

*Ne znam tvoju cijenu,
 ni moje niskosti,
 al' slutim:
 moramo se sresti.
 zvao si me u kapi rose,
 u suzi majke,
 u pupoljku ruže,
 u pramenu plave kose.
 .....
 u isteku dana
 kada me pohodiš križem,
 mi ćemo se sresti.
 („Otkupitelju“)*

U pjesmi o jeseni autor se snažno razotkriva, razotkriva svoje životne vrleti i visove, munje i oblake, zjene svjetla:

*Na humak mi stavite
 vihore divlje
 što ih zarobih
 na rijeci listopada.
 I ne prislušajte*

*oko groba munje jesenske
spletene od oblaka i obala
po tučenim kapima.
ne družite se
s mojim maglama
satkanim od vrleti i visova
s ogromnim sjenama.
Moje oluje i jeseni
imaju svjetla u svojim tajnama
i nepristupačna su svima.
Nisam vam rekao
istinu o sebi
– možda je to zagonetka –
već o jesenima.
(„Molba u jesen“)*

Ivana Andrić Penava, Zvonimir Pažin

IVAN BONUS – PJESNIK KOJI JE KORAČAO VIZIJOM VLASTITA SRCA

Uvod

Postoje ljudi koji svojom jednostavnošću, skromnošću i nenametljivošću ostave mnogo dublje tragove od svjetski priznatih znanstvenika, vojskovođa, političara i koga sve ne... Jedan od takvih bio je i Ivan Bonus, pučki pjesnik, pučki glumac, pučki političar i što sve ne... Živio je onako kako je živio, opijen srijemskom ravnicom, omamljen mirisima dunavske žabokrečine i tek prerađene šire. Zaokupljen beskrajnim ljepotama Panonske nizine, nizao je iz dubine duše stihove koji su prerastali u nezaborav.

Iako je ostao najviše upamćen kao pučki pjesnik i društveni djelatnik, Ivan Bonus se iskušao i u politici, ne bi li i na taj način pomogao svome hrvatskome puku. Bio je jedan od osnivača Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV-a) 1990. godine u Subotici, a nakon progonstva iz rod-noga kraja, bio je jedan od osnivača Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata (ZPHSBB), utemeljene 28. prosinca 1991. godine u Zagrebu. Ove godine Zajednica se prisjeća 75. godišnjice rođenja i 5. godišnjice smrti ovoga hrvatskoga književnika porijeklom iz Srijema koji, unatoč tome što je od devedesetih godina prošloga stoljeća djelovao u Zagrebu, do kraja života nije prestao pisati i pjevati o svome zavičaju, o domoljublju ali i o čovjekoljublju općenito.

Rođen na samoj obali Dunava

Ivan Bonus rođen je 4. ožujka 1943. godine u Starome Slankamenu¹, u zaseoku Zagradau. O svome rođenju zabilježio je sljedeće: „Rođen sam na samoj obali Dunava, u malenome slankamenskome zaseoku Zagradau, stisnutome između Dunava i Fruške Gore pa ga je silni Dunav plavio i ru-

¹ O Slankamenu valja izdvojiti dvije monografije: M. Kljajić, *Slankamen kroz povijest*, HRID, Subotica, 1996. i Z. Pažin, *Slankamen – takog sela nigdje nema*, Zagreb, 2015.

Ivan Bonus
iz mlađih dana

šo, a on se uporno kao feniks obnavljao i alasio na njemu!² Poput svoga zaseoka, i Ivan Bonus je uporno kročio stazama svoga burnoga života. Dakako, uživao je u njegovim lijepim trenutcima, ali umio se nositi i s onim manje lijepim trenutcima koji su ostavili dubok trag u njegovoj osobnosti.

Njegovo rodno mjesto – Stari Slankamen – smjestilo se na desnoj obali Dunava, pritiješnjeno uz strme obronke Fruške gore, točno naspram ušća Tise u Dunav. Svojim geografskim značajkama ovo pitomo srijemsko mjesto u cijelosti odudara od većine ravničarskih sela u svom užem i širem okružju, ono nema simetrično ispresijecanih ulica, širokih šorova, uredno posloženih kućeraka, širokih avlija i svega onoga po čemu se odlikuje svako vojvođansko selo. Ujedno, ovaj Slankamen (jer postoji i drugi, onaj Novi),

jedno je od najstarijih naselja u Srijemu. Iskopine na lokalitetu Gradina, iznad samoga mjesta, nedvojbeno dokazuju da je ovdje postojalo naselje u mlađe kameno doba – Halštat. U vrijeme dominacije Rimljana na ovim prostorima, kao predgrađe *Sirmiuma*, postojalo je naselje pod imenom

Stari Slankamen

Acumincum, čiji ostatci i danas fasciniraju prolaznike. I onda je tekla burna i turbulentna povijest ovoga maloga mjesta, mijenjali su se gospodari, upravitelji, silnici, ali onaj obični čovjek je uvijek ostajao isti, skroman, radišan i nadasve vjeran Bogu. Takav je bio i Ivan Bonus.³

2 I. Bonus, *Moj voljeni i kićeni Srijeme*, str. 7.

3 Vidi više u: Z. Pažin, *Slankamen – tak'og sela nigdje nema*, Zagreb, 2015.

Odrastao je u rodnome mjestu u seljačko-ribarskoj obitelji Josipa i Jeleno rođ. Nerandžić, koja je bila porijeklom iz Golubinaca. Kao jedino muško dijete u obitelji, bio je prinuđen baviti se poljoprivredom. Stjecajem okolnosti završio je samo četiri razreda osnovne škole. Bonusov otac Josip bio je napredni domaćin, proširio je njihovo imanje te mu je tijekom vremena Zagrad postao tijesan. Zato se s obitelji preselio u Novi Slankamen što je, može se reći, za Ivana Bonusa bio prijelomni trenutak budući da ga za to mjesto vežu počeci njegova kulturna i društvenoga, a kasnije i političkoga djelovanja. Kao društveni djelatnik neumorno je radio gotovo sve do svoje smrti i u Zagrebu, ponajprije u okviru Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata. Volio je svoj zavičaj, a volio je i svoju matičnu domovinu o čemu, među ostalim, svjedoči i njegova izjava: „Živio sam i disao sa svojim srijemskim pukom dobro i zlo. Proučavajući materijal zapazio sam da su sve civilizacije išle za suncem, pa i mi iz Srijema išli smo prema zapadu, za svojim suncem.“ Istina je da je i on otišao za „svojim suncem na zapad“, no nikada nije zaboravio ono na istoku u Srijemu, kojemu se uvijek vraćao u svojim mislima i pjesmama.

Umro je u Zagrebu 24. travnja 2013. godine. Posljednji oproštaj upričen mu je na mjesnome groblju u Rugvici kod Dugoga Sela 27. travnja 2013. godine. Na grobnoj ploči uklesani su ovi njegovi stihovi:

*Nek bije zvono tužno,
 Tu iznad groba mog.
 Umiranje je nužno,
 Tako je htio Bog.*

Bonus

Profesor Zvonimir Šeparović u svojstvu predsjednika Hrvatskoga žrtvo-slovnoga društva oprostio se toga dana od Ivana Bonusa riječima:

„Otišao je veliki pjesnik i snažan čovjek! Brojili su mu da je imao samo četiri razreda osnovne škole, a svojim obrazovanjem, čitanjem i svojim izvornim razborom bio je velika pjesnička duša. Domoljub i bogoljub. Ima nešto i u njegovu prezimenu – BONUS, lat. DOBAR. Franjevci imaju poznati pozdrav *Pax et Bonus – Mir i dobro!* Našem Ivanu Bonusu Dobrom želimo vječni mir u svijetu kamo je oputovao. Neka mu je laka hrvatska zemlja. Pokoj vječni daruj mu, Gospodine, i svjetlost vječna svijetlila mu!“⁴

Počeci u HKPD-u „Stjepan Radić“

Preteča današnjega Hrvatskoga kulturno-prosvjetnoga društva „Stjepan Radić“⁵ (HKPD „Stjepan Radić“) iz Novoga Slankamena bilo je nekada vrlo aktivno Kulturno-umjetničko društvo „Stjepan Radić“ čijemu je djelovanju pridonio i sam Bonus. To društvo je imalo sjedište u prostorijama

⁴ Dio oproštajnoga govora Zvonimira Šeparovića sa sprovoda Ivana Bonusa.

⁵ Vidi više u: Z. Pažin, *isto*, str. 218-228.

Hrvatskoga seljačkoga doma, zgrade koja je još od 1902. godine, tada kao novoosnovana Hrvatska čitaonica, predstavljala središte cjelokupnoga kulturnoga života Slankamenaca punih 90 godina. U tih 90 godina promijenile su se četiri države, izmijenjala su se četiri posve različita politička sustava, prošla su dva svjetska rata... Do promjene je došlo tijekom nesretnih devedesetih godina prošloga stoljeća, kada su srpski ekstremisti nasilno provalili u zgradu, polupali inventar, spalili bogatu knjižnicu, uništili narodne nošnje i instrumente, zgulili pročelje na kome je upravo pisalo „Hrvatski seljački dom“ i isto prebojali u boje srpske zastave.

KUD „Stjepan Radić“ na „Đakovačkim vezovima“, 7. srpnja 1975.

Zdesna, dolje: Tamburaši Ivan Maslač, Petar Bonus-Željko, Ivan Bonus (pjesnik), Stjepan Albot (slikar), Ivica Jung.

Drugi red zdesna: Slavko Rukavina (predsjednik KUD-a), Slavko Popović (basist iz Sr. Karlovaca). Folklor: Luka Marojević, A. Bartulović, Zdravka Hojt, Hugo Štoka, Slavica Karić, Zlatko Bartulac-Vidić, I. Marojević, Crva Cerjak Mrojević, Mira Rukavina.

Gore: Marijan, naš vodič – Đakovčan, Franja Vidalina, Katica Ivka, Dragica Krešić, Josip Šutija-Zoran, Anica Fijala, Ružica Kulišić i njen dečko, Ankica Rendulić, Ružica Čiz.

Bilo je to vrijeme kada je većina slankamenskih Hrvata zauvijek napustila svoj zavičaj, pa tako i Ivan Bonus. Nakon jenjavanja ratnih zbivanja i nakon što su Hrvati napokon stekli status nacionalne manjine u Republici Srbiji 2000. godine, polako dolazi do pomaka. Tijekom vremena cjelokupni život unutar hrvatske manjinske zajednice odvijao se u tridesetak kulturnih

društava, koja su se među sobom razlikovala po institucionalnoj razvijenosti i bogatstvu sadržaja koje su priređivali, s naglaskom na folklorne sadržaje kao dijela kulturnoga nasljeđa. To je u prvome redu vrijedilo za seoska kulturno-umjetnička društva iz mjesta gdje živi značajniji broj Hrvata, a među njima je bio i Slankamen.⁶ U Novome Slankamenu i danas djeluje Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo „Stjepan Radić“ u prvome redu kao čuvar identiteta hrvatske manjinske zajednice u tome mjestu, ali i uspomene na Slankamen kakav je nekada bio.

Ivan Bonus je svoje djelovanje u novoslankamenačkome KUD-u „Stjepan Radić“ započeo rano. Još kao vrlo mlad počeo je samouko pjevati i pisati stihove, a budući da se tijekom vremena u njemu budio i kalio pjesnički i uz to buntovni duh, kao sedamnaestogodišnjak se uključio u rad navedenoga KUD-a. Učlanio se 1959. godine. Ondje je kroz dramsku, folklornu i glazbenu sekciju počelo njegovo javno djelovanje, a kasnije je u okviru toga društva osnovao i literarnu sekciju. Društvo je gostovalo po mnogim srijemskim mjestima, a oko Bonusa i vodećih ljudi Društva okupljalo se sve više mladih ljudi. Uz sve navedeno, postao je i vrsni amaterski zabavljač tako što je odglumio na desetke uloga u dramama i raznim skečevima i tako što je pjevao pred publikom. Skladao je i nekoliko tamburaških pjesama za sam KUD „Stjepan Radić“ od kojih je najpoznatija pjesma „Zvona Starog Slankamena“. Paralelno s amaterskim kulturnim radom dodatno se obrazovao i mnogo čitao po vlastitom izboru. A najveća škola bila mu je ona životna o čemu je detaljno pisao u svojoj knjizi *Moj voljeni i kićeni Srijeme*⁷.

Bonusovo političko djelovanje

Nakon rasprada SFRJ i izdvajanja Srbije i ostalih republika iz nekada je-dinstvene države, Hrvati u njoj su postali dvostruka manjina, u nacionalno-me i u vjerskome pogledu. Činjenica da je ubrzo potom uslijedio rat između Hrvatske i Srbije još je dodatno pogoršala položaj Hrvata u Vojvodini (napo-se u Srijemu i jugoistočnoj Bačkoj), ali i u Srbiji općenito. Bilo je to vrijeme kada su Hrvati bili izloženi zastrašivanjima, maltretiranjima, premlaćivanjima, protjerivanju, ubojstvima... U takvim okolnostima bilo im je teško izra-ziti se javno kulturno i vjerski, a kada je riječ o njihovoj političkoj reprezen-taciji prije donošenja Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina u veljači 2002. godine dijelili su sudbinu s pripadnicima ostalih manjinskih zajednica u Srbiji. Do navedenoga trenutka pitanje političke reprezentacije manjina u Srbiji nije sukladno riješeno niti su poduzimani neki značajniji koraci u tom pravcu.⁸ Ono što se eventualno moglo postići po pitanju po-litičke reprezentacije kod manjina u to vrijeme, a što je vrijedilo i za vojvo-

6 Vidi: T. Žigmanov, *Hrvati u Vojvodini danas*, Zagreb, 2006., str. 36-39; M. Bara, T. Žigmanov, „Hrvati u Vojvodini u povijesti i sadašnjosti – osnovne činjenice“, str. 62-63.

7 I. Bonus, *Moj voljeni i kićeni Srijeme*, Biblioteka Srijemski Hrvat, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, Zagreb, rujan 2011.

8 Vidi: S. Bačić, „Osvrt na probleme i perspektive političke reprezentacije manjina u Srbiji“, *Ha-bitus*, br. 9 – 10, Novi Sad, 2003. – 2004., str. 131-138.

đanske Hrvate, bilo je to da se ona mogla realizirati kroz vlastitu političku samoorganiziranost i sudjelovanje na izborima. Tek Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina iz veljače 2002. godine progovara o pravu pripadnika manjina da budu zastupljeni u predstavničkim tijelima (članak 4). Ovo je pravo kasnije navedeno i u Povelji o ljudskim i manjinskim pravima Državne zajednice Srbije i Crne Gore sredinom 2003. godine (članak 52), a nakon 5. listopada došlo je i do usvajanja niza međunarodnih dokumenata od značaja za ovo područje. Među njima je najznačajnija Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina u kojoj se također govori o potrebi da se osigura razmjerna zastupljenost manjina u tijelima u kojima se donose odluke (članak 4, stavak 2). Ipak, unatoč svemu navedenom izostajala je primjena ovih rješenja kada je bilo u pitanju izborna zakonodavstvo ili organiziranje i provođenje izbora u Srbiji, a nedostajale su i odlučnije političke mjere za postizanje pravičnije političke reprezentacije kod manjina.⁹

U to doba, Mađari i Hrvati su bili jedine dvije manjinske zajednice u Vojvodini koje su iskazivale težnju za sudjelovanjem u političkome životu države u kojoj žive. Konkretno očitovanje te težnje bio je osnutak prve političke organizacije vojvođanskih Hrvata. Dva su temeljna razloga za takav korak – neravnopravna politička reprezentacija i izostanak ostvarivanja manjinskih prava vojvođanskih Hrvata, ali i Hrvata u Srbiji općenito. Ljudi koji su davali prve programske smjernice djelovanju političke organizacije Hrvata u Vojvodini, osim navedenih razloga, isticali su još kao problem i nezastupljenost Hrvata u upravnim, sudskim i drugim državnim institucijama te njihovu nerazmjernu prisutnost na rukovodećim mjestima u gospodarstvu u općinama ili mjestima u kojima žive.¹⁰

U takvom ozračju osnovan je Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV), prva i do danas jedina parlamentarna politička stranka vojvođanskih Hrvata.¹¹ Osnivačka skupština DSHV-a održana je 15. srpnja 1990. godine u Subotici. Na taj su način predstavnici hrvatske zajednice iz gotovo svih mjesta u Vojvodini u kojima žive Hrvati odlučili da će svoja prava i interese pokušati ostvariti kroz aktivnosti na političkome planu. Štoviše, mišljenje čelnih ljudi ove stranke bilo je jedinstveno u tome da jedino politički oblik organiziranosti zajednice može dovesti do rješavanja položaja i statusa Hrvata u Vojvodini, kao i do ostvarenja manjinskih prava.

S obzirom na to da je inzistirao na kolektivnim pravima, borbi za nacionalnu ravnopravnost i tomu slično, DSHV je na početku imao više značajke narodnoga pokreta nego političke stranke, no to ga nije spriječilo u nastojanju da provodi svoj politički program te da tijekom vremena postane zamjetno prisutan u političkome životu Srbije. U korist tome ide i pokretanje stranačkoga glasila *Glas ravnice*. Od velikoga značenja bilo je i to što su početne aktivnosti i djelovanje DSHV-a imali značajnu podršku

9 T. Žigmanov, *Hrvati u vojvodini danas. Traganje za identitetom*, str. 52-53.

10 T. Žigmanov, *isto*, str. 53.

11 T. Žigmanov, *Osvajanje slobode*, HAD, Subotica, 2011., str. 23 i 24; vidi i: Tomislav Žigmanov, „Demokratski savez Hrvata u Vojvodini“, *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, D, VI, HAD, Subotica, 2006., str. 26-28.

vojskovođanskih Hrvata. To se očitalo kroz osnutak mjesnih organizacija i podružnica DSHV-a u gotovo svim mjestima gdje živi značajniji postotak Hrvata.¹²

Ivan Bonus, uključivši se u navedene političke procese, svojom je angažiranošću ostavio stoga trag ne samo na kulturnome, nego i na političkome planu kada je o Hrvatima u Vojvodini riječ. Točnije, sudjelovao je u političkome povezivanju i organiziranju tamošnjih Hrvata. Bio je jedan od osnivača DSHV-a u Subotici 1990. godine i član njegova vijeća te osnivač Ogranaka DSHV-a „Slankamen“, a dao je svoj aktivni doprinos i u osnivanju ogranaka DSHV-a u Kukujevcima, Beški, Gibarcu, Hrtkocima, Nikincima, Petrovaradinu... Uz to je na prvim parlamentarnim izborima u Srbiji, neposredno nakon raspada Jugoslavije, bio kandidat te stranke, a nedostajalo mu je samo 13 glasova za ulazak u Narodnu skupštinu Srbije.

O osnutku DSHV-a pisao je Ivan Bonus i u svojoj autobiografiji *Moj voljeni i kićeni Srijeme*: „U prostorijama čitaonice Hrvatskog seljačkog doma, gdje smo održavali sjednice KUD-a, (...) zatekli smo desetak uglednih Hrvata iz sela, pomalo zabrinuta lica i u ozbiljnoj diskusiji. (...) Rekoše nam o čemu se radi. Navodno je stigao diskretan poziv iz Subotice za Golubince, za Hrvate u Srijemu, a poziva se u njemu i Slankamen na osnivačku skupštinu nekakve hrvatske stranke, koja će se održati u Subotici 15. srpnja 1990. U dvorani Radničkog univerziteta 'Veljko Vlahović' u Subotici. Sada su naši ljudi dvojili: treba li ići ili ne, zbog nategnutih političkih odnosa?“¹³ Na kraju je donesena odluka o odlasku u Suboticu. „Putovali smo u Bačku s pet auta, a bilo nas je svega petnaestorica, jer su se neki u zadnji čas pokolebali i odustali. Osim nas, iz Srijema su bili Petrovaradinci i Kukujevcani. Golubinčani, koji su primili poziv, nisu bili u Subotici. Stranka je nazvana Demokratski savez Hrvata Vojvodine, a za predsjednika je izabran mr. Bela Tonković iz Subotice, za dopredsjednika dr. Milan Bičanić iz Kukujevaca, a za tajnika Julije Skenderović iz Subotice. Izabrane Srijemce u Vijeće stranke pobrojiti ću po sjećanju: Ivan Bonus, Ivan Rajković-Kuda, Vjekoslav Vidalina iz Slankamena, Branko Melvinger, dr. Zvonimir Nežić

12 T. Žigmanov, *Hrvati u vojvodini danas. Traganje za identitetom*, str. 55.

13 I. Bonus, *Moj voljeni kićeni Srijeme*, str. 85.

GLAS RAVNICE

Interni Glasilo Demokratskog Saveza Hrvata u Vojvodini

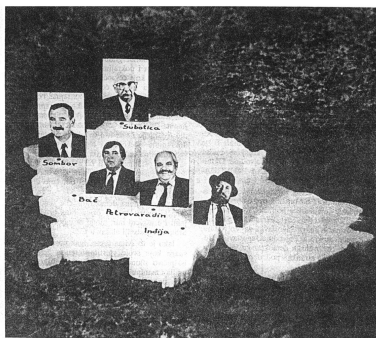
Broj 3

Subotica, studeni 1990.

U OVOM BROJU:

SVE O NAŠIM KANDIDATIMA
ZA NARODNE POSLENIKE

Kandidati DSHV-a za
narodnu skupštinu
SFR Jugoslavije, jesen 1990.

VOJVODINA VOJVOĐANIMA

KANDIDAT

REFORMSKE KOALICIJE VOJVODINE

Demokratski Savez Hrvata u Vojvodini - DSHV
 Savez Reformskih Snaga Jugoslavije - SRSJ
 Liga Socijaldemokrata Vojvodine/Jugoslavije - LDV/J
 Udruženje za Jugoslovensku Demokratsku Inicijativu - UJDI

Ivan Bonus

Ivan Bonus je zemljoradnik iz Novog Slankamena. Rođen je 04. 03. 1943. u ribarsko-seljačkoj obitelji. Od rane mladosti piše pjesme, bavi se glumom i glazbom. Uz poslove rata-
 rara, vinogradara i ribara nađe vremena i za poeziju, tako da su mu do sada objavljene i dvije knjige pjesama: »Miris ravnice« i »Sremica«. U svemu tome mu uveliko pomažu supruga i četvero djece.

Ivan Bonus, jedan od šestorice kandidata za narodnu skupštinu

i Ivan Mamić-Ika iz Petrovaradina, dr. Milan Bičanić, Josip Šorgić i Ivica Cindrić iz Kukujevac.¹⁴ Na spomenutom skupu Bonus je, nakon što je izrecitirao svoju domoljubnu pjesmu o banu Jelčiću, zapažen i kao pjesnik iz Srijema te je stjecajem okolnosti na neki način postao i pjesnikom stranke. Stoga je nastupao recitirajući svoje pjesme na većini osnivačkih skupština podružnica i ogranaka DSHV-a diljem Vojvodine. To je sve u konačnici rezultiralo time da su ga na jednome skupu u Somboru imenovali stranačkim pročelnikom za kulturu Vojvodine. Prema riječima samoga Bonusa, zbog ovog izbora imao je neprekidno problema sa srpskim ekstremistima. Isti su ga na kraju došli i ubiti, ali im je umaknuo u Zagreb zahvaljujući upozorenju sumještanina Srbina, napustivši tada Srijem zauvijek.¹⁵

Dakle, DSHV je imao svoju podružnicu i u Slankamenu. O njezinu osnutku, kojemu je i sam pridonio, Ivan Bonus je u knjizi *Moj voljeni i kićeni Srijeme* zabilježio sljedeće: „U Slankamenu je osnivačka skupština Podružnice DSHV-a održana 23. rujna 1990. u Hrvatskom domu, pred sam slankamenački kirbaj – Miholjdan. (...) Skupština je prošla u miru i bez incidenata. (...) Za predsjednika slankamenačke podružnice izabran je Miša Ivka, a za tajnika mladi inženjer Hugo Štoka, koji je kasnije imenovan za glasnogovornika i koordinatora DSHV-a za Srijem. U odbor su ušli ugledni ljudi iz sela i dobri domaćini: Ivan Rajković-Kuda, Vjeko Vidalina, Paja Fijala-Đika...“¹⁶

Bonusov politički angažman očitovao se i na zadnjim izborima u Jugoslaviji ujesen 1990. godine. Bili su to ujedno i prvi višestranački izbori u toj državi pred raspadom, a Ivan Bonus je na njima bio kandidat za parlament SFRJ. U svojoj knjizi *Moj voljeni i kićeni Srijeme* zapisao je: „DSHV je ušao u izbore, u koaliciji sa Socijal-demokratima Nenada Čanka, a ja sam bio jedan od šestorice kandidata ove koalicije u Vojvodini. Često sam putovao u Suboticu na pripreme za izbore. (...) Moje plakate su raznosili i postavljali naši dečki iz Hrvatskoga doma, mladež koju sam vodio u raznim kulturnim

14 I. Bonus, *Moj voljeni i kićeni Srijeme*, str. 85-86.

15 Isto, str. 86.

16 Isto, str. 87.

sekcijama KUD-a 'Stjepan Radić', jer sam otprije bio njihov Džo, kako su me od milja zvali. Dakako, da su plakati odmah i trgnuti od strane političkih neistomišljenika."¹⁷

DSHV je kao politička stranka bio isključivo zastupnik autentičnih interesa tamošnjih Hrvata i nije bio instrument određene političke instance u Zagrebu, a svoja je programska načela usmjeravao k vojvodanskoj i srbijanskoj političkoj zbilji. Uz to su se tijekom svoga političkoga zalaganja služili isključivo demokratskim metodama, poštujući pritom pravni sustav države u kojoj žive.¹⁸ Unatoč svemu tome, njegovi čelni ljudi kao i pojedini članovi bili su izloženi napadima i prijetnjama, a razlog tomu je, među ostalim, bio taj što je DSHV djelovao oporbeno naspram režimu Slobodana Miloševića. Po tome ni Ivan Bonus nije bio iznimka te je zbog prijetnji ubojstvom odeslio u Zagreb 1991. godine, gdje je 28. prosinca sa svojim istomišljenicima osnovao Zajednicu izbjeglih i prognanih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata (štoviše, sam Bonus smatrao je da je Zajednica na neki način proizašla iz DSHV-a), a nešto kasnije i Zavičajni klub Slankamenaca. Jedno vrijeme bio je glavni tajnik Zajednice, te član Glavnog odbora, najvišega tijela Zajednice (skoro do svoje smrti).¹⁹

17 I. Bonus, *Moj voljeni i kićeni Srijeme*, str. 95-96.

18 T. Žigmanov, *Hrvati u vojvodini danas. Traganje za identitetom*, str. 54.

19 Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, sa sjedištem u Zagrebu, osnovana je 28. prosinca 1991. godine. Te je godine, kao i godina koje su uslijedile (osobito tijekom 1991. i 1995. godine), velik broj Hrvata bio prisiljen napustiti svoj zavičaj u Vojvodini, u kojem su živjeli stoljećima kao autohtono stanovništvo te su svoje utočište pronašli u matičnoj državi, Republici Hrvatskoj.

Neupitna je važnost ove udruge napose kada je riječ o protjeranim Hrvatima iz Srijema, Bačke i Banata tijekom ratnih devedesetih godina 20. stoljeća. Zajednica je u biti i osnovana s temeljnim ciljem organiziranja raznih oblika pomoći doseljenim Hrvatima u tim teškim trenucima njihove povijesti, a uz to i s namjerom očuvanja, promicanja, razvitka i unaprjeđivanja tradicijske baštine Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, kao i vlastitoga kulturnoga identiteta u širokoj lepezi bogatoga mozaika hrvatske kulture.

Zajednica djeluje kroz devet ogranaka diljem Hrvatske (Osijek, Požega, Virovitica, Koprivnica, Bjelovar, Rijeka, Poreč, Zadar i Zagreb) te devet zavičajnih klubova, koji su organizirani prema mjestu stanovanja iz kojih su Hrvati doseljavali za vrijeme Domovinskog rata (Beška, Gibarac, Golubinci, Hrtkovci, Kukujevc, Nikinci, Slankamen, Petrovaradin i Srijemski Mitrovica).

Udruga se bavi i nakladničkom djelatnošću proizašlom iz potrebe poticanja i jačanja identitetske spoznaje hrvatskoga stanovništva Srijema, Bačke i Banata, koje je tijekom 19. i 20. stoljeća sustavno bilo izloženo zatiranju vjerskih, nacionalnih i kulturnih osjećaja.

U okviru svoje nakladničke djelatnosti Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata izdaje glasilo *Zov Srijema*, Zavičajni klub Hrtkovčana objavljuje svoje glasilo *Gomolava*, a Zavičajni klub Beščana svoje glasilo *Dunav*. Osim toga, Zajednica objavljuje i knjige srijemskih pjesnika i književnika u ediciji Biblioteke „Srijemski Hrvat“. Iz navedene biblioteke proizašla su i brojna djela samoga Ivana Bonusa.

U današnje vrijeme, kada je rat iza nas i kada Zajednica broji 27 godina svoga djelovanja, a unatoč tome što još uvijek nisu riješeni brojni problemi protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata koji su proistekli upravo iz te njihove tragične sudbine, Zajednica svoje djelovanje usmjerava na pomoć onim Hrvatima koji su ostali živjeti u Vojvodini, kako u vidu raznih oblika suradnje (primjerice, s krovnim institucijama, predstavnicama Hrvata u Republici Srbiji, udrugama s hrvatskim predznakom u imenu i sl.), tako i kroz stalno podsjećanje javnosti na činjenicu ne samo da su Hrvati nekad činili značajan udio stanovništva na teritoriju Republike Srbije, nego da su i danas ondje prisutni, a isto tako stalno upozorava na potrebu za poboljšanjem položaja u kojem

Ivan Bonus, jedan od dobitnika odličja Republike Hrvatske – Red hrvatskoga pletera. Uručio mu ga je tadašnji hrvatski predsjednik dr. sc. Ivo Josipović 11. listopada 2012.

Književni opus Ivana Bonusa

Nakon devedesetih godina prošloga stoljeća, među protjeranim vojvođanskim Hrvatima ističu se pjesnici, nerijetko amateri, koji pišu o svome zavičaju. Kroz pjesnički izričaj tih pojedinaca na neki način se čuva sjećanje na mjesta u Srijemu iz kojih su potekli, spoznaja da su tamo ostali njihovi korijeni, memoriraju se životi i sudbine ljudi, važni događaji za ta mjesta, običaji... Stoga se može reći da i ti pjesnici na neki svoj način svjedoče o kontinuitetu svoga naroda memorirajući kroz taj svoj pjesnički izričaj vlastitu kulturu što se može dovesti na neki način u vezu i s fenomenom kulture sjećanja²⁰, čiji je cilj ostvarivanje više razine samopoštovanja, vlastite

---

se Hrvati kao manjinska zajednica u Republici Srbiji danas nalaze.

Doprinos Zajednice prepoznat je i u samoj Republici Hrvatskoj. Nekadašnji predsjednik Republike Hrvatske dr. sc. Ivo Josipović dodijelio joj je 11. listopada 2012. godine kao udruzi Povelju Republike Hrvatske, a trojici njezinih istaknutih članova (predsjedniku Mati Juriću, počasnom predsjedniku Antunu Pliveliću i jednom od utemeljitelja Zajednice, književniku Ivanu Bonusu) dodijelio je Odličje Republike Hrvatske Red hrvatskog pletera. Hrvatsko nacionalno vijeće iz Subotice dodijelilo je 15. prosinca 2017. godine Zajednici i priznanje „Ban Jelačić“ za društveni rad.“ (Preuzeto iz Arhive Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata.)

20 Kultura sjećanja u Hrvatskoj vrsta je znanstvenoga programa koji je stekao popularnost u novije vrijeme. Njegovi su ciljevi sustavno upoznavanje s politikama sjećanja, praksama obilježavanja mjesta stradanja i komemorativnom kulturom u Hrvatskoj, široj regiji i susjednim državama te poticanje javnoga dijaloga o kulturi pamćenja i jačanje stručnih timova zainteresiranih za suočavanje s prošlošću u pojedinim zemljama. Naglasak je na razdoblju od 1941. do 1999. (napose je riječ o razdoblju Drugoga svjetskoga rata i poraća te Domovinskoga rata i raspada Jugoslavije), koje je osobito osjetljivo kada su posrijedi narodi s prostora bivše Jugoslavije. Te-

Naslovnica knjige *Moj voljeni i kičeni Srijeme*, Zagreb, 2011.

vrijednosti i svijesti i o nacionalnoj pripadnosti.

Ivan Bonus se također ubraja u te pjesnike među vojvođanskim Hrvatima, što je još jedan u dugom nizu razloga što se i njegova biografija našla na stranicama *Biografskog leksikona Hrvata istočnog Srijema*, projekta na tragu kulture sjećanja. Njegova biografija može se naći i na stranicama *Dugoselskog biografskog leksikona* u nakladi Gradske knjižnice Dugo Selo, u kojoj su jako cijenili njegovo pjesništvo.²¹ Osim toga, Ivan Bonus je u okvirima svoje svestranosti, našao mjesta i za bavljenje viktimologijom, te je bio član Hrvatskoga viktimološkoga društva u Zagrebu.

U svome književnom opusu objavio je 22 knjige. Bio je član uredničkoga vijeća *Zova Srijema*, glasila Zajednice protjeranih Hrvata

iz Srijema, Bačke i Banata, i njegov stalni kolumnist. Pisao je i za glasilo Zavičajnog kluba Hrtkovčana *Gomolava* i druge listove od zavičajnoga značenja.

Njegova djela našla su svoje mjesto u antologiji u izboru Dubravka Horvatića i Stjepana Sučića *Dunav u hrvatskom pjesništvu od srednjovjekovlja do danas iz 2005.*, te u antologiji srijemskih pisaca *Hrvatska riječ u Srijemu*. U navedenoj antologiji u kojoj su uvrštene i pjesme Ivana Bonusa, Dubravko Horvatić je zapisao: „oni (mислеći na srijemske pisce, op. a.) svjedoče o neprekinutoj hrvatskoj nazočnosti na srijemskom tlu“²².

Ivan Bonus nastupao je godinama na kulturnoj manifestaciji *Đakovački vezovi*. Također je jedan od osnivača *Sijela pisaca Slavonije, Baranje i Srijema*, čije je sjedište, u čast dotad najstarijega pučkoga pjesnika Tune Gavranovića, bilo u Đeletovcima. Sijelo je objavilo i zbirku pjesama *Pjesniče*

---

meljna težnja kulture sjećanja s jedne strane jest suočavanje s prošlošću i ostvarivanje trajnoga sjećanja na žrtve stradanja, ali isto tako da se sustavnim i dosljednim istraživanjem spriječi da se historijska interpretacija zločina koji su obilježili 20. stoljeće iskoristava za političke manipulacije ili kao sredstvo za opravdavanje novih valova nasilja. No kulturu sjećanja može se sagledati i iz drugačijega kuta, kao program s presudnom ulogom za očuvanje identiteta određene etničke zajednice i izražavanje njezine samosvijesti, što je primjenjivo i na hrvatsku manjinsku zajednicu na teritoriju Republike Srbije, napose među srijemskim Hrvatima... (...); Vidi: Kultura sjećanja: 1991. – povijesni lomovi i svladavanje prošlosti, ur. Tihomir Cipek; Zagreb, 2011.; Ivana ANDRIĆ PENAVA, Kultura sjećanja: projekt *Biografski leksikon Hrvata istočnog Srijema*, Hrvati u Vojvodini identitet(i), procesi i društvene aktivnosti, str. 233-234.

21 *Dugoselski biografski leksikon*, ur. Predrag Topić, Dugo Selo, 2018., str. 26 i 27.

22 Dubravko Horvatić, *Hrvatska riječ u Srijemu*, Zagreb, 1995., str. 219.

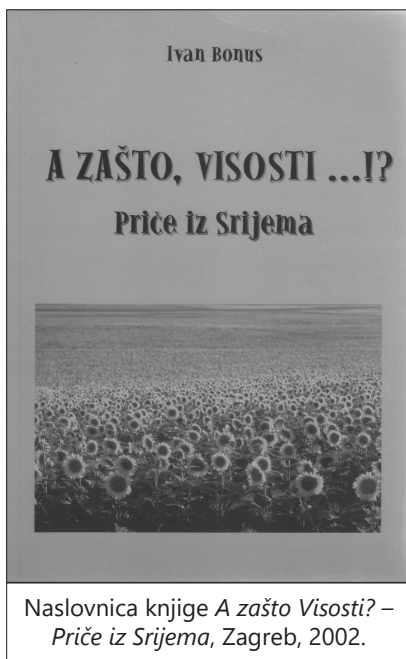
naroda mog, u kojoj su s nekoliko stihova zastupljeni svi pjesnici sudionici sijela.

Iz njegova književna opusa trebalo bi posebno izdvojiti dvije knjige: *Moj voljeni i kićeni Srijeme* i *A zašto Visosti? – Priče iz Srijema*.

Prva knjiga je napisana u vidu memoara, a ne bi bilo pogrešno reći i da je riječ o autobiografskome djelu. Objavljena je u okviru biblioteke „Srijemski Hrvat“ prigodom obilježavanja 20. obljetnice postojanja i djelovanja Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata. U knjizi autor opisuje svoj život i rad, ispreplićući pritom tragičnu sudbinu vojvođanskih Hrvata tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća, njihov prognanički život i nalaženje novih domova. Iz 350 stranica, koliko ih knjiga sadrži, valja izdvojiti rečenicu koja je vjerojatno bila njegova glavna misao vodilja gdje god bio i što god radio, a to je: „da se svaki čovjek samo u svom rodnom kraju osjeća kao dijete u toplom krilu svoje majke, pripadati nekom narodu znači živjeti i promicati njegovu cjelovitu ljudsku i domoljubnu baštinu i dijeliti sudbinu svih onih koji su hrabro koraćali vizijom vlastitog srca.“

Pišući prikaz ove Bonusove knjige za 4. broj *Godišnjaka za znanstvena istraživanja*, Tomislav Žigmanov je uz napomenu da je tematiziranje povijesti i suvremenih društvenih prilika srijemskih Hrvata u znanstvenim i publicističkim djelima Hrvata u Vojvodini visoko podzastupljeno, naveo kako je tu prazninu donekle nadomjestila knjiga Ivana Bonusa *Moj voljeni i kićeni Srijeme* „koja na memoarski način i uz snažne obrise autobiografskih podataka bilježi i sudbinu Hrvata u Srijemu, poglavito u Slankamenu, u razmaku posljednjih pedeset godina. Dakle, od autorova života u starom zavičaju – vojvođanskome dijelu Srijema, preko vremena protjerivanja 1990-ih godina 20. stoljeća pa do snalaženja u novom zavičaju – brojnim mjestima u Republici Hrvatskoj, i ponovnog okupljanja oko Zajednice protjeranih Hrvata iz Vojvodine i djelovanja u njoj.“²³

Druga knjiga koja privlači pozornost je *A zašto Visosti? – Priče iz Srijema*. Inspiracija za ovaj neobičan naslov bile su riječi ranjenoga Ivana Pernara, suradnika Stjepana Radića, ranjenome u beogradskoj skupštini 1928.

²³ Tomislav Žigmanov, prikaz knjige: Ivan Bonus, *Moj voljeni i kićeni Srijeme*, *Godišnjak za znanstvena istraživanja*, br. 4, Subotica, 2012., str. 422-425.

godine, koji je kralja Aleksandra, kada ga je ovaj došao posjetiti u bolnicu, upitao „A zašto, Visosti, zašto ste nam to učinili?“. Ivan Bonus ovime je za pravo pokušao dobiti odgovor na pitanje zašto je moralo doći do protjerivanja tolikoga broja Hrvata iz Vojvodine, podsjećajući pritom da je Srijem krvavo hrvatsko krilo.

Izbor pjesama Ivana Bonusa

Kao što je već bilo govora na početku rada, Ivan Bonus je još kao vrlo mlad počeo samouko pjevati i pisati stihove, stoga ne čudi što ga ljudi najviše pamte kao pučkoga pjesnika te po njegovim pjesničkim nastupima. Bio je strastveni govornik svojih stihova, a njegov stil plijenio je jednostavnošću, domoljubljem, zagovaranjem temeljnih ljudskih vrijednosti i prije svega duhom zavičaja kojega nikada nije zaboravio.

Najčešće teme u njegovim pjesmama bile su Srijem, Slankamen, Dunav, alasi, vino, tambure i žene – ljupke Sremice. Osim zavičajne poezije, pisao je i domoljubnu, duhovnu te poeziju socijalne tematike i pjesme za djecu. U stihovima mu se očituju ljubav prema prirodi, krajoliku, zavičaju, domovini, Bogu... Glavnu inspiraciju za svoje pjesme, Bonus je nalazio ili u ljubavi ili u nevolji. Pjesme mu odišu nostalgijom što ne čudi jer je veliki broj pjesama posvetio zavičaju i progonstvu srijemskih Hrvata. No, nerijetko se kroz njegove pjesničke retke provuče i njegov buntovni duh i boemska osobnost.

Ivan Bonus uvijek ležeran i vedar

„Pomalo boemskog izgleda i navika, ležerne vanjštine – s bradom i seljačkim šeširom od kojeg se ne odvaja a vedre i obješenjačke naravi, pristupačan i razgovorljiv, u kraju gdje je živio bio je omiljen i poštovan. Plijenio je, kako svojom cjelokupnom pojavom, tako i širinom i prostodušnošću naivne pjesničke duše, a budući da nije bio imun na dobru kapljicu i druge poroke koje život sobom nosi, rado je viđan u svakom društvu. Veliki dio slobodnog vremena, u trenutcima kada je želio biti sam, provodio je na ‘čarnoku’ – polju kraj Dunava, u blizini kojega je imao vinograd. Koliba u vinogradu i rijeka na kojoj je proveo djetinjstvo i ribario kao profesionalni ribar zadnjih 10 godina i danas mu predstavljaju najdraže uspomene i

sjećanje na zavičaj.”²⁴ Stoga ne čudi što je i određen broj pjesama posvetio trsovima, vinogradima i vinu. Jedna od njih je i poznata „Vinovita”.

VINOVITA²⁵

*Ako netko od vas pita:
Što to znači „Vinovita”,
Odgovor će dobiti lako
Kad popije vina malko.*

*Riječ „vita” život znači,
A vinom se on merači.
U vinu je od davnina
Utvrđena već istina.*

*Vinom ljudi život miju,
Vjekovima već ga piju.
Uz vino se „vita” šali,
Bogovi su njega dali.*

*Da nam krijepi duše naše,
Da nam slađe budu snaše.
Al nas znade poput skota
Navest preko tuđeg plota.*

*Pa tad, eto, bude svašta
Što se trijeznom ne oprašta.
Oprašta se samo ludi...
Tko pijanog da osudi?*

*A snaše su dobrodušne,
Ne baš uvijek ravnodušne.
Poslije čaše dobrog vina
Znaju da je ljubav fina.*

*Muževnost se tad ne štedi!
Napit čovjek duplo vrijedi.
Znaju naše ljepotice
Što je Eros od kapljice!*

24 Iz Predgovora zbirci pjesama *Hrvatski usud i Vinovita* koji je napisao Zlatko Pinter pod naslovom „Pjesništvo kao sudbina”. I. Bonus, *Hrvatski usud i Vinovita*, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, Zagreb, 2010., str. 9 i 10.

25 Dio pjesme „Vinovita”.

*Čak ni sorta nije važna;
Reklama je možda lažna.
Važno je da dušu grije
Kad se čovjek podnapije.*

*Ako svijet bi bolji bio
Kada vina ne bi pio,
Ja ga ne bi poželio
Sto godina, ma živio!*

*Volim život baš ovakav,
lako je sav nikakav,
Al' za bolji ja i ne znam
I toga sam posve svjestan.*

(...)

*Hvala Bogu što mi daje
Baš ovakve ljudske jade
Da uz vino muku mučim,
Dok živjeti ne naučim.*

*Pitanja se samo roje,
Trebalo riješiti muke moje!
Um mi luta, razum skita...
Odgovor je „VINOVITA“!*

(...)

Osim vinskoj tematici, Bonus je neke od svojih pjesama posvetio ženama – snašama i Sremicama. Među njima je i pjesma „Sremica“ objavljena u istoimenoj zbirci pjesama u Beogradu 1988. godine. Riječ je o njegovoj drugoj po redu objavljenoj zbirci pjesama. Pišući o ljupkoj Sremici, Bonus provlači pjesničke slike Srijema i svega što ga na njega podsjeća ne skrivajući pritom ljubav prema zavičaju.

SREMICA

*Jutros sam se radovala suncu,
što mi rudi ko jabuka zlata,
te zahvata vodu u dunavcu,
pa je nosi pred nebeska vrata.*

*Gledam sunce što mi rosi njivu,
dok međ' klasjem žitu pletem grivu,
žito mi se penje do pojasa,
a ševa mi pjeva iz sveg glasa.*

*Sunce hita do svoga zenita,
ja iz žita idem bremenita,
tu sam nikla, tu ponikla,
tu i ljubiti sam svikla.*

*Tu i svoje produžit ću pleme,
moj voljeni i kićeni Srijeme!*

Pjesma „Stari Slankamen“ jedna je od najpoznatijih Bonusovih pjesama zavičajne tematike, koja je uz to i uglazbljena. Među uglazbljenim Bonusovim pjesmama još su i: „Balada seljaku“, „Bečari s Dunava“, „Berba u Iloku“, duhovne „Božić nam je došao“ i „Magdalena“, „Kad smo sinoć večerali“, „Majci“, „Nena“, „Srijemski uveli cvijet“, „Zlatne žice Slavonije“ i druge.

STARI SLANKAMEN

*Noćas kad je mjesec nad gradom se smij'o
I uz zvijezda treptaj mjesečinu sij'o
Klizio je Dunav nečujno i tiho
Šaptao je sanje čunovima malim
Negdje u daljini zvone zvona snena
Sa crkvenog tornja Starog Slankamena
U toj tihoj noći voda se talasa
Cijela Fruška gora od umilnog glasa
To je tužna pjesma mladoga alasa
Što sa svojom tugom po Dunavu plovi
Negdje u daljini zvone zvona snena
Sa crkvenog tornja Starog Slankamena*

Bonus rado pjeva i o svome voljenome Dunavu, kojemu u svojim stihovima tepa s ljubavlju te ga hrabri, a istodobno i za sebe od njega traži snagu i ohrabrenje.

ŠTO ĆU S TOBOM, DUNAVE, U SEBI

*Što ću s tobom, Dunave, u sebi?
Razlijevaš se po mojemu bilu.
Vjetar huči, a val ti se pjeni,
Nostalgičnu budiš mi idilu.*

*Sanjam zore tebi ispevane,
Kad se čaplja budi u vrbaku.
Moje snove nikad odsanjane,
Zarobio ti si u pličaku.*

*Kao dječak tu sam iz objesti,
 Gacajući po travi i vodi,
 Oko svibnja, kad se šaran mrijesti,
 Prkosio i čaplji i rodi.*

*Kad sa tornja podne zvono javi,
 Te po vodi dršće titraj zvuka,
 Ka musavoj djetinjoj mi glavi,
 Na križanje krene sama ruka.*

*Ne žubori, molim te, u meni!
 Inspireš mi grobove predaka.
 Bjesomučne tokove okreni,
 Da isplivam iz svoga plićaka.*

Bonusove pjesme često odišu nostalgijom, u stihovima se miješaju ljubav i tuga napose kad piše o svome zavičaju i progonstvu srijemskih Hrvata tijekom devedesetih godina prošloga stoljeća. O tome svjedoči i pjesma „Rastanak“.

RASTANAK

*Nije ovo isplakano vrijeme,
 Samo želja za vlastitom biti,
 Nego izlaz iz duge dileme:
 Kojim ćemo putom i ja i ti?*

*Da li skupa, kad nas prošlost gura,
 Ili svatko ima svoje staze?
 Poslije tolko prosutih čahura,
 Putovi se naši razilaze.*

*Tiho prozor svoga srca zatvori,
 Što ka mojoj okrenut je strani,
 I nikome više ne govori
 Da smo nekad bili mi jarani.*

*Ali, mržnjom srce ne napajaj,
 Tko zna koji zefir s neba puše.
 Dobro čini i dobru se nadaj,
 Kad nam trudne oproste se duše.*

Paralelno s ljubavlju prema zavičaju ide i ljubav prema prirodi. U Bonusovome književnome opusu stoga se mogu naći i pjesme ekotematike u kojima upozorava na sve jače zagađenje prirode te haiku pjesme. Među eko pjesmama su: „Promenada smeća“, „Eko eho“, „Otpad“ i druge. Neke od Bonusovih haiku pjesama:

RIJEKA

*Zelene sjene
Izmiču iz vode
Miluju oči
Do uzdisaja*

JESEN

*Olovni oblaci
Isplakuju kišu
A lastavica šuti
Stenje nabrekla zemlja*

GRADOVI

*Svi hrlimo u gradove
A poljsko cvijeće
Umire neobrano.*

Duhovna poezija zauzima posebno mjesto u Bonosovu književnu opusu. U pjesmama o Božiću i Uskrsu nerijetko podsjeti čitatelja na sremačke običaje prigodom tih blagdana, neke od njih posvećene su pojedinim svecima i sveticama, ali i samome Bogu.

PRESVETO TROJSTVO

*Trojedini Oče Bože
Ja se trudim da ti pridem
Al' iz ove moje kože
Nit ulazim, nit da siđem.*

*Uspinjem se iz sve snage
Dozivam te molim psujem
Onda padam u beznađe
A silno te ljubim, štujem.*

*Tako jučer, danas tako
Kroz sav život što me nosi
Od žalosti već sam plako
Što ne shvatam Bože, tko si?*

*Načas molim tvoga Sina
Pa okrenem lice k tebi
Svetog Duha sa visina
Da ugledo možda ne bi.*

*Tri božanske da osobe
U jednome biću stoje
Iz čovječje ja spodobе
Tražim to jedinstvo tvoje.*

*I osjećam da vas ima
Tu ste negdje oko mene
Milim vam se svima trima
Riješite me te dileme.*

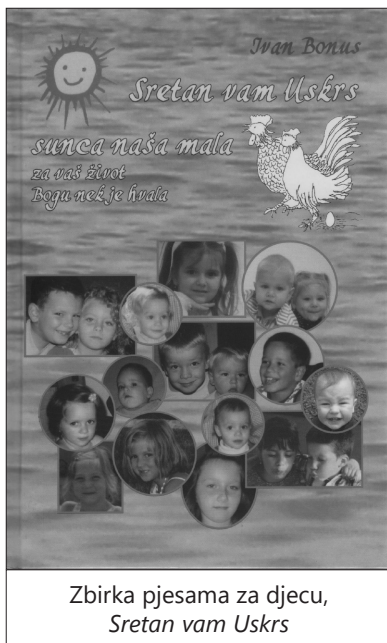
Bonus je također napisao i nekoliko zbirki pjesama za djecu, među kojima se osobito ističu *Prosuti biseri* i *Sretan vam Uskrs, sunca naša mala, za vaš život Bogu nek je hvala* (dvije zbirke u jednoj²⁶).

Autor se sam osvrnuo na *Prosute bisere* ovim riječima: „U ovoj knjizi, pokušao sam na sebi svojstven način poetike, pučkim stilom i osjećajem zabilježiti jedan trenutak djetinjstva ovih zgoda i nezgoda, koje su mališani doživjeli i prosuli, kao svoje bisere. Bez posebnog kriterija za odabir djece, uz pomoć roditelja, baka i djedova, ovi su klinci dobili zbirku pjesama u kojoj su oni glavni junaci; kao perjanice svojih obitelji.”²⁷ Bonus je rado pisao ne samo za djecu, nego i o djeci.

KATARINA RUKAVINA

*Na glavi joj, gle, perčina!
Taj čuperak kose plavi
Nosi bucka Katarina
Kad joj mama šnalu stavi.*

*Al večeras baš i nema
Nekog gušta od perčina.
Trlja oči, stalno zijeva,
Već umorna Katarina.*

²⁶ Zbirka *Prosuti biseri* iz 2004. godine uklopljena je u drugu zbirku pjesama za djecu (drugo, dopunjeno izdanje) *Sretan vam Uskrs, sunca naša mala, za vaš život Bogu nek je hvala* iz 2011. godine.

²⁷ I. Bonus, *Sretan Uskrs, sunca naša mala, za vaš život Bogu nek je hvala*, str. 6.

*Igrala se i grickala
Razne žvake i slatkiše.
Najradije bi sad zaspala,
Hvala vam na svemu više.*

DVA JARIĆA

*U jednome stanu,
Baš u istom danu,
Dva stvorenja mala
Na noge su stala.*

*Na svijet je donijela
Dva jarića bijela
Naša koza Keka,
Pa im daje mlijeka.*

*Nesigurno stoje,
Hodati se boje.
Nogice im drhte,
Jer još nisu čvrste.*

*Lizala ih mama
Od glave do repa,
Da joj djeca budu
Uredna i lijepa.*

SVETI NIKOLA 1991.

*Bistrim jutrom dan se razigrava.
Stud jenjava i slana po travi.
Kažu da će zima doći prava,
Kad se Božić pred vrata pojavi.*

*Lišća nema, šuma je već gola.
Vjetar ljuti povrh grana svira.
Stigo Krampus i Sveti Nikola,
Svega nose, al ne nose mira.*

*Siročići čizmice su svoje
Uređene stavili pred vrata.
Djetinje se raduju, al to je
Tužna radost, jer im fali tata.*

Zbirka pjesama za djecu,
Prosuti biseri

STRAŽAR SNJEŠKO

*Kao vojnik mirno stoji,
 Metlu mjesto puške drži.
 Ničega se baš ne boji,
 Osim sunca kad priprži.*

*Ima lonac mjesto šljema,
 Na snijegu mu zima nije.
 Zato pasić mirno drijema,
 Dok snješko na straži bdije.*

*Al nevolja, eto, stara,
 Puhnu jugo, sunce grane,
 Pa se bolest na stražara
 Oborila sa dvije strane.*

*Prvo se je pogurio,
 Bolno nagnut sav u stranu.
 A zatim se istopio
 U jedinom toplom danu.*

Popis djela Ivana Bonusa

U svome književnome opusu izdao je 22 knjige, a najveći dio predstavljaju pjesme: *Miris oranice* (Inđija, 1979.); *Sremica* (Beograd, 1988.); *Bitka kod Slankamena* (Matica Hrvatska, Zagreb, 1991.); *Rodila mi se mati* (Čakovec, 1992.); *Vapaj domovine* (Zagreb, 1993.); *Sunce moje malo* (Zagreb, 1995.); *Progonstvo naše* (Zagreb, 1995.); *Uskrsnuće* (Biblioteka Srijemski Hrvat, Zagreb, 1996.); *Vinovita* (Zagreb, 1997.); *Sretan vam Božić, anđeli* (Zagreb, 1998.); *Prosuti biseri* (Zagreb, 2000.); *Čemer u grlu* (Zagreb, 2000.); *A zašto, visosti?!* (Zagreb, 2002.); *Cvjetići ljubavi* (Zagreb, 2003.); *10 000 godina Hrvata* (Zagreb, 2006.); *Sesvetki oblak* (Zagreb, 2006.); *Pleter* (Zagreb, 2008.); *Hrvatski usud i Vinovita* (Biblioteka Srijemski Hrvat, Zagreb, 2010.); *Sretan Uskrs, sunca naša mala* (Biblioteka Srijemski Hrvat, Zagreb, 2011.); *Uskrsnuće* (drugo nadopunjeno izdanje, Zagreb, 2011.); *Moj voljeni i kićeni Srijeme* (Biblioteka Srijemski Hrvat, Zagreb, 2011.); *Naši biseri* (Biblioteka Srijemski Hrvat, Zagreb, 2012.)

Literatura

Ivana ANDRIĆ PENAVALA, *Kultura sjećanja: projekt „Biografski leksikon Hrvata istočnog Srijema“*, *Hrvati u Vojvodini identitet(i), procesi i društvene aktivnosti*, uredili: Mario Bara i Aleksandar Vukić, Institut za migracije i narodnosti i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Zagreb – Subotica, 2012., str. 233-234.

Arhiva Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, Zagreb
Slaven BAČIĆ, „Osvrt na probleme i perspektive političke reprezentacije manjina u Srbiji“, *Habitus*, br. 9 – 10, Novi Sad, 2003. – 2004., str. 131- 38.

Mario BARA, Tomislav ŽIGMANOV, *Hrvati u Vojvodini u povijesti i sadašnjosti – osnovne činjenice*, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2009., str. 62-63.

Ivan BONUS, *Hrvatski usud i Vinovita*, Biblioteka Srijemski Hrvat, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, Zagreb, 2010., str. 9 i 10.

Ivan BONUS, *Sretan Uskrs, sunca naša mala, za vaš život Bogu nek je hvala* (drugo dopunjeno izdanje), *Biblioteka Srijemski Hrvat*, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, Zagreb, 2011.

Ivan BONUS, *Moj voljeni i kićeni Srijeme*, Biblioteka Srijemski Hrvat, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, Zagreb, rujan 2011.

Demokratski savez Hrvata Vojvodine; web-stranica <http://www.dshv.rs/> (pristupljeno: 1. 10. 2018.)

„Dugoselski biografski leksikon“, ur. Predrag Topić, Dugo Selo, 2018., str. 26 i 27.

„Proslavljeno 15 godina HNV-a i obrazovanja na hrvatskom jeziku u Srbiji“, 15. prosinca 2018.; <http://www.hnv.org.rs/aktualnosti.php?op=vise&pid=1973> (pristupano: 1. 10. 2018.)

Dubravko HORVATIĆ, *Hrvatska riječ u Srijemu*, Zagreb, 1995., str. 219.

Hrvati u Vojvodini identitet(i), procesi i društvene aktivnosti, uredili: Mario Bara i Aleksandar Vukić, Institut za migracije i narodnosti i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Zagreb – Subotica, 2012.

„Pučki pjesnik srijemske ravni“, *Hrvatska riječ*, br. 152, Zagreb, 13. I. 2006, str. 16-19;

Marko KLJAJIĆ, *Slankamen kroz povijest*, HRID, Subotica, 1996.

Zvonimir PAŽIN, *Slankamen – tak’og sela nigdi nema*, Biblioteka Srijemski Hrvat, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Srijema, Zagreb, 2015.

Vlatko RUKAVINA, *Srijemski i podunavski biseri*, Zagreb, 2001, str. 229.

Berislav TKALAC, „Povijesni tragovi Srijema: Slankamen“, *Zov Srijema*, br. 91 / 92, Zagreb, travanj 2017., str. 16-17.

Zvonimir ŠEPAROVIĆ, „Umro je naš Ivan Bonus“, web-stranica Hrvatskoga žrtvoslovnoga društva, 28. travnja 2013., http://test.viktimologija.com.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=1788 (pristupljeno: 1. 10. 2018.)

Berislav TKALAC, „Iz prošlosti Slankamena“, *Zov Srijema*, br. 91/92, Zagreb, travanj 2017., str. 57.

Zlatko ŽUŽIĆ, BONUS, Ivan, *Biografski leksikon Hrvata istočnog Srijema*, Ur. Eduard Hemar, sv. 1, A – Fur, Libera editio d. o. o. i Hrvatsko akademsko društvo, Zagreb – Subotica, 2011., str. 88-89.

Zlatko ŽUŽIĆ, *In memoriam: Ivan Bonus, pučki pjesnik, glazbenik i društveni djelatnik*, 7. svibnja 2013.; <http://www.zkvh.org.rs/index.php/misija/1645-in-memoriam-ivan-bonus-puki-pjesnik-glazbenik-i-drustveni-djelatnik> (pristupljeno 1. 10. 2018.)

Zlatko ŽUŽIĆ, „In memoriam: IVAN BONUS“, *Zov Srijema*, br. 91 / 92, Zagreb, travanj 2017., str. 21.

„Ivan Bonus“, *Zov Srijema*, br. 36, Zagreb, prosinac 2002, str. 14-15.

„Promocija nove knjige Ivana Bonusa: 10 000 godina Hrvata“, *Zov Srijema*, br. 50, Zagreb, studeni 2006, str. 12-13.

Tomislav ŽIGMANOV, *Hrvati u Vojvodini danas. Traganje za identitetom*, Zagreb, 2006., str. 36-39.

Tomislav ŽIGMANOV, „Demokratski savez Hrvata u Vojvodini“, *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, D, VI, HAD, Subotica, 2006., str. 26-28.

Tomislav ŽIGMANOV, *Osvajanje slobode*, HAD, Subotica, 2011., str. str. 23 i 24.

Tomislav ŽIGMANOV, prikaz knjige: Ivan Bonus, „Moj voljeni i kićeni Srijeme“, *Godišnjak za znanstvena istraživanja*, br. 4, Subotica, 2012., str. 422-425.

Darko Baštovanović

ZATOMLJENA I PREŠUĆENA PATNJA

OSVRT NA DVIJE ZABORAVLJENE
PROZNE KNJIGE O STRADANJU HRVATA
U VOJVOĐANSKOME DIJELU SRIJEMA 1990-IH

Narod koji zaboravlja svoju prošlost, slijep ide u budućnost
Ante Starčević

Uvodne naznake i intencije

O stradanju Hrvata u vojvođanskome dijelu Srijema tijekom 90-ih godina prošloga (moglo bi se reći i prohujaloga nam!) stoljeća napisano je iznimno malo! Ovoga tematiziranja nedostaje i u književnim djelima, bilo da je riječ o proznim ili poetskim nastojanjima. O razlozima ovakvoga stanja unutar hrvatske zajednice u Vojvodini i dalje se nedovoljno raspravlja, ali sama odgovornost svakako ne leži isključivo na intelektualnoj eliti jedne ranjene zajednice, kakva je danas hrvatska, već se ona mora tražiti i u djelovanjima u matičnoj domovini, koja je za aktualni položaj svojih sunarodnjaka dugo godina bila, a i danas je ostala, nedovoljno zainteresirana.

No, ukoliko se u vidu ima da je tijekom komunističkoga eksperimenta sam hrvatski establishment najrevnosnije nastojao prekidati veze između domovine i njezinih autohtonih zajednica u susjedstvu, pa i iseljništva, onda se odgovornost ne može samo tražiti ni u modernoj hrvatskoj državi. Istina je da je danas Republika Hrvatska neovisna i demokratska država, članica svih relevantnih međunarodnih institucija, napose i članica velike europske obitelji država – Europske unije. Ovo govorimo iz razloga što je u takvome svjetlu neophodno da i sama domovina više pažnje, posebice one znanstvene, usmjeri k istraživanju jednoga od najtežih razdoblja povijesti hrvatskoga naroda u Republici Srbiji, jer se ta događanja i danas smatraju teškim bremenom, koje usložnjava i utječe na aktualni položaj ovdašnjih Hrvata.

Kada je konkretno riječ o samoj hrvatskoj zajednici i njezinim kulturnim praksama, onda nam je važno istaknuti nekoliko važnih čimbenika, zbog kojih i dalje manjka mogućnosti da se teškom tematikom intelektualni krugovi bave na adekvatan i sustavan način, ali i da se kroz književnost progno-

vori i o osobnim sudbinama svakoga pojedinca koji je stradao zbog svojega etničkoga pripadanja, onoj grupi drukčijoj od većinske. Najprije istaknimo činjenicu da su prije raspada zajedničke komunističke federacije, Hrvati u Vojvodini živjeli više od pet desetljeća u represivnom sustavu, koji nije blago gledao na nacionalnu osviještenost i iskazivanje nacionalne osobnosti. Drugi važan čimbenik je taj da su Hrvati u urušavanje komunističkoga eksperimenta ušli bez ikakvih institucija i kapaciteta, koje bi skrbile o etno-kulturološkom identitetu hrvatskoga naroda, zarobljeni u još brutalnijem sustavu od onoga titoističkoga, koji se nastojao obračunati sa svim onim zajednicama koje su smatrane za nedovoljno lojalne.

U takvome okružju Hrvati su bili ne samo gurnuti na rub društvenih procesa, bez ikakvoga formalnoga statusa, nego su postali i jedinom zajednicom koja je trpjela etnički motivirano nasilje. Važan je i taj čimbenik što danas u Srbiji nakon pada Miloševićeva režima u sudbonosnim listopadskim promjenama iz 2000. i dalje nema političke volje za suočavanje s prošlošću i da se na adekvatan način njeguju i razvijaju politike sjećanja, kakve postoje u svim razvijenim zapadno demokratskim društvima europske obitelji, čiji član i Srbija želi biti. Veliki problem predstavlja i neadekvatno financiranje manjinskih kulturoloških praksi, te sama intelektualna elita nema adekvatne resurse baviti se jednom teškom tematikom kakva je stradanje Hrvata u Srbiji tijekom 90-ih godina prošloga stoljeća.

Važnim nam se čini naglasiti i to da u procesu demokratizacije srbijanskoga društva unutar hrvatske zajednice dolazi najprije do osnivanja različitih kulturnih udruga koje njeguju tradiciju Hrvata u Srbiji, a postupno se formiraju i krovne institucije financirane od strane države (o obujmu takvoga financiranja nećemo govoriti ovom prigodom). Iako danas u Srbiji djeluje pedesetak kulturnih udruga Hrvata, njihovi su sadržaji više usmjereni ka folklorno-tradicijskim sadržajima i očuvanju narodnoga sjećanja, dok im za ozbiljniji literarni, pa i znanstveno istraživački rad, i na koncu nakladničku djelatnost, manjka resursa.

Pa ipak, u samoj zajednici postoje i oni entuzijasti koji su spremni baviti se jednom ovako teškom tematikom kao što je stradanje sunarodnjaka u ratnim godinama, bilo da se radi o književnim ili znanstvenim nastojanjima¹. Ali takva djela ostaju i dalje nesistematizirana, bez trajnijeg okvira i bez posljedica koje bi izazvale veću pozornost, no ipak bi mogla biti jedan smjerokaz za daljnje djelovanje. Drugim riječima, proces demokratizacije srbijanskoga društva otvorio je mogućnost da se o jednoj teškoj temi može govoriti, i to upravo od samih intelektualnih krugova unutar hrvatske zajednice, kada već manjka volje od strane istih iz većinskoga naroda.

Želimo istaknuti kako ovaj prilog nema velike intencije kada je u pitanju elaboracija ovako teške tematike, već autor ovih redaka nastoji stvoriti jednu moguću prolegomenu za daljnje bavljenje ovom tematikom, te isto-

¹ Vidjeti više u: Marko Kljajić, *Kako je umirao moj narod*, HRID, Subotica, 1996, Tomislav Žigmanov, *Hrvati u Vojvodini danas, tražanje za identitetom*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2006. i Tomislav Žigmanov, *Hrvati u Vojvodini i Domovinski rat*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2017, 101-107.

dobno želi podsjetiti na dvije knjige jednoga autora koji je osobno izravno bio uključen u stradanje svojih sunarodnjaka, ostavivši dva prozna djela, koja su zapravo autentična svjedodžba o svemu navedenom, ali koja su nekako ostala zatomljena.

Istina, ne možemo ovdje ponuditi odgovor kakva je zadaća hrvatske književnosti u Srbiji danas. Ali možemo svakako konstatirati da je ona dugotrajna i da postoji kontinuirano, te da kao takva predstavlja neodvojivi dio kulturoloških praksi hrvatskoga naroda u domicilnoj mu državi. No, ne treba zaboraviti i da je kao takav integralni dio ona i ozbiljna (slobodno možemo reći i neraskidiva!) sastavnica hrvatskoj književnosti uopće i da je shodno tome na svoj osobit način i nadopunjuje, kao i hrvatsku kulturu općenito. Stoga postoji obveza za dubljim tematiziranjem, posebice onih tema koje su bile sudbonosne za hrvatski narod koji je ostao živjeti izvan granica Republike Hrvatske.

Ali takva odgovornost najprije, dakako, leži na intelektualnoj eliti same hrvatske zajednice u Vojvodini. U tome smislu, vjerujemo kako je ispravna tvrdnja Tomislava Žigmanova da je hrvatska književnost u Srbiji, koja se u svojim povijesnim mijenama mjeri stoljećima, zapravo bila bez ikakvoga ozbiljnijega okvira valoriziranja, odnosno valorizacijskih nastojanja. Uistinu, kako nadalje primjećuje Žigmanov, hrvatska se književnost u Vojvodini dosta iscrpljivala isključivo u činu knjiškog stvaralaštva i publiciranja istoga, dok je kritičkoga iščitavanja i dublje analize izostajalo.² Stoga ne treba čuditi i činjenica da je tematiziranja jedne teške teme kao što je stradanje Hrvata u vojvođanskom dijelu Srijema izostajalo, a i ono malo djela što je napisano ostalo je nekako zatomljeno i prešućeno, a što bi svakako poslužilo i sunarodnjacima diljem Srbije da se upoznaju s velikim patnjama što su ih prošli Hrvati u Srijemu. Iz svega prethodno navedenoga dali smo sebi zadaću da ponovno prikazemo jednu autentičnu svjedodžbu o toj tematici.

Kroničarske bilješke (osobni dnevnići) jednoga Srijemca

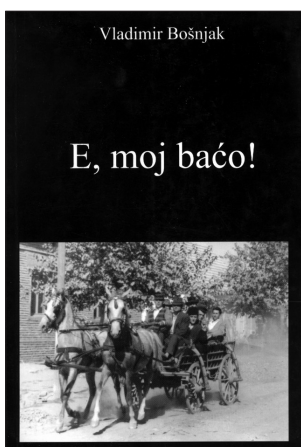
Knjige koje se nalaze pred nama zapravo su dva, i do sada jedina, prozna djela koja je napisao Vladimir Bošnjak, dugogodišnji aktivist hrvatske zajednice u Srbiji, koji je tijekom 90-ih godina prošloga stoljeća bio izravnim svjedokom teške patnje koju su prolazili njegovi sunarodnjaci u Srijemu. Naime, radi se o zbirci priča *E, moj bačo!*, knjižici nevelika obujma, i romanesknom djelu *Svršetak vražjeg stoljeća*, obujmom nešto većeg. Kako smo već naveli, oba djela u središtu svoje pozornosti imaju sudbinu hrvatskoga naroda u vojvođanskom dijelu Srijema tijekom 90-ih godina prošloga stoljeća i predstavljaju jednu vrstu autorovih dnevnika.

No, važno je istaknuti da su oba djela nastala nakon ratnih događanja, odnosno nakon listopadskih promjena i demokratizacije srbijanskoga druš-

² Tomislav Žigmanov, *Vivisekcije književnosti : vojvođanske i ine književne teme hrvatske*, Hrvatsko akademsko društvo, Istarski ogranak Društva književnika Hrvatske, Subotica, Pula, 2017.

tva. Razlog je ovome svakako to što su tada prvi puta u povijesti Hrvati na ovim prostorima postali manjinom i kao takvi dobivaju mogućnost uživanja određenih prava, što podrazumijeva i publiciranje knjiga na materinskome jeziku. I navedeni autor je morao sačekati takve okolnosti, iako bi možda netko pomislio da se na taj način gubi na autentičnosti, što je svakako legitimno mišljenje, no mi ćemo pak naglasiti da je katkada vremenska distanca dobra olakotnost kako bi se napravila adekvatna prosudba. Shodno tomu, držimo kako Bošnjakova djela ne gube na autentičnosti, već ostaju važan zapis jednoga vremena, kojemu treba dati dužnu pažnju. Iako se radi najprije o jednoj vrsti kroničarskih bilješki, ne treba zaboraviti da je riječ o proznim djelima, te shodno tome autor i može pojedine stvari fikcionalizirati, ali to dakako ne umanjuje njihovu, kolokvijalnim rječnikom, težinu jednoga osobnoga, ali i kolektivnoga svjedočanstva.

Jedno od mnogih hrvatskih sela u Srijemu

Kako smo već naveli, prvo djelo Vladimira Bošnjaka je zbirka kratkih priča *E, moj bačo*. Knjiga je tiskana 2004. u nakladi Rimokatoličkog župnog ureda svetoga Jurja u Petrovaradinu, a recenziju knjige potpisuju svećenici Antun Kolarević i Marko Kljajić. Knjiga na 144 stranice donosi trinaest priča, kratkih ali intrigantnih naslova kao što su: „Ban“, „Bogović“, „Nenad“, „Jovo“, „Jovan“, „Stevo“, „Kamo“, „Puhalo“, „Joseph“, „Nikola“, „Ivo“, „Josip“ i „Pijaca“. Naslovi priča zapravo referiraju na likove čije se životne priče događaju u izmišljenom srijemskom selu Mašincima.

Priče nisu poredane po vremenskoj kronici, već je autor dao sebi slobodu svaku priču ispričati neovisno od prethodne ili sljedeće.

Svima im je zajedničko vrijeme događanja, 20. stoljeće, te da ne prate isključivo razdoblje 90-ih godina, nego autor opisuje događaje koji su prethodili tragičnim zbivanjima 90-ih godina.

Kako je sam Bošnjak naveo u knjizi, događaji su istiniti, ali su imena likova promijenjena, što dodatno pridonosi autentičnosti priča. Iako je glavna tema u knjizi stradanje Hrvata u Vojvodini, to jest Srijemu, tijekom Domovinskoga rata, Bošnjak se usuđuje progovoriti i o nekim kontraverznim temama, koje se i danas drže za tabue, kada su u pitanju ona događanja koja su dovela do kontinuirane devastacije položaja Hrvata u Srijemu. Stradanje u novijoj povijesti samo je jedan od segmenata koji se spominje u pričama, ali autor isto tako dotiče i pitanje nacionalne mimikrije, etničke netrpeljivosti, mješovitih brakova, obiteljskih odnosa i ideološko političkih sukoba, a u pojedinim pričama kombinira navedene motivske elemente, gradeći kompleksne i uvjerljive likove. Međutim, kako smo već naveli, Boš-

njak se usuđuje progovoriti i o onim temama o kojima se i danas piše prilično jednostrano – ovdje najprije mislimo na pitanje kolektivne krivice hrvatskoga naroda tijekom Drugoga svjetskog rata i poratnoga komunističkoga vremena.

Tako na primjer u priči o Ivi (str. 97-114) autor vješto opisuje događanja u jednoj hrvatskoj obitelji za vrijeme i nakon Drugoga svjetskog rata, ukazujući u jednoj obitelji na ideološke razlike i obiteljsku tragediju koja će zbog istih uslijediti. Ono što je za ovu priču zanimljivo i hvale vrijedno je upravo to što Bošnjak dekonstruira čitav jedan mit kada je u pitanju socijalističko samoupravno razdoblje kojemu se u Srbiji i danas pristupa veoma jednostrano, čak i iz određenih građanski orijentiranih krugova, ponajprije mislimo upravo na kolektivnu odgovornost hrvatskoga naroda.

Kada je, pak, u pitanju nacionalna mimikrija, priče o Nikoli i Jovi, zapravo, su priče o Hrvatima koji radi lagodnije egzistencije tijekom totalitarnoga socijalističkoga vremena potiskuju svoju pripadnost hrvatskome narodu, da bi u potonjim godinama Miloševićeva autokratskoga „etničko-plemenskog“ socijalizma, sve više i više svjesno postajali eksponentima njegove politike i na taj način pridonijeli uspješnosti njegova eksperimenta kada je u pitanju protjerivanje Hrvata iz Vojvodine.

Bošnjak je okupiran u većini svojih priča i asimilacijskim procesima kojima su Hrvati u Vojvodini izloženi bili ne samo tijekom 90-ih ratnih godina, već i za vrijeme komunističkoga razdoblja. U svojim pričama autor ustvrđuje da su Hrvati u Vojvodini narod koji je izgubio svoj jezik, prihvaćajući jezik većinskoga naroda te ukazuje da su Hrvati u Srijemu na taj način izgubili dio sebe.

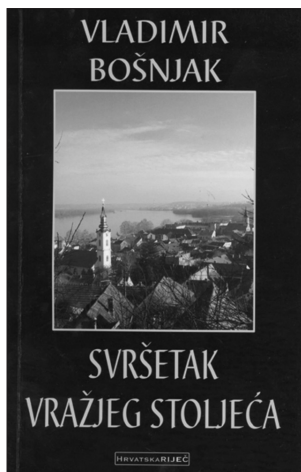
Autor kao jednu od stožernih sastavnica opstanka Hrvata u vojvođanske Srijemu vidi Katoličku Crkvu, i njezinu misiju i neprestanu borbu kako bi se očuvao identitet hrvatskoga naroda, ukazujući pri tome točno da je jedino mjesto gdje su Hrvati mogli govoriti i služiti se svojim materinskim jezikom bila upravo crkva. No, autor je i u ovome slučaju iznimno kritičan prema svojim sunarodnjacima te kaže kako su sami Hrvati pasivno pristajali na gubljenje dijela svojega identiteta, unatoč stalnom i djelatnom, usudit ćemo se reći, i hrabrom nastojanju svećenstva da se izbore za dušu svakog pojedinoga Hrvata.

Na temelju iznesenoga čini se razvidnim zašto Bošnjakova zbirka priča *E, moj bačo!* ostaje važno svjedočanstvo jednoga od najtežih povijesnih razdoblja Hrvata u Vojvodini. Kako navodi sam autor u pogovoru, „Mašinci su morali umrijeti kako bi Hrvatska mogla živjeti“, on to ne tvrdi, već postavlja pitanje koje sve do danas ne prestaje mučiti: zbog čega su vojvođanski Hrvati, građani jedne države kojoj su bili lojalni i u vrijeme kada je čitav državni aparat jednoga brutalnoga režima nasrtao na njihov kulturni identitet, morali platiti tako visoku cijenu, jer su kao i njihovi sunarodnjaci diljem svijeta snivali slobodnu domovinu, ali pri tom nikoga ne ugrožavajući? Još je bolnija činjenica da su Hrvati u Srijemu svoju kalvariju doživljavali u vrijeme kada je Europa slavila propast jednoga eksperimenta koji je u svojoj biti bio krajnje antihumanistički, u vrijeme kada se mislilo da su civilizacijske

vrednote pobijedile, režim u Srbiji je pokazivao svu svoju brutalnost prema dijelu svojih građana.

Stoljeće nikada završeno za hrvatski narod

Drugo Bošnjakovo djelo, roman *Svršetak vrazjega stoljeća* (NIU „Hrvatska riječ“, 2006.), na svojih tristotinjak stranica, donosi priču o jednoj hrvatskoj obitelji iz Beograda (Josip i Jadranka i njihovo dvoje djece) i njihovoj osobnoj drami tijekom 90-ih godina prošloga stoljeća i pokušajima da sačuvaju kako svoju obitelj, ali tako i svoj osobni ljudski dignitet. Sve to čine u uvjetima porasta etnonacionalističkoga sentimenta i dolaska partijskoga aparatčika Miloševića na vlast, kada se cjelokupno društvo u Srbiji mijenja, a čitav jedan narod biva gurnut na margine društvenih procesa, a pojedini članovi hrvatske zajednice bivaju stavljeni i na listu za odstrel.

Roman predstavlja Bošnjakov napor da literarno obujmi sve ono što je pokušao doznačiti o jednom teškom vremenu u svojoj knjizi priča. Ovoga puta on svoju priču počinje pred posljednje dane vladara totalitarne socijalističke federacije i svim onim događanjima koja su uslijedila i koja su dovela do sloma jedne umjetne represivne tvorevine. Vrijeme je to kada ne propada samo jedan birokratski aparat frankenštajnovskoga tipa, već je to i vrijeme kada ljudi iz najbližega okružja postaju potpuni stranci, prestaju biti vatreni zagovornici praznoslovne teorije bratstva i jedinstva, postaju gorljivi zagovornici nacionalizma i obuzimaju ih primitivne strasti, a ono što posebice boli je nesnalažljivost pojedinih sunarodnjaka te mimikričarsko prihvaćanje takvoga stanja i stavljanja u službu istoga.

Sve one elemente koje je koristio i u svojoj knjizi kratkih priča, kao što su nacionalna svjesnost, asimilacija, netrpeljivost, mimikrija, i ovoga puta su središnja tema Bošnjakova djela, koje on vješto plete oko jedne hrvatske obitelji koja se pokušava održati u uvjetima općeg civilizacijskoga kolapsa. Čini nam se da je, za razliku od priča koje smješta u jedno tipično srijemsko selo, autor ovoga puta odabrao radnju svojega romana smjestiti u grad, kao da je slijedio onu misao Milovana Mikovića, da je roman zapravo djelo grada.³ Za razliku od priča u kojima su junaci izravno uključeni u događanja u srijemskom selu, likovi u romanu svoju dramu najvećim dijelom proživljavaju u gradu, u jednoj urbanoj sredini, u pomalo izmijenjenim okolnostima, kao da autor prikazuje kako protagonisti priče oslušuju sva ona događanja

³ Milovan Miković, *Roman u književnosti Hrvata u Vojvodini*, Književna revija, br 3 – 4, Ogranak Matice Hrvatske Osijek, Osijek, 2008, 3-54.

na krajnjem rubu srijemskoga prostora, ali ostaju nemoćni bilo što učiniti, jer se i sami nalaze pred velikim izazovima.

No, za razliku od priča u kojima je autor izmislio jedno selo, posve maštovito, u romanu autor pristupa tematici s mnogo više fakticiteta, pri tome ne mijenjajući čak ni imena mjesta u kojima se radnja događa. Uistinu takva faktičnost na trenutke može biti i zamorna, no autorovo djelo je prije jedan kroničarski zapis, kojemu je prvotni cilj opisati sve ono što je dovelo do civilizacijskoga kolapsa u Srbiji i onim izazovima pred kojima se našao hrvatski narod, nego li je romaneskno djelo visokoga umjetničkoga izražaja.

Dodatnu vrijednost ovoj knjizi daje i pogovor hrvatskoga književnika iz Vojvodine Milovana Mikovića, koji zapravo predstavlja i svojevrsni esej o događajima u prošleme nam stoljeću. Možda bi onima koji manje znaju o stradanju Hrvata u Srbiji bilo korisnije prije samoga čitanja knjige pročitati upravo Mikovićeve pogovor kako bi se jasnije upoznali sa svim onim događajima koji su doveli do tragičnih dana za vojvođanske Hrvate. Svoj roman Bošnjak završava nakon događanja koja su dovela do demokratizacije hrvatskoga društva, ali nama samima se nakon čitanja knjige nameće pitanje je li jedno vražje stoljeće uistinu gotovo.

Literatura

Marko Kljajić, *Kako je umirao moj narod*, HRID, Subotica, 1996.

Milovan Miković, *Roman u književnosti Hrvata u Vojvodini*, Književna revija, br 3 – 4, Ogranak Matice Hrvatske Osijek, Osijek, 2008, 3-54.

Tomislav Žigmanov, *Hrvati u Vojvodini danas, traganje za identitetom*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2006.

Tomislav Žigmanov, *Hrvati u Vojvodini i Domovinski rat*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 101-107.

Tomislav Žigmanov, *Vivisekcije književnosti : vojvođanske i ine književne teme hrvatske*, Hrvatsko akademsko društvo, Istarski ogranak Društva književnika Hrvatske, Subotica, Pula, 2017.

Marko Tucakov

KRUGOVI NOSTALGIJE U PJESMAMA ZVONIMIRA NEMETA

Možda pamtim samo lijepo...
(„Diva“, zbirka 63...)

Ta slutnja Zvonimira Nemeta lako se da potvrditi u njegovim pjesmama. Iščitavanje njegove četvrte zbirke poezije oblikuje misao da na pjesničkome nebu srijemskome već šest plodnih godina postojano sjaji još jedna zvijezda. Njezina nenametljivost zrcali se u tome što je svoje zbirke pjesama Nemet do sada uglavnom predstavljao u krugu svojih sunarodnjaka podrijetlom iz Vojvodine, mahom iz Srijema, koji žive u Dugom Selu, u čiji je milje ušao i uklopio se i on sam. Njegove zbirke postale su željeno osvježanje onima koji teško da će ikada prestati Srijem osjećati svojim, a od kojih je većina međurječje (i porječje) Dunava, Save i Bosuta napustila netom prije ili tijekom progonstva prije dva i pol desetljeća.

Mirno teče rijeka, gene moje miluje... i čuva...
(„Miris“, zbirka 63...)

Nemet je rođen 1952. godine u Inđiji u radničkoj obitelji. Nedovoljno skladne obiteljske prilike, siromaštvo, ali i odličan uspjeh u školi i neispunjena želja za obrazovanjem obilježili su mu djetinjstvo i mladost. Veliku ulogu u njegovu životu imali su djed i baka po majci i ujak Zdenko koji ga je financijski pomagao. Djed Pero ga je vodio već od pete godine života na Dunav, a njegova mala stopala otisnuta su od kasnih šezdesetih godina prošlog stoljeća u pijesku velike rijeke, vjerojatno zauvijek. Djed Pero je zaslužan za ljubav i vječnu Nemetovu odanost prirodi. Ujak je postao vlasnik malog vinograda na visokoj obali Dunava kod Krčedina, gdje je Nemet provodio dane, ljeta, i godine. Obalu Dunava napustio je preseljenjem u Hrtkovce, gdje se oženio. Gomolava i njezinih šest tisuća godina udomljavanja čovjeka – šest milenija ljubitelja Save – nadopunili su izvore njegovoga nadahnuća. Čini se da je vreva koju je uobličio u stihove bujala u tim godinama njegove zrelosti, da bi kao bujica eksplodirala tek desetljećima kasnije.

Golub je jedan nestao iz...

Jata...

Ispala grančica...

Srami se ti, ti koji si odredio...

Metu...

(„Grančica mira“, zbirka 63...)

... Zbog nadolazećeg ozračja neprijateljstva prema Hrvatima, no prije no što je „hrtkovački sindrom“ prerašao u epidemiju, s obitelji se 1991. godine seli u Hrvatsku, u novo okruženje, ali opet na obale Save, u Rugvicu, nadomak Dugog Sela i Zagreba. Dolazi rat i neminovnost borbe za preživljavanje, te dokazivanje u novoj sredini, uz težak rad u poljoprivredi i život za sreću potomaka. Čežnja i sjećanje, ako se te dvije emocije mogu pojednostaviti, bile su okidač da prvi stih u životu napiše (tek) u 61. godini. Zbirka 61... nakladnika Pučkog otvorenog učilišta Dugo Selo izlazi 2013., a za njom 2014. slijedi zbirka poezije *Gomolava* (Gradska knjižnica Dugo Selo). Zbirka 62... objavljena je 2017., a 63... 2018. godine, obje u nakladi Gradske knjižnice Dugo Selo. Živi i intenzivno piše u svojim umirovljeničkim danima u Dugom Selu, gdje je članom Kluba pisaca Gradske knjižnice. Neke njegove pjesme su i uglazbljene, uklopljene u tamburaški „štım“, a pojedine imaju i video-aranžmane koji prate pjesmu i glazbu.

Korijeni nostalgije

Godine su moje tu ostale...

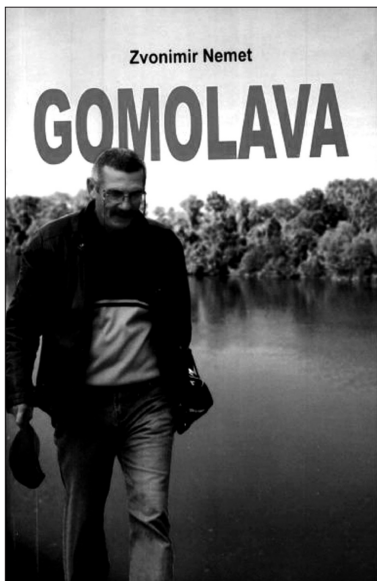
I još traju...

Skrivene i...

Zakopane...

(zbirka 63...)

Izrijeком Nemet Srijem spominje rijetko. Osjeća strahopoštovanje prema njemu. Gdjeđje se razaznaje u poznatim (*Gomolava*, *Venac*) i manje poznatim, lokalnim, hrtkovačkim (*Vranja*, *Vukoder*, *Senjave*, *Simot*, *Šej*) toponimima, rijetko u spominjanju samih dragih Hrtkovaca. Srijem Nemet riše. Njegove riječi obojane su prigodnim nijansama koje mu zadaje motiv-

ski vrlo raznoliko sjećanje. Čini se da se plaši toga kakav je Srijem ostavio i kakvim će ga naći u prigodama kada se u njega vraća. Srijem najneposrednije tematizira u Ciklusu „Granica” (63...). Na nekadašnjim granicama dviju moćnih imperija Nemetovi su predci opstali, i one su i danas prilično čvrste. To je povijesno shvaćanje granice. Geografsko, pak, razumijevanje ograničava polje Nemetovih uspomena na obale triju srijemskih rijeka, koje čine njegove vodene granice. U gradovima na obalama trorječja, koje se valovito i dan danas prpoše na grbu Srijema, baš kao i u vremenu kada su na njima bili stacionirali garnizoni i regimente Vojne krajine, dakle u Petrovaradinu (Nemet rabi stari naziv: Majur), Srijemskim Karlovcima, Inđiji i Vinkovcima, granaju se pjesnikovi korijeni. Njihova

duboka usađenost u srijemsko tlo Nemet istodobno čini ponosnim i trajno ovisnim o stisku nostalgije. Ti gradovi, posebno njegov Majur, magična su središta Srijema, gdje se osobno, rodoljubno i vjerničko neminovno susreću („Iskon”, zbirka 63...). Petrovaradinsku tvrđavu, njezino simbolično značenje, proglašava mjestom osobne čežnje, diveći se njezinoj starini, postojanosti i priznajući joj poseban status:

*... Rodilište mog si
Roda...
(„Tvrđava”, zbirka 63...)*

*Ne daj sebe!...
Nitko nije važniji od...
Tebe...
(„Živi”, 63...)*

Nemet nostalgiju raščlanjuje i pokušava razaznati sve njezine elemente. Ona ima optimističnu stranu. Iz kaosa, tuge, zaustavljene pjesme vidi izlaz, odlučno nametnut u bezalternativnom imperativu: živi! No, isto je snažno i iskustvo tame (*Tijelo prepuštam salvama... Plača... I čekam... „Smiraj”, zbirka 63...*). Iako ima svoje trikove i pokušava joj se suprotstaviti riječima, pjesnik protiv njezinog neumitnog vladanja – ne može ništa. Riječi su njegova jedina alatka. Spretno njome rukuje. Riječi su mu i prijatelj („Ponor”, zbirka 63...) – čini mu se da njima može lakše razgrnuti bezizglednost.

Zamke i cijena nostalgije

*Mi smo samo mali...
Obični...
Vojvođanski...“
(„Srijemci“)*

Obojena nostalgijom, postojbina postaje egzotična, daleka, teško uhvatljiva. Apsurd je to kojega su samo teške okolnosti mogle stvoriti i održavati. Nekada slasni i seljački jednostavni užitci dobivaju možda i zasluženu slavu („Tanjur čvaraka“, zbirka 63...). Nije ovo jedina gurmanska Nemetova pjesma, no savršeno se uklapa u klasičan i postojani model kojim se „srijemski“ i danas živi. Pjesnikovi recepti slasni za nepce nisu malobrojni, no ostavljaju i prilično široke okvire za shvaćanje „srijemskoga“. Ovaj njegov čitatelj mu je zahvalan što je tako. Hranu, primjerice, čvrsto povezuje s prirodom. Nemet proživljava sve prirodne cikluse, ta neumitna kružna kretanja pojava i determinanti: smjenjivanje godišnjih doba, smjenjivanje dana i noći, smjenjivanje generacija, odlaske i vraćanja, smjenjivanje raspoloženja. Ipak, u smjenjivanjima traži čvrsta mjesta – često ljudske građevine. Protok je jedan od čestih sastojaka Nemetove nostalgije. Otuda i važnost velikih srijemskih rijeka („Kap po kap“, zbirka 63...).

*Dosta mi je lutanja...
Rado bih se vratio...
Kući...
Dani su bili dugi, predugi u ovoj...
Buci...
(„Oči“, zbirka 63...)*

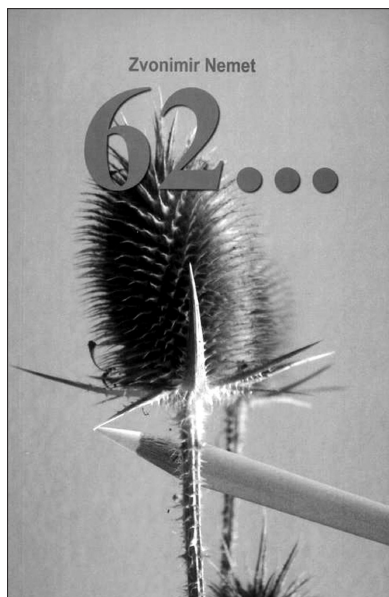
Snaga nostalgije je, nažalost, razarajuća. Javlja se iznenada, izazove potrebe, istisne na površinu ljudske nestabilnosti i truleži, razloge za uznemirenost učini životno bitnima, učvrsti krhkost i – ode. Privremeno...

I samo pjesnikovo odbrojavanje njegovih godina u nazivima do sada objavljenih zbirki, uz jedini prekid u drugoj, golica maštu. Ne ubrzava li on tako vrijeme do kraja svoga života? U odgovoru na ovo pitanje, Nemet pojašnjava: *Ne bojim se odbrojavanja godina i naziva izdanih zbirki – to mi odbrojava godine unatrag, vraća me korijenima i veseli me*, kaže Nemet (razgovor s autorom ovog članka, prosinca 2018.).

Pisanje nostalgije

*Kad galebovi mojih rijeka...
Krilima odagnaju nad ravnicom oblake...
Kišu...
Tek ću tada biti miran i...
Spokojan...
(„Puno plavetnila“, zbirka 62...)*

Nemetova poezija je stabilno re-fleksivna. Kada mu se zgodi za rimom potegnuti, to čini oprezno, gotovo slučajno. Za razliku od nje, pjesnik svaki stih stavlja na pijedestal. Svaki započinje velikim slovom, naglašavajući njegovo predvodničko značenje, ali brzo i posustaje, te je mnoštvo jednorječnih stihova. Jedna od dviju odlika njegovih stihova je njihova forma. Baš svaki se, bez iznimke, u iščitanim zbirkama poezije, završava trotočkom. Čini se da od mogućih načina rabljenja trotočke u umjetničkome izrazu, Nemetove trotočke, taj tajanstveni broš na reveru njegovih pjesama, najčešće sugeriraju isprekidane misli. Tamo gdje se zaustavila prethodna, pjesnik poziva na stanku prije nego će dati mjesta idućoj. Stan-ka je nerijetko i poduža, te bi sasvim krivo bilo čitati Nemetove pjesme u kontinuiranoj bezbojnosti. On to ne dopušta. No, Nemet pribjegava i dru-goj ulozi trotočke, mnogo tajnovitijoj. Iza trotočke može biti i ispušteni dio pjesnikovih misli, onaj koga nije smogao snage napisati ili, pak, koji se nije ni mogao ispravno napisati. Nije lako rabiti trotočku, i to pjesnik zna. On se trotočkom ne igra – ona mu je vjerni saveznik.

*Zadnjih godina nisam bio sretan...
Danas jesam, mir je moja snaga...
Tihi krici lomili me, tresnuli o pod...
I onda sam upoznao Boga, upoznao sebe...
Pokopao bijes...
Molitva me naučila oprostu...
Shvatio sam na što je mislio Bog...
I kako se ravno po krivim crtama crta...
Kako oprost oslobađa čovjeka i...
Odnosi bol...
Kradi srce a donosi...
(„Duši mir“, zbirka 62...)*

Nemetova razigranost riječima zrcali se u pjesmama kružne forme, u kojoj je stih koji slijedi iza posljednjega, ustvari naslov pjesme. To može biti dokaz onim slušateljima i čitateljima koji doživljavaju Nemetovu poeziju zatvorenom, kružnom, bez rizika da neki njezin dio izađe izvan pjesnikove cjeline, a i potvrđuje da je pjesnik Nemet željan zatvaranja krugova. Pitanje

čini li to njegove pjesme predvidivima i monotonima, čini se, nema osnove. Čini ih uzbudljivim, tajnovitim i jača gradijent obiju ovih njihovih značajki od prvog do ključnog posljednjega stiha. Važno je osjetiti da u takvu kompoziciju rijetko zalutaju trunke patetike, jer pjesnik zna da ona nije željeni gost u njegovu izričaju. Kružna forma se čvrsto drži bez obzira na Nemetovu pjesničku eksplozivnost, te nije previše važno sputava li on tu eksplozivnost ili je ona takva, jednostavna i bez patvorenosti.

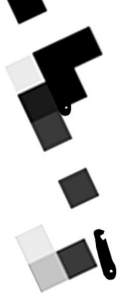
Čitanje i slušanje nostalgije

*Stih je moćno oružje u ruci...
K'o mač oštar, kao srce nježan...
Kroz njega se može puno reći...
U kojem je ruka koja piše stanju...
(63...)*

Nemetova poezija čita se u krugovima Hrvata iz Vojvodine koji žive u Hrvatskoj, posebice onima koje okuplja Zajednica prognanih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, koja je i nakladnik njegovih izdanja. Time pjesnikova nostalgična traganja dobivaju svoje ispunjenje, jer jedino oni koji sjaj i bijedu nostalgije razumiju mogu, zapravo, uživati u Nemetovim pjesmama. Još jedan Nemetov krug, započet samim pjesnikom i poligonima njegova nadahnuća, u kome su pjesme put a knjige pomoćno prometalo, zatvara se. Njegove pjesme ponosito i prkosno plove Savom, te se njihov mukotrpan put zaustavlja u predgrađima Zagreba. Stidljive najave da će njegove zbirke biti predstavljene i u njegovom rodnom kraju ustvari su glasan poziv da se ovdje žurno takva predstavljanja organiziraju i ostvare, čime bi još jedan krug Nemet počeo zatvarati.

gdje
sad
pjevaju
o slavi_

**KNJIŽEVNO-JEZIČNA
I UMJETNIČKA BAŠTINA
HRVATA U VOJVODINI**

Franjo Emanuel Hoško

HRVATSKI PISAC LOVRO BRAČULJEVIĆ IZ BUDIMA

Lovro Bračuljević, rođen je u Budimu, tj. na lijevoj strani Dunava u današnjoj Budimpešti potkraj 17. stoljeća. Ondje je susretao franjevce Bosne Srebrene koji su vodili tamošnju župu za Hrvate pa je i sam odlučio postati franjevcem.¹ Godine 1710. stupio je u novicijat u Velikoj nedaleko Požege. Franjevačka pokrajina Bosna Srebrena tada se prostirala na cijelom području koje su u 16. stoljeću zaposjeli Turci. U Velikom ratu (1683. – 1699.) Slavonija, Srijem i Podunavlje oslobođeni su turske vlasti, ali provincija Bosne Srebrene nije još bila u stanju organizirati škole za obrazovanje svojih mladih članova. I nadalje ih je slala na filozofsko i teološko školovanje u Italiju. Tako je i Bračuljević svoje visoko školovanje završio na školama u Italiji, jer je dobro poznao talijanski jezik.

Profesor visoke teološke škole u Budimu

Bračuljević je nakon svog školovanja u Italiji ondje stekao naslove nastavnika filozofije i profesora teologije. Najvjerojatnije je u Italiji predavao filozofiju na nekom od franjevačkih učilišta jer 1723. postaje članom prvog profesorskog zbora na tek uspostavljenoj visokoj teološkoj školi u Budimu, zajedno sa Šimunom Mecićem i Petrom Karapandžićem. Predavao je punih jedanaest godina (1723. – 34.), a 1734. mu je provincijal Antun Marković (1723. – 35.) udijelio najviši prosvjetni naslov u franjevačkom redu lektor jubilat.

Podjela Bosne Srebrene

Po želji provincijala Markovića pošao je 1733. u Požun da kod crkvenih vlasti zadobije potvrdu franjevačkih pastoralnih povlastica. Uspjeh nije postigao neposredno, jer je rješavanje franjevačkih molbi prepušteno po-

¹ A. Sekulić, *Hrvatski biografski leksikon: Bračuljević Lovro*, svezak 2, str 248.; F.E. Hoško, *Slavonska franjevačka učilišta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011, str. 61-63.

krajinskoj sinodi koja je trebala biti sljedeće godine. Imao je vidnu ulogu 1735. u događajima oko prve diobe Bosne Srebrene. Po prvotnoj odluci o trodjelnoj diobi provincije trebao je biti kustod podunavske provincije sv. Ivana Kapistranskoga, a po ostvarenoj dvodjelnoj podjeli bio je definator Bosne Srebrene (1735. – 1738.). Još u tri navrata Bračuljević je nastupio kao izaslanik upravnika Bosne Srebrene, a zatim je godinu dana kasnije zajedno sa Stjepanom Vilovom posredovao kod istog nadbiskupa zbog njegove namjere da franjevcima oduzme župe na području svoje vlasti. Iste godine je Bračuljević bio u Beču radi obrane pastoralnih povlastica Bosne Srebrene kao i da ishodi dopuštenje za podizanje kapelice u Pakšu, ali nije uspio u svojoj misiji. U međuvremenu je i nadalje boravio u Budimu i ondje obavljao dužnost dekana ili predstojnika budimskih visokih škola.

Borba za očuvanje župa

Franjevcima provincije Bosne Srebrene bilo je osobito stalo do župa kojima su upravljali u Slavoniji i Podunavlju. Na području kalačke nadbiskupije u Bačkoj i Podunavlju želio im ih je oduzeti nadbiskup Gabrijel Herman Patačić (1733. – 1745.) Njegove namjere je prozreo provincijal fra Antun Marković (1732. – 1735.) pa je 1733. poslao u Požun ugarskom primasu Emeriku Eszterházyju (1727. – 1745.) svog izaslanika Bračuljevića da od njega zadobije potvrdu pastoralnih prava Provincije. Bračuljević nije ništa postigao, jer se o tom pitanju trebala izjasniti sljedeće godine pokrajinska sinoda. U međuvremenu je nadbiskup Patačić posegnuo za novim sredstvom – on nije franjevcima oduzimao župe, nego je od župa kojima su oni upravljali odjeljivao filijale i proglašavao ih samostalnim župama. Tako je 1734. osnovao 13 novih župa i predao ih na upravu svjetovnom svećenstvu. Istovremeno je hvalio pastoralni rad franjevacu pa im je još 1733. odao priznanje za taj rad. Koristio je usluge franjevaca u osnivanju biskupijskog sjemeništa i bogoslovne škole, a fra Stjepana Vilova je proglasio osobnim teologom. Sve ga to nije priječilo da nasilno otme u Kalači samostansko zemljište za proširenje svoje rezidencije i odbije Bračuljevićev protest koji mu je ovaj 1735. uložio u ime provincijala fra Luke Karagića. Bračuljević i Vilov su 1737. ponovno pokušali posredovati kod Patačića te je zbog istih razloga Bračuljević opet bio u Beču, ali više ništa nije moglo zaustaviti Patačića u rastakanju pastoralne strukture u Bačkoj.²

Promicatelj franjevačkog života

Vrhovna uprava Franjevačkog reda također je imala pozitivan sud o Bračuljevićevu radu pa mu je povjerila 1737. dužnost generalnog vizitatora i predsjednika izbornog sabora franjevačke provincije u Bugarskoj. On je tu dužnost sretno obavio, ali je na povratku iz Bugarske smrtno obolio od groznice. Ta zadaća opravdano mu je bila povjerena jer je u vlastitoj fra-

² Emericus Pavich, *Ramus viridantis olivae*, Budae, Budim, 1766., str 159., 160.

njevačkoj pokrajini Bosni Srebrenoj zauzeto nastojao utvrđivati franjevački život. Potvrđuju to njegovi tiskom objavljeni latinski spisi: *Formularium benedictionum et precum collectarum* (Budae, Typ. J. G. Nottenstein, 1733.) i *Constitutiones et decreta apostolica regularibus ... observanda... pro usu Fratrum ... Provinciae Bosnae Argentinae reimpressa* (suautor S. Vilov; Budae, Typ. J. G. Nottenstein, 1734.). To su djela koja poštuju stoljetnu predanost članova Bosne Srebrene dušobrižništvu i sada nastoje njihov pastoralni rad obogatiti skladnim liturgijskim životom. Naravno, Bračuljević očekuje kao posljedicu svog nastojanja veće bogatstvo franjevačkog dušobrižničkog rada i porast pučke pobožnosti kod vjernika. Sve je to želio utvrditi i kod franjevaca u Bugarskoj.

U službi katoličke obnove

Osnovno obilježje njegovih hrvatskih djela *Dobar put putovanja kars-tjanskoga u raj višnjega uživanja* (Budim 1730) i *Uzao serafinske naški goruće ljubavi* (Budim 1730) je duh katoličke obnove poslije Tridentskog sabora što je prepoznatljivo u samim naslovima. Prvo je priručnik vjerskog i moralnog života svim hrvatskim katolicima, a drugo priručnik članovima Franjevačkog svjetovnog reda, tj. trećoredcima i nositeljima pojasa svetoga Franje. Bračuljević osobito naglašava uključivanje vjernika u spomenute franjevačke udruge i druge crkvene bratovštine. Spominje i osobite oproste koje su članovi marijanskih bratovština i članovi bratovštine franjevačkog pojasa na Marijine blagdane i na sve veće crkvene svetkovine mogli zadobiti³, a svi vjernici su mogli steći osobit oprost na blagdan Gospe od anđela tzv. porcijunkulski oprost u franjevačkim crkvama. Posebne oproste dobivali su molitelji krunice, oni koji krunicu javno nose kao i oni koji izgovaraju molitveni zaziv s Isusovim i Marijinim imenima⁴.

Pravopisne upute

Teško je pretpostaviti da su ondašnji hrvatski vjernici znali čitati pa valja zaključiti da je Bračuljević namijenio ova svoja djela dušobrižnicima, svjetovnom svećenstvu i franjevcima. Na tu prosudbu nas upućuje i to što je Bračuljević imao na umu upute o pisanju hrvatskih publikacija. Stoga povijest hrvatske književnosti i hrvatskog pravopisa ne mogu i ne smiju zaboraviti Bračuljevićeve upute o hrvatskom pravopisu. U traženju pravopisnih rješenja očitovao se kao jedan od prvih pisaca u nas koji već 1730. zastupa načelo fonološkog pravopisa. U svom djelu *Uzao serafinske naški goruće ljubavi* našao je mjesto za prijedlog vlastitih uputa o pravopisu. Sabrao ih je pod naslovom *Opomena za pravo, dobro i lako sciti ove knjighe* i doslovno piše: „Lipše i pofaljenije je pisati onako kako se govori, jer štogod je od više, nije faljeno već kuđeno. Zato ja u ovim knjigama pišem onako kako govo-

3 L. Bračuljević, *Uzao serafinske naški goruće ljubavi*, Budim, 1730., str. 364., 380-394.

4 *Isto*, 493., 505., 565.

rimo i izgovaramo naši riči: jer kako se mogu izgovarati, onako se mogu i u knjigah štiti.“ U svojim hrvatskim djelima Bračuljević pokazuje zanimanje i poznavanje drugih jezikoslovnih pitanja pa raspravlja o složenim glasovima kao i o pitanju kvantiteta i akcenta u hrvatskom jeziku.⁵

---

⁵ Bračuljevićev suvremenik i drug Stjepan Vilov ostavio je u rukopisu njegov životopis. Taj rukopis danas se nalazi u franjevačkom samostanu u Budimu i predstavlja osnovni izvor podataka o Bračuljevićevom životu i djelovanju.

Dalibor Mergel

BALINT VUJKOV I BANATSKI HRVATI

Banatski ogranak hrvatske zajednice u Vojvodini na naše je prostore do-seljen iz različitih krajeva. Malobrojne skupine Šokaca su u Banatu živjele i prije 18. stoljeća kada dolazi do prvih većih valova naseljavanja Hrvata. Najprije su u okolicu Pančeva kao graničari kolonizirani Hrvati štokavci iz Like, Korduna i okolice Bihaća. Iako ih je bilo i u Opovu, Glogonju, Borči, Omoljici, Banatskom Brestovcu, najbrojnija i najkompaktnija zajednica koja se i do danas održala nastanila se u Starčevu. U zrenjaninskom kraju oni su prvotno bili žitelji Perleza, skupa sa Srbima, Nijemcima i ostalim narodima. To je naselje također pripadalo Vojnoj granici, pa je posve jasno i koje je tada bilo njihovo glavno zaduženje. Sve spomenute skupine došle su na prostor vojvođanskog Banata potkraj 18. stoljeća.

Nakon njihova doseljenja pridružuju im se zemljaci plemićkoga roda koji će u novom zavičaju biti lišeni graničarskih dužnosti. Riječ je o kajkavcima iz Turopolja i Pokuplja koji su do početka 19. stoljeća živjeli na predijima zagrebačkog biskupa, ali je preustroj Vojne granice doveo do njihove selidbe na zamjenska imanja u srednjem Banatu. Najveća kolonija im je bila Boka, a slijedile su ju Neuzina i Radojevo, naselje poznatije pod imenom Klarija. Osim ovih mjesta Hrvati predijalci posjede su dobili i u ataru banatskoga sela Keča koje je kasnije pripalo Rumunjskoj.

Ne može se sigurno procijeniti koliko je pripadnika hrvatskog naroda u 19. stoljeću živjelo na teritoriju Banata, ali je dovoljno reći da se pretpostavlja kako je u Boku kraj Zrenjanina naseljeno tisuću duša, a da je u Starčevu 1836. godine živjelo njih 1500. Ne treba svakako zanemariti niti skupinu Hrvata koja obitava u Karaševu i okolnim selima, šokačke Hrvate u Rekašu, niti ličke u Čeneju nedaleko od Žombolja. No, u ovome će napisu ipak glavni fokus biti usmjeren ka baštini hrvatskog naroda doseljenog u dio Banata koji od 1918. godine pripada Vojvodini i Srbiji.

Balint Vujkov – sakupljač narodnih pripovjedaka i banatskih Hrvata

Šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća, kada je Balint Vujkov objavio najveći broj svojih zbirki hrvatskih narodnih pripovijedaka, u čitavoj je Vojvodini bilo prisutno preko 100 tisuća Hrvata. Najveći broj ih je, nesumnjivo, bio bunjevačkog roda kao i sam autor. Prve je kazivače on stoga i nazivao među sebi bliskima. Iz tog su razloga u njegovim najranijim knjigama objavljenim potkraj pedesetih godina prošloga stoljeća sabrane isključivo bunjevačke narodne priče. Hvale je vrijedno što se on nije zadržao na skupljanju pripovijedaka iz Bačke, već je odlučio rad proširiti na Srijem, Banat, a kasnije i na Rumunjsku, Mađarsku, Austriju, Češku, Slovačku.

Najviše primjera usmenog pripovjednog nasljeđa banatskih Hrvata nalazi se u Vujkovljevoj zbirci pod nazivom *Do neba drvo* izdanoj u nakladi subotičkoga „Osvita“ 1963. godine. Osim u njoj, pojedine priče imaju mjesto u knjigama *Tica žeravica*, *Hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine* i *Jabuka s dukatima*. U potonjoj Vujkov je prenio kazivanja Hrvata iz Karaševa, Rekaša i Keče u Rumunjskoj.

Kajkavske priče iz Banata, kojih se pojavljuje ukupno četiri u dvjema zbirkama, autoru je u pero govorio Števo Ilijević Dekić iz Boke. Na ovome mjestu treba priznati još jednu od zasluga Balinta Vujkova, a ona se tiče vjernog prenošenja pripovjedaka. On se, naime, trudio sve priče koje je prikupio pisati na izvornome dijalektu kazivača. Tako je, zahvaljujući njemu, osim ostalih govora, od zaborava otrgnuta i na svojevrsan način konzervirana banatska kajkavština kojom se danas nitko više ne služi. Na samom kraju svake zbirke Vujkov daje i rječnik nepoznatih termina i izraza. U tematskom su pogledu Ilijevićeve pripovijetke iz Boke vrlo zanimljive. Onom koja se zove „Je l' je car plemenitaš“ trudi se s puno ponosa istaknuti plemićki status bokinskih Hrvata. Dva prijatelja su tu u dilemi oko plemenita podrijetla samog austrougarskoga cara Franje Josipa, ali svoju pripadnost plemstvu uopće ne dovode u pitanje.

Dvije priče izvrgavaju ruglu škrtost gazda i bogatih obitelji. Ona što nosi naziv „Gazdinska udovica i majstor“, kako joj se već i iz imena da naslutiti, za glavne karaktere ima imućnu ženu koja je ostala bez muža i zidara koji joj radi na kući. Ona budno motri na to koliko će majstor namazati njezina putera na kruh, dok on ne haje na kritiku zabrinute gospođe i uz to joj prkosi. Na sličan način o škrtarenju govori nam pripovijetka „Ne bu meril Vinjiča“, s tim što također naglašava i halapljivost jednog žitelja Boke koji je očito po svojem poroku bio nadaleko poznat. U priči nazvanoj „Tel se šprkati“ dvojica susjeda očituju tipični hrvatski jal nadmećući se tko je bolji od drugoga. Jedan od njih pobjeđuje u debati samo zahvaljujući dosjetki inspiriranoj biblijskim temama kojom uspijeva dokazati svoju superiornost.

Narodne pripovijetke Hrvata iz Opova i Perleza

Hrvati iz Opova zastupljeni su u ovim zbirka sa samo tri pripovijetke. Kazivači su bili Ignac Bratić i Iva Lavaček. Prvi u dvije opovačke priče oživljava sjećanja na nekadašnjeg lokalnoga kneza kao i na katoličkog župnika. Obojica su se odlikovali nekim negativnim osobinama. Tako pripovijetka „Čuprija od slame“ predstavlja mjesnog upravitelja Opova kao sklonog alkoholu, plitkounnog, a uz to i svojeglavog. On je navodno okretao glavu pred vapajima sugrađana zbog vodene stihije koja je prijetila naselju te povrh svega dao prijedlog da se na obalama rijeke Tamiš oplete slamnati most. O župniku je Bratić govorio kroz priču pod naslovom „Pijana zakletva“. Riječ je o zgodi kojoj je kazivač osobno svjedočio za vrijeme svoje mladosti kada je obavljao kočijaški posao. On je, naime, vozio svećenika koji je volio popiti u vojarnu na polaganje prisega. Usput su na župnikovo inzistiranje stali u nekoliko kavana, no ništa manje slab na piće nije bio ni sam vojni komandant koji se počastio skupa sa svojim gostom. Vrhunac šaljive priče je na samom kraju kada velečasni pozdravlja vojnike na krajnje komičan način i to uz asistenciju samoga komandanta. Iva Lavaček je svojim kazivanjem o naseljavanju Opovčana slikovito opisao mješovito etničko podrijetlo tamošnjih Hrvata i pokušao narodski, pa u neku ruku i na bajkovit način, objasniti razloge zbog kojih se katolički živalj koloniziran iz raznih krajeva Europe u tom mjestu vremenom stopio u jedan narod.

Knjiga *Do neba drvo* donosi sedam krasnih pripovijedaka iz Perleza. Tri su zapisane po kazivanju Karla Blanara, a četiri po priči Mite Brajkova. Obojica su s velikim umijećem govorila nekoliko priča koje se tematski mogu odrediti kao lovačke. Blantar tako o nedaćama staroga lovca kazuje kroz anegdotu pod naslovom „Deda ubio tabane“, a Brajkov pričom „Nema mu smrti“ dočarava karakter prosječnoga ribara u poznim godinama kojemu „ždralovi letu s jezika“, što bi se moglo prevesti kao sklonost izmišljanju i lažnom hvalisanju. Osim u spomenutoj, o ribarima je također riječ u pripovijetki „Da su rakiji oči izbili“. Ovoga puta loš ulov ribiča praćen je i nedaćama s alkoholom, a sve se završava šaljivim opravdanjem ženama zbog neuspješnog dana provedenog kraj rijeke. Život u neposrednoj blizini Dunava i Tise te velikih lovišta kraj Carske bare, Perležane je očito, osim na zemljoradnju kao najzastupljeniju djelatnost, usmjerio i na lov i ribolov od čijih prinosa su se mnogi od njih u teškim vremenima mogli prehraniti.

Brajkov se pokazuje kao sjajan narodni pripovjedač i u svoja preostala dva kazivanja. „Šturma na lepinju“ je njegova uzbudljiva predaja o životu graničara i razlozima zbog kojih je došlo do njihova razvojačenja, dok „Kad Cigo ište“ predstavlja primjer tipičnog etničkog vica kojim se iznova ponavljaju opće poznati stereotipi o Romima. U pričama Karla Blanara koje nose naslove „Bokinčani gasili mesec“ i „Nemeš – nemaš“ u glavnim se ulogama nalaze mještani Boke, već spomenutog naselja u kojemu je prisutan hrvatski živalj. Prvom navedenom pripovijetkom ne precizira se etnička pripadnost aktera, tako da su pripiti i smeteni vatrogasci mogli biti bilo koje nacionalnosti. „Nemeš – nemaš“ eksplicitno, pak, naglašava da su dva karaktera,

Šokac iz Perleza i Hrvat iz Boke, plemićkog podrijetla. U mnogim književnim djelima pojavljuje se gotovo ista tematika kao u ovoj Blanarovoj pričici gdje raskalašni i razvratni život nekada bogatog bokinskog nemeša dovodi do prosjačkog štapa.

Vujkov i Hrvati iz Starčeva

Vujkov je u svoju zbirku *Do neba drvo* uvrstio osam priča iz Starčeva. Jedan od njegovih kazivača bio je i Miša Brajac, radićevac i prijeratni predsjednik starčevačke općine. Autor ga na popisu sugovornika opisuje kao odličnog znalca prilika u mjestu, koji voli čitati. Ostali pripovjedači iz ovog banatskog naselja bili su Đuro Orešković, Andrija Radić i Mata Radočaj. Njihove su priče vrlo raznolike po svom sadržaju i tematici. Jedino su Brajac i Radočaj kazivali dvije pripovijetke s istim glavnim akterima: „Zla žena“ i „Sve lenštine ranit i Bogu je teško“.

Obje govore o silasku svetoga Petra i Boga na zemlju. Cilj njihova upuštanja u takvu nazovi avanturu je vidjeti kako ljudi žive. Oni, naravno, šećući svijetom nailaze na različite grešnike i one koji provode život radeći nešto što je iz kršćanskoga kuta loše. Brajčeva negativna junakinja priče sama se odaje osjećajući se prozvanom nakon Božjega trika koji je sve nazočne pozdravio oslovivši ih sa „Faljen Isus, zla ženo“. O lijenčini koji je zapravo i Bogu na smetnji govori Radočaj, uključujući u fabulu i vrijednu djevojčicu. Njoj je, nažalost, na koncu prepuštena briga o spomenutom neradniku.

Kao nekadašnji politički djelatnik Brajac nije propustio ispričati škakljivu anegdotu „Knez i tele“. Riječ je o seoskome knezu koji je nakon dugogodišnjeg neprikosnovenog vladanja napokon izgubio funkciju. Ponos ga je sprječavao bilo kome se požaliti iako je gubitak vlasti za njega osobno predstavljao veliku tragediju. Nemajući kome otvoriti dušu bio je prinuđen izjadati se svom teletu u štali. Brajčev opus zatvara se pripovijetkom „Lopina u nazarencima“. Vodeći karakteri su dvojica kradljivaca i razbojnika koji su promijenili vjeru prešavši u nazarene, ali i dalje stavljaju jedan drugoga na kušnje u smislu navođenja i mamljenja na lopovluk.

Pričom „Nek bik pase na toranj“, koja se bavi žiteljima susjednoga sela Bavaništa povezanog sa Starčevom tek starom atarskom cestom, Đuro Orešković ih ismijava i do karikature dovodi njihovu štedljivost i ekonomičnost. Čitateljima koji nisu upoznati s prilikama u južnome Banatu ne bi ni bilo jasno o stanovnicima kog mjesta pripovijeda autor jer umjesto njegovog službenog imena koristi lokalni termin koji glasi Pidika. Drugo Oreškovićevo kazivanje ide uz objašnjenje govornikove prijeteće ekspresije kojom na kraju priče zapravo želi natjerati djecu da legnu spavati na vrijeme. Ono se zove „Sad ću i tebe da pojem“. Andrija Radić svojim je pripovijetkama „Prvo čalabrkn“ i „Kako kosim da kosim glavno da forintu nosim“ prenio neke duhovite dogodovštine iz života Starčevaca. U prvoj je riječ o novopridošlome žitelju mjesta koji muke muči sa svojim proždrljivim susjedom starosjediocem, dok druga opisuje dvojicu kumova koji jedan drugoga pokušavaju što bolje nasamariti.

Zanemarimo li to što nije bilo niti jedne banatske kazivačice čija je priča našla mjesto u zbirka Vujkova, možemo reći da je napravio vrlo ozbiljan pothvat uspjevši u svojoj namjeri koja je nesumnjivo bila očuvati i na vrijeme zabilježiti usmeno narodno blago vojvođanskih i panonskih Hrvata. Njegov se rad bez zadržke da okarakterizirati kao etnografski unatoč izostanku intencije autora da mu pristupi sa znanstvene strane. Sve prikupljene umotvorine podložne su analizi povjesničara, etnologa, lingvisti, etnolingvisti i predstavnika mnogih drugih disciplina. Vujkovljeve hrvatske narodne pripovijetke iz Vojvodine treba s pažnjom promatrati. Slično kao kad pod povećalom želimo uočiti što više dragocjenih detalja na nekoj fotografiji iz davnih vremena.

Zlatko Romić

DIJALEKTALNI GOVOR U RALJAMA JEZIKA

Pitanje dijalekta, njegove uporabe i položaja u odnosu na književni standard, oduvijek je bilo kompleksno i višeznačno. U početcima, „sjetimo“ se samo tih vremena, dijalekt ne samo da je bio živ nego je imao i najvažniju funkciju – komunikaciju kao primarni oblik verbalnog sporazumijevanja među ljudima. I ma koliko dijalekti međusobno bili različiti i interesno suprotstavljeni u vrijeme standardizacije jezika, imali su i jednu zajedničku crtu: jak otpor prema nečemu novom i u biti nepoznatom. U slučaju hrvatskog jezika to je svakako najizraženije bilo među govornicima kajkavskog i čakavskog narječja, ali i među štokavcima-ikavcima kao konačnim gubitnicima nakon Bečkog književnog dogovora 1850.

Obmana i posljednji dani

Promatrajući „uporabnu krivulju“ dijalekata od sredine 19. stoljeća do današnjih dana i laik će lako uočiti njezin kontinuirani pad, kako u pisanoj tako i u usmenoj komunikaciji što je svakako posljedica slabljenja otpora prema ustanovljenom standardu, pa do njegova potpunog gubljenja za razmjerno kratko vrijeme. Međutim, i u tako pogubnom ishodu za dijalekt u odnosu na književni govor postoji mali milijun specifičnosti za svaki od njih, uključujući tu i regionalne i lokalne govore. Za sve njih i danas vrijedi zajednička konstatacija da su se u manjoj ili većoj mjeri ipak očuvali, samo je pitanje pod koju cijenu i u kom obliku? Uzmimo, primjerice, govor kraja iz kog dolazim.

Još i prije vremena nacionalnog preporoda, a napose u to vrijeme (daleke, sredinom 19. stoljeća), bunjevačka je ikavica ne samo bujala u svakodnevnoj komunikaciji nego je i cvjetala u pisanom obliku, bilo da je riječ o književnim djelima, publicistici, crkvenim izdanjima, kalendarima ili novinama. Tu treba napomenuti i da se taj i takav život bunjevačke ikavice uspješno odvijao u uvjetima intenzivne mađarizacije i novouspostavljene standardizacije, o čemu svjedoče brojni iskazi onodobnih govornika – napose neobrazovanih – koji, po vlastitom priznanju, ne samo da nisu znali

službeni jezik države u kojoj su živjeli nego su se time i hvastali, rugajući mu se u svakodnevnoj komunikaciji u formi „prevođenja“ sintagmi ili čak čitavih rečeničnih sklopova na sebi „razumljiv“ govor. Naravno, iskrivljen i nakaradan, što nije samo ondašnja i ovdašnja nego je to univerzalna značajka obrazovno inferiornih, a statusno podređenih slojeva društva kao jedna vrsta obrambenog mehanizma za položaj u kom se nalaze. Kao primjer za to navest ću Balinta Vujkova, u čijim se pripovijetkama nerijetko može naići na podrugljiv odnos prema Drugome (pa tako i njegovom jeziku ili kulturi), ali i čitave tomove epskih i lirskih narodnih pjesama o Kraljeviću Marku i inim fiktivnim herojima, te premudrog Eru koji u svakoj pripovijetci Turčina izvrguje ruglu, praveći ga glupim do verbalne karikature. Kako sam već rekao, ta se praksa – karikaturizacije Drugoga – uspješno očuvala do danas, a njezin intenzitet po pravilu jača kada je riječ o slabije obrazovanim slojevima društva ili pak potječe iz krugova u kojima se stereotipi i predrasude snažno njeguju.

Iako je propašću Austro-Ugarske i stvaranjem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (kasnije Jugoslavije) ideja razjedinjavanja hrvatskog nacionalnog korpusa još više ojačala, to se nije u značajnijoj mjeri odrazilo na bunjevački govor: zadržao se u okvirima u kojima je i ranije bio, dijeleći na taj način u manjoj ili većoj mjeri sudbinu ostalih govora i dijalekata koji su ostali izvan ustanovljenoga standarda. Drugim riječima, bunjevačka ikavica ostala je izvan sfera javnoga govora, a njegova uporaba svodila se kao i do tada: na svakodnevnu komunikaciju po salašima, u selima i gradovima (Subotica i Sombor), a jedini iskorak iz tog miljea činila su sporadična književna djela, te politički motivirana glasila, često u formi kalendara (poput *Pravog bunjevačkog kalendara*, primjerice). Tu treba istaknuti i da je jaku mađarizaciju iz 19. i s početka 20. stoljeća odmah zamijenila ništa slabija srbizacija koja traje do današnjih dana i čije su posljedice vidljive na svakom koraku.

Kako je tema ovogodišnjeg skupa vezana za aktualni trenutak, pre-skočit ćemo opća mjesta iz povijesti i pokušati se usredotočiti na davanje odgovora na pitanja organizatora.

Standardi – Govori 2:0

„Mogu li posebni jezični oblici hrvatskih manjinskih zajednica opstati kao dio svakodnevne komunikacije?“

Iz iskustva sredine iz koje dolazim, a ne vjerujem da je puno drugačija situacija niti drugdje, odgovor je jednostavan: ne mogu. Zapravo, *posebni jezični oblici* – ako se pod ovime podrazumijeva dijalekt ili govor – već odavno su netragom nestali *kao dio svakodnevne komunikacije*. Bunjevačka ikavica, čak i kada se njome želi služiti, kod njenih je govornika danas tek atrofirani potomak nekada bogatog i raskošnog govora kojim su se – uz čestu uporabu čitavog arsenala stilskih figura – na jednostavan i kristalno jasan način mogle opisati i najsloženije životne situacije i dočarati misli koje su svojom jezgrovitošću graničile i s umjetnošću i s filozofijom. Oni koji su imali sreću čitati Balinta Vujkova zacijelo znaju o čemu govorim i ne moram

dalje objašnjavati, a oni koji nisu iskreno im preporučam da to što prije učine („*Stari ljudi su pripovijдали kako je to kadgod bilo. Svita naritko, zemlja se baš nije zdravo radila, pa parloga dokle ti oko dovaća i di motikom udariš tamo je zemlja tvoja, dokle izoreš dotle ti je mrginj*“; „*Ušo vrag u njeg, pa što više ima, sve lakumiji. Što ne mož uzet rukama, on bi očima. S poslom ne mož izać na kraj, al ne mož ni stat*“; „*Bogatašovo maslo*“, *Bunjevačke narodne pripovitke*, 1951.) Dakle, kako bi dijalekt ili govor, pa tako i bunjevačka ikavica, opstali kao dio svakodnevnog komunikacije, morale bi se dogoditi stvari koje nadmašuju čak i znanstvenu fantastiku. Morali bi se, za početak, odnekuda pojaviti govornici koji su je, što bi se reklo, *usisali s materinim mlikom*. A takvih se ne rađa iz jednostavnog razloga, jer i ono malo preostalih – ako ih uopće još i ima – nestaju iz dana u dan, ostavljajući za sobom nepopunjive jame u sferi dijalektalnog izričaja. Drugo, kako bi se takvo što dogodilo, mlađi naraštaji morali bi, osim u obitelji, imati i kvalitetan nastavni kadar koji tečno i bez problema vlada svim elementima govora, a to su stvari za koje nije dovoljno par semestara na fakultetu. Za to je potreban život: onaj od malih nogu i u svakodnevnoj komunikaciji. I kao treće, kako bi „poseban jezični izričaj“ opstao kao dio svakodnevnog komunikacije, morale bi se dogoditi radikalne jezične reforme, koje bi bar dio dijalekata i govora uključile u novi standard što bi zacijelo proizvelo jednu teško zamislivu, ali u svakom slučaju vrlo zanimljivu situaciju. Uzgred rečeno, upravo kod nas i postoje određena nastojanja u smjeru normiranja bunjevačkog govora, a zatim i njegove standardizacije o čemu sam već nekoliko puta pisao s istim zaključkom kao i sada.

U kojoj mjeri jezik većine utječe na dijalekte hrvatskih manjinskih zajednica?

I ovdje je odgovor kratak: u ogromnoj. Kako sam u uvodu rekao, proces intenzivne mađarizacije dvadesetih godina prošloga stoljeća zamijenila je jaka srbizacija bunjevačkog govora, što je kao posljedicu proizvelo gotovo pa potpuno jezičnu asimilaciju. Ovu tvrdnju moguće je potkrijepiti brojnim primjerima, a ja ću za ovu priliku navesti samo neke. Najuočljivija je svakako ekavizacija ikavice, koja se desetljećima unazad kontinuirano provodi na više načina. (Primjerice, u svakodnevnoj komunikaciji čak i onih koji, iz današnje perspektive gledano, poprilično pristojno govore bunjevački posve je normalno čuti da koriste oblik zamjenice „neki“, namjesto „niki“ ili pak „cvetat“ namjesto „cvatat“.) Prvi je svakako škola u kojoj se do raspada Jugoslavije učio srpskohrvatski, dakle istočna varijanta nekadašnjeg zajedničkog jezika, a nakon toga srpski jezik. Tu treba reći da i pored ne tako davnog ustanovljavanja nastave na hrvatskom jeziku većina hrvatske djece u Vojvodini ipak ide u odjeljenja na srpskom, što iz oportunizma ili straha njihovih roditelja, što zbog nemogućnosti u pojedinim mjestima čak i kada roditelji to žele. Ali to je već druga tema koja izlazi iz okvira danas zadane. Na sveopću ekavizaciju, odnosno srbizaciju bunjevačkog govora utječu svakako i drugi vrlo moćni faktori kao što su televizija, radio ili novine, te većin-

sko okruženje u sredini u kojoj se živi. Ono što je laiku mnogo teže uočiti, a također se tiče utjecaja jezika većine, jest ona suptilnija sfera u odnosu na izbor izgovora nekadašnjeg „jata“ ili pak leksike. Najkarakterističniji primjeri za to su gotovo potpuno potiskivanje infinitiva i njegova zamjena konstrukcijom „da plus prezent“ („moram da radim“, „nemoj da zaspeš“, namjesto „moram raditi“, odnosno „nemoj zaspati“) kao i dosljedno razdvajanje proklitike s riječju ispred koje stoje („bio je u kući“, „divanili su o tebi“ ili „mislila je na njega“, namjesto „bio je u kući“, „divanili su o tebi“, odnosno „mislila je na njega“). U ovom dijelu nije zgorega vratiti se na prethodni i sintagmu atrofiranog potomka nekada bogatog i raskošnog govora pojačati terminom „mutant“ kao možda i najpreciznijim opisom ekavsko-ikavskog miksa kod onih govornika koji pod svaku cijenu, dakle usiljeno, nastoje *divanit bunjevački*. Ova konstatacija odnosi se prije svih na političke predstavnike Bunjevaca koji niječu svoju pripadnost Hrvatima i na njihove medijske podanike čija je funkcija u javnom životu jedino i isključivo propagandna, dakle upravo suprotna onome za što su plaćeni, a to je novinarstvo. Evo jednog sočnog primjera iz Zbornika za kulturu i društvena pitanja Bunjevaca *Bunjevački prigled* („sveska 6, Novi Sad, 2017.“): *Potmula tutnjava internog dijaloga o Kosovu i politički diskurs što potresa temelje Evropske Unije nakon Bregzita, Škotskih i Katalonskih izbora, još nije imala odjeka u bunjevačkoj zajednici. Ne pomira se lako vizura bunjevački institucija od slepe mrlje tradicionalizma i kalendarske cikličnosti ustaljeni manifestacija i svitkovina, ka žutoj mrlji kritičkog sagledavanja dinamične i zabrinjavajuće stvarnosti, koje u doglednoj budućnosti najavljuje nadolazeće izazove.* (Usporedite ovaj „jezik“ s ranije navedenim primjerima iz pripovjedaka Balinta Vujkova i mnogo će vam toga biti jasnije.)

U kojoj mjeri hrvatski standard utječe na dijalekte hrvatskih manjinskih zajednica?

Kada je riječ o bunjevačkom govoru u Vojvodini, zacijelo mnogo manje u odnosu na srpski. Dio razloga je i maloprije naveden, ali je svakako najznačajniji taj što je govor bačkih Bunjevaca (i s vojvođanske strane) ne samo na rubu hrvatskog nacionalnog korpusa nego i granicom odvojen od matice, pa su i utjecaji, kako oni iz škole tako i oni iz drugih sfera javnoga života, daleko manji u odnosu na republiku u kojoj su nastanjeni. Ipak, u novije vrijeme, a to se prije svega odnosi na raspad Jugoslavije, utjecaj hrvatskog standarda u svakodnevnom govoru bunjevačkih Hrvata sve više jača. Na žalost, kao i kod Bunjevaca koji sebe doživljavaju kao pripadnike posebnog naroda, i kod bunjevačkih Hrvata lako je uočljivo elementarno neznanje hrvatskog književnog standarda koje se ne očituje samo brkanjem izgovora ije/je (vrijemenom, obezbjeđivati, prijedsjednik...), pa čak i njegovom pogrešnom uporabom, nego i krutom, nategnutom i nezgrapnom leksikom i podilaženjem agramerskoj (a samim tim i pogrešnoj) akcentuaciji i to samo kod pojedinih riječi (poput: „prográm“, „projékt“, „procés“, „recépt“, namjesto: „prógram“, „prójekt“, „próces“, „récept“), što sve, u kombinaciji s, reci-

mo, konstrukcijom „da plus prezent“ rezultira otužnom imitacijom nečega dalekog i stranog. Na sreću, pak, djeca već petnaestak godina u školama imaju mogućnost od prvih dana učiti hrvatski književni standard kao materinji jezik tako da je od njih realno očekivati mnogo bolje rezultate u odnosu na stariju populaciju koja iz objektivnih razloga nije mogla učiti hrvatski, a iz subjektivnih se upinje mnogo više nego što sam to primijetio kod govornika u Međimurju ili Dalmaciji, primjerice. Koji posve neopterećeno hrvatskim standardom svakodnevno komuniciraju kajkavskim, odnosno čakavskim dijalektom ili pak regionalnim, pa čak i mjesnim govorima.

Mogu li dijalekti hrvatskih manjinskih zajednica podnijeti pritisak većinskog jezika i hrvatskog jezičnog standarda?

Kako sam već i ranije rekao, a i na temelju do sada izloženog lako je zaključiti: ne mogu. Ovaj odnos (dijalekata hrvatskih manjinskih zajednica s većinskim jezikom i hrvatskim književnim standardom) možda bi se najplastičnije dao usporediti s pitanjem: može li se suvremeni hrvatski jezični standard (kao i svi mali jezici danas) oduprijeti engleskom ili nekom drugom obliku globalnog jezika? Već danas smo svjedoci da ni fakulteti, ni instituti, ni akademije (o medijima, te drugim javnim institucijama da i ne govorimo) nisu u stanju ne samo odgovoriti nego se ne mogu ni snaći u poplavi novih riječi, izraza i fraza koje u svakodnevni jezik nadiru sa svih strana: od glazbe i filma do mobitela i interneta. Ako standardni jezik, osim anakronog i često nefunkcionalnog i smiješnog prevođenja neologizama, ne poznaje – a ne poznaje – nijedan drugi obrambeni mehanizam zaštite vlastite čistoće, kako se tome mogu oduprijeti dijalekti koji i u odnosu na svoj standard već odavno idu silaznom putanjom, bez šanse za promjenu smjera? Uostalom, takva nastojanja bila bi višestruko štetna i za dijalekt i za hrvatski književni standard što bi, možebitno, dovelo i do nepotrebnih sukoba ne samo na lingvističkoj nego i na društvenoj ravni u odnosu na centar i većinu i jedan njegov manjinski dio.

Velike šanse na malom prostoru

Kako sačuvati jezičnu baštinu hrvatskih manjinskih zajednica?

Iako se odgovor na ovo pitanje na prvi pogled čini utopijskim, on ipak u određenoj mjeri postoji. Kao prvo, potrebno je sagledati realno stanje i suočiti se s njim. Nakon toga razmjerno lako se može doći do odgovora kako je dijalekt danas, bar u njegovoj svakodnevnoj govornoj formi, ako ne mrtav, a ono svakako konzerviran s ogromnom količinom natruha koje mu ne pripadaju. Ukoliko se ovo usvoji kao činjenično stanje, dijalekt je potrebno staviti u realnu formu iz koje nije potrebno izlaziti. Drugim riječima, dijalekt je danas ogromno, a neistraženo polje, koje funkcionalno ne mora samo služiti za većini dosadne i u biti zatvorene akademske skupove

nego prije svega kao izvor umjetničkog nadahnuća, bilo da je riječ o pisanju drama za kazališne komade, bilo poezije ili proze ili pak kao „sredstvo specifične komunikacije“ na radio stanicama ili u novinama, primjerice. Za to je, naravno, potrebno čitati, čitati i slušati one koji još kako-tako vladaju određenim dijalektom ili govorom, a to su po pravilu, znaju to svi dijalekto-
lozi, stari i neobrazovani ljudi.

U kojoj mjeri su bitni napori znanstvene zajednice na očuvanju jezične baštine hrvatskih manjinskih zajednica?

Iako sam ih maloprije nazvao za većinu dosadnima i u biti zatvorenim akademskim skupovima, napori znanstvenika na ovom polju i više su nego značajni i potrebni, i to ne toliko na očuvanju nego na upoznavanju govora svojih predaka. Kao što je poznata ona da je nakon sjedanja u pogrešan vlak i svaka sljedeća stanica pogrešna, tako je veoma bitno mlađe naraštaje podučavati pravilima, odnosno zakonitostima određenog govora, i to od njegove fonetike i morfologije, pa sve do sintakse. Samo na taj način govor predaka bit će ne samo razumljiv i jasan nego će, moguće, postati i bližim no što se u ovom trenutku nadamo. Ali, ponavljam: po vlastitom uvjerenju, pogrešno bi bilo nadati se njegovom oživljavanju, posebno u formi kakvu pamtimo od svojih baka i djedova ili pak iz literature koju smo čitali. Uostalom, kao što se protokom vremena mijenjaju prilike, tako se i jezik (govor) mijenja kao živa tvar koja ih prati. Osobno sam zagovornik ideje da se dio nastave materinjeg jezika, i to od najranijih dana, odvoji za učenje dijalekta ili pak regionalnih govora kao praktičnog vida ne samo „izgradnje, a kasnije i čuvanja identiteta“ nego i boljeg upoznavanja sredine u kojoj se odrasta i živi.

Gubi li se identitet manjine nestankom njezinog dijalekta?

Odgovor na ovo pitanje formalno je dvojak, a u biti kompleksan. Dakle, nestankom dijalekta identitet manjine se i može i ne mora izgubiti. Kao što i sami znate, i pored svih (prije svega politički motiviranih) nastojanja mnogih prethodnih vlasti, bunjevački Hrvati još uvijek nisu izgubili svoj identitet što se lako da provjeriti i na temelju posljednjeg popisa stanovništva. Bunjevački Hrvati svoj nacionalni identitet nisu izgubili unatoč činjenici da su gotovo posve izgubili svoj govor, bar onaj „kadgodašnji“ kojim su ranije „divanili“ njihovi pretci. Svoj nacionalni identitet bunjevački Hrvati nisu izgubili niti u situaciji kada im je govor, čak i u svakodnevnoj komunikaciji, bio predmet podsmjeha i zbog čega danas kao posljedicu imaju taj nesretni miks ekavice i ikavice s „izdajničkom“ melodijom, jer je dosta „da zinu“, pa da bolji poznavatelj govora utvrdi i tko su i otkuda su. Ali... tako je to i sa Slavoncima, Dalmatincima, Međimurcima, Hercegovcima... Pa zašto ne bi bilo i s bunjevačkim Hrvatima? Uostalom, izgrađeni osjećaj nacionalnog identiteta imaju i pripadnici četvrte ili pete generacije Hrvata na gotovo svim kontinentima, a da pri tome ne samo da ne znaju dijalekt svojih predaka nego ne znaju niti

hrvatski književni standard. Ako se, pak, gubljenje nacionalnog identiteta dovodi u izravnu vezu s nestankom dijalekta, to onda nije toliko lingvističko koliko kulturološko i sociološko pitanje, koje otvara mnoga druga polja za plodnu raspravu.

(Tekst je predstavljen na Forumu hrvatskih manjina, održanom 23. studenoga 2018. godine u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu, čija je tema bila „Jezična baština hrvatskih autohtonih zajednica Srednje i Jugoistočne Europe“)

Mario Bara

ŠTO SE DOGODILO S PROJEKTOM BIOGRAFSKOG LEKSIKONA HRVATA ISTOČNOG SRIJEMA?

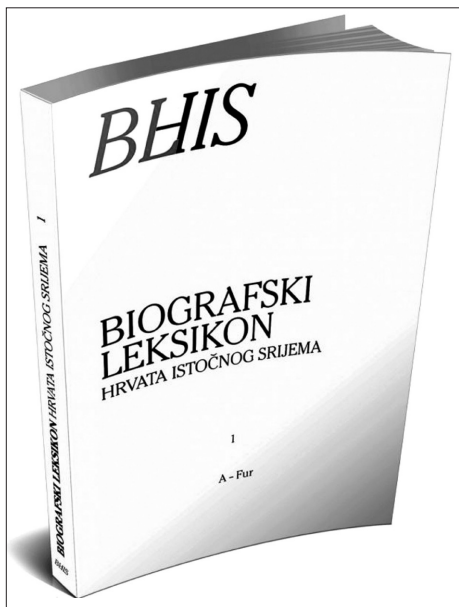
Inicijativa

Od pokretanja inicijative Eduarda Hemara i Zlatka Žužića, koji su ujesen 2008. izašli s inicijativom u Zajednici protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata da se leksikografski obrade osobe koje su ostavile trajni trag od značaja za hrvatsku zajednicu u Srijemu kao i u povijesti matične i drugih država i naroda, prošlo je deset godina. Što se događalo od pokretanja projekta do danas? Ubrzo po predstavljanju projekta jezgri budućeg uredništva pridružile su se i druge osobe koje su rođenjem, životom ili profesionalnim interesom bile navezane na Srijem. Riječ je o stručnjacima raznih profila i osobama s iskustvom u pisanju leksikografskih i enciklopedijskih članaka: Ivana Andrić Penava, Vjekoslav Dorn, Vlatko Rukavina i Mario Bara. Zbog objektivnih razloga početkom 2011. ušla je u uredništvo Mila Markov-Španović iz Srijemske Mitrovice kao predstavnica sunakladnika Hrvatskog akademskog društva iz Subotice. Nakon nekoliko godina priprema, rada u neprofesionalnim uvjetima i izvan institucionalnog okvira, svjetlo dana je krajem 2011. ugledao prvi svezak *Biografskog leksikona Hrvata istočnog Srijema* (A – Fur) u nakladi „Libera editio“ d.o.o. iz Zagreba i Hrvatskog akademskog društva (HAD) iz Subotice, dalje u tekstu *Leksikon*. Važno je napomenuti da su Hrvatsko akademsko društvo i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice materijalno najviše pripomogli u objavi prvoga sveska *Leksikona*, a dio troškova, uz volonterski rad, u skladu s vlastitim mogućnostima snosili su sami članovi uredništva. Isto tako, Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata organizacijski je pomogla projekt tijekom cijelog razdoblja, ali je uredništvo zadržalo samostalnost i neovisnost u stručnome radu.

Zadnji mjeseci prije izlaska *Leksikona* bili su obilježeni dinamičnim radom, svakodnevnim konzultacijama uredništva i dijela suradnika u ozračju stvaralačkog elana i želje da se ostavi trajni trag i memorira za buduće generacije značenje Srijema i Srijemaca u povijesti, kulturi i općem društvenom stvaralaštvu.

Pozitivni odjeci pa prepreke i zasto

Ubrzo su po izlasku *Leksikona* slijedila predstavljanja u Srijemu i Hrvatskoj i prve reakcije javnosti te stručni prikazi u znanstvenim publikacijama. Nakon pozitivnih recenzija i odjeka u javnosti uredništvo *Leksikona* očekivalo je da će objava prvog sveska potaknuti hrvatske kulturne i znanstvene institucije i njihove djelatnike da pomognu i uključe se u sljedećim etapama projekta kako bi baština Hrvata istočnoga Srijema na primjeren način bila obrađena, kritički vrednovana, valorizirana i sačuvana od zaborava. Tijekom 2012. i 2013. proširen je abecedarij s novim imenima, uz istodobno pisanje i pripremu novih biografskih članaka za objavu. Nakon što je prikupljeno oko polovine predviđenih članaka, pristupilo se traženju financijskih sredstava za objavu drugog sveska koji je trebao obuhvatiti slova od G do K s više biografija od prvog sveska. Uredništvo je i u vrijeme pokretanja projekta bilo svjesno velikih nedostataka institucionalnog i profesionalnog ustroja te nesigurnosti izlaženja zbog nepostojanja osiguranih financijskih sredstava potrebnih za realizaciju ovakvog projekta. Usporedbe radi, *Hrvatski biografski leksikon*, koji ima jasan institucionalni okvir unutar Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“, namjenska sredstva i pomoć znanstvenih i drugih institucija, izlazi nekoliko desetljeća, a tek je na polovici svog puta do konačne realizacije. Budući da nije postojao profesionalni institucionalni okvir u kojem bi se projekt realizirao, uredništvo je od samih početaka računalo na entuzijazam, vlastiti i volonterski rad suradnika. Uz navedene slabosti pojavili su se novi problemi za članove uredništva u ozbiljnim bolestima i privatnim teškoćama nekih članova uredništva kojima leksikografija nije jedini i profesionalni poziv, što je dodatno opteretilo ionako težak rad na realizaciji drugog sveska *Leksikona*. U navedenim okolnostima javila su se i određena razmimoilaženja oko najboljeg načina daljnjeg vođenja projekta i dinamike prijave na natječaje za potpore u izdavanju *Leksikona*. Uredništvo je nastojalo uz prijave na objavljene natječaje osobnim zalaganjem u državnim i gradskim institucijama, poklanjajući primjerke prvog sveska – dakle konkretnog djela – upoznati što širi krug državnih i nedržavnih aktera. Zbog slabog odaziva na ove inicijative stekao se dojam da je *Leksikon* na margina interesa ključnih institucija koje u svojim nazivima i statutima trebaju pomagati ovakva i slična neprofitna kulturna nastojanja. Također, postavilo se pitanje je li zajednica Srijemaca, u Vojvodini, Hrvatskoj i šire, kojoj je *Leksikon* namijenjen, u potpunosti prepoznala njegovo značenje u smislu razvoja institucija sjećanja koji bi rezultirao ne samo deklarativnom podrškom nego i financijskom. Bez namjere da prozivamo određene institucije, ovdje ćemo navesti samo jedan primjer koji je dodatno obeshrabrio uredništvo u njegovim daljnjim nastojanjima. Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata kao udruga prijavila se u ožujku 2015. s projektom *Leksikona* na natječaj za „Dodjelu potpore za posebne potrebe i projekte od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske“ koji je raspisao Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Natječajnu dokumentaciju su potpisali Mato Jurić, predsjednik Zajednice i potpisnik ovih redaka kao voditelj

dionice projekta. Uz natječajnu dokumentaciju poslan je i prvi svezak *Leksikona* koji je trebao svjedočiti o ozbiljnosti projekta. Stavkama natječaja posebno su se apostrofirali „očuvanje hrvatskog identiteta, odnosno promicanje hrvatskog jezika, kulture, tradicije i jačanje položaja hrvatskog naroda izvan Republike Hrvatske kao i pomoć ugroženim pojedincima – pripadnicima hrvatskog naroda izvan Republike Hrvatske“. Rezultati natječaja objavljeni su u prosincu iste godine na službenim stranicama Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i danas su još uvijek dostupni i vidljivi na: <http://www.hrvatiizvanrh.hr/pdf/hmiu1368007382.pdf>.

Navedenim natječajem *Leksikonu* nije dodijeljena niti jedna kuna. Ilustracije radi, a zainteresirani čitatelji mogu provjeriti strukturu dodijeljenih sredstava, sredstva su dodjeljivana uz projekte u području kulture za kupnju UZV aparata, edukacije o zdravlju, obilježavanja raznih prigodnih obljetnica i većeg broja jednokratnih pomoći pojedincima. Nakon rezultata ovog natječaja uredništvo je, uz prethodno navedene teškoće s kojima se suočilo, dobilo jasnu potvrdu da *Leksikon* nije prepoznat kao neprofitni kulturni proizvod čije izlaženje treba podržati. Želje i započete aktivnosti ostale su tako na objavljenom prvom svesku *Leksikona* koji je barem djelomično popunio praznine u dostupnim sadržajima o Hrvatima u Srijemu. Snaženje autoreceptije vlastitog kulturnog nasljeđa, identiteta i razvoja kolektivnog sjećanja morat će tako čekati neke druge projekte ili, ukoliko ih ne bude, srijemski Hrvati morat će se suočiti s pristranim interpretacijama i povijesnim prešućivanjem o njihovoj ulozi u Srijemu.

Iznaseni stavovi su viđenje jednog od članova uredništva o razlozima obustavljanja izlaženja *Leksikona* i ne moraju nužno odražavati mišljenja i stavove ostalih njegovih članova.

Ljubica Vuković Dulić

KARIKATURE IVANA BALAŽEVIĆA

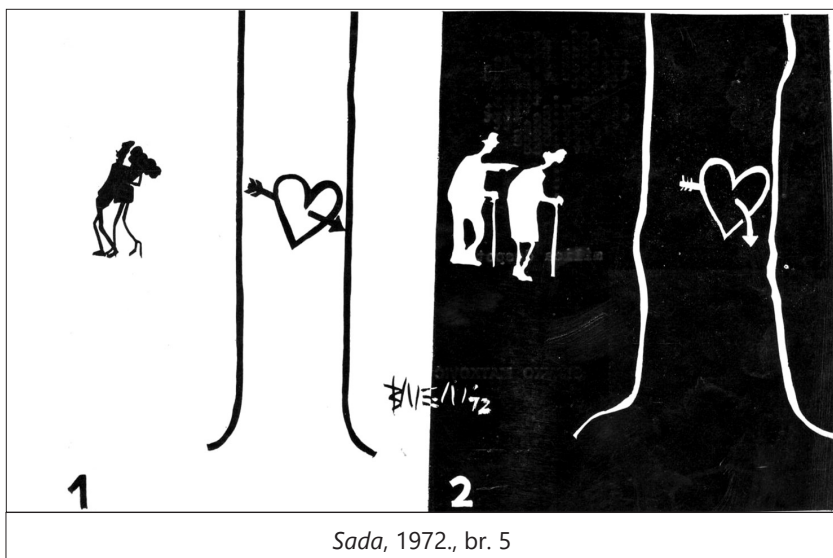
SKRIVENI DIO OPUSA

Uvod

Karikatura je jedan od najzanimljivijih vidova popularne kulture. Mnogi autori koji su obilježili povijest hrvatske umjetnosti od početka 20. stoljeća stvarali su i vrlo uspješne karikature (Emanuel Vidović, Josip Radić, Vilko Gecan, Antun Motika i dr.), ali je taj dio njihova stvaralaštva najčešće ostajao izvan fokusa istraživača povijesti umjetnosti, jer se dugo percipirala kao manje važan medij u odnosu na visoku, elitnu umjetnost. Riječ karikatura dolazi od talijanskog glagola *caricare* (natovariti, pretjerati), a karikatura kao crtež, plastični prikaz ili opis koji, pretjerujući u prikazivanju prirodnih obilježja (preuveličavanje, umanjivanje i iskrivljavanje), pojavu subjekta čini smiješnom ili apsurdnom radi zabave ili kritike, odnosno predstavlja duhoviti (ironični, satirični, metaforični i sl.) komentar određene situacije. Pojava početaka karikature povezana je s renesansnim humanizmom koji ističe pojedinca. Prvim autorom karikatura smatra se Annibale Carracci (1560. – 1609.).¹

Rijetka u slikarstvu i skulpturi, karikatura je najviše vezana za crtež i grafiku, a povijest karikature kao likovne vrste vezana je uz razvoj tehničkih promjena u povijesti tiska. Od samih početaka, karikature izrađene u tehnikama crteža bile su umnožavane raznim grafičkim tehnikama. Usavršavanje tiskarskih tehnika te niska cijena tiskarskih postupaka, pridonijela je većoj dostupnosti ilustriranih tiskovina najširim društvenim slojevima, što je potaknulo i karikaturu kao vizualnu formu u okviru tiskovina koja je na specifičan, vizualan način komentirala političke, socijalne i moralne pojave određenog vremenskog razdoblja. Kao takva, karikatura može pomoći u rekonstruiranju određenog razdoblja, duha vremena, preokupacije i aktualnosti te povijesti svakodnevice. Crteži karikaturista bilježili su i dokumentirali reakcije na političke odluke, razne promjene u društvu, ponašanje pojedinaca, lokalnih zbivanja kao i globalnih problema. Bit karikatura je oduvijek

¹ <http://www.nakladaslap.com/public/docs/knjige/Karikatura%20-%20poglavlje.pdf> (pristupano 2. 1. 2019.)

naglašavati aktualna pitanja u društvu, analizirati različite segmente ljudske djelatnosti, od politike, religije, međuljudskih odnosa, tehnoloških noviteta, kulture, pa sve do individualnih pitanja i preokupacija. Prije ere novih medija predstavljala je vrlo važan segment popularne kulture. Takav razvoj omogućio je učestalo sudjelovanje umjetnika u tiskovinama.

Od 1904. godine počela se upotrebljavati ofsetna tehnika, koja je pridonijela poboljšanju kvalitete tiska, fotografija i ilustracija. Zahvaljujući razvoju tehničkih inovacija, karikatura je postajala sve popularnijim oblikom likovnog izražavanja, posebice početkom 20. stoljeća sa sve većim nakladama dnevnog i periodičnog tiska.² Tijekom druge polovice 20. stoljeća karikatura gubi na popularnosti, a prema riječima Frane Dulibića, istraživača povijesti karikature u Hrvatskoj, karikatura je danas potpuno marginalizirana. Razlozi su prema njemu različiti: elementi likovnog humora raširili su se u različitim područjima, od slikarstva i kiparstva preko performansa do dizajna, stripova i crtanih filmova do interneta. Drugi aspekt je slabljenje važnosti tiskanih medija u kojima je karikatura imala najplodnije tlo za komunikaciju s publikom.³

Mjesto karikature u životopisu Ivana Balaževića

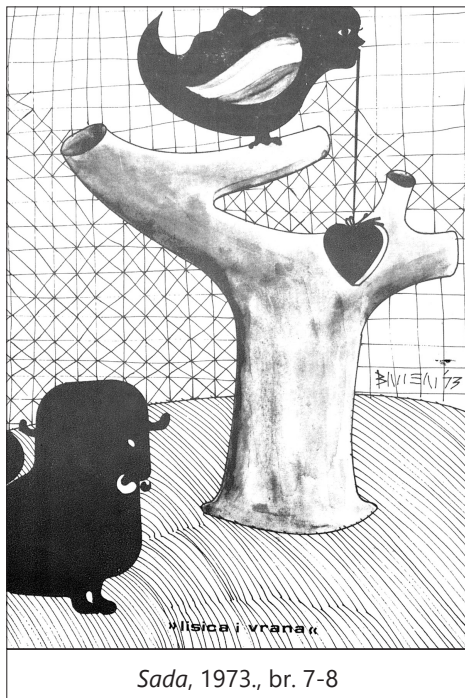
Prve godine nakon završene Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, dio svojih stvaralačkih impulsa Ivan Balažević usmjerava na stvaranje karika-

² Dulibić, Frano, *Povijest karikature u Hrvatskoj do 1940. godine*, Leykam International d.o.o., Zagreb, 2009., 43-44.

³ <https://slobodnadalmacija.hr/kultura/clanak/id/91620/dr-frano-dulibic-karikatura-je-stvar-prestiza>

tura kao suradnik dvaju subotičkih listova: *Sada* i *Rukovet*. Podatke o segmentu njegova stvaralaštava posvećenog karikaturi nalazimo u tek nekoliko njegovih životopisa. No, upravo je to bilo dovoljno kao smjernica za osvrt na ovaj dio njegova rada.

Ivan Balažević je rođen 21. svibnja 1949. u Donjem Tavanuku, gdje je završio osnovnu školu, te bio aktivni član Likovne sekcije KUD-a „Matija Gubec“. Maturirao je 1968. godine u Građevinsko-tehnološkom školskom centru, na odjelu arhitekture u Subotici, a na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu diplomirao je 1972. u klasi prof. Marijana Detonija. U Subotici je, nakon povratka sa studija u Zagrebu, ostao raditi kao profesor umjetnosti u nekoliko srednjih škola, a surađi-

Sada, 1973., br. 7-8

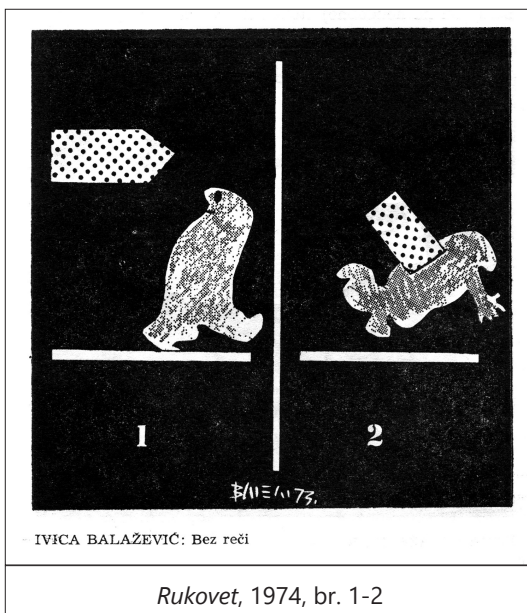
vao je s Narodnim kazalištem i tvornicom čokolade i bombona „Pionir“, za koje je dizajnirao plakate i ambalažu. Njegov poststudentски život i rad u Subotici trajao je kratko. Već 1974. godine preselio se u Novi Vinodolski. Poznat je ponajprije kao slikar, grafičar, ilustrator, dizajner i scenograf. Od 1985. godine ima status slobodnog umjetnika. Član je Hrvatske zajednice slobodnih umjetnika, Hrvatskog društva likovnih umjetnika ogranak Rijeka i Udruženja likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti Hrvatske. Njegovo se slikarstvo stilski može odrediti kao apstraktno, slika različitim tehnikama i koristi se raznim medijima u izradi svojih djela. Osim slikarstvom, bavi se ilustracijom, grafičkim dizajnom, heraldikom i scenografijom.

Kratko razdoblje života i rada u Subotici neposredno nakon završene Akademije 1972. obilježio je i rad Ivana Balaževića kao suradnika *Lista za mladu riječ* i misao *Sada*. Prvi broj ovoga lista pojavio se 11. ožujka 1970. godine, a izdavač je bila Općinska konferencija Saveza omladine Subotice.⁴ List je izlazio na srpskom i mađarskom jeziku, a promicao je ideju aktivnog angažmana mladih u svim sferama tadašnjih društvenih kretanja. Tematizirao je različite pozicije mladih u društvu: aktualne teme vezane za srednjoškolski život omladine, teme posvećene studentskoj populaciji, mladih u privredi, aktualne teme iz područja likovne, kazališne, filmske umjetnosti, književnosti, glazbe i sporta. Egzistirajući u tim okvirima ovaj je list bio je

⁴ „Opet izlazi“. *Sada/Jelen*, br. 1, Subotica, 1978., str. 2.

mjesto angažmana mlađe generacije subotičke likovne scene. Za ovaj su list pisali i u njemu objavljivali svoje radove Slavko Matković,⁵ Bálint Szombathy, Katalin Ladić, László Szalma, a kao karikaturisti se javljaju László Dvoracsko, Dragoslava StaparSKI Stepanov, Milenko Kosanović. Riječ je o umjetnicima koji u ovom listu populariziraju netradicionalno umjetničko izražavanje, čija se preokupacija svodi na korištenje netradicionalnih umjetničkih postupaka i materijala (tijelo umjetnika – body art, happening, urbane

akcije i intervencije). Oni proširuju područje umjetničkog stvaralaštva te se udaljavaju od tradicionalnih umjetničkih predstava i vrijednosti. Posebno su naglašavali važnost samog procesa razmišljanja umjetnika i metode proizvodnje kao vrijednost po sebi. U tom društvu mladih promicatelja drugačijih, neklasičnih umjetničkih postupaka i vrijednosti na subotičkoj likovnoj sceni, kao suradnik-karikaturist mjesečnika *Sada* javlja se i Ivan Balažević.

Prve karikature Ivana Balaževića u listu *Sada* objavljene su na njegovoj zadnjoj stranici broja 5, prosinca 1972. godine. Uslijedile su karikature u broju 1-2, za mjesec siječanj-veljača 1973., u broju 3-4, za mjesec ožujak-travanj 1973., te u broju 7-8, za mjesec prosinac 1973. godine. U članku „Ha-ha ima svoje razloge“, koji potpisuje u broju 3-4, za mjesec ožujak-travanj 1973., Balažević objašnjava karakteristike svoje karikature, svrstavajući je u kategoriju tzv. misaone karikature, istodobno je razlikujući od klasične tzv. „ha-ha“ karikature, koja prema njemu uvijek daje malo lake zabave:

Budući da je karikatura likovna, a ne verbalna disciplina, misaona karikatura se ne može pomagati rečima, jer bi to kvarilo čistoću izraza, a uz to, reči bi mogle odvući pažnju od grafičkog rešenja koje ima svoju ulogu. Crtež jasno mora dati ideju likovnim jezikom, bez suvišnih detalja ili opisa, grafički čisto i time skretati pažnju čitaocu na prave likovne vrednosti... Misaona karikatura mora biti raznovrsna u korišćenju grafičkih mogućnosti i koristiti se vizuelnim asocijativnim oblicima, znacima, paradoksom.

⁵ Slavko Matković piše o vizualnoj poeziji u članku „Rime u oblicima“ (*Sada*, broj 5, decembar 1972.), o konceptualnoj umjetnosti (*Sada*, broj 1-2, siječanj-veljača 1973.), te članak „Umetnost tela (Bodi art)“ (*Sada*, broj 5-6, studeni 1973.).

Razumijevanje Balaževićeve karikature podrazumijeva angažirano gledanje. On preuzima ulogu komentatora određene društvene pojave pri čemu vizualno izražava svoj određeni filozofski stav. Može ju se odrediti tzv. situacijskom karikaturom koja podrazumijeva humoristični ili satirični prikaz ljudi, njihova izgleda, ponašanja i navika, kao i suvremenih događaja, a sastavljena je katkad od dvaju ili više crteža.⁶ Balaževićeve karikature temelje se na crtežu bez teksta, a teže biti sažete, jezgrovite i jednostavne, te koje će kao

IVICA BALAŽEVIĆ: Bez reči

Rukovet, 1974, br. 1-2

takve samim crtežom pružiti cjelovitu poruku. Takav se stilski izraz ugleda na Zagrebačku školu karikature koja se javlja u razdoblju 1964. – 1974. godine. Specifična je po karikaturni bez riječi u kojoj je crtež isključivi nosilac ideje, bez popratnog teksta ili naslova. Budući da je lišena riječi, ta karikatura djeluje na globalnom kulturnom prostoru i uvjetovana je većim dijelom sposobnošću recepcije promatrača i njegovom doživljaju. Smatra se da je karikatura bez teksta značajnija ne zato što je aktualna, već zato što je stvaralačka jer kada izgubi svoju aktualnost, od nje ostaje jedino što je u njoj bio estetski rezultat.⁷ Neke karikature Ivan Balažević ipak potpisuje nazivom *Bez riječi*. Riječ je naime o ostatku tendencije u razvoju karikature da se ona ipak ne ostavlja bez potpune verbalne podrške. No i ta je tendencija, prema riječima Fedora Kritovca, već 1973. godine postajala polako povijesna činjenica, jer je sve rjeđi običaj među karikaturistima bio da se izrađena karikatura bez popratnog teksta ipak potpiše barem svojim nazivom „Bez riječi“.⁸

Tematski se ovdje prikazane Balaževićeve karikature mogu odrediti kao društveno angažirane: odnose se na određene događaje i situacije iz područja politike, socijalnog stanja društva, stanja u kulturi, obrazovanju, želeći na duhovit način ukazati na negativnosti u tim područjima te potaknuti na promjene. Svoje karikature Balažević potpisuje prepoznatljivim autorским, stiliziranim potpisom te godinom nastanka, smještajući ga najčešće uz sam rub karikature. U istom duhu, tijekom 1974. godine, Ivan Balažević

6 Pojam „situacijska karikatura“ predlaže Frano Dulibić u svojoj knjizi *Povijest karikature u Hrvatskoj do 1940. godine*, Leykam International, d.o.o., Zagreb, 2009.

7 https://www.ipu.hr/content/zivot-umjetnosti/ZU_19-20-1973_059-068_Kritovac.pdf (pristupano 3. 1. 2019.)

8 Isto.

objavljuje karikature istih stilskih tendencija i u subotičkom časopisu za književnost, umjetnost i društvena pitanja *Rukovet*: u broju 1-2, te broju 3-4.

Zaključak

Ivan Balažević se na subotičkoj sceni karikaturista pojavio nakon povratka u Suboticu sa završene Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu 1972. godine. U tom razdoblju, do konačnog odlaska iz Subotice 1974., Balažević je angažiran kao profesor u nekoliko škola, a nalazimo ga i kao suradnika dvaju subotičkih časopisa: *Sada* – lista za mladu reč i misao te Časopisa za književnost, umjetnost i društvena pitanja *Rukovet* od 1972. do 1974. godine.

Karikatura Ivana Balaževića objavljena u ovim časopisima pripada definicijskom okviru karikature u širem smislu, odnosno situacijskoj, društveno angažiranoj karikaturi. On promišlja i realizira karikaturu bez teksta, vlastitu Zagrebačkoj školi karikature koja je aktivna od 1964. do 1974. godine te koja je afirmirala karikaturu bez riječi, unoseći u crtež elemente pop arta. Kao karikaturist, Balažević nema namjeru provocirati. Prikazuje ono što vidi i osluškuje u svakodnevicu, izjednačavajući sebe sa svijetom kojeg prikazuje. Također ne naginje moralizatorskim tendencijama, niti osuđuje, ali upućuje na određene pojave u društvu te oslikava svakog od nas istovremeno proživljavajući sve ono što u konačnici i sam prikazuje.

sta te misini
sto su
nizine

The page features several decorative elements: a vertical dashed line on the left side; a grey arrow pointing right on the left side; a large grey arrow pointing left on the right side; and a vertical strip on the far left edge with a black and white pattern.

**HRVATSKO NAKLADNIŠTVO
U NULTOM DESETLJEĆU**

U desetljeću koje je za nama nakladništvo u Hrvatskoj razvilo se u znatno promijenjenim uvjetima nakon ratnih devedesetih i raspada Jugoslavije. Djelujući u suženim nacionalnim prostorima, hrvatsko nakladništvo polako je hvatalo korak s grafičkim, uredničkim i književnim standardima i tendencijama razvijenijih književnih tržišta. Nažalost, zbog minimalne distribucije hrvatskih knjiga na srbijanskom tržištu, taj se razvoj hrvatskog nakladništva teško mogao pratiti u književnim krugovima u Vojvodini, odnosno Srbiji. Stoga smo odlučili u Novoj riječi kronološki prezentirati hrvatsko nakladništvo nakon 2000. godine.

Svaku godinu nultog desetljeća „ilustrirat“ ću s po deset prozних naslova: s pet prijevoda i pet djela hrvatskih autora, odnosno autora iz regije kojima prijevod ne treba, a prvo izdanje izabrane knjige objavljeno im je u Hrvatskoj. Polazeći od vlastitog čitateljskog i spisateljskog iskustva, pokušat ću naznačiti koja su utjecajna djela objavljena u tematiziranoj godini. Naslove i autore predstaviti ću u najkraćim crticama, na osnovi uredničkih i recenzentskih tekstova, te vlastitih čitateljskih bilješki. U uvodnom tekstu, prije opisa izabranih naslova, skicirat ću odnose na književnom tržištu i ocrtati profile pojedinih nakladničkih kuća. (napomena autora)

Neven Ušumović

2006.

DOMAĆA KNJIŽEVNOST SLABO SE PRODAJE

Godine 2006. postaje očito da je domaću književnost sve teže plasirati kao tržišni proizvod, odnosno, iz druge perspektive, da se domaća književnost ne smije prepustiti tržištu. Zahvaljujući magazinu za knjigu *Op.a*, koji u 2006. godini izlazi gotovo svaki mjesec, moguće je pratiti statistiku i rasprave o statusu i perspektivama hrvatskog tržišta knjiga. Urednik magazina Valerij Jurišić pokušava alarmirati književnu javnost svojim prilozima u kojima govori o „spiralnom propadanju“ domaće knjige. Iako će kroz dvije-tri godine stanje biti još gore, hrvatska knjiga, dakako, neće propasti. Ali, zato, već sljedeće godine prestaje izlaziti magazin *Op.a* – što je još jedan pokazatelj kako se periodičko pisanje o književnosti u Hrvatskoj sve više seli na mrežne stranice i blogove, dok časopisi i književni magazini gube financijsku, ali i čitateljsku potporu.

U analizi „statistike tržišnog neuspjeha“ pred kraj 2006. godine (najavljujući središnji tržišni događaj za hrvatsku knjigu, zagrebački sajam knjiga Interliber), Jurišić kao prvo navodi kako domaća književnost nestaje s top lista. I zaista, tek pred sam kraj godine Renato Baretić izdaje novi roman *Pričaj mi o njoj* (AGM), dok drugi popularni hrvatski pisci kao što su Ante Tomić i Miljenko Jergović održavaju prodaju svojih knjiga novom publicistikom. Nadalje, nakon što je val novinskog nakladništva knjiga (o knjigama na kioscima pisali smo u prošlim brojevima *Nove riječi*) splasnulo, pokazalo se da su u toj prodaji književnosti ispod cijene najslabije prošli suvremeni hrvatski autori (biblioteka Premijera *Jutarnjeg lista*). Sve u svemu, situacija je u 2006. godini takva da je prodaja domaće književnosti pala na 25 % od ukupnog broja prodanih knjiga: prijevodna književnost (s engleskog govornog područja!) zavladała je tržištem.

Te godine povelala se oštra rasprava protiv politike Ministarstva kulture prema knjizi, pa se čak i tražila ostavka ministra Bože Biškupića. Najuporniji je u svojoj kritici predsjednik hrvatskog P.E.N.-a Zvonko Maković, koji je, zajedno s Centrom za knjigu (koji vodi Branko Čegec), organizirao 7. lipnja tribinu na kojoj nakladnici prozivaju Biškupića za drastično smanjenje financijske potpore knjizi. Otvoreno pismo Biškupiću, pod znakovitim naslovom

„Trogodišnje srozavanje knjige“ koje su potpisala neka od vodećih imena hrvatskog nakladništva (objavljeno u *Feral Tribuneu*), optužuje ministra za nerad. Biškupića se ipak ponajviše kritizira zbog toga što Ministarstvo kulture tretira knjigu kao robu, odnosno što knjigu usmjerava u potpunosti na tržišnu ekonomiju.

Koliko je bitna dinamika odnosa, točnije politika Ministarstva kulture prema nakladničkoj djelatnosti i hrvatskom tržištu knjiga, pokazalo se daleko u 2006. godini u alarmantnom vidu. Ove, 2018. godine izašla je knjiga pulskog povjesničara književnosti Borisa Koromana *Suvremena hrvatska proza i tranzicija*, koja omogućuje da se ta tranzicijska situacija hrvatskog tržišta knjiga sagleda iz više perspektiva. „Prijenosom ekonomskog sustava iz socijalističke paradigme u tržišni kapitalizam“, piše Koroman, „aspekt proizvodnje književnosti izmješten je s privilegirane modernističke pozicije (koju je donekle i amplificirao u različitoj mjeri aktualiziran ideološki nadzor) na poziciju tržišnog proizvoda kulture, a s naslijeđenim etatičkim, zatim prilagođenim modelom javnog financiranja (...) Interferencija registara javnog, zajedničkog kulturnog dobra i korporativnog kapitalizma, s pomirbenim refrenom koji zaziva pojam kulturnog kapitala tako formira različite oblike nesporazuma.“ To je, dakle, dinamičan i dvojak privatno-javni svijet današnjeg hrvatskog izdavaštva u kojem se nadmeću privatni kapital moćnih nakladničkih i knjižarskih poduzetnika, država sa svojom kulturnom politikom i financiranjem, te masovni komunikacijski mediji (osobito privatni), koji, po Koromanu, „igraju ključnu ulogu u tranziciji polja književnosti u Hrvatskoj jer su upravo oni jedni od njezinih ključnih nositelja, ne samo na razini reprezentacije i u smislu spektakularizacije, već i kao proizvođači“.

Upravo spektakularizaciju Koroman smatra najvidljivijom pratiljom hrvatske književne tranzicije. Ona se ogleda, među ostalim, u proizvodnji hijerarhiziranih modela (ljestvice popularnosti, prodaje, top liste naslova po različitim kriterijima), odnosno konstelacije zvjezdanog sustava (spisateljske zvijezde, uredničke zvijezde, kritičarske zvijezde...). Posljedično to dovodi do estradizacije književnosti, ali generira i različite vidove nesporazuma zbog interferencije udaljenih društvenih polja. Tako je i polemika oko estradizacije FAK-a (Festivala „A“ književnosti), odnosno medijskog nastupa i djela Vedrane Rudan, bila povod raspadu tog proturječnog književnog spektakla.

Na drugi način se ovo „kovanje u zvijezde“ očituje kroz isticanje „prvenstva“ na književnom ili nekom drugom respektabilnom polju, pa književni kritičari, kako piše Koroman: „bilježe (zapravo priželjkuju) razne ‘prvijenice’ kao primjere prekretnica u konstituiranju liberalne demokracije, prvu knjigu eksplicitno homoseksualne tematike, prvu knjigu (i film) o zločinima u ratu s hrvatske strane, prvu knjigu o korupciji u zdravstvu itd.“ Kao da je 2006. godina upravo u znaku te „liberalizacije“ književne tematike uz popratni medijski spektakl koji takvu slobodu govora prati. Pa se tako prvijenac Vlade Bulića *Putovanje u srce hrvatskog sna* naziva i „prvim blog bildungs romanom“; prvijenac *Metastaze* digao je još više medijske prašine jer se neko vrijeme nije znalo ni tko je njegov autor Alen Bović, pisalo se o tome kako je to „prvi roman koji je izdavača pronašao uz pomoć agencije za posredo-

vanje u izdavaštvu", a isticalo se i da je to „prvi pravi“ roman iz zagrebačkog narkomanskog miljea; novinar Dražen Ilinčić objavio je „prvi hrvatski gay roman“ *Berlinski ručnik*; ugledna dramaturginja Ivana Sajko objavila je svoj prvi roman, u kojem se krajnjom oštrinom secira mučna hrvatska (poslijeratna) zbilja – prvi put iz ženske perspektive...

Drugi vid medijskog plasiranja novih djela domaće književnosti ogleda se u pokušajima spajanja, „interferencije“ različitih kulturnih polja radi bolje vidljivosti i prodaje takvih književnih „hibrida“; to znači da se književnost povezuje s komercijalnijim i medijski eksponiranim poljima, kao što su: sport, turizam, svijet estrade, „lifestyle“ trendovi, nova tehnologija, medicina – i dakako, kriminal i politika... Najbolji primjer toga za 2006. godinu zbirka je nogometnih priča *Slobodni udarac* (Fraktura); podsjetimo: godina je Svjetskog nogometnog prvenstva u Njemačkoj, pa i književnici pokušavaju „utržiti“ nešto od toga!

TOP 10 – Romani tiskani u Hrvatskoj 2006. godine

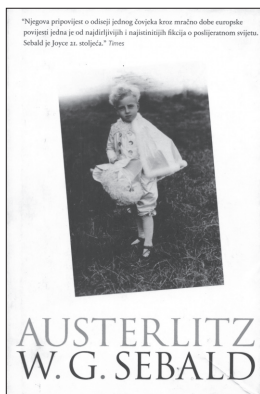
W. G. Sebald:
AUSTERLITZ

s njemačkoga preveo Andy Jelčić
(Austerlitz, 2001.)
Vuković & Runjić

Posljednji roman W. G. Sebaldova veliko je djelo jednoga od najsamosvojnijih pripovjedača našega vremena: priča čovjeka kojemu su kao djetetu oteli domovinu, jezik i ime. To je roman o Jacquesu Austerlitzu koji je, kao dijete iz židovske praške obitelji, transportiran u Englesku, da bi mu bio spašen život. Odrastao je u kući propovjednika i njegove žene, gdje je sasvim zaboravio na svoje podrijetlo. No, nakon nekoliko desetljeća i smrti staratelja, on započinje traganje za vlastitim korijenima, odnosno vlastitim identitetom...

Sva Sebaldova prozna djela hibridne su, trans-žanrovske knjige; stapaju se putopis, memoaristika i esejistika premrežena crno-bijelim fotografijama, crtežima, tlocrtima, isječcima iz novina. Njegovi su pripovjedači i likovi gotovo u pravilu melankolični eruditi kompleksnih životnih povijesti, duboko traumatizirani, uvijek u stanju konstantne nepripadnosti. „U njegovim je knjigama razasuto enciklopedijsko znanje umjetnosti, književnosti, znanosti i kulture isprepletano s fragmentima pojedinih sudbina i sjećanja koje na pozornici povijesti nepouzdana i krhko pletu svoj narativ. Sebald je svoju književnu poetiku – kao i akademsku karijeru – gradio promišljeno i strpljivo, sa zasluženom skepsom prema suvremenom životu“ (Vatroslav Miloš, portal Kulturpunkt.hr).

W. G. Sebald rođen je 1944. u Njemačkoj. Studirao je njemački jezik i književnost u Freiburgu i Manchesteru. Od 1970. predavao je na University of East Anglia u Norwichu u Engleskoj. Od 1989. do 1994. bio je prvi ravnatelj Britanskog centra za književno prevođenje. Prozu je počeo objavljivati relativno kasno, u četrdeset i šestoj godini života. Unatoč činjenici da je većinu svog života proživio u Velikoj Britaniji, radeći kao profesor europske književnosti u samonametnutom egzilu na Sveučilištu East Anglia u Norwichu, pisao je na njemačkom, ali je zapaženiju recepciju imao upravo u prijevodu na engleskom jeziku. U prosincu 2001. godine poginuo je u automobilskoj nesreći. Njegova najvažnija djela prevedena su i na hrvatski jezik.

Vlado Bulić:

PUTOVANJE U SRCE HRVATSKOG SNA

AGM

Putovanje u srce hrvatskoga sna svojevrsan je bildungs roman Vlade Bulića. Kroz osam priča-poglavlja pratimo put njegovog junaka Lalića „od motike do interneta“, put koji se, ugrubo, kako piše urednik knjige Kruno Lokotar, proteže od feudalnog terora osiljenih lokalaca, nasilnih ostataka militaraca i mafije do suptilnog i kapilarnog terora medija i konzumerizma. Koroman pak naglašava da se ovaj Lalićev put završava junakovim generacijskim „pristajanjem“ na „primamljivu ponudu tranzicije, uspjeh u društvenom uspinjanju, koji međutim sa sobom nosi usamljenost i otuđenost i doživljaj gubljenja osjećaja stvarnosti, odnosno polagano odustajanje od nje“.

Vlado Bulić je godine 2006. okrenuo novu stranicu hrvatske književnosti: njegov roman *Putovanje u srce hrvatskog sna* (AGM, Zagreb, 2006) dobio je Nagradu *Jutarnjeg lista* za knjigu godine, te je tako Bulić postao njezin najmlađi dobitnik. Bulić je iste godine objavio i izbor svojih on-line kolumni *Pušiona*, koje je pod imenom Denis Lalić objavljivao na portalu Index.hr. Novina koju Bulić unosi u hrvatsku književnost sastoji se prije svega u tome da se njegov Denis Lalić kao autor formira u prostoru bitno drukčijem od već uhodana umnažanja autorskih identiteta/poetika putem pseudonima, on je junak novih medija, lik drukčijih komunikacijskih uvjeta. Lalićeve kolumne nastaju u mnogo intenzivnijoj i frekventnijoj izmjeni recepcijskih poticaja (zahvaljujući komentarima koje na njegove tekstove šalju čitatelji), tipičnoj za fenomen bloga.

Ova knjiga uzdrmala je odnose moći unutar hrvatskog književnog polja, kako na portalu *Stilistika* piše Nikola Koščak: „Dean Duda hvali ‘književnu energiju’ Bulićeva romana u kojemu potonje, prema njemu, ima više ‘nego što ju je uspjela proizvesti bolja polovica aktera iz prve literarne postindustrijske petoljetke’. U tekstu u kojemu razmatra neke neobične fenomene „hrvatske logike književnosti u tranziciji“, Duda ističe Bulićevo *Putovanje* kao svijetli primjer „tranzicije u književnosti“, odnosno „literarnoga reagiranja literature“, te se kritički osvrće na uvodnik tadašnjeg urednika *Vijenca* Ivice Matičevića kojega „dotični [Bulić] iritira niskom razinom elokvencije u televizijskom nastupu“. U Matičevićevu uvodniku blogersko je pisanje prikazano kao ono koje svojom „demokratičnošću“ i „neformalnošću“ prijeti elitnoj instituciji književnosti...“ Koščak smatra da „slučaj Bulić“ pokazuje kako liberalna književna infrastruktura preferira ideološku kritičnost nauštrb njegove literarnosti, te da je narušavanje elitističke konvencije „lijepe književnosti“ možda ponajvažniji aspekt literarne subverzivnosti Bulićeva teksta.

Vlado Bulić (Split, 1979.) čovjek je novog vremena i po svojoj biografiji; njegov interes za književnost bio je kratak: danas je Bulić proslavljeni scenarist televizijskih serija, od dramske „Loze“ do sapunica poput „Tajni“ ili „Na granici“.

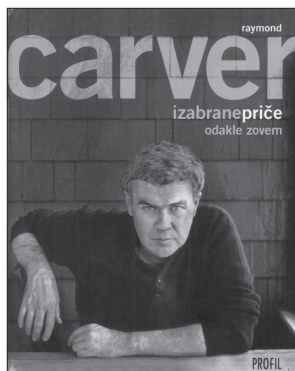
Raymond Carver: **ODAKLE ZOVEM**

s engleskog preveo Damir Šodan (Where I'm Calling From, 1988.)
 Profil International

Knjiga priča velikog američkog književnika koje je sam odabrao prije smrti, a obuhvaća sabrane priče iz knjiga *Hoćeš li molim te ušutjeti, molim te, Burna doba, O čemu govorimo kad govorimo o ljubavi, Katedrala i Slon*. U svom prepoznatljivom stilu, rečenici i motivima, autor se predstavlja ponajboljim pričama koje su ga kao žanr privlačile cijelog života. Knjiga sadrži autorov predgovor.

Jedan od najvažnijih hrvatskih kratkopiša Zoran Ferić piše o Carveru: „... hrvatski prozni boom krajem devedesetih itekako je povezan s Carverom. Mnogi su ga ovdje voljeli i još uvijek ga vole. Prvenstveno zbog odlične minimalističke priče koja nije lagala ni afektirala i koja je drastično prekinula s manirističkim intelektualizmom i kao model pokazala se izvanredno moćnom za obradu građe koju su ratne i tranzicijske devedesete unijele u našu svijest. Pisac koji jednostavnim i ubitačnim rečenicama bez ukrasa secira naličje Amerike, itekako je utjecao na uobličavanje jedne drugačije sekcije: zahvaćanje spisateljskim skalpelom u naličje rata i 'nove' Hrvatske. Svi ti utjerivači dugova, narkomani, sitni kriminalci, svi ti prolupani tipovi, dileri, dužnici ili bivši vojnici rođeni su ne samo zahvaljujući oporog stvarnosti hrvatskih devedesetih, nego puno duguju i Carverovim neosjetljivim pijancima, očevima koji ne vole svoje sinove i sinovima koji ne mogu podnijeti očeve.“ Inače, Carverova je poezija također imala veliki utjecaj na hrvatske pjesnike, na tzv. „stvarnosno pjesništvo“ (Miljenko Jergović, Tatjana Gromača, Drago Glamuzina).

Raymond Cleve Carver (1938. – 1988.) odrastao je kao dijete siromašnog radnika pilane. Ozbiljno se prihvatio pisanja nakon što je 1958. pohađao tečaj kreativnog pisanja. Počeo je pisati kratke priče jer je to bila forma koja mu je omogućavala da odmah nešto i zaradi. Književnu publiku pridobiva krajem šezdesetih, a potpuno se afirmira zbirkama priča *Hoćeš li molim te ušutjeti, molim te?* (Will You Please Be Quiet, Please?, 1976.) i O

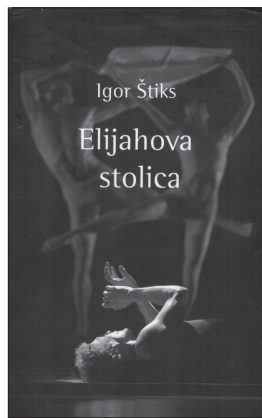

čemu govorimo kad govorimo o ljubavi (What We Talk About When We Talk About Love, 1982.). Napisao je šest zbirki poezije i pet zbirki kratkih priča.

Igor Štiks:
ELIJAHOVA STOLICA

Fraktura

U svom drugom romanu *Elijahova stolica* Igor Štiks opisuje nesvakidašnju sudbinu austrijskog pisca na pragu pedesetih Richarda Richtera. Nakon emocionalne krize i bračnog brodoloma glavni se junak, u proljeće 1992., iz Pariza vraća u rodni Beč gdje pronalazi sakrivenu bilježnicu svoje majke. Šokantni sadržaj, napisan u dramatičnim okolnostima 1941. godine, stubokom mijenja Richterov život. Pisac odlučuje otkriti svoje korijene, a njegova ga potraga usmjerava u ratno Sarajevo kamo dolazi na samom početku opsade. U svom kratkom boravku u Sarajevu proživljava najljepše trenutke u životu – strastvenu ljubav i iskreno prijateljstvo. Međutim, njegov je život, kao i životi svih likova romana, određen sudbinom koju on, poput junaka grčke tragedije, ne može izbjeći i na koju ne može utjecati.

Za časopis *Sarajevske sveske* ugledni beogradski povjesničar književnosti Tihomir Brajović o *Elijahovoj stolici* piše: „Iz sumarne i naknadne recepcijske perspektive reklo bi se da je izbor naročite, ambivalentne perspektive prikazivanja i doživljavanja bio verovatno odlučujući momenat na putu do takvog učinka. *Elijahova stolica*, naime, bosansku tragediju slika iz 'spoljne' perspektive 'stranca' i 'tuđinca', koja neočekivano prelazi u 'unutrašnju' perspektivu bar delimičnog, sudbinski zainteresovanog 'našijenca', sticajem okolnosti nateranog da (sa)učestvuje u strašnim događajima i trpi njihove posledice. Sve vreme kružeći oko odnosa slučajnosti i predodređenosti kao odlučujućeg pitanja postojanja pojedinaca i kolektiva, ovaj precizno sklopljeni roman – možda i zbog zlokobne blizine i ozbiljnosti neposrednog povoda – ipak ne iskoračuje, drugim rečima, u već apsolvirano polje postmodernističkog/postistorijskog razotkrivanja slike aktuelno-istorijske stvarnosti kao ideološke ili saznanje konstrukcije koja ima izglednu alternativu u pripovedanju i/ili življenju. Onako kao što njegov glavni junak uspeva da s 'naknadnom pameću' stigne tek do uviđanja sopstvene zatočenosti u shvatanjima umornog i blaziranog velikog sveta, kojem je koliko do juče mislio da u potpunosti pripada, ne mogavši dalje od katarzičnog saznanja o podjednako zatvorenosti svih u okviru iste civilizacijske 'velike priče' koja

neumitno 'proždire' svoje likove, bez obzira na to s koje strane zamišljene kulturološke barijere ko dolazi, tako i Štiksov roman u celini ipak ostaje u modernistički zadatim granicama 'esencijalističkog' verovanja da umetnost može da sumnja i propituje, ali ne i da radikalno osporava i dekonstruiše naše temeljne predstave o svetu stvarnosti, makar on – odavno već – i ne bio najbolji od svih mogućih i zamislivih svetova."

Knjiga je osvojila nagradu „Kiklop“, i nagradu „Ksaver Šandor Gjalski“ kao najbolje prozno ostvarenje u Hrvatskoj 2006. godine. Prevedena je na 15-ak jezika. Proslavljeni roman je u hrvatskom izdanju doživio tri naklade, a kupilo ga je više od 5000 čitatelja. U Srbiji je knjigu izdao beogradski „Arhipelag“. Roman je na scenu JDP-a u koprodukciji sa sarajevskim MESS-om postavio Boris Liješević; predstava je osvojila Grand Prix „Mira Trailović“ na BITEF-u.

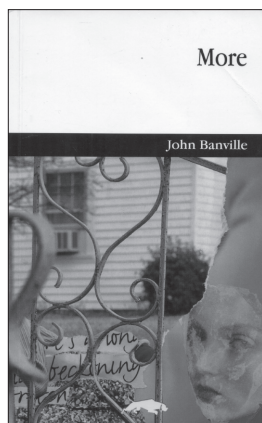
Igor Štikš (Sarajevo, 1977.), diplomirao je filozofiju i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, doktorirao na Institutu za političke studije u Parizu. Bio je znanstveni suradnik na Sveučilištu u Edinburghu, a trenutno predaje na Fakultetu za medije i komunikaciju u Beogradu. Piše književnu, publicističku i akademsku prozu (politička filozofija), dramske tekstove i poeziju. Za svoj književni i javni rad dobio je francusko odlikovanje Vitez umjetnosti i književnosti.

John Banville: **MORE**

s engleskoga prevela Mia Pervan (The Sea, 2005.)
Disput

Banvilleovo *More* vrhunac je njegova književnog opusa, roman koji se odlikuje filozofičnošću, realističnošću, crnim humorom te propitivanjem krajnjih ljudskih stanja, emocija i misli. Glavni junak romana je Max Morden, povjesničar umjetnosti, porijeklom iz siromašne irske radničke obitelji, koji je davno, iz želje za uspjehom, otišao izvan vlastite društvene stepenice – u Englesku. U svojim odraslim godinama, nakon smrti supruge, vraća se u Irsku i grad svog djetinjstva.

John Banville (1945.), irski pripovjedač i novinar. U svojim je pripovjednim djelima, većinom romanima pisanim pod utjecajima Henryja Jamesa, Vladimira Vladimiroviča Nabokova i Samuela Becketta, razvija teme gubitka, opsesije i rušilačke ljubavi, dok se preciznim, katkada liričnim proznim izričajem svrstava u ponajveće suvremene stiliste engleskoga

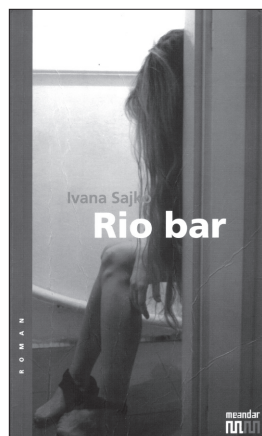
jezika. Za roman *More* nagrađen je Bookerovom nagradom. Banville inače pod pseudonimom Benjamin Black objavljuje vrlo čitane trilere.

Ivana Sajko:
RIO BAR

Meandar

Rio bar je polifonijski tekst s tri noseća pripovjedna glasa koji iz različitih vremenskih perspektiva progovaraju o deformacijama i anomalijama hrvatskog rata i poraća. Sva su tri pripovjedna glasa ženska, s time da dvije progovaraju iz pozicije otprilike deset godina nakon Oluje, a treća je situirana u vrijeme te vojne akcije, što autorici omogućava da podjednak prostor i pažnju prida današnjici i njezinim problemima, kao i stanju i realnosti od prije deset godina. *Rio bar* funkcionira i kao mali repetitorij raznovrsnih umjetničkih praksi, spoj naizgled nespojivih žanrova, začinjjen britkim i ostrim stilom.

Ivana Sajko (1975.) najuspješnija je hrvatska dramska spisateljica mlađe generacije, velikog međunarodnog ugleda. *Rio bar* njezin je prvi romaneskni pokušaj za koji je dobila Vjesnikovu nagradu „Ivan Goran Kovačić“ za najbolji roman. U Srbiji roman izlazi u nakladi „Stubova kulture“ 2011. godine. Sajko se prije svega afirmirala na njemačkom govornom području: piše kolumne za dnevne novine *Die Zeit*, te kao dramatičarka i redateljica radi u brojnim njemačkim kazališnim kućama. Živi u Berlinu.

Henry David Thoreau:
WALDEN

(Walden, 1854.)

za MF nakladu (Labin) s engleskoga preveo,
bilješkama popratio i predgovor napisao Igor Grbić
za DAF (Zagreb) preveo s engleskog Dinko Telečan

Walden transcendentalista Henryja Davida Thoreaua jednim je dijelom osobna deklaracija o neovisnosti, društveni eksperiment, putovanje u duhovno otkriće, satira, te priručnik za samopouzdanje. Objavljeno 1854. godine, to djelo detaljno opisuje Thoreauova iskustva tijekom dvije godine

u kolibi koju je izgradio u blizini jezera Walden Pond, usred šume u vlasništvu njegovog prijatelja i mentora Ralpa Walda Emersona, u blizini Concorda, Massachusetts. Thoreau nije namjeravao živjeti kao pustinjač, jer redovito je primao posjetitelje i uzvraćao njihove posjete. Prije se želio izolirati od društva kako bi ga mogao objektivnije shvatiti. Jednostavan život i samodostatnost bili su drugi Thoreauovi ciljevi, a cijeli je projekt bio nadahnut transcendentalnom filozofijom, središnjom temom razdoblja američkog romantizma.

„Iako je u vrijeme objavljivanja, godine 1854.“, piše Siniša Nikolić za *Zarez*, „Walden prošao nezapažen od šireg kruga čitatelja, s vremenom je njegov utjecaj rastao i stjecao sve veći krug probranih štovatelja, od Williama Butlera Yeatsa do Marcela Prousta u književnosti, ili Williama Jamesa i Johna Deweyja u filozofiji, od Tolstoja do Gandhija i Martina Luthera Kinga u politici. To je djelo, napisano u 19. stoljeću, postalo naročito utjecajno 60-ih godina 20. stoljeća, u vrijeme hipijevskog pokreta i borbe za građanska prava, a Thoreauov odnos prema prirodi inspiracija je svim ekološkim pokretima i danas. Gotovo 150 godina nakon izlaska izvornika, samo nama nepoznatim čudnim silama i izdavačko-uredničkim nesporazumima, gotovo su istovremeno izašla dva prijevoda istog djela: prvi Igora Grbića u izdanju naklade MF iz Labina, a drugi u prijevodu Dinka Telečana u nakladi DAF-a [prijevod Dinka Telečana može se kao e-knjiga preuzeti na portalu BEK – Besplatne elektroničke knjige]. Kako se radi o dvojici ponajboljih prevoditelja svoje generacije s engleskog, nakon usporedbe, usuđujemo se reći da su, iako stilski ponešto različiti, u biti jednako vrijedni, pa se tako našem čitateljstvu pruža rijetka mogućnost izbora. Koji god da odaberete, nećete pogriješiti i moći ćete se prepustiti rijetkom užitku stilski neponovljive aforistične introspekcije jednog od najboljih stilista na engleskom jeziku, Henryja Davida Thoreaua...“

Henry David Thoreau (1817. – 1862.), američki je filozof i književnik. Na Harvardu je studirao retoriku, klasičnu filozofiju i matematiku, a nakon studija kratko je radio kao profesor. Godine 1841. upoznaje Ralpa Walda Emersona koji je osnovao „Američki transcendentalistički unitaristički pokret“ i pod tim utjecajem Thoreau razvija svoje reformističke ideje. Dana 4. srpnja 1845. nastanjuje se u samosagrađenoj drvenoj kućici pokraj jezera Walden Pond, gdje samostalno živi iduće dvije godine i piše svoja djela o životu u prirodi te o modernom društvu i privredi. 24. srpnja 1846. provodi jedan dan u zatvoru jer odbija platiti porez s kojim bi, kako tvrdi, podupirao rat Sjedinjenih Američkih Država protiv Meksika. Ljutit odlazi natrag u svoju kolibu i piše svoje najvažnije djelo *Otpor prema civilnoj vladi* (Resistance to Civil Government), kasnije poznato pod imenom *Građanski neposluh* (Civil Disobedience), u kojem govori da građani imaju moralnu obvezu na neposlušnost prema svojoj vladi onog trenutka kada vlada čini nepravde. To

djelo utjecalo je na Mahatmu Gandhija, kao i na Martina Luthera Kinga pri stvaranju njihovih pokreta otpora. *Građanski neposluh* objavljen je uz *Walden*, u istoj knjizi, u Telećanovom prijevodu.

Alen Bović (Ivo Balenović):

METASTAZE

Konzor

Roman započinje povratkom jednog od pripadnika kvartovske džanki ekipe s liječenja u jednoj od ovisničkih komuna u Španjolskoj. On se zove Filip, kao Krležin Filip Latinovicz, kojeg se i prisjetio stigavši na zagrebački kolodvor, kako je i red s nekime tko se upisao na studij književnosti i nije odmakao dalje od toga – i vraća se doma, u jedno od rubnih zagrebačkih naselja. Pripadnik je ekipe koja se sastajala u podrumu, od kojih su mnogi već mrtvi, a oni koji su preostali i dalje se kreću u trokutu između alkohola, droge i kriminala... Naturalističkim prizorima i crnim humorom autor uvjerljivo ocrtava hrvatsko beznađe krajem devedesetih.

Metastaze su odmah po objavljivanju bile medijska senzacija, čemu je osobito doprinijela neuobičajena tajnovitost oko njegova autorstva. Kako piše Boris Koroman u svojoj knjizi *Suvremena hrvatska proza i tranzicija*: „Eksplicitno i gotovo dokumentarističko prikazivanje društvenog ruba hrvatske tranzicije (...) uz unutarnje monologe u zagrebačkom urbanom slengu (...) otvorilo je fantazijske projekcije čitatelja u potrazi za identitetom autora; izgledalo je gotovo nemoguće da je roman napisao ‘netko izvana’ [izvan književnih krugova!]. Slučaj romana *Metastaze* otkrio je tako i utjecaj i rubove artikulacija stvarnosne proze, a svojom popularnošću on bi mogao predstavljati svojevrsni vrhunac tog koncepta.“

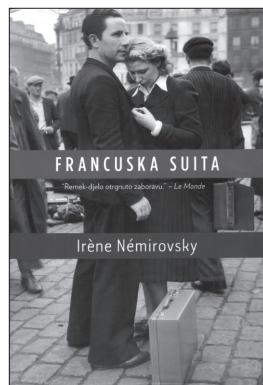
Alen Bović, pravim imenom **Ivo Balenović**, rođen je u Zagrebu 1969. godine. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, potom radio kao specijalist ginekologije i porodništva. Osim *Metastaza* Balenović pod pseudonimom Alen Bović objavljuje još jedan hit roman, medicinski triler *Ljudožder vegetarijanac* (2010.). Po oboma je Branko Schmidt snimio vrlo uspješne filmove, a *Metastaze* pamte i uspješnu kazališnu predstavu te više izdanja. Posljednjih godina Balenović je sve aktivniji kao scenarist (filmovi, TV), a medijski je vidljiv prije svega zbog svog otvorenog sukoba s korumpiranim strukturama u hrvatskom zdravstvu.

Irène Némirovsky:
FRANCUSKA SUITA

prevela Marija Paprašarovski (Suite française, 1942., 2004.)
Vuković&Runjić

Jedna od najuglednijih francuskih književnih nagrada, „Renaudot“, dodijeljena je 2004. posthumno romanu *Francuska suita* spisateljice Irène Némirovsky (1903. – 1942.), rukopis je poslije 62 godine objavio francuski nakladnik Denoel. Premda je okupaciju dočekala kao slavna književnica, Némirovsky je duboko svjesna što ju čeka pa od 1940. smireno priprema roman o ratu i porazu Francuske, bilježeći događaje koji su se upravo odvijali oko nje. Riječ je o ambicioznu djelu, freski francuskog društva na početku i tijekom Drugog svjetskog rata koje, pomnim okom osjetljivim za detalj, gotovo poput filmske kamere, prikazuje u kratkim epizodama punim upečatljivih likova i situacija.

Irène Némirovsky (Kijev, 1903. – Auschwitz-Birkenau, 1942.), bila je francuska književnica židovsko-ruskog porijekla. Odrasla je u obitelji bogatog židovskog bankara u Sankt Peterburgu. Studira na Sorboni u Parizu i počinje pisati književne tekstove. Slavu joj je donio roman *David Golder* (1929.) koji je već 1931. godine ekraniziran. Godine 1938. su njoj i mužu (također židovskom bankaru) francuske vlasti odbile dati državljanstvo; zbog toga su se 1939. oboje formalno preobratili na rimokatoličanstvo. Tome usprkos, zbog židovskog porijekla, njemačke okupatorske vlasti priječe objavljivanje njenih tekstova; na pariškim ulicama prisiljena je nositi žutu zvijezdu. Godine 1942. deportirana je u koncentracijski logor Auschwitz, gdje je nedugo potom umrla od tifusa; njen muž je nešto kasnije pogubljen u istom logoru. Njena kći Denise je nakon gotovo pedeset godina slučajno pronašla bilježnice s tekstovima dviju pripovjedaka (i nacrtom treće) koje su trebale biti dio petodijelnog romana *Francuska suita*. Godine 2004. su one objavljene i izazvale međunarodnu književnu pozornost.

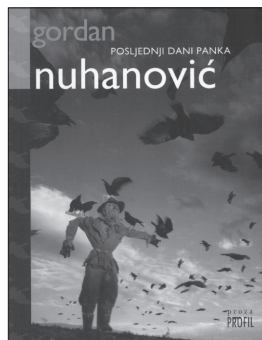
Gordan Nuhanović:
POSljedNI DANI PANKA

Profil International

Nuhanovićev glavni junak vinkovački je novinar i pisac na pragu tridesete, koji, usprkos naizgled uspješnoj ljubavnoj vezi te karijeri u za-grebačkom tabloidu, proživljava privatnu i profesionalnu krizu. Kako bi se konačno malo sabrao, odlazi u rodne Vinkovce, no tamošnji događaji samo ga još više učvršćuju u njegovim sumnjama u smisao novinarskoga posla.

„Putem sudjelovanja svog neimenovanog junaka u očajničkoj borbi za opstanak posljed-njeg vinkovačkog pankerskog okupljališta, kafića ‘Mokra kifla’, Nuhanović je ovdje iznio znatno širu i složeniju sliku hrvatskoga društva potkraj deve-desetih. No, više od toga, opisao je dvojbe i pomalo preuranjenu krizu sred-njih godina cijeloga naraštaja određena teretom geografskog, povijesnog i političkog nasljeđa. Unatoč gornjim teškim riječima, Nuhanovićev roman nosi sve lakostilske crte svojstvene njegovim dosadašnjim pričama – humor, ironiju i nepretencioznost“, piše Jelena Gluhak u *Vijencu*.

Gordan Nuhanović rođen je 1968. godine u Vinkovcima. Devedesetih je radio kao novinar u *Globusu*, *Slobodnoj Dalmaciji*, *Danasu* i *Jutarnjem listu*. Afirmira se kao kratkopričaš početkom 2000-tih; *Posljednji dani pankera* prvi je njegov roman (knjiga je dostupna na portalu BEK – Besplatne elektroničke knjige). Danas je široj književnoj publici poznat zahvaljujući HRT-ovoj TV emisiji „Knjiga ili život?“ koju s Koraljkom Kirinčić uređuje i vodi od 2012. godine.

veceras
tata ima
imendan

**SUVREMENE NASTAVNE
PRAKSE I NOVI AUTORSKI
UDŽBENICI NA HRVATSKOM**

Lidija Milanković

SURADNIČKO UČENJE – MOGUĆNOST PRIMJENE U NASTAVI HRVATSKOG JEZIKA

*Najbolji učitelji ujedno su i najzahtjevniji učitelji:
oni od učenika zahtijevaju razmišljanje.*
W. Glasser

Početak prošloga stoljeća bitno se izmijenilo shvaćanje o značaju obrazovanja, nastave i učenja. Nakon razdoblja tradicionalne nastave, u kojoj je učenik bio „zatočenik didaktičkog trokuta“, tijekom prve polovine 20. stoljeća nastaje niz pedagoških teorija u kojima se naglasak stavlja na suradnju u učenju, tj. suradničko učenje.

Izvoditi i realizirati suvremenu nastavu u nižim razredima osnovne škole u kojoj će se razvijati ponajprije funkcionalna znanja veoma je odgovoran i zahtjevan zadatak. Izazov je postaviti učenike u situacije u kojima će otkriti svoje stvaralačke sposobnosti. Učitelj uz pomoć suradničkog učenja može učiniti nastavu lakšom i interesantnijom za učenike, a od njega se očekuje da bude koordinator cjelokupnog nastavnog procesa.

Suradnički model učenja u nastavi hrvatskog jezika omogućava lakše učenje i shvaćanje složenog, a ponekada djeci i nezanimljivog gradiva. Ovakvim vidom nastave može se probuditi učenikova unutarnja motivacija, pospješiti njegova misaona aktivnost i podići na višu razinu, što je iznimno važno za razvoj funkcionalnih znanja.

Kako bi nastava bila takva neophodno je da učitelj primjenjuje inovativna i efikasna rješenja s ciljem jačanja kritičkog mišljenja, razvoja funkcionalnih znanja i poticanja učenika na suradnju, poštovanje i prihvaćanje drugih.

Suradničko učenje podrazumijeva zajednički rad učenika u malim skupinama ili parovima na specifičnim zadacima, s ciljem razvijanja novih ideja, unaprjeđivanja znanja i rješavanja problemskih zadataka. Tijekom toga procesa učenici nisu odgovorni samo za svoje učenje, svoj rad i svoj uspjeh, nego i za učenje i uspjeh ostalih članova skupine čiji su dio. Trud svakog pojedinca pridonosi uspjehu drugog pojedinca kao i uspjehu cijele skupine. Suradničko učenje je lančana misaona reakcija.

Suradničko učenje je rad u skupini, ali rad u skupini nije uvijek i suradničko učenje.

Za razliku od tradicionalnog načina učenja, u ovom modelu učenja učenici komuniciraju jedni s drugima, surađuju i izgrađuju međusobni odnos. Jedan od ciljeva suradničkog učenja je naučiti učenike da budu funkcionalni dio skupine te razviju osim individualne i kolektivnu odgovornost.

Ovaj tip učenja prvenstveno razvija komunikacijske vještine kod učenika, koje predstavljaju bitne kompetencije za život u demokratskom društvu, ne ugrožava interakciju između učenika, niti njihovu individualnost. Tijekom suradničkog učenja učenici dijele i razmjenjuju ideje, kritiziraju i daju povratne informacije. Obvezni su surađivati jedni s drugima, kao individue koje imaju zajednički cilj. Tako uče mnogo više jedni o drugima.

Postoji više modela i strategija suradničkog učenja, koje se mogu provesti sa svim učenicima, u svim situacijama i na različitim tipovima školskih sati.

Suradnička nastava zahtijeva aktivnost i suradnju oba čimbenika nastave – i učitelja i učenika. Za razliku od tradicionalne nastave, suradničku nastavu karakterizira veća aktivnost sudionika, što podrazumijeva da učitelj omogućiti učenicima sudjelovanje u svim segmentima pripreme i realizacije nastave, što dovodi do toga da su učenici motiviraniji za nastavu i učenje. Tako se razvija partnerski odnos između učenika i učitelja.

Primjena modela suradničkog učenje u nastavi je efikasnija od tradicionalnog vida učenja, jer učenici zajedničkim idejama dolaze do rješenja, čime svoju kreativnost stavljaju u prvi plan.

Veliki broj radova u stručnoj literaturi posvećen ovoj temi daje jasnu sliku o tome kako primjena suradničkog učenja u školskom kontekstu osigurava veoma značajne efekte kada je u pitanju postignuće učenika i njihov socijalno-emocionalni razvoj. Školska praksa je pokazala kako je primjena individualnog rada učenika još uvijek dominantna u nastavi osnovnih škola.

Suradnička nastava je nedovoljno zastupljena u nastavnoj praksi, a jedan od razloga je i činjenica da su pokušaji učitelja u kreiranju situacije za suradnju među učenicima često osuđeni na neuspjeh. Učitelji koji nemaju više „oruđa“ za implementaciju inovacija u svom radu, osim svog entuzijazma, probaju nešto novo u radu s učenicima i brzo se razočaraju jer se suoče s ozbiljnim problemima u disciplini i motiviranosti učenika.

Hoće li suradničko učenje biti uspješno ovisi, prije svega, od toga kako se pripreme i strukturiraju uvjeti u kojima će učenici raditi. Zato važan korak u primjeni ovog oblika učenja predstavlja adekvatna priprema učitelja, od koje u najvećoj mjeri ovisi efikasnost primijenjenih metoda.

Primjena ove metode učenja treba zauzeti važno mjesto u školskom učenju, pošto svaki oblik ove aktivnosti pruža djeci važne lekcije za život.

U nastavku je primjer pisane pripreme za sat hrvatskog jezika, koji je u funkciji razvoja suradničkog učenja u trećem razredu osnovne škole.

Tema je zavičajna književnost, a nastavna jedinica je odabrana iz knjige *Zapisane avanture za male i velike* koju je priredila Katarina Čeliković (NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, 2017.). Autorica bajke *Dnevnik sivog mačka* je Julijana Adamović. Isprobajte ovaj koncept u svojoj učionici, uspjeh je zajamčen.

Opći ciljevi sata: uvođenje učenika u neobičan svijet slika stvorenih maštom pisca, shvaćanje uloge mašte u svakodnevnom životu, razvijanje i njegovanje stvaralačke mašte učenika, poticanje učenika na čitanje.

Specifični ciljevi: upoznavanje, tumačenje i razumijevanje svijeta književnog djela, uočavanje događaja i likova u priči, poticanje grupnog rada, međusobnog dogovaranja i suradnje.

Oblici rada: frontalni, individualni i grupni.

Nastavna sredstva i pomagala: nastavni listići, tekst priče, kartice za podjelu učenika u skupine, kartice za podjelu zaduženja unutar skupine.

Međupredmetna korelacija: matematika, likovna kultura, priroda i društvo.

Glavni koraci tijekom sata: rješavanje zadatka otključaj zaključanu rečenicu, isticanje cilja sata, formiranje skupina, podjela zadataka, rad u skupinama, izvještavanje skupina, izrada panoa „Dnevnik sivog mačka“, turnir.

Metode rada: metoda suradničkog učenja, interaktivna metoda, rad na tekstu, metoda demonstracije i metoda pisanih radova.

Prethodna priprema učenika: Za ovaj sat učenici su kod kuće trebali pročitati priču „Dnevnik sivog mačka“ Julijane Adamović.

Uvodni dio sata (5 – 10 minuta)

Kolo – naokolo: Sat započnite matematičkim zadatkom koji učenici rješavaju u manjim skupinama, onako kako sjede. Listić sa zadatkom kruži unutar skupine. Svaki član skupine treba riješiti jedan zadatak, pa dodati papir učeniku do sebe i tako dok ne riješe sve zadatke. Ako skupina pravilno riješi zadatke, u istaknutom redu naći će se slova koja čine rečenicu DNEVNIK SIVOG MAČKA.

Zadatak: Otključaj zaključanu rečenicu.

Točno izračunajte dane zadatke i rješenja upišite u danu tablicu. Tako dobijete zaključanu rečenicu.

$200 + 100 = \underline{\quad} D$	$895 - 741 = \underline{\quad} M$	$345 + 142 = \underline{\quad} N$	$400 - 300 = \underline{\quad} I$
$238 + 238 = \underline{\quad} A$	$754 - 157 = \underline{\quad} Č$	$521 + 139 = \underline{\quad} E$	$886 - 351 = \underline{\quad} K$

$100 + 100 = \underline{\quad} G$	$539 - 129 = \underline{\quad} O$	$702 + 195 = \underline{\quad} V$	$986 - 581 = \underline{\quad} S$
-----------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------------

300	487	660	897	487	100	535		405	100	897	410	200

154	476	597	535	476

Skupina koja prva riješi križaljku dolazi pred ploču i zapisuje svoje rješenje. Tako ste započeli „grozd“ na rečenicu „Dnevnik sivog mačka“. Učenici individualno iznalaze i pišu riječi dalje praveći „grozd“.

Obnavljanje gradiva o domaćim životinjama

Pokrenite razgovor o domaćim životinjama, mačkama. Pustite učenike da sami vode ovaj dio nastavnog sata, ali pazite na vrijeme. Budite koordinator vremena.

Isticanje cilja sata

Jasno istaknite cilj nastavnog sata. Zapišite ključne riječi na ploču i upoznajte ukratko učenike s likom i djelom Julijane Adamović (kratak životopis autorice zapsan je na kraju knjige i prilagođen je uzrastu učenika 3. razreda tako da ga možete iskoristiti).

Glavni dio sata (oko 25 minuta)

1. korak

Formirajte heterogene skupine pomoću kartončića različitih boja na kojima su napisana imena likova priče.

I. skupina – Sergej, II. skupina – Sivka, III. skupina – Lala, IV. skupina – Cicko

2. korak

Nakon što ste formirali skupine, djeci podijelite kartice zaduženja unutar skupine. Vodite računa da učeniku dodijelite onu ulogu koja odgovara njegovom karakteru i mogućnostima.

Podjela uloga:

VOĐA TIMA: Stara se da svi vrijedno rade, da se slažu u skupini i da poštuju pravila učionice i zadataka.

ČUVAR VREMENA: Podsjeća skupinu koliko je vremena preostalo za zadatke i kako nema vremena za igru.

ZADUŽEN ZA MATERIJAL: Pribavlja materijal. Jedina je osoba koja može napustiti skupinu kako bi donio ili vratio materijal.

ZAPISNIČAR: Zapisuje sve što je skupini potrebno.

NAVIJAČ: Navijač skupine, bodri skupinu. Govori im da mogu riješiti sve zadatke čak i kad misle da su preteški.

Nakon što su učenici dobili zaduženja unutar skupine, podijelite im zadatke. Objasnite im pravila rada. Važno je da svi učenici rade na svim zadacima, da se dogovaraju oko odgovora. Dozvolite skupinama da ako ne znaju kako riješiti zadatak, odu do druge skupine i zatraže pomoć.

Dnevnik sivog mačka – zadaci za skupine (za svako pitanje pripremite poseban listić za odgovor, kako bi djeca lakše mogla zaljepiti svoje odgovore na pano)

I. skupina – Sergej

1. Kako se zovu brat, otac i majka mačka Sergeja?
– Kojoj vrsti mačaka oni pripadaju?
2. Zašto Sergejev tata nije volio svoje ime i kako se on predstavlja?
3. Kako izgleda Sivka, opišite je?
4. Što se dogodilo s Lalom?
– Što mislite gdje je on sada?
5. Nacrtajte Sergeja.

II. skupina – Sivka

1. Kako se Sergej zatekao u kući Petra i Mare?
2. Zašto je Sergej dobio svoju božićnu kuglu?
3. Tko je čuvao Sergeja dok su ljudi bili na zimovanju?
– Kako je Sergej natjerao baku da ga mazi?
4. Zašto Sergej stalno spominje da je teritorijalna životinja?
5. Nacrtajte Sivku.

III. skupina – Lala

1. Kako i zašto mačak Sergej zove baku Olgu?
2. Zašto Sergej kaže da je ogromna životinja s četiri kotrljajuće noge?
– Tko je izašao iz te životinje?
3. Je li Sivka pronašla Lalu? Objasnite što je sve radila kako bi ga pronašla?
4. Kako zamišljate Sergeja? Opišite ga.
5. Nacrtajte Lalu.

IV. skupina – Cicko

1. Zašto Sergej ima neopisivu želju piškiti posvuda?
– Što se dogodilo s maminom torbom?
2. Gdje je Sergej upoznao svoje ljude?
3. Kako se Sergej osjećao prvi dan kada je ušao u kuću ljudi?
4. Što mislite, što sada radi Sergej?
5. Nacrtajte Cicka.

3. korak

Rad u skupinama – dok učenici rade, učitelj ih obilazi, potiče, motivira, daje upute, dodatna objašnjenja, usmjerava...

4. korak

Izvjestavanje i diskusija – po završetku rada, skupine saopćavaju rezultate svog rada, a ostale skupine pažljivo prate i sudjeluju u diskusiji.

Čarobni mikrofon

Svi učenici sjednu u krug, a u sredini je „čarobni mikrofon“. Skupina koja želi saopćiti rezultate svog rada uzima mikrofon i samo ona govori, dok ostali slušaju i gledaju. Kada skupina završi izlaganje, vraća mikrofon u sredinu kruga. Nakon toga slijedi diskusija svih ostalih učenika, na rezultate rada skupine koja je izlagala. Potom se nastavlja izlaganje ostalih skupina.

5. korak

Izrada panoa „Dnevnik sivog mačka“

Svako dijete na pano postavlja po jedan odgovor svoje skupine.

Završni dio sata: (oko 10 minuta)

Turnir – POGODI DATUM

Svaka skupina daje po jednog svog predstavnika koji će ih predstavljati na turniru. Za jednim stolom sjede predstavnici svake skupine. Oni odgovaraju na pitanja obilježena brojevima na karticama. Ako odgovore točno zadržavaju karticu, u suprotnom gube karticu. Bodovi se zbrajaju prema broju kartica koje su ostale kod svakog učenika. Broj bodova se izračunava za svaki tim.

Kao olakšicu datume možete napisati djeci na ploču.

PITANJA:

1. Prije nekoliko dana sam ugledao svjetlo dana. (10. srpnja 2012.)
2. Tata nas je napustio pri rođenju i zbog toga mu zamjeramo. (10. srpnja 2012.)
3. Nadamo se da je kod tate i da ga usput nije šcepao neki pas ili premlatio neki stariji mačor. (14. srpnja 2012.)
4. Sivka se vratila iz potrage, ali nažalost bez Lale. (20. srpnja 2012.)
5. Da ne zaboravim, danas sam na cesti vidio neku čudnu, ogromnu životinju s četiri kotrljajuće noge. (20. srpnja 2012.)
6. Dali su mi hranu i vodu, ali sam se ja povukao ispod neke komode i skroz očajan nastavio pisati. (20. srpnja 2012.)
7. Mama i ja smo se od kiše sakrili ispod stabla i cijeli dan nismo izlazili odatle. (25. srpnja 2012.)
8. Petar tvrdi da imam daljnje rođake purane. (25. prosinca 2012.)
9. Mara i Petar su oputovali s roditeljima na skijanje. (7. siječnja 2013.)
10. Bolestan sam. Jako. Imam visoku temperaturu. (12. veljače 2013.)
11. Holla! Ozdravio sam i sad se osjećam kao zmaj. (20. veljače 2013.)
12. Nakon operacije, cijeli dan sam bio pod djelovanjem narkoze. (3. svibnja 2013.)

Još nekoliko ideja:

– u uvodnom dijelu sata možete napraviti umjesto matematičkog zadatak slagalice s raznim vrstama mačaka koje skupine trebaju sastaviti. Tako ih možete dodatno upoznati s vrstama mačaka i proširiti njihova znanja u tom području.

– u glavnom dijelu sata možete formirati skupinu učenika koja je talentirana za crtanje, pa će njihov zadatak biti crtanje likova iz priče.

– za domaću zadaću djeci možete dati zadatak da napišu pismo spisateljici u kom će joj napisati svoj doživljaj ove priče.

Suradničko učenje ne samo da aktivira učenike, nego ostavlja neizmjeran prostor učitelju za kreativno promišljanje i osmišljavanje nastavnog procesa. Nemojte odustajati od ovog modela učenja. Svaki početak je težak. Djeca se trebaju naviknuti na ovakav rad i naučiti surađivati. Oslušajte svoje učenike, pustite ih da vas ponekada i oni vode, a uspjeh je zagarantiran jer ćete vrlo brzo primijetiti promjene u vašoj učionici koje se očituju u većoj samostalnosti vaših učenika, boljim socijalnim odnosima među njima, primjerenijom komunikacijom i većom odgovornošću koju su spremni preuzeti.

Tamara Štricki Seg i Margareta Uršal

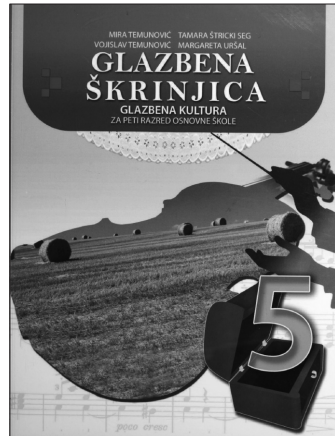
NOVI AUTORSKI UDŽBENICI I NACIONALNI DODATCI NA HRVATSKOM JEZIKU

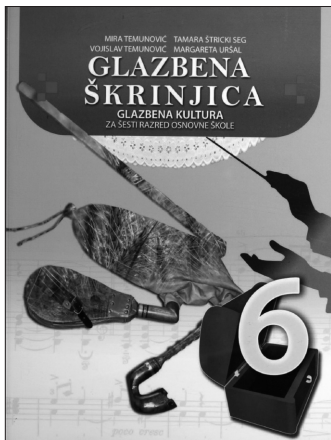
Tijekom 2018. udžbenički fond na hrvatskom jeziku za nastavu u osnovnoj školi bogatiji je za još četiri autorska udžbenika i tri nacionalna dodatka. Ova izdanja su tiskana u nakladi Zavoda za udžbenike, a rezultat su potpisanog trojnog memoranduma između Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, Zavoda za udžbenike i Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Autorski udžbenici glazbene kulture

Kako se sluša glazba? Koji su osnovni termini i znakovi glazbenog jezika? Što je to tradicija i tradicijska glazba? Koji su skladatelji obilježili glazbene epohe u Europi? Kakve su odlike glazbenih instrumenata u komornim sastavima, orkestrima i solističkim izvođenjima? Tko su bili skladatelji od nacionalnog značaja koji su obilježili glazbene epohe u Hrvatskoj, Srbiji i Europi? Samo su neka od pitanja na koja će, uz pomoć *Glazbenih škrinjica*, dobiti odgovor učenici koji pohađaju više razrede osnovnih škola na hrvatskome jeziku u Srbiji.

Promatranjem četiriju udžbenika *Glazbena škrinjica* 5, 6, 7 i 8, može se ustanoviti da oni predstavljaju logički nastavak *Glazbenih škrinjica* pisanih za niže razrede osnovne škole. Nova četiri udžbenika pred učenike i nastavnike donose nešto drukčiji koncept, sukladno planu i programu propisanom u Republici Srbiji. *Glazbene škrinjice* 5, 6, 7 i 8 ispunjene su inovativnijim elementima, te su tako prilagođene suvremenom mišljenju mladih. Ovakvom uređenju udžbenika pridonose zanimljivi citati

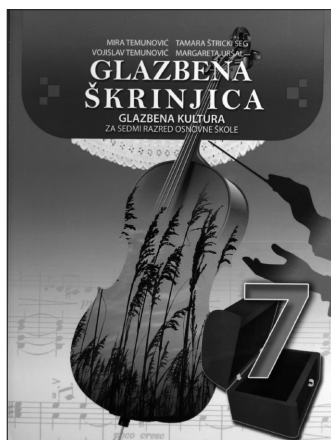

autora iz književnosti i umjetnosti, priče i povijesni podatci, mnoštvo glazbenih primjera za izvođenje i slušanje, upoznavanje novih termina u glazbi, fotografije i raznovrsni zadaci koji donose pred učenike mnoštvo informacija o jednoj od najpopularnijih umjetnosti u svijetu – glazbi.

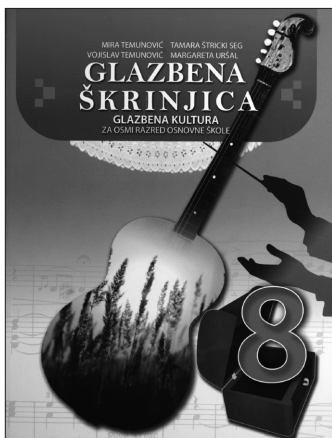
Spoj nacionalnog blaga vojvođansko-ga podneblja i općeg znanja o umjetničkoj glazbi ogleda se već na samim koricama udžbenika koje je izradio Darko Vuković. Udžbenici za 5. i 7. razred dizajnirani su tako da se među žitom naziru klasični glazbeni instrumenti – violina i violončelo, dok se na udžbenicima za 6. i 8. razred mogu zapaziti tradicijski instrumenti; troglasne gajde i basprim tambura. Na korici svakog udžbenika također se nalaze osjenčene ruke dirigenta s palicom, kao i svojevrsna bijela čipka koja asocira na šling, stari vez koji su izrađivale i nosile naše majke.

Radeći na udžbenicima, članovi tima vodili su računa o tome da u potpunosti realiziraju sve zahtjeve plana i programa koji propisuje Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Tako su se posvetili pisanju teksta kojim bi ispunili opće ciljeve nastave glazbene kulture, a neki od njih su razvijanje interesa za glazbenu umjetnost i upoznavanje glazbene tradicije i kulture svojega i drugih naroda. Sadržaji programa su izvođenje (pjevanje, sviranje, osnove glazbene pismenosti), slušanje glazbe i stvaranje glazbe. U petom razredu predviđeno je sva područja obraditi na ukupno 72 sata u nastavi, a u šestom, sedmom i osmom na 36 sati glazbene kulture. Uz pomoć udžbenika *Glazbena škrinjica* svaki će učenik samostalno ili uz svog nastavnika uspjeti savladati sljedeće: upoznavanje osnova glazbene pismenosti, poticaj i njegovanje sposobnosti izvođenja glazbenih primjera pjevanjem i sviranjem, razvijanje sposobnosti za improvizaciju melodije, kolektivno muziciranje (pjevanje i sviranje). Također, jedan od značajnih zadataka je i stjecanje navike aktivnog slušanja glazbenog djela, sposobnost za osobni doživljaj i razumijevanje glazbe, ali i poticanje učenika na samostalno stvaranje i razvijanje glazbene kreativnosti.

Kako su područja koja se obrađuju u 5. i 6. razredu vrlo slična, tako i njihov tijek sadrži teme koji nose iste nazive, a to su: „Glazba je svuda oko nas“, „Osnovni pojmovi glazbenog jezika“, „Glazbene ljestvi-

ce“, „Skladajmo glazbu“ i „Slušanjem upoznajemo nove skladbe“.

Dva područja, „Glazba je svuda oko nas“ i „Osnovni pojmovi glazbenog jezika“ zadržavaju se i u 7. i 8. razredu na satima glazbene kulture. U sedmome razredu se osim njih obrađuju „Glazbeni instrumenti“ i započinje učenje o povijesti glazbe putem odjeljka „Glazba kroz povijest“. Učenici se u ovome dijelu udžbenika upoznaju s prvim glazbenim sadržajima prapovijesti, glazbom antičkih civilizacija, srednjovjekovnom glazbom, glazbom renesanse, baroka, klasicizma, kao i o počecima glazbenog umjetničkog stvaralaštva na području Hrvatske i Srbije. U osmome se razredu nadovezuje

nastavak „Glazbenih epoha“ od romantizma, te preko impresionizma ulazi u različite glazbene pravce i žanrove 20. stoljeća. U svim udžbenicima nalaze se zadatci koji prate lekcije i pridonose tomu da učenici sami ili uz pomoć nastavnika mogu pratiti koliko su naučili o određenim područjima.

Obilje notnih primjera može se pronaći u udžbenicima. Njih nastavnici mogu primjenjivati na satima na različite načine, glasovnim ili instrumentalnim izvođenjem, kao i slušanjem. Notne zapise veoma pedantno i precizno zabilježio je Vojislav Temunović.

Veliki je broj primjera od nacionalnog značaja za hrvatsku zajednicu uvršten u udžbenike, te se na ovaj način i uspijeva promovirati i tradicijska glazba među mladima. O pjesmama iz naroda učenici će doznati uz priče o običajima, glazbenim tradicijskim instrumentima, plesovima, pjesmama, ali svakako i o nacionalnim skladateljima umjetničke glazbe.

Udžbenici su stvarani svjesno sa željom da se što više podataka može povezati s drugim predmetima. Mogućnosti korelacije su mnogostrane, pa se tako, primjerice, ritam plesa Ča-ča može povezati s igrom koju će učenici obraditi na nekom od satova tjelesnog odgoja u petom razredu. O dijelovima svete mise moći će naučiti u 6. razredu, te ih povezati s gradivom koje se izučava na vjeronauku. Povijest glazbe prati i tijekove učenja o općoj povijesti u Europi i svijetu i u 7. i u 8. razredu. Također, u osmom razredu može se doznati o dosta tema koje predstavljaju poznavanje opće kulture. Među njima su „Jezik glazbe“, „Moć glazbe“, „Veza čovjeka i glazbe“, „Glazba svijeta – Svjetski dan glazbe“.

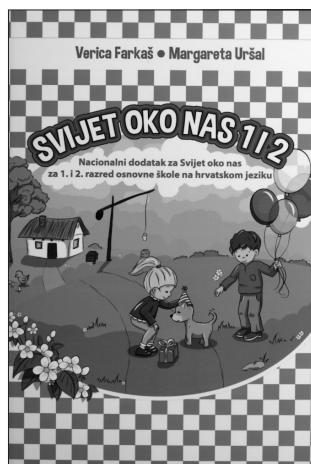
Izradom udžbenika *Glazbena škrinjica* za 5., 6., 7. i 8. razred osnovne škole, tim koji su činili Mira Temunović, Vojislav Temunović, Tamara Štricki Seg i Margareta Uršal, trudio se kod učenika potaknuti, u što je većoj mjeri moguće, zanimanje za glazbu, kao i da one koji se ističu svojim glazbenim sposobnostima, započnu još više njegovati svoj glazbeni talent. Jesu li u tomu uspjeli, najbolje će moći svjedočiti proteklo vrijeme, nastavnici predmeta glazbene kulture i sami učenici.

Nacionalni dodatci

Svijet oko nas 1 i 2 je nacionalni dodatak za istoimeni predmet koji se izučava u 1. i 2. razredu osnovne škole, a namijenjen je učenicima u nastavi na hrvatskom jeziku. Autorice su Verica Farkaš i Margareta Uršal. Naslovnicu i ilustracije priredila je Adrijana Vukmanov Šimokov.

Na osamnaest stranica, bogato ilustriranih, vizualno i tekстом prilagođenih dobi učenika, autorice su obradile u prvom razredu temu „Blagdani i praznika“, a u drugom „Naselja – Naselja nekad“.

U prvom razredu predviđeno je Programom nastave i učenja da se tema blagdani i praznika obrađuje u prosincu. Prva lekcija je „Rođendan“ u kojoj je vrlo kratko navedeno što je rođendan, a potom slijedi niz pitanja koja traže od učenika promišljanje i primjenu naučenog. Dan je i ulomak šaljive pjesme „Rođendan“ autora Mire Gavrana. Kao dva najveća kršćanska blagdani obrađeni su Božić i Uskrs, a spomenuti su kroz zadatke i sveti Nikola, Materice i Oci. Labirinti i križaljke, kao i odlične ilustracije veselih i živih boja čine ovaj sadržaj veoma interesantnim i interaktivnim, a djeca odmah mogu i provjeriti svoje znanje. Od blagdani i praznika u posljednjoj lekciji prikazani su još i Badnji dan, Nova godina, Svi sveti i Tijelovo.

USKRS

USKRS JE NAJVEĆI KRŠĆANSKI BLAGDAN.
TO JE BLAGDAN ŽIVOTA I NADE.
ZA USKRS DARUJEMO PISANICE – ŠARENA JAJA.
ZEKO DONOSI DAROVE.
POŽELI SVIMA SRETAN USKRS.

- Kako se obitelj priprema za ovaj blagdan?
- Zaokruži točne odgovore.

Na uskrsno jutro jede se:

• šunka i kobasica	• hren
• hrenovke	• kuhana jaja
• mladi luk i rotkvice	• torta

- Pomozi uskrsnom zeki pronaći najkratkiji put do košarice s jajima.

Uz pomoć boja, slova iz pisanica upiši u kvadratiće.
Otkrit ćeš u kojem godišnjem dobu slavimo Uskrs.

O E R
C E R
P L

- Riješi križaljku.

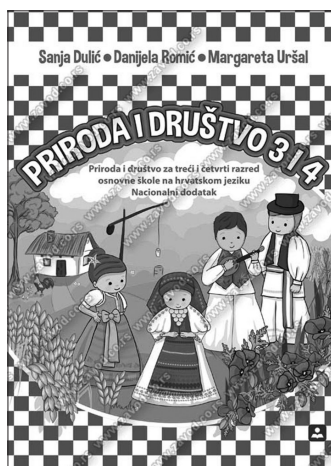
U drugom razredu obrađuju se naselja. U nacionalnom dodatku pod nazivom „Naselja nekad“ prikazano je seosko gazdinstvo – vojvođanski salaš izvana i „čista soba“ kao jedna od prostorija koja karakterizira salaš bunjevačkih Hrvata. Na samom kraju lekcije nalazi se zadatak koji potiče učenike na razmišljanje i zahtijeva od njih da imenuju predmete koji su se koristili nekada kao i one koji se koriste sada, te da poveže one koji služe istoj namjeni. Tekst koji prati ilustracije unutar ove lekcije je kratak i prilagođen učenicima drugoga razreda osnovne škole. Pitanja i nalozi zahtijevaju od učenika promatranje i „malo“ istraživanje te tako ova lekcija može biti veoma koristan materijal koji učitelji mogu iskoristiti za projektnu nastavu u drugom razredu.

Priroda i društvo 3 i 4 na hrvatskom jeziku je nacionalni dodatak namijenjen učenicima trećega i četvrtog razreda osnovne škole. Autorice su profesorice razredne nastave Sanja Dulić i Danijela Romić i diplomirana pedagoginja Margareta Uršal. Naslovnici i ilustracije je priredila Adrijana Vukmanov Šimokov, a fotografije su najvećim dijelom iz privatnih arhiva bunjevačkih i srijemskih Hrvata.

Ovaj nacionalni dodatak je logičan nastavak onoga koji mu prethodi a, to je *Svijet oko nas 1 i 2*. I sam dizajn naslovnice ukazuje na to. U *Svijetu oko nas* naslovnica se sastoji od crveno-bijelih kvadratića, dok su u *Prirodi i društvu* oni plavo-bijeli. Na naslovnicama su prikazani isti likovi i elementi koji se kasnije rabe i u udžbeniku, kao i zastavice koje su u oba udžbenika prisutne. Strane koje ukazuju kojem je razredu namijenjeno gradivo neznatno su bogatije u nacionalnom dodatku *Priroda i društvo 3 i 4* i imaju u sebi simbole gradiva koje će se izučavati.

Nacionalni dodatak je koncipiran različito u odnosu na onaj koji mu prethodi, naime prvo je izloženo gradivo i bogato ilustrirano fotografijama ili crtežima, a potom slijedi odjeljak „Provjeri svoje znanje“ koji osim zadataka koje trebaju riješiti potiče učenike i na istraživanje nacionalnog blaga Hrvata s ovih prostora. Naslovi i pleter (geometrijski ukras svojstven starohrvatskoj kulturi) koji se nalazi na svakoj desnoj strani u udžbeniku, u 3. razredu su crveni, a u 4. plavi što vizualno ukazuje na dvije velike cjeline.

U trećem razredu autorice su u udžbeniku pod nazivom „Naša baština“ obradile sljedeće teme: „Život u obitelji“, „Poslovi“, „Škole“, „Blagdani i običaji“, „Odijevanje“, „Prehrana“, „Dječje igre“ i „Znameniti Hrvati moga kraja“. Kratak tekst prati mnoštvo fotografija i ilustracije koje svjedoče kako su Hrvati na ovim prostorima nekada živjeli, koje običaje su njegovali, kako su se hranili i odijevali, koje su blagdane slavili. Osim teksta kao ilustracija jednog

od običaja koji se zadržao i do danas, navedena je pjesma Tomislava Vukova „Nanino prelo“ koju je Adrijana Vukmanov Šimokov, crtežom i dočarala, a dano je i tumačenje manje poznatih riječi koje su se nekada rabile kako bi učenici što bolje razumjeli pjesmu. Veliki blagdan Uskrs dočaran je kroz pjesmu bačkog hrvatskog književnika Josipa Dumendžića – Meštra „Uskršnje gnizdo“. Od znamenitih Hrvata iz Vojvodine predstavljeno je osam ličnosti koje su svaka na svoj način dale doprinos u nekom od područja javnog života.

Dio gradiva u četvrtom razredu trebalo je nadopuniti sadržajima o Republici Hrvatskoj i njezinoj prošlosti. Predstavljene su njene osnovne odred-

Znamenite ličnosti

Josip grof Jelačić Bužimski
(1801. – 1859.)

Josip grof Jelačić Bužimski rođen je u Petrovaradinu. Bio je general i hrvatski ban. Istaknuo se kao vojskovođa koji je ukinuo kmetstvo i sazvao prve izbore za Hrvatski sabor. Smatra se nacionalnim junakom u Hrvatskoj, a njegov spomenik se nalazi u centru Zagreba.

Ivan Antunović
(1815. – 1888.)

Ivan Antunović rođen je u Kunbaji. Bio je pisac i biskup. Pisao je romane i pripovijetke. Mnogo je putovao, govorio je nekoliko jezika. Zaslužan je za podizanje narodne svijesti Bunjevaca i Šokaca, bio je narodni preporoditelj. Pokrenuo je *Bunjevačke i Šokačke novine* 1870. godine koje 1871. dobivaju kulturni dodatak *Bunjevačka i šokačka vila*.

Ilija Okrugić – Srijemac
(1827. – 1897.)

Ilija Okrugić – Srijemac bio je župnik, opat, književnik, pjesnik i skladatelj. Rođen je u Srijemskim Karlovcima, a živio je u Petrovaradinu. Od brojnih kazališnih djela najpoznatija je drama *Šokica* i komedija *Sačurica i Šubara*. Pisao je rodoljubne, šaljive i ljubavne pjesme u duhu starogradske pjesama. Kralj Milan Obrenović odlikovao ga je ordenom Svetog Save, a kralj Nikola crnogorski Danilovim ordenom.

Ante Evetović Miroljub
(1862. – 1921.)

Ante Evetović Miroljub je rođen u Aljmašu. Bio je franjevac, svećenik, pjesnik, profesor filozofije. Rođen je u obitelji s trinaestero djece. Pjesme je pisao književnim jezikom i na ikavici. Svoje pjesme je objavljivao u *Nevenu*, *Subotičkoj Danici*, *Subotičkim novinama* i u hrvatskim književnim časopisima.

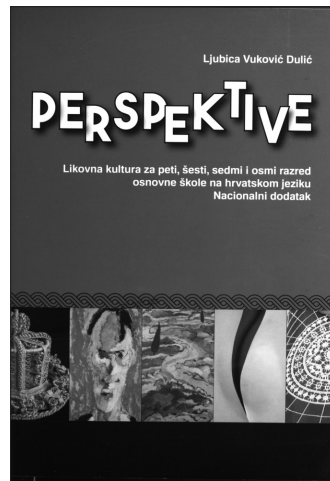

nice kao što su simboli, granice, prirodno-geografske cjeline, nacionalni parkovi i tradicija koja je postala dio svjetske kulturne baštine. Mnoštvom fotografija i geografskih i povijesnih karata sadržaj ovoga gradiva je učinjen zanimljivijim i pristupačnijim za učenike. Osvrtom u prošlost pokrivena su teme od doseljavanja Hrvata na ove prostore pa sve do danas. Dan je kratak pregled povijesnih događaja i znamenitih vladara u Hrvata. Posebno je izdvojena i naglašena borba za Hrvatski jezik kao i znamenite ličnosti poput bana Josipa Jelačića, Ljudevita Gaja, Ivana Mažuranića, Vatroslava Lisinskog i Ivana Antunovića, predvodnika narodnog preporoda bunjevačkih i šokačkih Hrvata. Pod nazivom „Ako želiš znati više“ učenici četvrtoga razreda se potiču na dublje istraživanje povijesti, a u odjeljku „Važno je znati“ dan je ukratko pregled gradiva i bitne činjenice koje učenici trebaju upamtiti. U odnosu na treći razred zadatci u odjeljku „Provjeri svoje znanje“ su za nijansu zahtjevniji, jer su i učenici stariji. Od njih se traži da oboje ili dopune slijepe karte, povežu tvrdnje, odgovore na pitanja, zaokruže točne odgovore ili tvrdnje.

Za *Prirodu i društvo 3 i 4* nacionalni dodatak moglo bi se reći da predstavlja interesantan integrirani udžbenik koji učenicima na 60-tak stranica primjereno njihovoj dobi prenosi baštinu i povijest Hrvata i Hrvatske.

Nacionalni dodatak na hrvatskom jeziku **Perspektive** autorice Ljubice Vuković Dulić je namijenjen učenicima petoga, šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole kao dopuna nastavi likovne kulture. Autorica, povjesničarka umjetnosti – viši kustos, na 33 je stranice dopunila gradivo likovne kulture od 5. do 8. razreda, s mnoštvom primjera hrvatskih umjetnika i na novi način osvijetlila koncepcijom zadanih zadataka, spoznajni proces u likovnoj kulturi. Adrijana Vukmanov Šimokov je uradila dizajn naslovnice, ikonice koje su vodič kroz udžbenik, kao i dizajn unutarnjih stranica koje dijele gradivo po razredima.

S malo teksta koji ne opterećuje učenike, autorica daje definicije i podjele koje potkrepljuje mnoštvom primjera i iznimno interesantnim zadatcima za učenike. Svojim naložima potiče učenike na promatranje, uočavanje, slikanje, crtanje. U odjeljku zanimljivo iznosi interesantne i poticajne informacije za učenike. Obradila je na originalan način pojmove linija, oblik i prostor, koji se provlače kroz sva četiri razreda. U posljednjem poglavlju pod nazivom „Životopisi umjetnika“ predstavila je kratkim životopisom dvadeset umjetnika koji su stvarali u rasponu od 15. stoljeća do danas, a čije se fotografije djela nalaze u nacionalnom dodatku ili ih je smatrala značajnim i potrebnim

da ih učenici upoznaju, među kojima su Ivan Balažević, Ana Bešlić, Jelena Čović, Spartak Dulić, Stipan Kopilović, Stipan Šabić, Darko Vuković.

Tradicija pisanja i priređivanja udžbenika ovdašnjih Hrvata duga više od 140 godina, nastavila se i u 2018. godini, a čekaju nas i nova izdanja autorskih udžbenika kao što je Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture i nacionalnih dodataka iz geografije i povijesti koja su planirana za 2019. godinu, što je jamac da se nastavlja tj. da neće biti prekinuta.

**ČITANJA
KNJIŽEVNE PRODUKCIJE**

DRINC
KARNEVALA !

i njega dugo
dugo gledaju

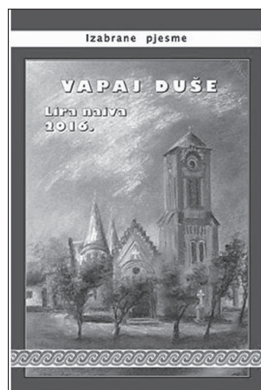
VAPAJ DUŠE – LIRA NAIVA 2016.

(izabrala Željka Zelić;
uredila Katarina Čeliković)
Katoličko društvo „Ivan Antunović“ i
Hrvatska čitaonica, Subotica, 2016.,
str. 143

Zbirka pjesama *Vapaj duše* skup je pjesama stvorenih za susret pjesnika pod nazivom Lira naiva 2016. I 2016. godine na našim su prostorima pjesnici imali priliku progovoriti iz srca na hrvatskome jeziku, bunjevačkom i šokačkom govoru. Zahvaljujući Katoličkom društvu „Ivan Antunović“ Subotica i Hrvatskoj čitaonici iz Subotice, amaterski i afirmirani pjesnici objavili su svijetu ono što im je na duši. Zbirka sadrži 83 pjesme koje je zapisalo 68 autora, neki jednu, a neki dvije pjesme. Osim pjesama, zbirka se sastoji i od kratkog životopisa svakog pjesnika te pogovora koji je napisala Željka Zelić.

U književnosti se uvodi kategorija lirskoga subjekta kako bi se izbjeglo poistovjećivanje autora pjesme s osobom koja nam progovora pjesmom, jer autor je živa osoba koju krasi maštovitost i ljepota misli. Ipak, pjesnici Lire naive toliko sebe reflektiraju u svoje pjesme da je granicu između lirskog subjekta i pjesnika vrlo teško povući. Pjesme krasi motivi tamburaša, zavičaja, osjećaja sjete, ljubavi i križa, a svi su ti motivi simboli vojvođanske ravnice koja je u pjesnicima ostavila trag.

Zbirka nudi cijeli spektar oblikovanih misli koje nude pogled na svijet od malenih nogu do zrelog doba. Tako se mlađi pjesnici bave simbolima dara, zanata, zemlje i nude nam jedan optimistični pogled na svijet, dok zreliji pjesnici daju oz-

biljnu kritiku na probleme današnjega svijeta i otvaraju prozor u svijet salaša i starih običaja, koji zahvaljujući pjesnicima ne padaju u zaborav. Osim sjetnih tema, javljaju se i teme ljubavi koje ne govore uvijek o odnosu dvoje ljudi već nude i filozofsko razmatranje što je to ljubav i kako ju shvaćamo, kao što je to učinila Maja Andrašić u pjesmi „Ljubav“ kada kaže: *Širit će se kao epidemija / Bit će ona iskrena i djetinja. / Samo ako ju uspijemo spoznati.* Vlastitom spoznajom bave se i pjesme „Spoznaja“ ili „Tko sam!“, koje propituju bit čovjeka. Osobito su upečatljive duhovne pjesme koje su tako pisane da ukažu na vrlo blizak odnos s Bogom i Gospom, na dijeljenje radosti i vapaj za pomoći. Ipak, sve se duhovne pjesme mogu sažeti pod ljepotu ljubavi. Tako Mirjana Jaramazović traži utjehu, pomoć, a osobito razumijevanje Gospe referirajući se na zajedničku temeljnu odrednicu – činjenicu da su žene. Bliskost koja se očitava u tom odnosu nikada ne remeti poštovanje koje lika Gospe, pa tako pjesnikinja kaže: *Majko majki! Majko Sveta! / Vladarice ovog svijeta! / Evo! Žena Ženu pita... / Ka izvoru bolna hita...* U zbirci ne izosta-

je ni društvena kritika kroz oči mladih ljudi, kao što je to učinio Vedran Horvacki u pjesmi „Police“.

Zbirka pjesama nosi ime *Vapaj duše*, a njezino ime kruna je koja sve pjesme može obuhvatiti. Pjesnici i pjesnikinje doista progovaraju iz dubine duše ono što čute, a žele da se čuje. Pučka pjesnička riječ ne samo da daje priliku čovjeku oblikovati misli, objaviti ih svijetu, slaviti ljepotu riječi nego i ostavlja trajne stope u snijegu generacijama ovoga prostora.

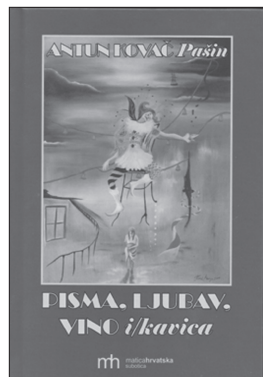
Mirjana Crnković

Antun Kovač Pašin

PISMA, LJUBAV, VINO I/KAVICA

*Matica hrvatska, Subotica, 2014., str.
168*

Opće je poznato da je pjesništvo najučestaliji književni žanr u književnosti vojvođanskih Hrvata. Ova konstatacija ne vrijedi samo kada je riječ o njezinoj zastupljenosti u periodici ili na, ne samo književnim, priredbama, nego i kada je u pitanju broj samostalno objelodanjenih publikacija. Pogledamo li statistiku, moglo bi se reći da se pjesničkih knjiga objavljuje gotovo više u književnosti ovdašnjih Hrvata nego li knjiga svih drugih književnih vrsta skupa! Tomu je vjerojatno tako iz najmanje dva razloga. Najprije valja spomenuti onaj supstancijalne naravi – pjesništvo je (istina tek i samo na prvi pogled!) jednostavniji, lakši i pristupačniji književni izričaj, te je

kao takav onda rašireniji u kulturnim praksama i zastupljeniji u objavljenim djelima.

S druge strane, dominacija pjesništva posljedica je i stanovitog siromaštva, neobrazovanosti i površnosti u književnomu životu te pratećih olakih pristupa u prezentaciji istih u književnosti vojvođanskih Hrvata, napose kada je riječ o objavljivanju samostalnih monografskih djela, pa čak i od strane respektabilnijih i kulturnih ustanova i urednika. Jer, da su prilike i konstelacije drugačije, da su kulturne pa i književne prakse razvijenije, vjerojatno bi se među Hrvatima u Vojvodini manje pjevalo, još manje objavljivalo, a daleko više sustavnije čitalo, temeljitije proučavalo i kritičkiji njegovao čitateljski ukus. Riječju, ne bi se mogao stjecati dojam, s obzirom na broj aktera, kvantitet pjesama i broj knjiga, da su ovdašnji Hrvati nekakav pjesnički narod.

Ovaj i ovakav uvid često trebaju osvještavati i oni koji imaju određenu moć u strukturi književnoga života, to jest koji mogu utjecati na to i da se žanrovska profilacija izmijeni u korist, recimo, kratkih priča ili eseja, i da se učvrste estetski kriteriji kada je

riječ o samoj objavi književnih, to jest pjesničkih djela. U protivnom, postoji realna opasnost da književnost Hrvata u Vojvodini „pojede“ petparačko pjesništvo, pjesništvo čija umjetnička vrijednost je i više nego upitna, pjesništvo koje tugaljivo okončava u jeftinom impresizmu krajolika ili površnom i, često bedastoćama skrhanom, ekspresizmu ćutnji egzistencijalnih situacija života. Riječu, da nam slike svijeta i života u pjesništvu budu „muzgave“, ružne i, recimo to tako, bezglave.

Naravno, konkretna usadržanja maloprije navedenog općeg i načelnog stajališta jesu, naravno, različita. Od „pjesnika“ do „pjesnika“. Od zbirke „pjesama“ do zbirke „pjesama“. Ona može onda biti vezana uz različite idiome – na bunjevačkoj ili šokačkoj ikavici ili standardu, uz različite forme – slobodni ili neka vrsta vezanog stiha, uz različite motivsko-tematske sastavnice – u rasponu od „zavičajnog domotužja“, preko „razgaljenosti“ u životima, pa do sadržaja duhovne lirike. Riječu, uz gotovo svakovrsnu raznolikost, no raznolikost koja se ipak daje prepoznati od autora do autora, ostaje bljedilo od siromaštva pjesništva.

I Antun Kovač, kako još sebe imenuje i u javnosti se predstavlja s obiteljskim nadimkom *Pašin* koji je „zapatio“ u rodnom Monoštoru, uklapa se u naš narativno-interpretativni ram svojom, kako tematski tako i izvedbenom, skoro nepojamno, heterogenom knjigom *Pisma, ljubav, vino i kavica*, koju je objavila kulturna udruga koja bi htjela biti stožerom aktivnosti oko pisane riječi – ogranak Matice hrvatske u Subotici, a urednik joj je, također, stožerna urednička osobnost u knji-

ževnosti vojvođanskih Hrvata početkom 21. stoljeća Milovan Miko-
vić. Ima tu i bećaraca, pa „stihova“ koji imaju tek formu bećarca, zatim „pjesama“ spjevanih u slobodnomu stihu, „pjesama“ vezanih svakakvim rimama, „pjesama“ i „pisama“... pedesetak „pjesama i pisama“ razdijeljenih u čak devet tematskih cjelina.

Gotovo svega i svačega se u Kovačevoj knjizi zateklo, koje krhko objedinjuje nostalgijski svijet šokaštva i Monoštora te površni impreso-ekspresizam lirskog subjekta o skoro svemu i svačemu (od svetaca i „sedam smrtnih grijehova“ do aluzivnog seksizma i izravnih vulgarizama), često spletenog prostaklukom (npr. *Joj što voljim milovat Šokice / one zdravo volju kobasice, ili bolje da pijemo vino i seremo gluposti / nego da pijemo vodu i jidemo govna!?*), što urednik ipak nije smio previdjeti. Riječu, gotovo da je prava šteta što je Kovačeva knjiga, objavljena obima i sadržaja, ugledala svjetlo dana.

Tomislav Žigmanov

Miroslav Pendelj

POSJETITELJ

NIU Hrvatska riječ, Subotica, 2016., str. 159

Miroslav Pendelj predstavio se romanom *Školjka koja govori* da bi u nakladništvu Hrvatske riječi 2016. godine dobio priliku čitateljstvu pokloniti još jedan svoj roman – *Posjetitelj*. Taj roman proteže se na 151 stranici koje su podijeljene u sedam poglavlja, nazvanih „Razne riječi“,

„Vrijednost stvari“, „Duh pokretač“, „Zajedništvo“, „Svemoguća ljubav“, „Poletjeti!“, „Email!“. Već imena podnaslova sugeriraju na ispreplitanje duhovne tematike u kontekstu 21. stoljeća.

Pendelj svoj roman zapisuje u prvom licu, ne pokušavajući prikriti granicu između pripovjedača i sebe, s obzirom na to da se mogu iščitati autobiografski elementi u opisanim događajima. Ipak, u cijelom romanu prevladavaju fantastični elementi. Zanimljivim ga čini i činjenica da se uvode likovi koji pripadaju staroj hrvatskoj književnosti (šumska vila) sa svojim karakteristikama točno zadanim još među piscima stare hrvatske književnosti. Tako se šumska vila ne može udati, a osobito je tome prepreka incest, jer je lik nastao u mašti pripovjedača. Element incesta pripada kršćanskoj tradiciji koja je dominantna u ovome romanu. Glavni lik romana je Isus, tzv. posjetitelj, koji pripovjedača posjećuje u blizini Surčina kako bi se u nekoliko dana bolje upoznali. U razgovorima s Isusom, pripovjedač se izražava jednostavnim rečenicama, čak nekada i humorističnim, a istovremeno progovara o vrlo složenim egzistencijalnim temama. Mogu se iščitati vla-

stiti stavovi, zanimanja, svjetonazori, dok Isus progovara o dobru i zlu kao vječnim pitanjima, o putu prema kojem čovječanstvo ide, ali nudi i rješenje za stanje u kojem se čovječanstvo nalazi. Sve se kompleksne rasprave odvijaju u naizgled običnim situacijama, kao što su objedi, radovi, izleti. Međutim, svi su likovi i scene prikazani toliko živopisno da gotovo pa se ne može podvući granica između drame i romana. Roman završava eliptičnom posvetom budućoj supruzi, tko god ona bila. U tom se kraju najočitiije osvjeđuje izjednačenost pripovjedača i pisca jer on kaže: „Ponovno sam sâm u svojoj radnoj sobi za računalom, ali mi se čini da je cijeli svijet u meni.“

Roman Miroslava Pendelja zanimljiv je spoj sadašnjosti i vječnosti, bavi se pitanjima na koje čovječanstvo još nije dalo odgovor, što bi moglo sugerirati na statičnost u romanu. No Pendelj je napravio vrlo oštro i živopisno djelo koje zadržava čitateljevu pozornost. U njegovim se riječima može iščitati poziv na promišljanje vlastitosti u smjeru promjene na bolje.

Mirjana Crnković

Tomislav Žigmanov

(NE)SKLAD(A)NI DIVANI

Hrvatsko akademsko društvo; Kuća na mrginju; Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski, Subotica-Čikerija-Osijek, 2015., str. 132

„Lipa naša, dok nas ima“, tako je započeo svoju pjesmu o Bačkoj (*Lipa*

naša) pjesnik Jakov Kopilović, duboko svjestan da ona nije postala mila sama od sebe. Omeđena dvjema plovnim rijekama, u gotovo svakom povijesnom razdoblju predstavljala je više tranzitno i promjenljivo područje, nego zatvorenu i stalnu cjelinu. Narodi koji su se zadesili u njoj, kao da su naslućivali svu njenu izazovnost, radije su je prelazili, nego nastanjivali. Upravo su ondje, poslije brojnih izazova, čiju veličinu možemo samo naslućivati iz škrte povijesne tradicije, našli svoje obitavalište bunjevački Hrvati, u čijoj pojavi na povijesnoj sceni ima nečeg viteškog. Naime, dok su ostali narodi pravili nečuvnosti, Bunjevci su, kako izvori pokazuju, otimali od jačeg kako bi prehranili svoje nejake. Ništa manje velikima pokazali su se i u mirnodopsko vrijeme, kada su oganj i mač zamijenili sjeme i plug. Tako su njihovom poduzimljivošću Subotica i Sombor od neuglednih krajiških kasaba postali slobodni kraljevski gradovi primamljivi za strane doseljenike. Međutim, ovi uspjesi im nisu donijeli sigurnu budućnost, već samo nove izazove. Došavši u dodir sa strancima, počeli su gubiti ne samo inicijativu, nego i sebe – svoj identitet. Ukratko rečeno, postali su podstanari u vlastitom stanu, koji su godinama gradili znojem i/li krvlju. Da tragedija bude potpunija, njihove ratne i mirnodopske podvige drugi narodi dijelom su zatomili, a dijelom prisvojili.

Živeći stalno pod asimilacijskim pritiscima, Bunjercima je trebalo mnogo vremena da postanu svjesni razmjera svoje tragedije. Jedan od rijetkih koji je stekao približnu predstavu o tragediji svojih sunarodnjaka je Tomislav Žigmanov. Ušavši u

kulturni život Subotice i tamošnje hrvatske zajednice na mala vrata velikog uredništva *Žiga*, mogao je iz prve ruke spoznati sve posljedice palanačke politike na psihi svojih sunarodnjaka. Naime, ni nakon „demokratizacije“ vlasti, Subotica se nije rasteretila teških naslaga prošlosti, niti je doživjela kulturni preporod u očekivanoj mjeri. Kultura straha je našla u svim strukturama moći svoje podupirače-mecene, donoseći sa sobom, logički, identitet obrazovan po kalupu straha – identitet straha. Slobodna misao, ni ne oporavivši se nimalo od zastrašivanja i progona iz vremena „bratstva i jedinstva“, opet se našla u pustinji silom nametnutog i prešutno prihvaćenog jednoulmlja. Sigurno utočište je našla na stranicama časopisa *Žig*, a iskrenog prijatelja u njegovom uredništvu, kom je pripadao Žigmanov.

Stupanje Žigmanova na kulturnu scenu grada i zajednice vremenski je koincidiralo s početcima još jednog u nizu asimilacijskih pritisaka koje su iskusili bunjevački i šokački Hrvati u Bačkoj. Naime, u usijanoj atmosferi srpsko-hrvatskih tenzija, palanački moćnici su se, tobože u najboljoj namjeri, još jednom stavili u ulogu tumača i ispravljača

povijesnih procesa. Primijenivši stari recept iz rimske kuhinje *divide et impera*, koji je još u vrijeme međuraća (1918. – 1941.) i 70-ih ispunio očekivanja različitih faktora od Narodne radikalne stranke i Demokratske stranke s jedne do Saveza komunisti i SPS-a s druge strane, razbili su ionako krhko jedinstvo bunjevačkih intelektualaca. Dio njih koji im se priklonio podilazio je, potpuno u konformističkom maniru, njihovom ukusu i očekivanjima. Dijelom iz neznanja, dijelom iz oportunitizma, a dijelom opet iz straha od kolektivne krivnje, koji je u ratnim uvjetima 90-ih donosila identifikacija s Hrvatima, ovi Bunjevci su prihvatili zasebni identitet, koji u osnovi predstavlja samo negaciju hrvatskog. Međutim, udaljavanjem od hrvatske matrice samo su se vratili na početak nacionalnog razvoja, tj. u vrijeme predmodernih nacionalnih identiteta. Na taj način su samo olakšali svoju dalju asimilaciju.

Jasnog i razložnog stava glede oživljenog „bunjevačkog pitanja“, Žigmanov je ubrzo po ulasku u uredništvo *Žiga* privukao na sebe pažnju ne samo medija u Subotici, nego i izvan nje. Tako je beogradski tjednik *NIN* u broju od 11. studenog 1996. prenio izjavu mladog urednika *Žiga*: „Nacionalna pripadnost kao znanstvena kategorija Bunjevaca nije sporna, to je etnogeneza davno ustanovila. Sada se, međutim, javlja druga ideološka dimenzija koja stvari postavlja na razini opredjeljenja. Tako, ako smo demokrate, ne možemo nijekati svakom građaninu pravo da se na osnovi svog vlastitog uvjerenja opredijeli. Sa znanstvenog stanovišta iluzorno je govoriti o Bunjevcima kao zasebnom naro-

du.“ Eloquentan i metodičan, nije se zaustavljao na izjavama za medije, nego je tražio i druge putove i načine kako da svojim sunarodnjacima prenese svoja iskustva i zapažanja. Tako se posvetio pisanju: stručnom i umjetničkom. Međutim, dok su neki mladi pisci radije prihvaćali neke druge istine i posvećivali im svoja djela, Žigmanov je težio samo onoj pravoj. U tom nastojanju, naravno, nije bio jedini, ni najbolji, ali mu je ostao vjoran.

Poput Danila Kiša koji je na nijekanje brutalnosti komunističkog režima u Rusiji odgovorio romanom *Grobnica za Borisa Davidoviča* svojevrsnim kolažom ljudskih sudbina-žrtava totalitarizma, tako je Žigmanov svojom zbirkom od dvanaest pripovjedaka (*Ne*)*Sklad(ni) divani* pokušao rekonstruirati duševna stanja i situacije ljudi i žena s još zatomljenih i istrgnutih stranica 20-stoljetne i tek započete 21-stoljetne stranice povijesti Bunjevaca iz okolice Subotice i Sombora: „Savršen red i nesklad Adama pl. Latinovitya“ (str. 5-15), „Sada su u Čile snovi ko od svile“ (str. 17-25), „Odlasci i dolasci Stipana Sudarevića“ (str. 27-38), (str. 39-41), „Davanja i oduzimanja u Vranje Katančića“ (str. 43-51), „Jesen na salašu Vece Ivkovića Ivandekića“ (str. 53-65), „Kamenčić mali u Kristinoj sandali“ (str. 67-74), „Ispovijedanja i pripovijedanja u profesora Sigismunda Tomaševića“ (str. 75-91), „Slučaj oca Josipa Horvata sa Čikerije“ (str. 93-97), „Zadovoljština Grge Patarčića“ (str. 99-104), „Susreti na grani“ (str. 105-111) i „Lojzija na proplanku“ (str. 113-118).

Kod vremenskog situiranja radnji, pisac se nije ograničio samo na

prošlo stoljeće nego je, s pravom procijenivši da se procesi ne završavaju nastupanjem novog stoljeća ili milenija, zalazio i u budućnost, dajući tako svoje viđenje o sudbini pojedinca i zajednice. U tom smislu naročito je ilustrativna pripovijetka „Lojzija na proplanku“, čija radnja je smještena u blisku budućnost, u vrijeme neposredno nakon primanja Srbije u EU. Izuzimajući par faktografskih pogrešaka, koje su proistekle iz maglovite predstave o tehnološkim postignućima s početka 20. stoljeća, pisac je u cjelini gledano s dosta vjernosti prikazao svoje junake i njihove toliko specifične a toliko opet zajedničke muke. Naime, čitatelj će vjerojatno pod dojmom psihološke raznolikosti aktera pomisliti da njihove tragedije međusobno nemaju ništa zajedničko. Međutim, daljim i pažljivijim čitanjem postat će svjestan da im je zajednički uzrok (položaj Bunjevaca), a da im razlike proistječu otuda što netko tragediju podnosi s manjom, a netko opet s većom otpornošću.

Kohezivni elementi najbolje se očituju u pripovijetci „Ispovijedanja i propovijedanja u profesora Sigismunda Tomaševića“, koja donosi svojevrsni naputak za čitanje ostalih pripovijedaka. Akter je iskusio nepravdu, koja ga je, kako će se kasnije pokazati, samo prividno ušutkala. Zapravo, cijelo vrijeme joj je posvećivao svoje misli, tražeći u filozofskim učenjima objašnjenja i rješenja ne samo za svoj slučaj, nego i za slučaj čitave zajednice. U promišljanju je toliko daleko odmakao da je umio ne samo nadovezati se na sugovornikove riječi, kako vidimo iz njegovog razgovora sa svećenikom Josipom Temunovićem, nego obi-

čan razgovor o pukoj svakodnevnici pretvoriti u plodnu filozofsku debatu.

– *Izbav, ako ga uopće i ima, uslijedit će ako se osvijeste i sagledaju njegovi uzroci, razlozi, korijeni...*

– *... i ako poradimo da se ono vlastito, u svom svojem bogatstvu usadrženo, razumije kao poželjno a ne pogibljivo.*

Plod ove debate je zaključak da treba „biti otvoren za susret s drugima i ostati svoj“, koji predstavlja centralnu misao ove zbirke pripovijedaka.

Vladimir Nimčević

Balint Vujkov

BAJKE 1

(izbor Zlatko Romić)

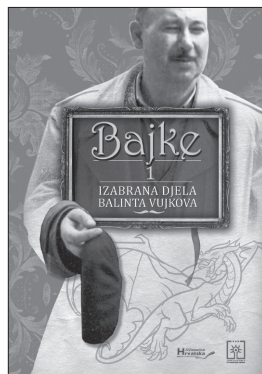
Hrvatska čitaonica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2017., str. 510

Uz bajke braće Grimm, uz Puškinove, Andersenove i Wildeove, a u nas i bajke Ivane Brlić-Mažuranić, hrvatska će književnost jamačno biti obogaćena i bajkama Balinta Vujkova u ediciji „Izabrana djela Balinta Vujkova“, (su)nakladom subotičke Hrvatske čitaonice i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. U izboru Zlatka Romića, i recenziju Sanje Vučić, uredila ih je Katarina Čeliković. Likovnu opravu dao je Darko Vuković. I što još, uz ovo reći?

Bila joj vremena naklonjena ili ne, bile one kraće ili duže, usmene ili pisane, pučke ili umjetničke, grčevite poput lososa, na tragu, možda

i neminovnoga svoga plivajući neprestano protiv struje, ipak, pronalaze svoj cilj – svoga čitatelja, ma bio on još dijete, ili već odrastao. Da nije tako, na razmeđu zbiljskoga i čarobnoga – u društvu pučkih i plemićkih, pametnih i glupih, dobrih i sasvim već, nepopravljivih, posve iskvarenih likova – težina bi nam se opstanka, doimala još težom. Između divova i patuljaka, ljepotica i čudovišta, koja se u zadnje vrijeme i ne skrivaju u liku podzemnih bića, za nadzemaljsku uporabu, bajka nas ne izjednačuje, već traži i nalazi u nas načine pomirbe, nepopustljivih suprotnosti, u prostoru između dvoraca i koliba, ustrajno nas i samo naizgled, usputno, podučavajući etičko-estetičkim školama stilizacija, nudeći nas taložinama nastalim tijekom nebrojenih, a neizbježnih čovjekovih psihičkih i inih konflikata, sve dok ne nauči da se vrijeme ne da zaustaviti, niti tajna zauzdati.

U novije doba, bajka je okraćena zavodničkim mogućnostima filmske umjetnosti, lagano, bolje reći suradnički, bajka joj se prepusta, računajući na neiscrpne mogućnosti znanstvene fantastike. otuda, među ostalim, i igrice na računar u sve češće koriste motive bajki i nazive same bajke, ili njezinih junaka (*Sumrak saga, Harry Potter, Ratovi zvijezda, Gospodar prstenova, Vampirski dnevnici* i dr.). Osim toga, puno važnijim nam se čine one poruke iz bajki, temeljem kojih noseći likovi, nakon mnogih peripetija i nepravdi, trijumfiraju, rukovođeni dobrotom i plemenitošću. A pobjeda dobrog nad zlim nije samo izraz iskonski važnoga čina, ponajprije radi osjećaja sigurnosti i stjecanja povjerenja u okolinu, već je bitan i

uljudben iskorak zbog poruke da se poteškoće, patnja i nerazumijevanje događaju i drugima te da je, unatoč svim prolaznim nedaćama, moguće, pače izvjestan, i sretan ishod, pogotovu ako nad njim i sami poradimo što je nužno potrebno.

Ovo se odnosi i na bajke što ih je sakupio i obradio Balint Vujkov. Pridodajući, da uz opće sadrže i prepoznatljive značajke vremena i podneblja u kojem su nastale. Na prvom mjestu – u govoru, što ga se koristi unutar zajednice kojoj i pripovjedač i slušatelji pripadaju, kako u predgovoru zapaža Zlatko Romić, autor izbora – *Bajke za generacije koje dolaze*.

O tome, o njima, o mladima u recenziji što ju je nasloвила: *Vujkov je uvijek suvremen*, razmišlja i prof. dr. sc. Sanja Vulić, ističući: „Čitateljima koji ne poznaju dovoljno bunjevačkohrvatske idiome nedvojbeno će pomoći tumač riječi, koji su pomno izradili Zlatko Romić i Katarina Čeliković“.

Knjige ne vole samoću, a ni prašinu (*Prašinu nad dugama, prašina nad djelom*), o čemu je katkada znao govoriti, a (ponekada prinudno i šutjeti) i sam Balint Vujkov, ne

rijetko ističući: „Jedna knjiga zove drugu knjigu“!

Pa, neka tako bude.

Milovan Miković

Ante Sekulić

PRINOSI U GODIŠNJAKU TKALČIĆ

Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“ i Katoličko društvo za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“, Zagreb-Subotica, str. 186.

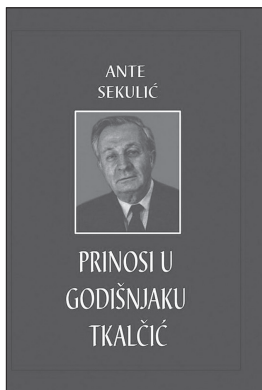
Katolički institut (sada društvo) za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ više od dva desetljeća donosi pažnje vrijedne prinose hrvatskom izdavaštvu u Vojvodini. U posljednje vrijeme pokrenuo je ediciju „Izabrana djela Ante Sekulića“, koja do sada broji četiri objavljene knjige. Naime, nakon *Bilješki iz književnosti (1953. – 1963.)* (2010.), *Priloga povijesti hrvatske književnosti* (2011.), *Jezikoslovnih rasprava* (2015.), uslijedili su 2017. Sekulićevi prinosi „koji su tijekom desetak godina tiskani u Tkalčiću – godišnjaku Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije“. Prinose je izabrao i uredio Milovan Miković.

U ovoj knjizi naslovljenoj *Prinosi u godišnjaku Tkalčić* objavljeni su sljedeći Sekulićevi radovi: „Pisana ostavština Jose Šokčića u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu“ (str. 15-20), „Knjiga o isusovcu Franji Ksaveru Pejačeviću“ (str. 21-26), „Dvije knjige svjedočanstva“ (str. 27-33), „Josip Barbarić i fra Miljen-

ko Holzleitner“ (str. 35-37), „Listajući jedan opsežni leksikon“ (str. 39-58), „Dvije ozbiljne knjige iz crkvene povijesti“ (str. 59-84), „Listajući povijesni šematizam jedne drevne nadbiskupije“ (str. 59-84), „Osobna promišljanja o nadbiskupu Franji Kuhariću u povodu jedne disertacije“ (str. 85-103), „Pavlini samostani u karlovačkom kraju“ (str. 105-132), „Kamilu Dočkal, Znanstvenik i javni djelatnik – uz 45. obljetnicu smrti“ (str. 133-151), „Prinosi Ivana Krstitelja Tkalčića povijesti hrvatskih pavlina“ (str. 153-187).

Ponovno objavljivanje već objavljenih radova utoliko nam se čini prijepornim ako se ima u vidu da živimo u eri digitalizacije, kada možemo svakog trenutka očekivati da će se (ako već nisu u međuvremenu!) pojaviti u digitalnoj formi na portalu kao što je hrcak.srce.hr. Od jedanaest radova koji su ondje našli mjesto možda samo dva ili tri realno mogu privući pažnju ovdašnjeg čitatelja, koji u tvrdo ukoričenoj knjizi sigurno neće očekivati sirov ili poluobrađen materijal, nego zaočkruženu cjelinu. Riječ je o radu koji se tiče ostavštine Jose Šokčića, te o radu u kome je autor iznio svoja zapažanja na doktorsku disertaciju sada već bivšeg svećenika Subotičke biskupije Andrije Kopilovića, koja je objavljena u Krakówu 2006. pod naslovom *Kristova Crkva u službi naroda hrvatskoga – stožernik Franjo Kuharić svjedok Crkve 20. stoljeća*.

Iz perspektive vojvođanskog Hrvata mlađe generacije, upućenost isključivo na Sekulićev sumarni inventar Šokčićeve ostavštine u Nadbiskupskoj arhivi prilično je frustrirajuće, utoliko prije što postoji realna mogućnost da je sunakladnik

ove knjige – Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije učini pristupačnijom zajednici kojoj ona pripada. Imajući u vidu slabu tematsku povezanost objavljenih radova, moramo se diviti autoru predgovora Franji Emanuelu Hošku što ih je, usprkos izazovima pred koje ga je doveo urednik svojim izborom provedenim, čini se, bez ikakvog kriterija, uspio tematski podijeliti u četiri skupine: „Sekulićev zavičaj s radovima o bačkim Bunjevcima“, „Podunavski Hrvati“, „Pavlini među Hrvatima“ i „Opće hrvatske crkvenopovijesne teme“ (str. 7).

Ulaziti dublje u analizu knjige nema previše smisla utoliko prije što se već poslije kraćeg čitanja vidi da nije objavljena za potrebe čitateljske publike, nego kao rezultat dogovora, na koji je aludirao urednik u svojoj riječi (str. 5). Da je tiskana zbog običnog čitatelja, ne bi se, primjerice, dopustilo da citati iz *Prvog shematizma Subotičke biskupije* (Schematismus primus dioecesis Suboticanae) za 1968. godinu ostanu u originalu, nego bi bio dan i prijevod, koji je lako izvodljiv, budući da je riječ o latinskom jeziku novijeg vremena, kao primjera radi:

„Rediit Zagrebiam ad studia Theologiae poseguenda quae a. 1968. finivit et a die 30. IV. huius anni (id est 1968., A.S.) Suboticiae deget et stat ad manus Ordinarii.“

Imajući u vidu ovakve primjere nedostatne obrađenosti i prilagođenosti teksta čitateljskoj publici, postaje čudnije što je knjiga, koja ne predstavlja zaokruženu cjelinu, nego zbir međusobno labavo povezanih prinosi, dobila tvrde korice, koje su utoliko neopravdane i nezaslužene ako se ima u vidu da ih nije dobila ni višestruko nagrađivana sinteza Roberta Skenderovića *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije* (2017.), koja predstavlja opozit ovoj knjizi. Ako se iz ove knjige može išta korisno izvući, onda je to odgovor na pitanje kakve posljedice donosi samovolja urednika.

Vladimir Nimčević

ZAPISANE AVANTURE ZA MALE I VELIKE

Suvremena proza za djecu i mlade Hrvata u Vojvodini

*Izabrala i uredila: Katarina Čeliković
NIU „Hrvatska riječ“, Subotica, 2017.
str. 228*

Svatko tko voli avanturu kroz čarobni dodir djetinjstva, te njeguje i poštuje svoj jezik, bit će dobrodošao na stranice ove bogate zbirke priča iz pera četrnaest autora koji pišu na hrvatskom jeziku, a na neki način su povezani s Vojvodinom.

Kao blagi dodir ljetnog povjetarca kroz sazrelu pšenicu, tako

nas autori dodiruju riječima, pravo u dušu. Podijeljena u četiri cjeline: „Bajko-basne“, „Djetinjstva trag“, „Teen“ i „Duhovni velikani“, knjiga vas vodi kroz svijet, očima djeteta. Objavljena je u Ediciji Vjeverica. Proza za djecu, kao druga knjiga.

Bajko-basne

Blabla bla ili blabla? Otkrit ćete čitajući prvu priču, svakako preporučamo čitanje naglas, te garantiramo mnogo smijeha iako je priča u biti ozbiljna i poučna. Autorica Julijana Adamović, rodnom iz Plavne kod Bača, u ovoj i u priči „Dnevnik sivog mačka“ opisuje zgrade jedne mačke obitelji ali tijekom čitanja, zapitat ćete se, ima li uopće razlike između čovjeka i mačke?

Žabac, tuljan, čičak, šišmiš, kotrljan, bubamara, čuvaruđa, prženica, ribica, i još mnogo zapetljancija za jezik donosi autorica Marina Balážev iz Berega.

Svijet kukaca, a posebno bubamarski svijet, polako upoznajemo kroz nježnu i toplu priču autorice Ruže Silađev iz Sonte koja govori o sićušnom svijetu koga samo dječje oko može primijetiti. Ona će u drugoj priči, brzinom zečjeg trka, opisati potragu jednog zeke za zrnom mudrosti.

O tome, tko je i kakav je mačak Mikoš, saznat ćete u nadasve životnoj priči autora Rajka Ljubiča iz Subotice, a koja nosi naziv „Ja, mačak ili avanture jednog mačka“.

Ako znamo da i nije lijepo stavljati Ja na prvo mjesto, a ovdje se to namjerno čini, poslije čitanja ove priče, shvatit ćete koliko je to Ja dosta bitno i da je naslov koji je autor odabrao, sasvim na mjestu. Ne do-

zvoliti da život prolazi već ga hrabro i budno živjeti. Shvatiti koliko sami sebi trebamo biti bitni i koliko treba voljeti svaki dan, smijati se, veseliti, pjevati, plesati, ili drukčije rečeno, hrabro probati život, ali uvijek paziti kako ne bismo učinili pogrešku, koja je mačka skupo koštala. Kroz oči jednog mačka promatramo cijeli život. Mačak nam tijekom putovanja kroz život poklanja vrijedan dar – mudrost, bez gorčine. Zato, zaključite sami, može li jedno dlakavo stvorenje biti veličanstveno?

Koliko jedan iznenadni susret papige i dječaka može promijeniti svakodnevicu? Koliko radosti donosi u dječje srce? Jedna papiga i jedan dječak, početak prijateljstva... sve u laganoj i treperavoj priči Nedeljke Šarčević iz Subotice.

Galeb, na rubu bajke, dirljiva i nadahnuta priča Marije Lovrić iz Novog Sada, govori o Toniju, mornaru, koji živi pokraj mora i traži odgovore na životna pitanja. Odnos Tonija s okolicom je kao vječita težnja čovjeka da pronade smisao svega i dobije odgovor na pitanje jesmo li proveli život onako kako je trebalo. Život bez obitelji, u samoći, iz dubine Tonija izbacuje, kao more pjenu, nagomilani bijes, nemoć. Ni to ne donosi olakšanje, jer se ne dobivaju adekvatni odgovori, a život prolazi u traganju i često se završava šutnjom. Na tragičnom kraju, ipak se podiže galeb iz valova, pronalazeći mir, penjući se ka suncu, dok za njim ostaje rasuti pepeo s ognjišta. Očigledno da odgovore ne pronalazimo dolje na zemlji u valovima života, već negdje gore, visoko...

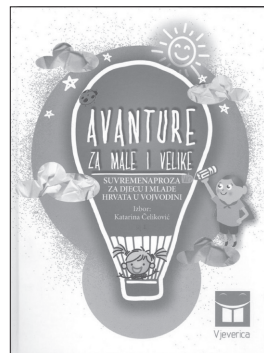
Promatrajući golubove, rijetko da bi se itko zapitao koliko generacija ovih pernatih letača već živi u

Subotici, i koliko toga vide i znaju, a da nisu imali priliku ispričovijedati. O tome na bajkovit način pripovijeda autorica Ružica Miković-Žigmanov iz Subotice uz pomoć golublje obitelji koja živi na vrhu tornja Gradske kuće. Goluban djed Gašpar je smatrao kako je veoma važno da njegovi unučići golubići znaju tko su i odakle su. Stara je istina da kada netko toliko sazri da ga interesira podrijetlo, više nema koga pitati o tome. Imajte to na umu i pitajte starije tko ste i odakle ste, kao da poručuje i Gašpar. Vodeći nas kroz povijesna događanja, dobivamo odgovore kako se i kada izgradila današnja Gradska kuća, što se zbivalo unutar i oko nje, a u prigodi stote obljetnice od izgradnje, zahvaljujući ovoj priči, možemo mnogo naučiti.

Plusopotamija u kojoj žive Hanananci, Arihahana, Vehahad, Gahahar, Urma, Tasel, Humorabi... Kakva je to kraljevina? Tko su djeca iz Plusopotamije? Što je to smjehomer? Treba li više? Dovoljno da u jednom dahu pročitate uzbudljivu priču – ulomak iz knjige *Princ Humorabi od Plusopotamije*, autora Ivana Balenovića iz Novog Sada (rodnom iz Vrdnika).

Djetinjstva trag

Pamtite li oči svoje bake? U nje je raslo djetinjstvo, lijepo je rekla u svojoj priči Ljubica Kolarić-Dumić rodnom iz Kukujevaca, koja sada živi u Rijeci. Iznimno topla priča protkana ljubavlju koju samo baka može pružiti. Ona ima odgovor na sva pitanja i pojašnjenje za sva događanja u djetinjstvu, toj čovjekovoj šarenoj livadi, punoj igre i znatiželje. Tople bakine oči liječe sve rane, i duše i ti-

jela. Ona pruža najtopliji zagrljaj na svijetu i postaje nerazdvojni pratitelj s kojim se smije, plače, pjeva, igra. A onda jednom, Ljubicu je baka uzela za ruku i povela u crkvu. To je bila bakina zadaća, zauvijek upravititi korake djeteta.

Autorica svjedoči, iz prve ruke, o običajima u Hrvata, o umivanju na Cvjetnicu, o Božiću, te o učenju pisanja prvih slova i svemu što dječja duša osjeća. Ostale priče „Pohvala ocu“, „Uz baku je raslo moje djetinjstvo“, „Da sam slikar“ i „Pitanje koje baki nisam postavila“, s toliko sjete, ljubavi i nježnosti govori o lijepim i manje lijepim trenutcima u životu, ali prije svega govori o obitelji, toplini koju nam samo ognjište rodnog kraja može pružiti. Zavičaj nije stvar, ni dječja igračka, govori nam ona.

Autorica Katarina Firanj iz Nenadića kraj Sombora opisuje jedan davn Badnji dan i Božić, kako ga se sjeća, materinskim jezikom, autentično bunjevačkom ikavicom. Dragocjena priča, zbog jezika u njoj i slikovitih opisa blagdana. Riječi poput *lakumić, košara, načve, pača, nasuvo, vrpećak* i druge, rijetko se čuju, a kroz priču čuvaju.

Takvo bogatstvo manje korištenog narodnog jezika, šokačke ikavice, nam poklanja i Ruža Silađev iz Sonte, u priči „Nepravda“ kroz zgode grupe djece jednog ljetnog dana, a svojim svršetkom prikazuje zaštitničku ljubav brata prema maloj sestri.

Autorica Katarina Čeliković iz Subotice (rođena u Varaždinu) je kroz priče „Kutija za strahove“, „Slatki magnetički“, „Za Uskrs je besplatno“, „O djevojčici koju možda znate“ i „Doživljaji Slavka blesavka“ kroz veoma životne i slikovite situacije u školi i obitelji uspjela na kraju svake priče ostaviti poruku dobrote. Iako priče nisu cjelina, u svakoj od njih se govori o pravilnom formiranju moralnih načela djeteta, o njegovanju duše. Djeca često djeluju okrutno, kao kada se rugaju debeloj djevojčici Mariji ili djeci s posebnostima koje nisu svakidašnje. U ovim pričama autorica daje djeci šansu da se „izvuku“ iz te zločeste skupine, i ispravno postupe. Rugati se nekome zato što je drukčiji, nije lijepo. Lijepo je prihvatiti ono što je drukčije. Nitko nije savršen. Djeca često pamte emociju koju su doživjeli u djetinjstvu. Tako, jedan slatki detalj s božićnog bora podsjeti baku da ispričava unučićima kakav je i koliko težak bio njen život. Baka se u djetinjstvu znala cijele godine radovati Božiću, očekujući taj trenutak, kada će okusiti salonski bombon, a današnja djeca često više ne osjećaju ništa. Autorica priče nas upućuje na promišljanje o tome koliko se od „bogatog“ materijalnog svijeta duhovni svijet osiromašuje. Djeca imaju razne strahove, a u priči „Kutija za strahove“, imamo praktičan priručnik, kako ih zatvoriti u kutiju i zauvijek ukloniti.

Tko ne vjeruje, neka pročita. Bijaše jedan Slavko blesavko, znatizeljni, veseli, mudar kao Umnjak, što ga baka prozva, svestran i zanimljiv. Što sve čini da uljepša život sebi i svojim drugarima, govori vesela priča. Kako bi bilo lijepo da svaka škola ima bar jednog Slavka blesavka, bilo bi veselije...

Teen

Slikoviti i dinamični doživljaji u godinama kada poskakuješ bez razloga, pjevaš, tuguješ, smiješ se, sanjariš, zaljubljuješ se u sve i svašta, a sve je ipak u nekoj magli, pomalo mučnini, a ipak tako slatko i veselo, slobodno i lepršavo. U tim godinama čovjek ima dojam da su oblaci sišli na zemlju...

Katarina Čeliković u priči „Izgubljeno srce“ opisuje krasno i uzbudljivo razdoblje u životu, kada je tako lako „ostati bez srca“. Osim toga, kako nije lako biti djevojčica u pubertetu, opisuje iz prve ruke. Kako preživjeti razdoblje kada obrve rastu širinom autoceste? Odjeća, tenisice, bubuljice, kad li će proći ovaj košmar ili „Muke po pubertetu“?

„Iz novinskog kutka Teene Valentine i Teen dnevnici – zabranjeno za starije od 15“ autorica Vesna Huska iz Subotice donosi prikaz života koji je pored nas, a djeluje kao da je u drugoj dimenziji sa svim slengovima i forama, fejsom, farkama, mobitelom i kompićima. Puno emocije i energije, dramatičnih trenutaka (naravno, samo u njihovim glavama). Očajnički iščekuju kraj škole i dolazak ljeta za upoznavanje novih kompića, ali ima i veoma ozbiljnih tema, kao što je razvod u najavi. Nije lako biti teenager, poručuje autorica.

Duhovni velikani

Blaženka Rudić iz Bikova kraj Subotice, Jasna Crnković iz Subotice i Katarina Čeliković iz Subotice (rođena u Varaždinu) u svojim pričama, kroz osobit, a djeci i mladima prilagođen način, pripovijedaju o životima svetaca: blažene Ozane Kotorske, blažene Marije Petković i o. Gerarda Tome Stantića.

Kroz priče o djetinjstvu i mladosti Ozane u Kotoru upoznajemo koliko je velika moć molitve i vjere u Isusa. Tijekom raznih opasnosti, dolazile one od prirode ili ljudi, najbolji je odabir i snaga u molitvi. Ta nevidljiva sila izgovorene riječi od Ozane k Bogu, čuvala je Kotorane od svakog zla.

Isto tako, svatko tko se moli blaženoj Mariji Petković dobit će blagoslov i pomoć, kao što je ona za života pomagala gladnu i siromašnu djecu u Južnoj Americi. Priča je podsjećanje koliko su dobra djela draga Ocu nebeskom.

Zbirka se završava pomalo simboličnim nazivom priče Katarine Čeliković, „Ljestve za nebo“, svojevrsnim životopisom o. Gerarda Tome Stantića koji je tijekom života, svojim djelovanjem i služenjem Bogu, uspio pronaći ljestve za nebo za kojima većina ljudi traga.

Ova knjiga je doista dragocjena, jer pridonosi popularizaciji i ohrabriranju autora za pisanje priča za djecu i mlade na hrvatskom jeziku. Po kvaliteti i ponuđenim pričama ova zbirka zavrjeđuje veliku pozornost.

Zoltan Sič

DANI HRVATSKE KNJIGE I RIJEČI : ZBORNİK RADOVA 2017.

(uredila: Katarina Čeliković)

Hrvatska čitaonica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Subotica, 2018., str. 274

„Dani hrvatske knjige i riječi – Dani Balinta Vujkova“ najveća su godišnja književna manifestacija zajednice Hrvata u Vojvodini/Srbiji koja se održava od 2002. godine. Jedan od važnih programskih segmenata „Dana“ je i znanstveno-stručni skup koji okuplja predavače iz zemlje i inozemstva. Redovita je praksa da se izloženi radovi objave kasnije u zborniku, što je bio slučaj i sa skupom održanim u okviru „Dana hrvatske knjige i riječi“ 2017. godine.

Spomenuti zbornik, o kojem će u ovom tekstu biti riječi, uredila je Katarina Čeliković koja je ujedno i *spiritus movens* navedene manifestacije. Skup iz 2017. godine okupio je u dva dana predavače iz Srbije, Mađarske, Austrije i Hrvatske, a organiziran je skupa s dvama partnerima – Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj i udrugom „Šokačka grana“ iz Osijeka.

U zborniku, obujma 274 stranice, objavljeno je dvadeset radova, podijeljenih u dvije tematske cjeline: „Jezikoslovne teme“ i „Kulturološki diskursi – kroz književne i povijesne ogleda“.

Na jezikoslovne teme, zbornik donosi radove sljedećih autora: Sane Vulić („Jezik narodnih proza koje je Balint Vujkov zapisao kod Bunjevaca i Šokaca“), Ante Bežena („Zašto novoštokavski ikavski dijalekt nije prihvaćen kao hrvatski jezični standard?“), Ane Mikić Čolić i Maje

Glušac („Dijalekt i standard u sustavu okomite višejezičnosti“), Mirjane Crnković („Analiza ikavskog govora na primjeru Tavankuta“) te Martine Kolar Billege i Vesne Budinski („Metodički pristup nastavi hrvatskoga jezika u heterogenim skupinama hrvatske nastave u inozemstvu“).

Druga cjelina „Kulturološki diskursi“ je sadržajno bogatija i donosi nam radove vezane za povijest, kulturnu povijest i književno-umjetničku baštinu. U njoj su zastupljeni radovi Ladislava Heke („Govori baruna Josipa Rudića u Ugarskom parlamentu“), Vladimira Nimčevića („Subotička lasta i novosadski kobac: doprinosi Petra Pekića i Vase Stajića proučavanju 18. stoljeća u povijesti Subotice“), Silvestra Balića („Bunjevačko-šokački udžbenici u Mađarskoj između 1918. i 1945.“), Vesne Vlašić („Putopisi i putni zapisi Julija Kempfa“), Klare Dulić („Putopisne uspomene Josipa Andrića na primjeru putopisa ‘U Kristovoj domovini‘“), Tamare Jurkić Sviben („Josip Andrić – književnik i skladatelj između riječi i nota“), Miroslava Stantića („Glazbeni profil Josipa Andrića – skladateljski i muzikološki rad“), Petra Pifata („Ilija Okruglić Sri-

jamac – Isusov sljedbenik i Marijin glazbenik“) i Mirka Čurića („Morović kao mjesto radnje pripovijetke Janka Tombora – ‘Božjak Morovički‘ – prigodom 165. obljetnice objavljivanja u časopisu ‘Neven‘“). Nekoliko autora bavilo se kazališnim temama: Katja Bakija („Osobitosti dramskog rukopisa Ivana Petreša“), Katarina Dinješ Gros („Suvremeno hrvatsko dramsko pismo u subotičkom kulturnom ozračju“) i Milovan Miković („Kazališni život Hrvata u Srbiji rasvjetom (trenutačno) nepostojećeg teatra“). Robert Hajszan potpisuje rad „Đuro Franković na Danima Balinta Vujkova“, Tomislav Žigmanov autor je rada „Antologije u književnosti Hrvata u Vojvodini“, a Katarina Čeliković „Bajke Balinta Vujkova za odrasle i djecu“.

Ovaj zbornik, kao i svi prijašnji s istoga skupa, trajno su svjedočanstvo o bogatoj kulturi (u prvom redu književnoj i jezičnoj baštini) Hrvata u Vojvodini, ali i u Podunavlju, eventualni poticaj za daljnju obradu otvorenih tema, a – ne manje važno – i pokazatelj skromnih znanstvenih nastojanja jedne manjinske zajednice, u ovom slučaju Hrvata u Vojvodini/Srbiji. Nastojanja da se na profesionalan način djeluje u manjinskim okvirima koji se većinom odlikuju praksama amaterizma. Stručno znanstveni skup u sklopu subotičkih „Dana hrvatske knjige i riječi“ prepoznat je kod istraživača spomenutih tema u jednom širem panonskom kontekstu, što pridonosi njegovom ugledu i biva poticajem za nova susretanja, analize i tumačenja.

Davor Bašić Palković

Milovan Miković

OTIĆI NEKAMO

Matica hrvatska, Subotica, 2017., str. 189

Roman *Otići nekamo* u svome naslovu donosi devizu, podsvjesnu mantru koja se tijekom čitanja javlja s različitim povodima, a ponegdje se i sam čitatelj zapita je li sada trenutak kada će (netko) doista otići nekamo, ukoliko, dakako, ne prihvati na vrijeme nemogućnost ostvarivanja ove ideje.

Gdje se to može otići i odlazi li se doista? Otvorenost naslova sugerira upravo nekakav odlazak bez kraja, stalne i stvarne ili imaginarne pokušaje odlaska. Tijekom čitanja, razotkriva se slijed različitih vrsta odlazaka. Odlasci su prvotno dani iz perspektive naratora-dječaka, koji gleda i pamti dinamiku prisilnih odlazaka, po pozivu, pismu ili odvođenjem, bez objašnjenja i često bez konačnog raspleta. Ovo „nekamo“ u ovom slučaju su zatvor, Goli Otok ili nepoznato mjesto odakle nema povratka. Tema odlaska razvija se kroz nekoliko ličnosti bliskih naratoru. Riječ je i o odlascima u smrt, svojevrsnim, pa i tajanstvenim, a rjeđe prirodnim, „redom“. Izdvojit ćemo ovdje nekoliko tipova odlazaka, primjerice, djedov tajanstveni odlazak u Dubrovnik i njegov povratak, a zatim i smrt bližnjih, koja je također dana sa zapletom fantastične priče, da bi na kraju crnohumorno bila puštena u realnost.

U romanu se uočava i niz autopoetičkih razmatranja ili kraćih refleksija o svom umjetničkom stvaranju. Već u drugom poglavlju romana

znakovito nazvanom „Pripravljanje zavičaja u tuđinu“, pisac stavlja pred čitatelja svoju dvojbu: ostaviti naratora ili ga iznenada ukloniti, što bi značajno kompliciralo završetak rukopisa.

Još jedna interesantna opaska o vlastitome djelu nalazi se u ovom poglavlju gdje pisac naziva svoje djelo „valjda romanom“. Promišljanje o vlastitu djelu odlika je zreloga pisca koji se osvrće na već napisano i iznosi kritiku svog djela. Pisac i narator, između kojih se često gubi jasna granica, te ih čitatelj počinje doživljavati kao jednu osobu, osobito zanimljivo se prepliću kada je riječ o autoreferencijalnosti. Katkad o njoj govori pisac, a katkad je izmještena u poziciju pripovjedača. Povlašteno mjesto pisca, pa i svakog drugog umjetnika u odnosu prema svijetu ovdje se na humorističan način predstavlja „već vidno iskrzanom velikom plavom foteljom“ iz koje se, kako narator kaže, „štošta doima drukčijim no što jeste“.

Govori se i o nepresušnoj potrebi pisaca za govorenjem, kojemu je teško postaviti granice, te sami pisci postaju svjesni kako su govoreći i pišući mnogo rekli, a možda

izostavili, slučajno ili namjerno „ono najvažnije, najizazovnije i najopasnije“.

Vjerujem kako će svaki čitatelj već ovdje naslutiti Andrićevu misao „o priči i pričanju“, tj. o neprekidnosti ljudskih priča kao nagonom za opstajanjem i ostajanjem u životu. Nadalje, narator se nešto kasnije nadovezuje na ovo razmišljanje: „Uostalom, nije li čovjek oduvijek kada su mu ponestale riječi da nešto imenuje naprosto – pričao priče.“ Djeluje kao da na ovom mjestu autor implicitno unosi upravo sljedeću Andrićevu misao iz besjede *O priči i pričanju*: *A ta priča kao da želi, poput pričanja legendarne Šeherezade, da zavara krvnika da odloži neminovnost tragičnog udesa koji nam prijeti, i produži iluziju života i trajanja.*

Umjetnikova preispitivanja protežu se od početka do kraja romana. On smatra kako potreba za govorenjem niče istodobno kada i za šutnjom, te sila jednoga neminovno potiskuje drugo.

Odnos pisca prema književnosti i svome djelu odnos je u kome nema pobjednika. Djelo zahtijeva biti napisano, gotovo kao da se piše samo, bez pristanka i ovlaštenja pisca, a, ipak on gonjen nekom silom, sudjeluje u njegovu stvaranju.

Suvremeno doba razbilo je iluzije o piscu kao suverenom tvorcu svoga djela, kao i o žanrovskoj omeđenosti, koja se ovdje naziva i „torturom žanra“ (Milivoj Solar, *Ukus, mitovi, poetika*, str. 94) upozorava kako „uvijek čitamo u žanru, jer se žanrovska svijest u svakom slučaju zasniva na nekoj vrsti okvirnih očekivanja“. Ideja koja se ovdje javlja je opiranje djela potpunoj piščevoj

kontroli, ali i uplivima utjecaja od drugih, a tako u ovome romanu ni dežurni kritičari i sveznalci nisu izbjegli podsmjehu.

Roman je bogat intertekstualnošću, što vidimo na početku svakog poglavlja gdje se daju citati mnogih poznatih pisaca, počevši od biblijskih knjiga do suvremenih autora. Uz poznate autore, našli su se ovdje i navodi neznanih mislilaca, ljudi iz naroda koji svojom jednostavnom životnom filozofijom objašnjavaju velika egzistencijalna pitanja. Takav je, primjerice, Loško Legenda.

Osim citata u tekstu nailazimo i na izvanredan podtekst u pojedinim poglavljima. Tobožnje izrugivanje spisateljskom „poslu“, pa i ozbiljnosti literature kroz razgovor nekoliko drugova o mladalačkim ambicijama da jednog dana od svega što im se događa naprave literaturu, ali, imaju preča posla. Ovakav stav prema pisanju i književnosti, parodijski upućuje možda na Françoisisa Villona ili, u novije vrijeme, na Kiša.

Razmatrajući prirodu romana, pisac zastupa stav kako je roman danas nezasićen svežder u kojega svašta može stati, sa svojstvima kanibala, vjerojatno jedući i svog pisca. Zanimljivo je uspostaviti paralelu između romana kanibala i zastrašujuće vizije (budućnosti) Grada u čijoj utrobi sve nestaje.

U završnom dijelu drugoga poglavlja s podsmjehom se razlaže proces mišljenja koji prethodi svakom pisanju u jednom opširnom izlaganju boravka naratora na jednome mjestu o kome se u pristojnom društvu ne govori. Na ovome mjestu možemo iščitati reminiscenciju na Rabelaisovog *Gargantuu i*

Pantagruela, gdje se posvećuje pozornost probavi, što izaziva gromoglasan smijeh.

Književne reminiscencije u djelu su brojne i uz one pisce koji se javljaju posredno, svojim navodima na početku poglavlja, interesantno je pojavljivanje Crnjanskog, koga se ne priziva u tekst citatom, nego se „sam javlja, iz *Seoba*, uživo za naše čitatelje“, dva puta.

Uz ove već navedene pisce, javljaju se i mnogi drugi, a pozorni čitatelj mogao bi dubljim uranjanjem u tekst dohvatiti još mnoge intertekstualne veze. U tome mu može pomoći i bogata mreža navoda kojom je djelo zahvaćeno. Kako to uvijek biva kada čitamo dobar roman, čitatelj će sasvim sigurno otići nekamo; posegnuti u vlastitu nutrinu u potrazi za značenjem koje će odgovoriti ovoj zamisli i pozivu. Ako ne stignemo nikamo drugdje, dospjet ćemo u beskraj, onaj tekstualni, koji nam je prijeko potreban ukoliko želimo imati se kamo i vratiti.

Klara Dulić

Petar Pifat

VESEL'TE SE KRŠĆANI

Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo „Jelačić“, Petrovaradin, 2017., str. 44

Božji je dar roditi se, Božji je dar biti dio vjere i crkve, Božji je dar doživjeti Božić. Upravo o veličini ovoga dana svjedoči nam knjižica Božićnih popijevaka i običaja u Petrovaradinu *Vesel'te se kršćani*. Petar Pifat, višegodišnji je predsjednik HKPD-a

„Jelačić“ Petrovaradin, te svojim radom i aktivnostima u znatnoj mjeri pridonosi održavanju, upoznavanju i njegovanju kulture i tradicije Hrvata u Petrovaradinu, pa i široj regiji Srijema.

Kratka etnološko-etnomuzikološko-muzikološka studija *Vesel'te se kršćani* predstavlja monografiju sazdanu od informacija prikupljenih pri terenskim istraživanjima, u dostupnoj literaturi, kao i na osnovi osobnog iskustva autora. Prelistavajući četrdeset i četiri stranice, uočavaju se ravnomjerno zastupljeni tekstovi, fotografije i notni materijali koji su veoma jasno podijeljeni na sljedeće cjeline: „Vrijeme adventa“, „Badnji dan – Badnjak“ (dječje čestitanje Badnjeg dana, dječje čestitanje Božića na Badnju večer), „Božić“, „Šibari“, note božićnih popijevaka.

U uvodnoj riječi Petar Pifat osvrće se na svoje višegodišnje djelovanje u župi svetog Roka, kao župljanin i orguljaš, zatim voditelj i orguljaš u Biskupijskom svetištu Gospe Tekijske, kao sakupljač povijesnih podataka o Petrovaradinu, te navodi da ovom publikacijom želi podsjetiti na stare božićne običaje koji su svoj procvat imali između dva svjetska rata u ovome mjestu. Također, on navodi da je još jedna od njegovih želja objavom ove knjižice svojevrtni naputak za tradicionalno slavljenje Božića sviju onih koji žive u Petrovaradinu.

Vrijeme adventa dio je knjige u kojemu se predočava značenje riječi advent, ali i značenje razdoblja došašća, kao i zornica – svećanih svetih misa u čast Blažene Djevice Marije. U razdoblju adventa, autor navodi nazive pjesama koje su se izvodile. Ovaj dio knjige predstavlja jednim

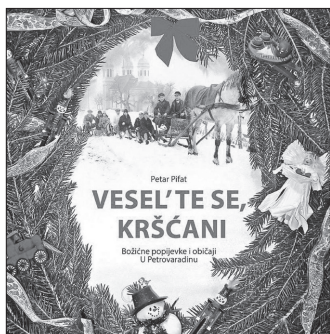

notnim zapisom pjesmu koja se pjevala samo na posljednjoj zornici „Zazivam vas svekolike“. Osim ove pjesme, kao adventski su navedeni sljedeći naslovi „Padaj s neba roso sveta“, „Zlatnih krila“ i „Poslan bi anđel Gabrijel“. Knjiga se nastavlja pojašnjenjima o prvim danima adventa i njihovim namjenama određenim svecima. Među njima su sveta Barbara, sveti Nikola, Bezgrješno začecje Djevice Marije, sveti Toma. Nije prvi puta da se u literaturi raspravlja o tomu da su imendani nekada imali mnogo veći značaj nego rođendani. Tako se u nastavku knjižice nalazi zapis svečarske pjesme „Lijepo ime“ koja je izvođena pri čestitanju imendana slavljeniku. Uoči spomendana sv. Tome (koji je ranije bio 21. prosinca), od kuće do kuće su obično išli prvi koledari izvođeci pjesmu „Sveti Toma milo plače“ za koju postoji dvije varijante teksta (stariji – kraći i noviji – duži).

Autor nas kroz dalji dio knjige vodi putem običaja koji su se održavali na Badnji dan – Badnjak. On opisuje obilazak svoga djeda, koji je bio jedan od odraslih čestitara Badnjaka u prijepodnevnim satima na ovaj dan, oko 9 sati. Također, Pifat navodi da je postojao i običaj obilaska muške djece u dobi od 7 do 12 godina, ali rano ujutro od 6 do 8 sati. Dijete koje je posjetilo određeni dom, recitiralo je određeni tekst kojim je čestitalo Badnji dan ukućanima, sa željom da im Bog podari ono što je domaćinstvu potrebno, s naglaskom na stoku, živinu, novac, vino i rodnu godinu. Za svoju ulogu čestitara, dječaci su dobivali uglavnom novčani dar od domaćina, dok su im neki darivali jabuke i orahe. Autor nadalje opisuje hranu koju su

domaćice pripremale za bogatu ponsnu večeru, nakon koje bi se pjevale pjesme o Božiću i vršile pripreme za odlazak na svečanu svetu misu – ponoćku. Također, postoje podatci i o tomu da su dječaci u dobi od 8 do 12 godina, nakon večere, obilazili domaćinstva na Badnju večer. Oni su u dvorištu i pred vratima kuće pjevali koledarsku popijevku „Veselite se braćo danas“, te je tako ovom melodijom započinjalo čestitanje Božića.

Božićna svečana ponoćna misa u Petrovaradinu je nekada kao i danas predstavljala početak Božića. Prije ponoći pjevala se pjesma „Ustajte pastiri“ kojoj je preludirao orguljaški instrumental. Pjevanje dijelove Božićne mise „Hajdmo, hajdmo“ osmislio je i uglazbio Ilija Okrugić Srijemac. „Majka Božja pri jaslicah uspavljuje Isukrsta“ predstavlja oblik male crkvene kantate, u kojoj se u naizmjeničnom dijalogu soprana solo i zbora, nižu „prikazanje“ i „svet“. Autor ove kantate je također Ilija Okrugić Srijemac. Glazbene stavove misnog slavlja Okrugić je dopunio pjesmama „Danas se čuje“, „Pojmo glasno“, „Veselite se kršćani“, no nismo sigurni u to da ih je on i uglazbio. Svršetak ponoćne svete mise označavale su orgulje „Pastirskim kolom“, te naposljetku pjesmom „Tiha noć“ koja se izvodi u cijelome svijetu. „Veselite ti navješćujem“ popijevka je koja je izvođena u okviru božićnih večernjica, a Okrugićevim glazbenim stilom, ili duhom kako tvrdi Pifat, odišu i napjevi i tekstovi u sve tri varijante. Prema kazivanjima svojega oca Melhiora, Pifat navodi kako su se Petrovaradinci odmah nakon svečane svete mise kojom je proslava Božića započeta,

uputili svojim kućama u početku djelujući kao svečana povorka, koja se poput radosne vijesti širila Petrovaradinom i ulazila u svaki dom.

Prvi božićni dan bio je posvećen čestitanju Božića i odlasku na svetu misu. Nakon nje je blagovan svečani porodični ručak. Vrijeme proslave ovog velikog crkvenog slavlja trajalo je u domovima sve do svetkovine Krštenja Gospodinova, a božićne popijevke su u crkvama izvođene sve do 2. veljače, svetkovine Svijećnice. I u ovome razdoblju održavani su i imendani na dan svetoga Stjepana, svetoga Ivana.

Za dan Nevine dječice, 28. prosinca, vezuje se stari običaj *šibari*. Prema njemu momci od 17 do 20 godina, u grupama obilaze kuće u kojima ima djevojaka. Oni nose nakićene vrbove šibe i pjevaju božićnu popijevku „Narodi nam se“, ali s posebnim „šibarskim“ napjevom koji se razlikuje od crkvenog. U potonjem tekstu Pifat detaljno opisuje obilazak povorke *šibara* koji su imali za cilj zbližavanje momaka i djevojaka uz čestitanje Božića. Posebice je zanimljivo navesti da su ovakve ophode pratili instrumentalisti na tradicijskim instrumentima poput harmonike i tamburaških sastava, što je i dokumentirano fotografijama u knjizi.

Večernja zahvalna sveta misa za proteklu godinu održava se na Silvestrovo, 31. prosinca. Stanislav Prepek je zapisao da su navečer u ovome danu djeca ponovno ophodila pjevajući pjesmu koledu „Dobro več gospodaru“ ili „Dobro več gazdarice“. Sigurno je da se melodija ove pjesme mijenjala s vremenom, a Pifat navodi da se stari napjev ne pjeva više, dok ga je Prepek zabilježio prema pjevanju svojega oca Mateja. Nekada je 1. siječanj predstavljao veliki dan za Petrovaradin – cjelodnevno klanjanje pred Presvetim oltarskim sakramentom. No, danas se umjesto termina „klanjanje“ koristi termin „klečanje“ i važi za sve mladiće i djevojke koji od 10 do 17 sati dolaze u crkvu svetog Roka i smjenjuju se na „klečalima“.

Sveta tri kralja ili Bogojavljenje predstavlja slavlje događaja Kristove objave spasenja svim narodima, a imendan su slavili svi s imenom Gašpar, Melhior i Baltazar. U crkvi svetog Roka pjevala se popijevka „Nebo visoko“, a u njoj se spominju imena svih triju kraljeva. Toga dana župnici blagoslivljaju domaćinstva nakon svete mise.

Posebni dio u knjizi autor je dodijelio Iliji Okrugiću Srijemcu, o kome do danas nije mnogo pisano. Ovim je Pifat odao posebno priznanje i zahvalnost Okrugićevom zalaganju i trudu kao hrvatskome narodnom preporoditelju, književniku, pjesniku, dramatičaru, skladatelju, povjesničaru, zagovorniku ujedinjenja Istočne i Zapadne Crkve, ali i kapelanu, župniku koji je najveći dio svojega služenja proveo u Petrovaradinu.

Vjerujem da knjižica i pjesmarica *Veseli te se kršćani* predstavlja

otvaranje jednog novog poglavlja u istraživanju tradicijskih običaja i pjesama direktno povezanih s crkvom i kršćanskom vjerom u Petrovaradinu. Njome autor kroz povijesni vremeplov predočava što je nekada bila praksa u predbožićnom i božićnom vremenu. Isto tako, on navodi što je ono što se do današnjih dana održalo i u kojemu obliku. Za potonja istraživanja valjalo bi obuhvatiti i ostala mjesta u Srijemu, te bi svakako bilo zanimljivo iznjudriti studiju o njihovim zajedničkim karakteristikama kao i međusobnim utjecajima.

O notnim materijalima u knjizi Petra Pifata *Vesel'te se kršćani*

Petar Pifat u svojoj knjizi prvi puta prilaže melodije pjesama zapisane u jednom glasu, tako da ih može pjevati cijeli puk, jednoglasno. Upravo zbog ovoga, knjiga predstavlja svojevrsnu pjesmaricu u koju je uvršteno devetnaest pjesama, ili *popijevaka* izvođenih u danima božićnog vremena.

***

Crkvene popijevke potpisane imenom Ilije Okrugića Srijemca notno je zabilježio mo. Stanislav Prepek prema pjevanju svojega oca Mateja koji je kod Okrugića bio orguljašem. Sve do 1981. godine, kada je tiskana zbirka *Crkvene pjesme* u nakladi župnog ureda sv. Jurja, Petrovaradin 1, pjesme su prenošene usmenim putem među petrovaradinskim orguljašima. U toj prvoj zbirci autor izdanja bio je Stanislav Prepek koji je harmonizirao sve crkvene popijevke za koje se pouzdano zna da su Okrugičeve. Okrugičeve popi-

jevke su „Ustajte, pastiri“, „Hajdmo, hajdmo“, „Slava Bogu“, „Vjerujem u tebe“, „O Isuse poljubljeni – I ti zboru od pastira – Vesel'te se svi kršćani“, „O Isuse, ti sunašće“).

Pjesme koje čine neizostavni dio petrovaradinske božićne tradicije pjevanja u mjesnim crkvama i one koje po svome duhu odgovaraju Okrugičevim djelima su: „Danas se čuje“, „Vesel'te se, kršćani“, „Pojmo glasno“, „Vesjelje ti navješćujem“, „Pastirsko kolo“.

Nova zbirka Okrugičevih crkvenih popijevaka ugledala je svjetlo dana 2009. godine, nju je uredio profesor Đuro Rajković, a note s harmonizacijom i tekstom pjesama načinio je profesor Jozef Kvintus.

Petar Pifat je samostalno za knjižicu *Vesel'te se kršćani* u kompjutorskom programu *Sibelius* načinio notografiju za pjevanje jednoglasno i zapisao tekstove za sve pjesme koje su uvrštene u istu. Sva izdanja do ovoga sadržavala su potpune harmonizacije pjesama; kao što je već navedeno, dakle kod Prepreka i Rajkovića. Prije njihovih zapisa postojale su samo pjesmarice s tekstovima pjesama, bez notnih i harmonskih tumačenja popijevaka. Ovo je još jedan znak da je Pifat pokušao približiti što širemu puku pjesme koje pripadaju njihovoj crkvenoj tradiciji.

Pjesme „Oj djeteeće moje drago“, „Pojmo glasno“, „Vesjelje ti navješćujem“ i „Vesel'te se kršćani“ također je zapisao Stanislav Prepek. On je također prema tradicijskom pjevanju u Petrovaradinu zapisao i ove pjesme: „Zazivam vas svekolike“, „Sveti Toma milo plače“, „Vesel'te se“ (dvije koledarske), „Narodi nam se“ (šibarski napjev) i „Dobro veče gospodaru“.

Za pjesme „Sveti Toma milo plače“ i koledarsku „Vesel'te se“, Prepek je zabilježio četiri varijante istoga napjeva, no Pifat je u svojoj zbirci objavio samo one napjeve koji su se zadržali i izvode se i danas.

Popijevku „Nebo visoko“ (koja se pjeva na tri kralja) i „Lijepo ime“ osobno je Pifat zabilježio prema pjevanju starijih župljana njegove župe. Šibarski napjev „Narodi nam se kralj nebeski“ pjeva se na isti tekst kao i „originalna“ verzija pjesme.

Za pjesme „Ustajte, pastiri“, „Hajd'mo, hajd'mo“, „Gloria“, „Slava Bogu“, „Danas se čuje“, „O, Isuse, poljubljeni“, „I ti zboru od pastira“, „Vjerujem u tebe“, „O Isuse, ti sunašće“ ne može se tvrditi da pripadaju Okrugićevom stvaralaštvu, o tomu nemamo još podataka.

Na svom repertoaru božićnih pjesama ova župa ima i pjesmu „Narodi se Isuskrste“, koja bi, vjerujem u nekom novom, dopunjenom izdanju zbirke, sigurno bila uvrštena. Greškom je u tisku duplirana pjesma „I ti zboru od pastira“, na čije je mjesto trebala doći pjesma „Vesel'te se svi kršćani“, što će vjerujem također biti dopunjeno u sljedećem izdanju.

Ono što bi svakako u daljem promatranju predstavljenih notnih primjera bilo zanimljivo, jest sagledati njihove glazbene karakteristike, strukturu i formu, vrste ljestvica, podjele teksta, zastupljenosti ornamenata i drugih glazbenih odlika te ih međusobno usporediti. No, to ostavljamo za neki od sljedećih radova...

/prema prepisci s Petrom Pifatom/

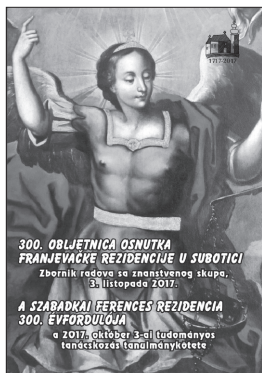
Tamara Štricki Seg

300. OBLJETNICA OSNUTKA FRANJEVAČKE REZIDENCIJE U SUBOTICI : ZBORNİK RADOVA SA ZNANSTVENOG SKUPA, 3. LISTOPADA 2017.

(uredio *Bela Tonković*)

Franjevački samostan Subotica, Subotica, 2017., str. 230

Zborničko izdavaštvo vojvođanskih Hrvata na crkvene teme obogaćeno je za još jednu publikaciju. Poslije niza sličnih zbornika kao što su *Zbornik predavanja sa znanstvenog skupa u Subotici 12-14. VIII. 1986.* (1987.), *Franjevačka prisutnost u Subotici* (2000.) i *Zbornik radova o biskupu Lajči Budanoviću* (2004.), uslijedio je dvojezični zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. listopada 2017. u Pastoralno-duhovnom centru Subotičke biskupije „Augustinianum“ na temu 300. obljetnice franjevačke rezidencije sv. Mihovila. U njemu je zastupljeno osam autora stručnjaka iz područja povijesti, kulture i teologije: Robert Skenderović (Hrvatski institut za povijest) – „Društveno-političke prilike u sjevernoj Bačkoj u prvoj polovici 18. stoljeća“ (str. 9-28), Mátyás Wertheim (Franjevački samostan u Segedinu) – „Primjeri osnivanja rezidencija u Ugarskoj kraljevini. Veze između Subotice i Segedina do osnivanja rezidencije u Subotici (1717.)“ (str. 29-38), Bela Tonković (Hrvatski dokumentacijsko-istraživački centar) – „Franjevci i Subotica od predturskih vremena do 1759.“ (str. 39-91) i „Franjevci i školstvo u Subotici u 18. stoljeću“ (str. 141-154), Stjepan Beretić (Katedralna župa sv. Terezije Avilske u Subotici) – „Najstarije subotičke matice“ (str.

93-113), Zsuzsanna Korhecz Papp (Gradski muzej Subotica) – „Barokni oltar sv. Mihovila i njegovi autori” (str. 115-139), Czékus Géza (Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku) – „Epidemije kuge u Subotici u prvoj polovici 18. stoljeća” (str. 155-169), Orcsik Károly (Teološko-katehetski institut Subotičke biskupije) – „Filijale subotičke župe sv. Mihovila i pastoralni rad franjevaca u novonaseljenim mjestima u prvoj polovici 18. stoljeća” (str. 171-198) i Danijel Patafta (Katolički bogoslovni fakultet Zagreb) – „Franjevci u Bačkoj i Srijemu – povijesna perspektiva poticaj za budućnost” (str. 199-214). Znanstvenom skupu prethodile su pripreme i manifestacije, što se može lijepo vidjeti iz dvojezičnih predgovora (str. 5-8) Bele Tonkovića, pogovora Zdenka Grubera (str. 215-226) i programa obljetnice (str. 227-228). Cilj skupa je bio upoznati javnost ne samo s ulogom franjevaca u Subotici i okolici od vremena prije pojave Turaka na ovim prostorima do osnutka samostana 1759., nego i s izazovima pred kojima se oni danas nalaze.

Heuristički su ondje najvrjedniji radovi Bele Tonkovića, koji donose

nove podatke iz povijesti franjevačkog doma u Subotici do 1759. U tom smislu predstavljaju krupan pomak u odnosu na ranije stanje istraživanja, u čijoj su osnovi radovi *Franjevačka crkva i samostan Svetog Mihovila u Subotici* (1977.) Paškala Cvekana i *Tragom franjevačkog ljetopisa u Subotici* (1978.) Ante Sekulića. Heuristička vrijednost Tonkovićevih historiografskih prinosa ogleda se ne samo u tome što donose povijest reda Male braće u našim krajevima, nego i u tome što pozitivistički obrađuju njegovu sudbinsku povezanost s bunjevačko-šokačkim Hrvatima. To je utoliko značajnije ako se imaju u vidu izazovi pred kojima su se bunjevačko-šokački Hrvati našli nakon slabljenja veza s matičnom domovinom u posljednjih 30-50 godina. Primjerice, ne tako davno iz najviših krugova SANU poručivano im je da su ih „franjevci prevarili još pre njihove seobe u Ugarsku u XVII veku”, a da ih je „u katoličanstvu učvršćivala ali i mađarizaciji podvrgavala Kaločka nadbiskupija kao glavni neprijatelj Srba i pravoslavlja u ugarskim stranama” (Slavko Gavrilović, *Zbornik Matice srpske za istoriju* 45, 1992, 214). Razumije se da su ovakva pristrana i ničim utemeljena tumačenja samo otežavala položaj Hrvata u Vojvodini. S druge strane, pak, Tonkovićevi radovi kao rezultati višegodišnjih arhivskih istraživanja razbijaju stereotipe o franjevcima kao neprijateljima srpskog naroda, prikazujući ih kao red koji je bio usmjeren prije svega na samorazvoj, ali istodobno otvoren prema svima, bez obzira na konfesiju.

Kulturološki, pak, najinteresantniji je rad Zsuzsanne Korhecz Papp, koji govori o baroknom oltaru sv.

Mihovila i njegovim autorima – bu-dimskim umjetnicima: kiparu An-tonu Hörgeru (1676. – 1765.) iz Eisenstadta (istočna Austrija) i slikaru Sebastianu Stettneru (1699. – 1758.) iz Dorsta (Bavarska), čiju pojavu na kulturnoj sceni Srednjeg Podunavlja objašnjava tendencijom vremena „kada se i najveće mecene, umje-sto velikim talijanskim majstorima, okreću domaćim stvaraocima ba-varskog, austrijskog i češkog pod-rijetla“ (str. 117). Umjetnička djela u ono vrijeme naručivana su „putem poznatog posrednika (slavni sveće-nik, arhitekt ili slikarev drug)“. Prav-ljena su u umjetničkim ateljeima, a po izradi naručitelj je organizirao njihov transport. U slučaju Subotice, transport je išao „Dunavom preko Baje“. (str. 125). Imajući u vidu svu kompleksnost oko izrade i transpor-ta, u potpunosti je razumljivo što su troškovi bili visoki. Primjerice, oltar sv. Mihovila, koji je izradio kipar Hörger po uzoru na oltar franjevač-kog samostana u Vacu (*lat. erectum ad normam & modelum Arae majo-ris Ecclesiae nostrae Vacziensis Fra-trum Minorum Provinciae nostrae*), koštao je subotičke franjevce 900 forinti i 150 mjera žita. Troškove su pokrile „subotičke porodice plemi-ća, kapetana i građana“, koje su, raz-umije se, u ono vrijeme (prva polo-vica 18. stoljeća) bile velikim dijelom hrvatske. Jednako tako skupo bilo je i ukrašavanje oltara, koje je obavio slikar Stettner (1.000 forinti i 350 mjera pšenice). Najveći dio troškova (1000 forinti) pokriven je sredstvima iz zaostavštine Matije Vojnića, koji je sa svojom obitelji podlegao kugi 1738. i 1739. godine (*lat. ex pio le-gato Domini Mathei Vojnich extincti peste cum tota sua domo*), a osta-

tak su raspodijelili dobrotvori (*lat. Benefactores*): Nikola Kopunović (20 forinti), Lucija Kubatušić (10 forinti), obitelj Gabričević (10 forinti), Đuro Sučić (15 forinti), Đuro Matulčić (21 forinta i 10 zlatnika) i Šimun Antu-nović (54 forinte). Posljednji u na-vedenom nizu je pokrio troškove za oltarnu sliku sv. arhanđela Mihovila, ali tek nakon što je uslišana njegova primjedba na njenu prvotnu verziju: „Što će nam toliko vragova?“ (*lat. Sed corrigi debuit, hoc solum motivo Benefactoris: sto tye nam toliko vrag-ova, constat florenos Rhen. 54*) (str. 134-135). Iz ovog podatka vidimo da su bunjevački Hrvati, suprotno predstavi koju o njima šalju Bunje-vačka matica i Bunjevački informa-tivni centar kao isključivo agrarnoj zajednici s svim pratećim atributima (agrarna samodovoljnost, folklorna nereflektiranost, maksimalna isklju-čenost iz suvremenosti, anakroni-zam itd.), bili u koraku s vremenom i kao takvi bili kompetentni za da-vanje sudova o djelima vrhunskih umjetnika. Od ostalih radova u kulturološkom smislu značajan je Danijela Patafte. Davši u osnovnim crtama prikaz „osam stoljeća nepre-kinute prisutnosti franjevaca među Hrvatima u Bačkoj i Srijemu“, poka-zao je da i te kako postoje razlozi „za nastavak franjevačkog poslanja među Hrvatima“, utoliko prije što živimo „u vremenu postmoderne u kojoj su apsolutna istina i identitet ugroženi svekolikom kritikom, koja rezultira krizom identiteta, njegovim raspadanjem i nestankom, što su-vremenog čovjeka dovodi do stanja nesigurnosti“.

Dugo i brižno pripremana, 300. obljetnica osnutka franjevačke re-zidencije u Subotici urodila je broj-

nim i poučnim manifestacijama, te naposljetku znanstvenim skupom koji je opet urodio zbornikom radova. Premda skromnog obujma, ovaj zbornik predstavlja značajan pomak u odnosu na prethodno stanje istraživanja. Kao takav predstavlja osnovu za daljnja istraživanja povijesti Franjevačkog samostana u Subotici, a s tim u vezi i bunjevačkih Hrvata kao njegovih prvih i najvećih dobrotvora. Istini za volju, radovima je pokriven samo jedan dio pisanih i materijalnih izvora iz Franjevačkog samostana. Tako, primjerice, nema riječi o samostanskoj kripti, gdje su pokopani članovi obitelji Sučić – vicekapetan Đuro Sučić (1735.), kapetan Jakov Sučić (1744.), Jakovljevi sinovi: Petar, Pavao i Jakov Sučić, te kapetan Luka Sučić (1746.) – koja je za samostan utoliko značajna što se, kao imovinski najbolje stojeća u gradu, po dobročinstvu isticala daleko više od drugih (vidi: Evetović, Matija, Pokojnici u kripti franjevačke crkve u Subotici, *Subotička Danica za 1941.*, Subotica, 1940, 112-113). Naime, iz popisa dobročinitelja i dobročiniteljki koji su od 1. lipnja 1732. do 13. ožujka 1735. dali milostinju (*lat.* *elemosyna*) za crkvu sv. Mihovila u Subotici, vidi se da je Jakov Sučić priložio 240 forinti i 10 dinara, a njegovi rođaci Đuro i Luka Sučić 15, odnosno 60 forinti. Osim toga, Jakov je potpisao u rezidenciji 14. veljače 1734. izjavu da je za slavu Boga i spas svoje duše, te duša svoje supruge Jelene i svojih nasljednika, darivao oltar posvećen Uznesenju Blažene Djevice i veliku pozlačenu srebrnu pokaznicu ukrašenu dragim kamenjem. Isto tako, snosio je dio troškova čiji iznos je „samom Bogu poznat“ (*lat.* *partem expensarum Deo soli notam*) za pretapanje starog zvo-

na i topa, koji je franjevcima darivao car Karlo VI. (1711. – 1740.), u nova zvona, kao i troškove za veliki oltar i ostale ukrase franjevačke crkve (Samostanski arhiv Miscelanea A-I-1 18. st.). Propusti ove vrste naravno ne umanjuju ukupnu vrijednost zbornika, ali, ukoliko ostanu zanemareni, mogu kod bunjevačkih Hrvata proizvesti opravdani osjećaj zanemarenosti. Utoliko smatramo potrebnim da Franjevački samostan, kao ustanova kojoj je – iskreno se nadamo da je to tako – stalo do jednake zastupljenosti svojih vjernika, nastavi započeti rad na istraživanju i publiciranju arhivske i druge građe.

Vladimir Nimčević

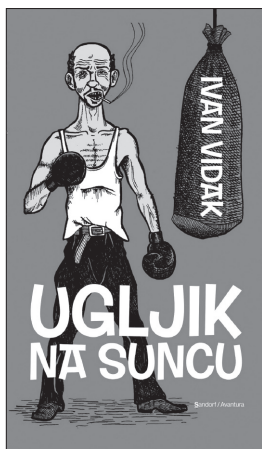
Ivan Vidak

UGLJIK NA SUNCU

Sandorf, Zagreb, 2015., str. 100

Ugljik na suncu zbirka je kratkih priča zagrebačkog autora Ivana Vidaka objavljena krajem 2015. godine za nakladničku kuću „Sandorf“ iz Zagreba. Čini ju osam priča povezanih u svojevrsnu cjelinu preko priče o Stevici Čatalincu „koji je odlučio postati prase“ te zajedničkog mjesta radnje – neimenovanog podunavskog sela (najvjerojatnije autorova zavičajnog Monoštora).

U najkraćem, *Ugljik* je pravo remek djelo, ako se u obzir uzme da se radi o prvijencu relativno mladoga autora (1981. godišće). Još ako se promatra u okviru manjinske književnosti Hrvata u Vojvodini, u koju se Vidak kao osoba rođena i odra-

sla u Monoštoru/Somboru može svrstati, onda je ovu tvrdnju znatno teže osporiti.

Puno se tu stvari poklopilo, da smo dobili ovako kvalitetan književni *produkt*. Krenimo od, za mene možda i ključnog podatka a kojega saznajemo iz autorova životopisa. Vidak je, kako čitamo u bilješci o piscu, diplomirao dramaturgiju na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Dakle, to je vjerojatno najrelevantnija škola koja vas uči što su priče, kako se one pišu te na koncu i kako se čitaju. A *Ugljik na suncu* jesu zanatski maestralno ispričane priče. Od idejne postavke, preko kreiranja radnje i dijaloga do ozračja i potretiranja likova.

Drugo što pridonosi relevantnosti knjige je marginalnost kako mjesta radnje tako i društvenog statusa likova, baš kao i uporaba nestandardiziranog jezika – mjesne šokačke ikavice u dijalogima, što su trendovi prepoznati u djelima nekih od najznačajnijih imena suvremene hrvatske književnosti (Kristian Novak, Damir Karakaš, Olja Savičević Ivančević...).

S druge strane, jedini nedostatak knjige vidim u, iako se radi naravno o fikciji, Vidakovoj pretjerano isključivoj predstavi vlastita zavičaja kao „doma okrutnosti“ (*Provincija je dom okrutnosti*, navodi pripovjedač u priči „Berti Foks“), odnosno mjesta gotovo posve izopačenog. Premda razblaženi crnim humorom i određenom dozom suosjećanja/neosuđivanja svojih likova, to su predstava i osjećanje, koji nam ostaju nakon čitanja. Gotovo svim njegovim važnijim likovima (a to su uglavnom muškarci) nešto fali – od sirove neartikuliranosti, preko duševnih smetnji ili alkoholizma do mentalne retardacije. Kao da su unaprijed osuđeni na nesreću, bez obzira na starost i zanimanje, bilo da su mesari, *komparoš*i (skelari) ili nezaposleni.

Još jedan prilog akcentuiranoj okrutnosti srećemo u priči „Ništa lijepo“ u kojoj nam se poručuje kako čak ni na mjesnom govoru (šokačkoj ikavici) nije moguće *ništa lipo* izgovoriti. (*Tu gadno zvuči i kad nekog kažeš da ga 'voljiš'? Šta je to? To 'lj' tu zvuči tako nakaradno.*) Ovakav Vidakov prikaz i odnos razlikuje od većine hrvatskih pisaca iz Vojvodine, koji su nerijetko slijepo zaljubljeni u svoj rodni zavičaj i djetinjstvo provedeno u njemu. Stoga, možda i ne čudi što je autor u stvarnom životu svoju budućnost potražio izvan zavičajne *idile*, oko 400 kilometara zapadnije u glavnom gradu i kulturnom središtu jedne države. Uzrok za ozračje kojim se krećemo kroz svijet Vidakove knjige moguće je potražiti i u njezinom (meni isprva nejasnom) naslovu koji nam se (možda i kao autorov svjetonazorski pogled) razotkriva u priči „Nevidljivi čovjek“. U njoj se, među ostalim, prepiru seoski

svećenik i liječnik, kao reprezentanti religioznog i znanstvenog pogleda na svijet, a priča završava citatom ovog drugoga: *Život? Šta je život? Uzmeš ugljenik i ostaviš ga da odstoji na suncu par milijardi godina. To je sve. Nikaka filozofija.*

Sada, s trogodišnjim odmakom od njegova izlaska, možemo reći da je *Ugljik na suncu*, kao prvijenac, imao solidnu recepciju u Hrvatskoj ali i u Srbiji, gdje ga je početkom 2017. objavila „Književna radionica Rašić“ iz Beograda. Knjiga se našla i u finalu kratkopričaške nagrade „Edo Budiša“ za autore do 35 godina starosti. Valja dodati i to da su Vidakove priče u formi radijske drame izvođene i na državnom Hrvatskom radiju.

Imajući u vidu sve navedeno, Vidak je pisac na kojeg bismo mogli računati i u budućnosti. Ima potencijala da se upiše u suvremenu hrvatsku književnost (poput Nevena Ušumovića i odskora Julijane Adamović, autora koji su također podrijetlom iz Vojvodine). A kada je pak u pitanju aktualni vojvođansko-hrvatski književni kontekst, tu bismo ga trebali čuvati kao *malo vode na dlanu*.

Davor Bašić Palković

Željko Šeremešić

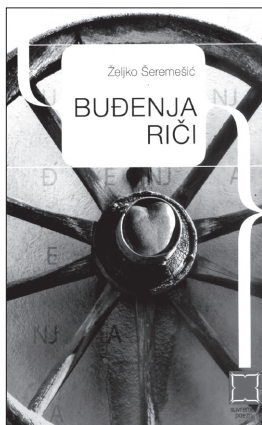
BUĐENJA RIČI

NIU Hrvatska riječ, Subotica, 2016., str. 109

Knjiga pjesama *Buđenja riči* Željka Šeremešića iz Monoštora objavljena

je 2016. godine u nakladi Novinsko izdavačke ustanove „Hrvatska riječ“. U knjizi je 68 pjesama, podijeljenih u četiri cjeline: „Ljubav i štagod drugo“, „Zabiližito“, „Štagod o svem i svačem“ i „Zagrljaj smrti – put oko i do smrti“. Knjigu je uredio i pogovorio Tomislav Žigmanov čija je iskustvena osjetljivost prema ikavskom idiomu zasigurno utjecala i na pjesnika Šeremešića za odluku o jeziku kojim će iskazati svoja poetska promišljanja. Dok su bunjevački Hrvati aktivnije posezali u škrinju bunjevačke ikavice, stvorivši u drugoj polovini 20. stoljeća i prepoznatljive pjesničke opuse (Petko Vojnić Purčar, Ivan Pančić, Milovan Miković, Vojislav Sekelj, Tomislav Žigmanov i dr.), šokački Hrvati bilježe tek sporadične iskorake, najčešće u estetski manje uspjelo pjesništvo. Imajući u vidu upravo skromne prinose u jeziku monoštorskih Hrvata, poezija Željka Šeremešića autentičnim i, usuđujemo se reći, raskošnim materinskim izričajem dotiče široku lepezu motiva, od sveprisutne ljubavi, preko slika krajolika, elemenata svakodnevnog pa i nekadašnjeg života (ljudi) do neumitne smrti.

Žigmanov u pogovoru (str. 99-101) ocjenjuje kako je „monoštorska šokačka ikavica Šeremešiću poslužila kao sredstvo da se vlastito iskustvo svijeta i života, iskustvo natopljeno brojnim mjesnim sadržajima – od krajolika, do etnografskih predmeta – pretoči u umjetnički uspjelo pjesništvo, koje onda ne zna za hermeneutičke zapreke kod čitatelja...“ te ukazuje kako pjesnik kao lirski subjekt očituje svoju „melankoličnu rezonanciju šokačke duše“.

Možda u ljubavi ne traži puno:
*Ne tražim od tebe ništa!
Ni ruku, ni rame,
ni prijateljstvo, ni ljubav...
Kraja nema, ako se nasmiješ!
Svit je moj, ako mi viruješ...*
(„Ne tražim“, str. 18)

No, on mnogo daje, puno vidi
i osjeća, napose prirodu i čovjeka u
njoj:

*Tavna ponjava nebo zagrnula,
nebeski se vrancu upregli,
Božji plug zaoro puste oblake,
prikaplje, razgrće, rastiriva...
/.../
Kletva i molitva stra sakrivu,
nada i plač niču u krilu,
majka dite privija, stišće,
stušita svića drće u oku.*
(„Nevrime“, str. 36))

Motiv svijeće prisutan je u re-
fleksivnoj pjesmi „Svića“ (str. 94) u
kojoj simbolizira čovjekov život:

*Prid krajem
plam leluja,
liže visine,
nebo male sobice.
/.../
Drtava ruka putuje,
sviću staru špara,*

*života više nema,
međ prste staje./*

Pomalo zastrašujući prizor kraja
života prisutan i drugim pjesmama
nije bez nade, na koju lirski subjekt
računa, čineći tako svoje poruke
univerzalnima, pa bismo ih mogli
doživjeti i kao savjet kako tijekom
života biti svjestan ljepote i vrijed-
nosti kako onoga što smo baštinili
tako i onoga što sami stvaramo:

*Paučinu život plete,
žuti list misto traži,
u snigu nestaju godine,
jablani poderani, nakriviti.
Mrak snove pokapa,
nada se otimlje smrti,
na dimu sviće suza živi
ko se prvog koraka siti?*

U spomenutim (i onima koji
ovdje nisu vidljivi) motivskim sadr-
žajima vidimo univerzalnost poruka,
često i mudrosne misli, ukotvljene u
geografski a još više kulturni (i et-
nografski) prostor šokačkog čovjeka
– moramo to suziti na Monoštor, ali
ga identificirati kao svijet šokaštva.
Povezani Dunavom, šumom, tradi-
cijom, međusobnim odnosima, a
osobito šokačkom ikavicom, Šokci
će se lako prepoznati u poeziji Želj-
ka Šeremešića, doživjeti ga svojim
pjesnikom. U tome im pjesnik ide
„na ruku“ jer pjesma osim slobode u
stihu, i neusiljenoj rimi lako pronala-
zi čitatelja i u jednostavnosti, često
i kratkoći.

Šeremešiću je ovo prva samo-
stalna pjesnička zbirka, ali je pjes-
ničkoj publici poznat po objavama
u *Liri naivi* i zbornicima KLD-a *Re-
šetari*.

Katarina Čeliković

Branimir Miroslav Tomlekin

PJESME KOJE TREBA SPALITI

HKUPD „Stanislav Preprek“, Novi Sad, 2017., str. 153.

Kada smo prije dvije godine na ovome istome mjestu kritički tematizirali zbirku „pesama“ Branimira Tomlekina (tada još nije bio i Miroslav!) *Salauka* (vidi *Nova riječ*, br. 1-2 2016., str. 319-321), nismo ni slutili da će ta naša uzgredna kritika donijeti veliki iskorak, gotovo pa novum, u ono što se uobičajeno imenuje kao „pjesništvo Hrvata u Vojvodini“. Naime, do te je kritike narečeni Branimir Tomlekin svoje, kako ih on naziva, „pesme“, ukoričavao u knjižuljak isključivo na srpskom jeziku i latiničnom pismu, a nakon objavljenog kritičkog mi napisa, objavio je svoju prvu knjigu sada već „pjesama“ na hrvatskome standardu, istina uz posve neinventivni naslov *Pjesme koje treba spaliti*. To je, vjerojatno, jedna od najbrutalnijih jezičnih konverzija u suvremenom hrvatskoj književnosti ne samo u Vojvodini, jezičnih konverzija čiji su razlozi ipak a na koncu ostali prekriveni debelim velom tajne. Naime, Tomlekin, koji se gdjekad očituje i s prezimenom Cakić, nije našao za shodno isti a vlastiti obrat i obrazložiti, kako to navade uljuđenijeg dijela književne scene u Hrvata i susjedstvu nalažu. Nadamo se samo da začudnost ova i ovakva obrata u životu nestalnog Cakića nije tek i jedini posljedak moje kritičke zamjedbe i prigovora, u spomenutom napisu mi, glede „licemjernog pristupa spram vlastitih identitetskih sastavnica“.

Bilo kako bilo glede toga, konstatiramo da je Tomlekin u novoj

knjizi o kojoj je sada i ovdje riječ „propjevao“. Ili bolje rečeno, on je uvelike tek počeo „prepjevavati“ – uzeo je veći dio svojih „pesama“ iz *Salauke* (svoj najveći uspjeh u slučaju „pesnika“ Cakića upisujem što „pesmu“ „Ta Nataša“ nije ijekavizirao i kao takvu opet objavio, „pesmu“ u kojoj, kako smo tada naveli, „osjećajno razularen lirski subjekt svodi pozitivnu doživljajnost spram ženskog lirskog objekta na vulgarnu nedostojanštenost (sve s usporedbom s konjom!)“, grubo ih preveo na hrvatski (najčešće riječ je tek o prostoju ijekavizaciji – npr. *okriječe*, str. 15; *smjeta*, str. 121), koja ne vodi računa o pravilima sintakse hrvatskoga jezika – npr. *svi brinu kako će ovo da se svrši*, str. 45, istaknuo T. Ž.) i različito ih razbacavši po knjizi, te uz jedan broj novih, objavio pod drugim, rekli smo već posve neinventivnim, naslovom, čemu kumstvo također mogu pripisati sebi, no o tome ćemo malo više malo niže. Budući da je riječ o knjizi „pjesama“ koje su u većini ranije objavljene, istina na srpskom standardu, onda nam se čini logičnim da veći dio ocjena

iznesenih u prvome prikazu vrijede i nadalje. Jer, njihova je temeljna umjetnička nevrjednost opetovana objelodanivanjem njihovih inačica na hrvatskome jeziku. Jer, sam jezik na kojemu se piše nema nikakve veze s umjetničkim ili estetskim vrijednostima! Stoga nam se čini razumljivim da glavne značajke koje smo tada dali ovdje u većini ponovimo.

Našu smo kritiku tada započeli sljedećim konstatacijama i upitima: „Uistinu je nemoguće proniknuti u sve tajne i prateće im dubine pjesničkoga stvaralaštva! Kako glede motivacijskoga sklopa nastanaka pjesama, tako još više kada je riječ o razlozima koje čovjeka nukaju na objavu istih. To napose vrijedi u slučajevima kada se pojavi ‘zbirka pesama’ koja vrvi negativnim estetskim i inim umjetničkim značajkama onoga što je u knjizi objavljeno. Naime, postavljaju se jednostavna pitanja – zašto je ono posve i u svakom smislu književno nevrjedno uopće moralo nastaja(ti), a kada je tako već i nastaja(lo), zašto se uopće imalo ukoričavati?“. Nastavili smo u tome prikazu i dalje u začudnim tonovima:

„Jer, za pretpostaviti je da postoje, ako već ne kod autora a ono kod onih koji su u knjiškoj industriji pozicionirani kao nakladnici, urednici..., stanoviti postojani a minimalni kriteriji da ono što se objavljuje mora sadržavati također najminimalniju umjetničku relevantnost. Svega toga zastrašujuće a bolno izostaje kada je riječ o prvoj i do sada jedinjoj zbirci ‘pesama’ izvjesnog pseudoničnog Branimira Tomlekina (u biti riječ je o Miroslavu Cakiću!), osobe znane po tome što svoje uvelike praznoslovne uratke

šalje diljem svijeta putem e-mailova, u kojima se bez ikakvih kompetencija i racionalnih uvida trapavo a strasno okomljuje na događaje i procese unutar hrvatske zajednice u Vojvodini na najgori način hrvatskoga tvrđičluka, dok se istodobno u ovoj ‘zbirci pesama’ očituje kao golupče koji kao ‘peva’ na jeziku većine, svjedočeći tako dosljedno svoj licemjerni pristup spram vlastitih identitetskih sastavnica“. Nastavili smo, kao što je on isto nastavio svoja nesuisla pisma mahnitavo pisati i još mahnitije slati na stotine adresa, pitajući se dobronamjerno o razlozima objave, na sljedeći način našu kritiku:

„Objavljujući ovu uistinu knjižičicu u svojoj već poodmakloj dobi (blizu mu je bila 70-a), čitatelj bi pomislio da se ovaj stariji čovjek ohrabrio podastrijeti ishode svojih poznih napora, vidjet ćemo strahobolnoga pjesmoklepstva, ne bi li podijelio svoja bogata iskustva i plemenite osjećaje, iznio, moguće mudrosna, stajališta o svijetu i životu, koja su se dugo ‘kuhala’ na njegovom stvaralačkom šporetu. Bio je, kazuje ova logika mišljenja, možda zakinut u stvaralaštvu do starosti, bavio se u životu drugim poslovima, sudbina ga je odvlačila od pera i papira, možda ga je i strah ometao da se mrčenjem po bijelome papiru upusti u svijet književnih nagnuća, vjerojatno je, nerazumno dakako, krio svoj pjesnički talent sve do pod starost...“ I odmah, odbacivši tako što na temelju više razloga, nastavili:

„No, ta početna dobrohotnost u učitavanju čitateljskoga subjekta s u knjizi objavljenim sadržajima, rapidno brzo i brutalno se nemilice gubi kada se pročitaju već i prvi retci

ovoga, izuzetno uspjelog, moglo bi se čak i reći vrlog, 'pesničkog' papazjanstva. Naime, sve vaše čitateljsko iskustvo, sva vaša znanja, čak i ako nisu po obimu velika, o pjesništvu, doživljavaju svoj radikalni krah zbog, gotovo totalne, bezvrijednosti onoga što se čita u Tomlekinovoj 'zbirci pesama'! Ne samo kada je riječ o izuzetno nevještom korištenju forme stihovanja – čvrsta i nategnuta rima do besmisla!, već još više kada je riječ o motivskim sastavnicama i pratećim tehnikama i sredstvima izričaja, rabljenju pjesničkih figura, stvaranju ritma u pjesništvu... Riječju, čitatelj se nužno suočava sa zaključkom kako je ovaj starac u svijet pjesništva dobrano zalutao. Stoga se na samome početku iščitavanja njegova velebno neuspjelog stihovanja postavlja i opravdano pitanje što je to ovome arhitekti po obrazovanju uopće trebalo da se pri kraju svojega života istinski osramoti svojim posve nesuvislim pačanjem u svijet pjesništva". Uslijedio je zatim analitički prikaz strukture i sadržaja: „Formalno promatrano, sadržaj je ove književne bijedne knjige podijeljen u pet tematskih, dosta promašenih, ali nejednakih cjelina, koje zapravo hodogramski, istina neuvjerljivo, prate životni put ovoga rođenog Hrtkovčanina”.

Isto se može konstatirati i kada je riječ o strukturi ove knjige. No sada je ona „osnažena” s predgovorom i dvama pogovorima, od kojih jedan i „književni kritičar mr.” Pavel Domonji, inače član, prema napisima iz medija kojima je vjerovati, ni manje ni više nego Srpske radikalne stranke, gorljivi je promicatelj i hvatitelj „lika i djela” predsjednika srbijskih radikala Vojislava Šešelja. E,

sad, ako bi on trebao biti ocjenitelj i promicatelj hrvatske književnosti u Vojvodini, onda nam je jasno zašto se toliko trsio hvaliti Tomlekinovo stihoklepstvo – jer njegova pohvala onoga što niukako može biti vrijedno izravno pridonosi detronizaciji umjetnički relevantne književnosti među Hrvatima u Vojvodini.

Jer, kako drugačije možete tumačiti sljedeće, gotovo neviđeno, prostaklukno bludničenje na zoofilijsku tematiku:

*A danas je on ždrijebac dičan,
čim kobilu vidi, sav se uznemiri,
meni je šesnaest, brk mi viri,
sve više sam njemu sličan.*
(„Ždrijebe”, str. 26)

ili

*U bostanu, u kolibi punoj vonja,
bilo nam je dosta jedno ćebe,
prvi put si dotakla bijesnog konja,
a ja jahao tako mlado ždrijebe.*
(„Polly”, str. 78)

ili

*Voljela ga je mnogo jedna Jasna,
što kod mene provede vruće ljeto,
mazila nas obojicu ta žena krasna,
i šaputala mi baš čudne riječi, eto:*

*'Volim tebe i tog mačka, vaša tijela
puno ste slični, ali tebe volim više,
jer tebi je, mili, veljača godina cijela,
i kada je sunce i kada padaju kiše.*
(„Moj mačak”, str. 85-86).

Na koncu, navest ćemo i nekoliko zaključnih ocjena koje smo iznijeli o knjizi „pesama” *Salauka*, koje uvelike vrijede i za knjigu „pjesama” *Pjesme koje treba spaliti*. „Budući da je obim ovoga književnog nedjela prevelik (...), prosto se mora zaključiti kako je on u neizravnoj razmjeri s minornošću estetske vrijednosti štiva. Sve raskalašno vrca od insuficijentnosti onoga umjetničkog! Ni

deblje knjige, ni više nevrjednosti na jednome mjestu! Gotovo da čovjek koji je čita pomisli kako bi ovu knjigu, po radi spasa digniteta književnosti, uistinu trebalo spaliti. I to bez trunke kajanja! I eto kako, u pomanjkanju inventivnosti, nastaju naslovi knjiga – krađom ideja od drugih, a mojoj si neznatnosti može pripisati još jedan naslov! No, da je Tomlekinov „pesnički prvenac“ na vrijeme spaljen, ne bi se morao opetovano (pre)pis(iv)ati novi prikaz o nečemu književno posve irelevantnom, što je svima jasno osim u navalentnoga autora i njegovih pomagača...

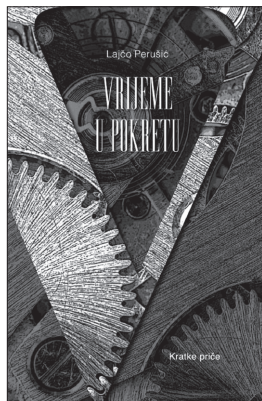
Tomislav Žigmanov

Lajčo Perušić

VRIJEME U POKRETU

Vlastita naklada, Zagreb, 2017., 161 str.

Nakon dvije knjige pjesama, Lajčo Perušić se pred potencijalnim čitateljima pojavio i sa zbirkom kratkih priča *Vrijeme u pokretu* objavljenom u vlastitoj nakladi. Knjiga sadržava trideset priča podijeljenih u dvije cjeline – „Slike iz mog života“ i „Vrijeme u pokretu“. Perušić je rođen 1945. godine u Subotici u kojoj je proveo djetinjstvo, nakon čega odlazi u Zagreb u kojem ostvaruje profesionalnu karijeru i u kojem živi i danas. Ovi biografski podatci su navedeni jer su važni za sadržaj knjige. Naime, većina priča je istinita: dio njih su zapravo opisi piščevih sjećanja iz bačkog zavičaja i djetinj-

stva („Najmlađi član desetoročlane obitelji“, „Godina 1959.“...) dok je drugi dio vezan za njegovo mladenaštvo i zrelu dob provedenu u Zagrebu, uz pokoje dionice iz Dubrovnika, Münchena, Praga... Također, podatci ukazuju da se radi o autoru bogatog životnog iskustva, zašlom, prema službenoj periodizaciji, u godine starosti.

Ne nužno, ali za pretpostaviti s tim u svezi, događaja i dotaknutih tema u knjizi ne manjka. Puno ih je i to različitih: od obiteljskih priča preko tematiziranja društvenih problema (lošeg položaja radnika ili korupcije), Domovinskog rata... U pojedinima čak ulazi i u prostor političkog angažmana tematizirajući *bunjevačko pitanje* u Bačkoj („Magla nad ravnicom“), što i ne čudi jer je autor član više udruga koje u Hrvatskoj nastoje širiti glas o postojanju i kulturi vođovodanskih Hrvata. A ono što Perušićeve priče spaja u cjelinu je autorska intencija da opiše (ili bolje reći upiše) jedan život kao hod kroz vrijeme i prostor, uz – možda ono najbitnije – poruke pozitivnog i optimističnog, usprkos brojnim izazovima koji nam se na tom putu

javljanju. Navedene poruke, baš kao i one o uzvišenosti Dobrote i Ljepote u našim životima, dugujemo autorovom neskrivenom kršćanskom svjetonazoru koji je vidljiv i u tekstu.

„Knjiga *Vrijeme u pokretu* je promišljanje o aktivnom individualnom odnosu prema životnim događajima koji svojim ponavljanjem pokreću vrijeme, a vrijeme svojim protjecanjem budi nove doživljaje i biva neumorni pokretač. Zato ova knjiga priča nije nekakav kronološki dnevnik nego dočaravanje pojedinih karakterističnih isječaka iz mog života i sredine u kojoj sam živio, da na taj način prikazem obilježja nekog prošlog vremena“, kazao je autor Lajčo Perušić u jednom intervjuu.

Autor je, čini se, cijeloga života posjedovao ove priče, a počeo ih je ozbiljnije objavljivati tek u starijoj dobi, prvo u periodici (*Obzor Večernjeg lista, Klasje naših ravni, Hrvatsko slovo, Zvonik...*) a potom i u ovoj knjizi. U tom smislu, pričama ne nedostaje autentičnosti. Međutim, s druge strane, nedostaje im višeslojnosti, nepredvidivosti i atmosferske, onoga što pronalazimo u suvremenoj kratkoj priči.

Bez obzira na to, Perušićeve priče su prepoznate, čak i nagrađivane, u određenim književnim krugovima u Hrvatskoj kao i u hrvatskoj zajednici u Vojvodini, odakle potječe. *Vrijeme u pokretu* jest prilog tomu da svaki ljudski život, bez obzira na okolnosti, ima smisla. Da ima smisla biti Čovjekom. Kao takve, ove priče imaju potencijala naći svoj put do čitatelja.

Davor Bašić Palković

Zvonimir Pelajić

KRONIKE ZAVIČAJNIH REFLEKSIJA

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, HKUPD „Matoš“, Subotica – Plavna, 2018., str. 245

Čini nam se važnim na samome početku istaknuti da su, kada je riječ o kulturnim udrugama Hrvata u Srbiji, njihove aktivnosti uglavnom usmjerene ka folklorno-kulturnim sadržajima, dok kapaciteta za složenije kulturne prakse, kao što je recimo znanstvena djelatnost, posebice u području društvenih znanosti, kronično manjka. Ovo nije nikakav novum, to je više puta isticano u javnosti, ali je važno naglasiti. Od oko pedesetak hrvatskih kulturnih udruga u Vojvodini u znanstveno istraživačkom djelovanju najviše se do sada isticalo Hrvatsko akademsko društvo iz Subotice, koje više od desetljeća okuplja ugledne i eminentne znanstvenike hrvatske zajednice.

No, moramo istaknuti da u različitim udrugama Hrvata u Vojvodini postoje različiti pojedinci i entuzijasti koji su spremni promišljati i referirati na važne društvene i političke procese, na kulturne fenomene iz povijesti i sadašnjosti te u konačnici i ponuditi više no kvalitetna djela. Često ovakvi naponi i njihovi sadržaji znaju ostati prešućeni i zatomičeni stoga što su političke financiranja manjinskih kulturnih udruga u Srbiji još uvijek manjkave, te nisu u stanju na svjetlo dana iznijeti ozbiljne publicističke i znanstveno-istraživačke sadržaje.

Ovakve prakse svakako se u posljednjih desetak godina popravljaju, a posebice od kako su Hrvati u

Vojvodini dobili svoju prvu profesionalnu kulturnu instituciju, odnosno Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, koji različitim udrugama pruža potporu kako u organiziranju različitih manifestacija, ali mnogo važnije i u njihovoj nakladničkoj djelatnosti. Tako su i ovoga puta djelatnici Zavoda uložili trud i na svjetlo dana i pred zainteresirano čitateljstvo zajednički za HKPUD „Matoš“ iz Plavne iznijeli djelo značajne kvalitete. Naime, riječ je o objavi sabranih radova Zvonimira Pelajića, uglednoga kulturnog aktivista hrvatske zajednice i glazbenog pedagoga iz Plavne, pod nazivom *Kronike zavičajnih refleksija*.

Sama riječ „kronike“ već pomalo podsjeća na „kroničarenje“, čega je u nakladničkim praksama Hrvata u Vojvodini bilo podosta, posebice onih bez jasnih metodoloških okvira i iznimno loše oblikovanih u finalne sadržaje, koje su kao takve onda stvarale veću konfuziju nego što su pridonosile razumijevanju položaja Hrvata u Vojvodini i njihovih kulturoloških obrazaca. Međutim, s ovom knjigom realnost je potpuno drukčija. Ovome svjedoče dva razloga. Prvi je svakako sama uloga autora koji nije bio samo puki promatrač,

nego aktivni sudionik brojnih procesa unutar hrvatske zajednice i koji je ozbiljno promišljao o istima, te ih bilježio. Druga je važna uloga priređivača ovih tekstova, točnije stručne suradnice ZKVH-a Katarine Čeliković, koja je odabrala i priredila tekstove za monografiju i pred zainteresiranu javnost iznijela više nego kvalitetan finalni proizvod. Djelo koje se nalazi pred nama je, kako smo već rekli, monografija, ali interdisciplinarnoga karaktera, koja može poslužiti zainteresiranim istraživačima kako za upoznavanje s kulturnim praksama Hrvata u Vojvodini, jednako tako i s njihovim aktualnim položajem i izazovima pred kojima se nalaze.

Sadržaj knjige je podijeljen na četiri glavne tematske cjeline. Prvi dio nosi naziv „Sadržajne sastavnice kulturnog prostora bačkih Hrvata“. U ovome dijelu nalazi se osam eseja i rasprava koje je Pelajić pisao za različite periodične publikacije ili za različite znanstvene skupove. U njima autor na ozbiljan način raspravlja kako o identitetu Hrvata u Vojvodini i njihovim kulturnim praksama, tako i o samoj biti kompleksnoga fenomena etniciteta i izgradnji suvremene hrvatske nacije, te o mjestu jedne nacionalno-manjinske skupine na turbulენტnom europskom kontinentu.

Drugi dio knjige nosi naziv „Crte o umjetničkim praksama“ i u njemu se nalazi šest napisa o važnim temama iz umjetnosti Hrvata u Vojvodini, kako o značajnim ličnostima isto tako i o događajima. Važno je istaknuti da u ovome dijelu autor posebnu pozornost posvećuje Josipu Andriću, muzikologu i skladatelju, koji je u kulturi Hrvata u Vojvo-

dini ostavio veliki trag, a čije je djelo Pelajić temeljito izučavao i među vojvođanskih Hrvatima najbolje ga poznavao.

Treći dio – „Foto kronike male zavičajne povijesti“, je zanimljiv budući da kroz analizu različitih starih, „požutjelih“, fotografija prikazuje svakodnevni život Hrvata u Vojvodini, a istodobno podsjeća na različite djelatnike i velikane hrvatske zajednice u Vojvodini, koji su ostali zatolmljeni i prešućeni.

Četvrti dio knjige pod nazivom „Zapisi o knjigama suzavičajnika“, također je važan jer on potvrđuje Pelajića kao intelektualca spremnog iščitavati i djela svojih sunarodnjaka te na taj način upotpuniti svoje referiranje kako na kulturne prakse hrvatskoga naroda na ovim rubovima, tako i na bitne društvene procese, jer Pelajić je iščitavao kako prozna i pjesnička djela, isto tako i radove koji su pravne, politološke, povijesne i druge prirode, te o istima pisao prikaze.

Moramo istaknuti da je hvale vrijedna činjenica i da je priređivačica Katarina Čeliković donijela jasnu i preglednu bibliografiju radova koji se nalaze u ovoj knjizi, i prezentirala njihovu prvoobjavu, što će svakako olakšati posao zainteresiranim istraživačima. Na koncu i zaključna razmatranja Katarine Čeliković, koje je imenovala „Vrijedna kocka u mozaiku kulturne povijesti bačkih Šokaca“, ne treba čitati isključivo kao pogovor nego kao važan integralni dio ovoga monografskoga djela, koje je bolje čitati kao svojevrsni uvod kako bi se prethodno upoznao djelo Zvonimira Pelajića.

Ova knjiga zacijelo je „vrijedna kockica u mozaiku“ u zaista šareno-

likom kulturnom prostoru Hrvata u Vojvodini, i dokaz da je kroničarenje moguće i potrebno samo onda kada postoji minimum metodološkoga okvira i kada je autor dobro upoznat s temom na koju referira. Kada je u pitanju ovo djelo, onda su oba načela potvrđena! A potvrđeno je i to da je ovo zaista način i da se oduži, kako Katarina Čeliković u pogovoru kaže, osobi koja je neumorno radila na očuvanju identiteta Hrvata na ovim rubnim prostorima i koja je svoja saznanja nesebično dijelila s drugima.

Darko Baštovanović

Oliver Shiflish

MANJE STRAHA, VIŠE SREĆE: SAMO NAPRIJED!

*(prijevod na hrvatski Matija Vasić
Budapest, 2017., str. 108*

„Strah je u nama, živi u nama, jer nismo pravilno učeni. Proganjat će nas sve dok ne usvojimo potrebno znanje: dok ga ne razumijemo, prihvatimo i počnemo djelovati u skladu s vlastitim razumijevanjem“ (str. 21). Ovo je samo jedna u nizu poruka gore navedene knjige, čiji snažni val pozitivne energije je zapljusnuo i Suboticu (*Subotičke novine*, br. 82, 21. rujna 2018., str. 9.). Pokretač tog vala je čuveni filmski producent i distributer u Mađarskoj, koji je u zadnjih dvadeset godina pustio više od 300 filmova u kino distribuciju – Oliver Shiflish. Otvorene i radoznale prirode, svoju duhovnu energiju nije crpio samo iz jednog duhovnog

izvora, nego ju je permanentno nadopunjavao prateći obrednu praksu različitih konfesionalnih zajednica na planetu, odnosno, kako sam kaže, „uključivanjem u ritmove šamanskih bubnjeva ili u Zikr koji izvode Sufije i Derviši, hodanjem u kršćanskoj procesiji u Fusilieru u Francuskoj, pjevanjem Bhajansa s ljudima iz Umijeća Življenja, ponavljanjem mantr tijekom budističkih Puja“ (str. 59). Iskustva stečena na brojnim putovanjima po Europi i u bliskoistočne i dalekoistočne krajeve svijeta (Nepal, Tajland, Turska itd.), te u kontaktu s ljudima različitih kultura i civilizacija, probudila su u njemu spontanu stvaralačku snagu. U takvim okolnostima je nastala njegova knjiga *Manje straha, više sreće*, koja je u gradu hladnih i rezerviranih emocija primljena s velikom toplinom.

Knjiga je, kako sam pisac ističe, „proizvod mnogih okolnosti“ (str. 103). Riječ je o situacijama, gdje je autor otkrio strah, naučio metode kako ga se riješiti ili ga se pak na temelju stečenog znanja i iskustva uspješno riješio. Knjiga je podijeljena na 11 poglavlja različite duljine: „Zašto sam napisao ovu knjigu?“ (str. 1-3); „Kada i gdje je rođen naš strah“ (str. 5-12); „Objašnjenje i posljedice“ (str. 13-19); „Koje su situacije i razlozi koji nas sprječavaju u oslobađanju od straha?“ (str. 21-28); „Naša ‘obrana’ od straha“ (str. 29-32); „Zašto poduzeti mjere? Zašto krenuti putem k pozitivnoj promjeni?“ (str. 33-40); „Što učiniti? Kako postupiti?“ (str. 41-47); „Upute za postizanje sreće“ (str. 49-57); „Učenje putem i osobne priče“ (str. 59-90); „Još nekoliko misli prije negoli završim“ (91-94); „Zaključak“ (str. 95-98). Najdulje, deveto poglavlje

podijeljeno je na osam potpoglavlja: „Moja poruka šamanskim bubnjari- ma“ (prevedeno s mađarskog) (str. 61-63); „Osobna priča: Jimmy, ljubav i suosjećanje“ (str. 65-66); „Osobna priča: Sarajevo, ljubavi moja“ (str. 67-70); „Uputstva za sreću u sedam točaka“ (str. 71-75); „Misli s Tajlanda: Utočište za mačke i pse ujaka Toma“ (str. 77-78); „Još priča s Tajlanda: Lekcija iz plivanja“ (str. 79-82); „Osobna priča: Posljednja“ (str. 83-84); „Priča iz Nepala“ (str. 85-87) i „Još priča iz Nepala: Dva sata u restoranu u zračnoj luci“ (str. 89-90). Osim toga, knjiga sadrži i uvod (V-VI), riječi zahvale (103-106) i kratku poruku (108), koje je napisao sam pisac (V-VI), te predgovore Johna P. Childa (XI-XIV) i Zoltana Furedija (XV-XVI), te izvatke iz recenzija Roba Afta i Mihalya Csikszentmihalya.

Glavnoj temi svoje knjige – strahu – autor je pristupio ozbiljno i može se reći bespoštedno: „Strah nas sprječava da budemo hrabri. Sprječava nas da vjerujemo u ono što radimo. Strah je najveća prepreka blagostanju, razvoju, napretku ka boljem i sretnijem životu“ (str. 26). Polazeći od takve tvrdnje, kategorički je odbio tumačenje da strah predstavlja nešto racionalno i korisno za čovjeka, napravivši oštru distinkciju između opreza i straha: „Oprez i strah dvije su različite stvari. Oprez i reakcija na prijetnju naučene su kategorije. S druge strane, strah je sveprisutan“ (str. 26-27). S puno prava je konstatirao da strah donosi čovjeku samo blokade i ograničenja, koje ga sprječavaju u normalnom funkcioniranju. Nakon potrage za korijenom straha, došao je do zaključka da „se strah redovito javlja (...) pri nedostatku znanja ili u slučaju nedovolj-

nog znanja”, te da je, u skladu s tim, „znanje jedino oruđe, jedini protuotrov koji imamo na raspolaganju u borbi protiv ograničenosti” (str. 8). U neznanju je vidio opasnu klicu, iz koje mogu nastati ozbiljni problemi: „Većina ljudi zaslijepljena je strahom i ne shvaća da njihove reakcije stvaraju podijeljenost, razdvajanje... Ne shvaćaju da to razdvajanje stvara sumnju... Sumnja stvara mržnju... Mržnja stvara ljutnju... Ljutnja stvara incidente... Incidenti vode sukobima... I svemu tome nema kraja” (str. 15). Strah se, kako prenosi pisac, nalazi u osnovi svih negativnih ljudskih emocija: „Svi negativni osjećaji poput bijesa, brige, sumnje, očaja, tjeskobe, ljubomore, žudnje i mržnje – imaju korijene u strahu i, u krajnjoj instanci, strahu od smrti” (str. 13).

Tražeci sličnosti a ne razlike između svjetskih religija, zaključio je da gotovo sve religije uče da „možeš uzrokovati sreću ili patnju – radost ili bol – svojim mislima, svojim riječima, svojim djelima i svojim propustima” (str. 11, 23). Podsjeća da riječima i djelu prethodi misao i kao iskusan lovac na negativne misli poučava „u pretvaranju negativ-

nih situacija u pozitivne” odnosno „kako utjecati na tu transformaciju od negativne prema pozitivnoj” (str. 11). Najbolji način da spriječimo loše situacije jest da postavimo oko sebe „imaginarna ogledala i kame-re” kako bismo mogli promatrati vlastiti um (str. 50), te da po viđenju negativnu misao zamijenimo „onom koja ima korijenje u ljubavi” (str. 43), budući da našu prirodu čine ljubav i suosjećanje (str. 36). Težeći što većoj jasnoći, služi se ilustracijama iz svakodnevnog života. Tako je neznanje usporedio sa zidom, u čijem rušenju je vidio ne opciju, nego prijeku nuždu (str. 14). Podsjetio je i na učenje Isusa Krista: daš li kome ribu, dat ćeš mu jedan obrok, ali opet će biti gladan sutradan, ali naučiš li ga loviti ribu, nikad više neće biti gladan (str. 21).

U nastojanju da dokaže koliko je važan unutarjni sklad za održanje tjelesnog zdravlja, nije previše zalazio u polje medicine, nego se poslužio etimologijom riječi. Naime, podsjetio je da mađarska riječ *egészség* istodobno znači zdravlje i cjelovitost, a da hrvatska riječ iscijeliti, u značenju izliječiti, također upućuje na cjelovitost (str. 39). Put ka pozitivnoj promjeni ličnosti predstavio je kroz četiri faze: „Prva razina – nerazumijevanje, druga razina – razumijevanje, treća razina – prihvatanje, četvrta razina – djelovanje”. Istaknuo je važnost djelovanja, podsjetivši da i sama *Biblija* poučava: „Tako i vjera, ako nema djela, mrtva je u samoj sebi” (Jakov 2,17) (str. 41).

Pisana jednostavnim i razumljivim stilom i ilustrirana jednako takvim primjerima, knjiga se lako čita, a poruka iste jednako tako i usvaja. Premda donosi citate autoriteta (Ec-

khart Tolle, Sogyal Rinpoche, Bhuchandr Baidy i dr.) a na koncu i kompletnu bibliografiju (str. 99-101), ona ne ostavlja dojam studije, niti uostalom teži to biti. Autor se, istina, koristio navedenim djelima, ali ih nije ropski podražavao, nego se sam trudio, kroz primjere koje je susreo, proniknuti u suštinu problema. Originalnim pristupom dolazio je do jednakih zaključaka kao autori koje je citirao. Mogli bismo izdvojiti još mnogo snažnih dijelova ove knjige, ali ne želeći da čitatelju umanjimo zadovoljstvo, ostavljamo ih da ih sam osjeti.

Vladimir Nimčević

**KULTURNO-DRUŠTVENI
DOKUMENTARIJ**

PROSINAC, 2017.

1.

U Etnografskom muzeju u Zagrebu prof. dr. sc. Milani Černelić uručena je Godišnja nagrada „Milovan Gavazzi“ za životno djelo Hrvatskoga etnološkog društva za iznimna postignuća na području znanstvenog i nastavnog rada, te doprinos ugledu etnološke i kulturno-antropološke struke. U kategoriji za studentski rad godišnja nagrada je pripala Tomislavu Augustinčiću, Marinu Mihalju, Gorani Ražnatović i Nikoliki Vuković za terenska istraživanja Šokaca u Bačkoj.

1.

Tročlano izaslanstvo Tima za izradu elaborata o školskom centru na hrvatskom jeziku u Subotici Hrvatskog nacionalnog vijeća posjetilo je upravu Katoličkog školskog centra „Sv. Josip“ u Sarajevu radi prikupljanja informacija i iskustva koja mogu pomoći utemeljenju školskoga centra u Subotici.

1. – 4.

KUD „Sarvaš“ iz Sarvaša i HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Beregaja sudjelovali su na dvama seminarima u Beču na kojima su studentima Universität für Musik und darstellende Kunst Wien (Sveučilišta za glazbenu i izvođačku umjetnost) predstavili igre i pjesme s istoka Hrvatske.

2.

Godišnji koncert folklornog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice održan je u svečanoj dvorani Centra. Uz domaćine i njihov ogranak iz Žednika, nastupili su i HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta i Kulturno-turistički centar „Banatska odiseja“ iz Novog Miloševa.

2.

U organizaciji Hrvatskog kulturnog centra Beograd u beogradskoj usta-

novi kulture „Vuk Stefanović Karadžić“ predbožićni koncert je održao renomirani riječki komorni zbor „Val“.

2.

Novosadski književni klub predstavio je skupinu pjesnika iz Zadra na pjesničkoj večeri nazvanoj „Zadarski akvareli“ u novosadskom kafiću „Michelangelo“. Tom prigodom predstavile su se pjesnikinje Emilija Vučković Mijatović, Andreja Hrašćanek, Jezeršek Malta i Rafaela Božić, te pjesnik i kantautor Mario Padelin.

3.

HKPD „Matija Gubec“ i Galerija Prve kolonije naive u tehničarima iz Tavankuta su u prostoru galerije organizirali tradicionalnu Božićnu izložbu božićnjaka, ukrasa od slame te božićnih aranžmana.

3.

Na tribini Radio Marije održanoj u Augustinianumu na temu „Živa sila Svevišnjega“ govorio je svećenik srijemske biskupije, župnik u Novim Banovcima i Indiji, velečasni Dušan Milekić.

3.

Godišnji koncert HKPD-a „Đurđin“ iz Đurđina koji se tradicionalno organizira u povodu blagdana svetoga Nikole održan je 16. puta u dvorani župne crkve sv. Josipa Radnika.

4.

U Zavodu za kulturu vojvođanskih Mađara u Senti održana je prva sjednica ravnatelja i predstavnika Zavoda za kulturu vojvođanskih Mađara, Slovaka, Rumunja, Rusina i Hrvata na kojoj je dogovorena snažnija suradnja zavoda tijekom 2018. godine.

5.

Novosadski književni klub organizirao je u caffeu „Madame Piano“ u Novom Sadu autorsku večer pjesnikinje Duške Mušić iz Ploča.

5. – 6.

Predstavljanje knjige *Ivan Gudelj – Hajdučka priča* autora Blaža Duplančića održana je u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici a sutradan u Hrvatskom domu u Somboru.

6.

Diljem Vojvodine održane su priredbe u povodu blagdana svetog Nikole, a darove za djecu je osiguralo Hrvatsko nacionalno vijeće.

7.

U organizaciji Udruge Hrvata „Široko“ iz Niša u katoličkoj crkvi Uzvišenja sv. Križa u Nišu članovi Hrvatske glazbene udruge „Festival bunjevački pisama“ iz Subotice održali su Božićni koncert – Večer tamburaša.

8.

Uredništvo dječjeg podlistka tjednika *Hrvatska riječ – Hrcko* organiziralo je predstavljanje knjige subotičke spisateljice Vesne Huska *Dnevnik jedne cure i jednog dečka* u čitaonici Gradske knjižnice u Subotici.

8.

U okviru prve školske razine kviza znanja i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“ za srednjoškolce koja je održana online u cijeloj Hrvatskoj i u Subotici na sljedeću razinu natjecanja su se plasirali Emanuela Bošnjak koja je izradila multimedijski uradak te Nađa Kovač, Marijana Mačković, Zdenko Ivanković, Daniel Kujundžić i Luka Prčić, koji su rješavali test znanja.

8.

U Tavankutu su održane izborne skupštine HKPD-a „Matija Gubec“ i Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame na kojoj su potvrđeni novi mandati dosadašnjim predsjednicima udruga Ladislavu Suknoviću i Ljubici Vuković Dulić.

8. – 9.

VIS „Tekije“ iz Petrovaradina sudjelovao je na XX. Festivalu duhovne glazbe „Hodočašće u došašće“ u Pakracu.

9.

Katoličko društvo „Ivan Antunović“ i njegov Etnografskog odjel „Blaško Rajić“ organizirali su XXI. Izložbu božićnjaka u predvorju Gradske kuće u Subotici. Na izložbi su postavljene i prodajni radovi Likovnog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice i Likovno-slamarskog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

9.

HKPD „Stanislav Prepek“ iz Novog Sada priredilo je susret sa subotičkim književnikom Draženom Prčićem u Franjevačkom kulturnom centru „Bonaventurianum“ u Novom Sadu.

9.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora je u okviru obilježavanja 81. obljetnice postojanja društva u velikoj dvorani Hrvatskog doma u Somboru priredilo godišnji koncert na kojem su sudjelovale sve sekcije društva.

10.

U povodu Međunarodnog dana ljudskih prava Ured za ljudska i manjinska prava Vlade Srbije organizirala je u Beogradu II. Sajam manjina pod nazivom „Složni mozaik Srbije“. U organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća hrvatsku zajednicu u Srbiji predstavilo je nekoliko udruga – HKC „Bunjevačko kolo“, HGU „Festival bunjevački pisama“ i UBH „Dužijanča“ iz Subotice, HKPD „Matija Gubec“ i Galerija prve naive u tehnici slame iz Tavankuta, KUD „Bodrog“ iz Monoštora, HKC „Srijem“ iz Srijemske Mitrovice, Hrvatska čitaonica iz Surčina, a svoj rad prikazali su i NIU „Hrvatska riječ“ te Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

10.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata je u okviru znanstvenog kolokvija organizirao predavanje na temu „Tradicijska prehrana srijemskih Hrvata“, koje je održano u župnoj dvorani župe sv. Dimitrija u Srijemskoj Mitrovici. Uvodničarka je bila Kruna Jambriški, studentica preddiplomskog studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, smjer sociologija, etnologija i kulturna antropologija, sudionica terenskog etnološkog istraživanja srijemskih Hrvata tijekom 2017. godine, realiziranog u suradnji Odsjeka i Zavoda, pod mentorskim vodstvom prof. dr. sc. Milane Černelić.

10.

Članovi VIS-a „Tekije“ iz Petrovaradina održali su koncert u Zagrebu u okviru kulturno-turističke manifestacije „Advent u Zagrebu“.

11.

Na 5. literarnom natječaju Ureda zaštitnika građana grada Subotice, organiziranom u povodu obilježavanja Međunarodnog dana ljudskih prava, prvu nagradu je osvojio Alen Gabrić, drugu Davorin Horvacki, a treću Branka Moravčić, subotički srednjoškolci.

12.

Predstavljanje knjige Sonje Berta i Stipana Jaramazovića *Škola tambure vojvođanskog sistema E-prim* održana je u čitaonici Gradske knjižnice Subotica.

12.

Skupljanje iskustva srpske zajednice o obrazovanju na srpskom jeziku i ćirilici u Hrvatskoj bio je cilj posjeta izaslanstva Hrvatskog nacionalnog vijeća iz Srbije, članova tima za izradu elaborata za osnutak Hrvatskog školskog centra u Srbiji Srpskom narodnom vijeću, kao i Srpskoj pravoslavnoj općoj gimnaziji „Kantakuzina Katarina Branković“.

12.

HKU „Antun Sorgg“ iz Vajske ugostila je izaslanstvo Vukovarsko-srijemske županije koje su činili dožupan Josip Dabro, pročelnik ureda za poljoprivredu Andrija Matić i član TS „Dike“ iz Vinkovaca Stipa Đuraković. Tema susreta je bila dogovor o budućoj suradnji.

13.

Leona Matković, učenica OŠ „Matko Vuković“ iz Subotice, jedna je od dobitnica pokrajinske nagrade „Talenti 2017.“ za vrhunske rezultate iz područja hrvatskoga jezika, a nagrađena je i njezina mentorica profesorica hrvatskog jezika i književnosti Ivana Matić. Nagrade je dodijelilo Pokrajinsko tajništvo za sport i omladinu.

13. – 15.

„Knjiški aktivizam Gradske knjižnice Subotica“ tema je poster prezentacije kojom je Bernadica Ivanković, informatorica subotičke knjižnice sudjelovala na XIV. Međunarodnoj konferenciji Bibliotekarskog društva Srbije.

14.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta održao je svoj prvi pjevački božićni koncert pod nazivom „U susret Božiću“ u crkvi Srca Isusova u Tavankutu. Uz domaćine nastupila je i pjevačka skupina KUDH-a „Bodrog“ „Kraljice Bodroga“ iz Monoštora.

14.

U čitaonici Gradske knjižnice predstavljena je knjiga Katarine Korponaić *Tajanstvena Subotica (Porodična i zavičajna kronika)*, objavljena u nakladi Povijesnog arhiva iz Subotice.

15.

Dan izbora prvog saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća, jedan od četiriju praznika hrvatske zajednice u Srbiji, obilježen je svečanom akademijom u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subo-

tici. Ovom prigodom proslavljeno je i 15 godina postojanja Hrvatskog nacionalnog vijeća i 15 godina obrazovanja na hrvatskome jeziku. Na svečanosti su dodijeljene i nagrade. Priznanje „Ban Josip Jelačić“ za društveni rad u hrvatskoj zajednici uručeno je Zajednici protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, „Dr. Josip Andrić“ za doprinos hrvatskoj kulturi Hrvatskom kulturnom centru „Srijem – Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice dok je nagrada „Pajo Kujundžić“ za doprinos u obrazovanju na hrvatskom jeziku pripala profesorima koji su izradili prve autorske udžbenike na hrvatskom jeziku za predmet Glazbena kultura u sastavu: Mira Temunović, Vojislav Temunović i Tamara Štricki Seg te pedagoginji Margareti Uršal, kao i učiteljicama prvih odjela na hrvatskom jeziku: Ani Čavrgov, Sanji Dulić, Verici Farkaš i Marici Skenderović. Svečanoj akademiji prethodila je Sveta misa zahvalnica u Franjevačkoj crkvi.

15.

U Gimnaziji „Svetozar Marković“ u Subotici održan je prvi bilateralni susret ministara obrazovanja i znanosti Hrvatske i Srbije – Blaženke Divjak i Mladena Šarčevića, priređen u povodu proslave 15. obljetnice obrazovanja na hrvatskom jeziku u Srbiji. Tom prigodom bilo je riječi o neriješenim problemima u obrazovanju pripadnika hrvatske nacionalne manjine u Srbiji na materinskom jeziku.

15.

U okviru proslave petnaeste obljetnice od osnutka Hrvatskog nacionalnog vijeća i uvođenja nastave na hrvatskom jeziku u Srbiji Rotary klub Osijek donirao je HNV-u knjige namijenjene djeci u nastavi na hrvatskom jeziku u Srbiji.

15.

Predstavnici Hrvatske udruge ravnatelja osnovnih škola, na čelu s predsjednikom Nikicom Mihaljevićem, bo-

ravali su u Subotici u povodu proslave praznika hrvatske zajednice u Srbiji – Dana izbora prvog saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća, kada je obilježeno i 15 godina obrazovanja na hrvatskom jeziku. U okviru posjeta sastali su se u prostorijama Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata s ravnateljima osnovnih škola u Vojvodini u kojima se odvija nastava na hrvatskom jeziku, a primila ih je dopredsjednica Odbora za obrazovanje HNV-a Margareta Uršal.

15.

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Đakovu, u suradnji s Đakovačko-osječkom nadbiskupijom, Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata Subotica, Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj – Pečuh te Društvom hrvatskih književnika, organizirala je međunarodni znanstveni skup na temu „Pavao Matija Sučić, biskup bosanski ili đakovački i srijemski (11. siječnja 1767. – 13. travnja 1834.), 250 godina od rođenja“. Skup je okupio izlagače iz Hrvatske, Srbije i Mađarske, a iz Srbije su sudjelovali: Vladimir Nimčević, vlč. Stjepan Beretić, Katarina Čeliković i Tomislav Žigmanov.

15.

U Velikoj dvorani Matice hrvatske u Zagrebu upriličen je Božićni susret Matice hrvatske 2017. na kojemu su, među ostalim, uručene povelje za hvalnosti predsjednice Hrvatske Kolinde Grabar-Kitarović preminulim zaslužnim članovima ove značajne hrvatske kulturne institucije. Među dvadesetak laureata bio je i znameniti hrvatski jezikoslovac i kulturni povjesničar, dopisni član HAZU, bački Hrvat Ante Sekulić.

15.

U Matici srpskoj u Novom Sadu je predstavljena muzikološka monografija dr. sc. Nemanje Sovtića „Nesvrstani humanizam Rudolfa Bruccija“ čime

je obilježen veliki jubilej – 100 godina od Bruccijeva rođenja.

16.

U Velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici djeca i mladi župe svetog Roka te mališani iz vrtića „Marija Petković Sunčica“ u Subotici održali su priredbu u čast Materica i Oca.

16.

Hrvatski pijanist Ivo Pogorelić održao je koncert sa Simfonijskim orkestrom RTS-a u Velikoj dvorani Kolarčeve narodne zadužbine, čime je zaokružena serija jubilarnih koncerata u povodu 80. godišnjice rada Simfonijskog orkestra RTS-a.

16.

Splitska klapa „Cambi“ održala je svoj drugi novosadski koncert u Sinagogi.

16.

Koncertom Velikog tamburaškog orkestra HKPD-a „Matija Gubec“ održanom u Kulturnom centru u Rumi obilježen je dan udruge i 114. obljetnica postojanja i rada. Kao gosti nastupili su i članovi HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

16.

Na godišnjoj skupštini HKUPD-a „Matoš“ iz Plavne za novu predsjednicu udruge izabrana je Marica Andrić.

16. – 17.

U Hrvatskom domu u Somboru HKUD „Vladimir Nazor“ je priredio tradicionalni Božićni koncert kojem je prethodila izložba božićnih kolača – božićnjaka. Prethodnog dana održana je i božićna radionica.

17.

Bogatim kulturno-umjetničkim programom HKPD „Tomislav“ iz Golubinaća u Kazališnoj dvorani u Staroj Pazovi predstavilo je svoj rad na tradicionalnom godišnjem koncertu. Kao gosti

koncerta nastupili su i članovi KUD-a „Branko Radičević“ iz Stare Pazove.

18.

U povodu VI. Umjetničke kolonije „Panon Subotica“, Hrvatska likovna udruga „Croart“ priredila je izložbu slika svojih članova i gostiju u galeriji Otvorenog sveučilišta.

18.

Generalni konzul Republike Hrvatske u Subotici Velimir Pleša je sa suprugom priredio božićni domjenak u prostorijama Generalnog konzulata.

18.

Učenici hrvatskih odjela subotičke Gimnazije „Svetozar Marković“ iz Subotice priredili su u svečanoj dvorani škole Božićni koncert pod nazivom „Bijeli Božić“.

18. – 19.

U Zagrebu je održana prva sjednica 2. saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH na kojoj su Hrvate iz Srbije predstavljali Darko Sarić Lukendić iz Subotice, Krunoslav Đaković iz Srijemske Mitrovice i Snežana Periškić iz Monoštora.

20.

U Domu kulture u Žedniku održano je predstavljanje knjige Dražena Prčića *Horvacki Bačka 1901. – 1939.*

20.

U Osnovnoj školi „Vuk Karadžić“ u Baču predstavljena je knjiga *Izgubljeni u ravnici* autora Žikice Miloševića.

21.

NIU „Hrvatska riječ“ predstavila je u Segedinu svoju nakladničku djelatnost, tjednik kao i podlistke *Hrcko* i *Kužiš*. Predstavljanje je organizirao Dušan Marjanović iz Hrvatske nacionalne samouprave Segedin, te Hrvatsko-mađarska udruga „Dugonics Andrés“.

21.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini priredio je u svom sjedištu tradicionalni Božićni domjenak za predstavnike hrvatske zajednice, hrvatskih kulturnih udruga u Srbiji, za svoje članove i simpatizere.

21.

U Duboševici je uoči blagdana sv. Vinka organizirana proslava ovog zaštitnika vinograda i vinogradara, a osim domaćeg zbora nastupili su i surčinski zbor RKT župe Presvetog Trojstva i ženski zbor iz Kozarca kod Podravskeg Kloštra. Slavlje je započelo u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije a nastavljeno je procesijom do vinograda gdje je u novosagrađenoj kapelici postavljen blagoslovljeni kip sv. Vinka.

22.

Članovi dramskog i glazbenih odjela HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina priredili su u koncertnoj dvorani Studija M u Novom Sadu koncert pod nazivom „Jelačićev koncert božićnih pjesama iz Petrovaradina“. Tom prigodom predstavljen je i veći dio glazbena opusa znamenitog srijemskog skladatelja i poligrafa Ilije Okrugića Srijemca, čime je obilježena 190. obljetnica rođenja i 120. obljetnica njegove smrti.

22.

Učenici hrvatskih odjela Osnovne škole „Ivan Milutinović“ iz Subotice tradicionalno su uručili vlastito izrađene božićnjake, ukrasne pletene kolače Hrvatskom nacionalnom vijeću, Zavedu za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU „Hrvatska riječ“, Gradskeg knjižnici Subotica, Gradskeg upravi i biskupu Ivanu Pénzesu.

23.

Na tradicionalnom božićnom koncertu u subotičkeg katedrali sv. Terezije Avilske pod ravnanjem Miroslava Stantića nastupili su: Katedralni zbor „Albe Vidaković“, „Szent Teréz széke-

segyházi kórus“, „Collegium Musicum Catholicum“, dječji katedralni zbor „Zlatni klasovi“ i dječji zbor iz subotičke župe sv. Roka, zatim Subotički tamburaški orkestar kojim je ravnala Marijana Marki te vokalni solisti Alenka Vojnić, Izabella Guzsvány i Emina Tikvicki kao i Adriana Zupanek na violončelu.

23.

KUDH „Bodrog“ iz Monoštora priredilo je svoj tradicionalni Božićni koncert.

24.

Mješoviti pjevački zbor i tamburaški sastav KPZH „Šokadija“, sa solisticom Božanom Vidaković, održali su Božićni koncert u crkvi svetog Lovre u Sonti.

24.

U župnom dvorištu pokraj crkve svete Katarine u Sotu i u župi sv. Jurja u Vajskoj organizirane su „žive jaslice“.

26.

Dva zemunska zbora župe Uznesenja Blažene Djevice Marije „Sveta Cecilija“ i „Odjek“ Zajednice Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“, sudjelovali su skupa na 29. koncertu „Božić u Ciboni“ u Zagrebu.

28.

U organizaciji franjevačkog samostana sv. Mihovila u Subotici i mladih koji se redovito okupljaju na vjeronauku, u dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ izvedena je predstava „Božićna priča“. Po istoimenom svjetskom klasiku Charlesa Dickensa scenarij za predstavu je napisao fra Danijel Maljur, koji se i našao u glavnoj ulozi.

29.

Premijera kazališne predstave Miloslava Marina „Krila Balkana“ u režiji Miroslava Benkea održana je u Srpskom narodnom kazalištu u Novom Sadu. Predstava je nastala uz sudjelovanje glumaca iz više kazališnih kuća Voj-

vodine i potporu Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, zavoda za kulturu vojvođanskih Slovaka, Rusina, Hrvata i Mađara, nacionalnih vijeća Slovaka i Roma, općina Stara Pazova i Bački Petrovac, Rusinskog kulturnog centra iz Novog Sada i Srpskog narodnog kazališta.

29.

Zbor „Svete Cecilije“ pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić i Subotički tamburaški orkestar kojim je ravnala Marijana Marki održali su 27. tradicionalni božićni koncert u subotičkoj Franjevačkoj crkvi, sv. Mihovila arkandela u Subotici.

Nova knjiga Tomislava Žigmanova

Iz tiska je izašla nova knjiga hrvatskog književnika i publicista iz Subotice Tomislava Žigmanova *Vivisekcije književnosti: vojvođanske i ine književne teme hrvatske*, koju su u sunakladništvu objavili Hrvatsko akademsko društvo iz Subotice i Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika iz Pule.

Objavljena knjiga

Povijest podunavskih Hrvata

U nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatskog instituta za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje objavljena je knjiga dr. sc. Roberta Skenderovića *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevacica i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije*.

Digitaliziran Subotički športski list

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata digitalizirao je *Subotički športski list* i postavio ga na vlastitom internetskom portalu.

Novi roman Dražena Prčića

Nakladnička kuća „1909. Minerva“ iz Subotice objavila je novi roman subotičkog pisca Dražena Prčića (*Re*) *Definiranje života*.

U Hrvatskom domu „Noć lađara“

Za sve bivše i sadašnje članove veslačke momčadi „Salašari somborski“ HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora priređena je zabava u Hrvatskom domu pod nazivom „Noć lađara“.

Nova Subotička Danica za 2018. godinu

U nakladi Katoličkog društva „Ivan Antunović“ izašla je iz tiska *Subotička Danica za 2018. godinu*.

DSHV tiskao kalendar za 2018.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini je i ove godine tiskao veliki zidni kalendar za 2018. godinu s kratkim tekstovima i pratećim likovnim ilustracijama kojima su prikazane najvažnije „postaje“ iz višestoljetne i bogate povijesti političkog djelovanja Hrvata u Vojvodini.

Kalendar o subotičkoj graditeljskoj baštini

Suvremena galerija Subotica, Međuopćinski zavod za zaštitu spomenika kulture, Gradski muzej Subotica, Turistička organizacija Subotice i Authentic Vojvodina izdavači su zidnog kalendara za 2018. godinu, pod nazivom „Neviđeno“ koji je dizajnirao mr. Darko Vuković, grafički dizajner i redoviti profesor Akademije likovnih umjetnosti u Novom Sadu.

Božićna donacija

Općoj bolnici u Srijemskoj Mitrovici

Predstavnici humanitarne organizacije LDS Charities Crkve Isusa Krista Svetaca i Caritas Srijemska Mitrovica su Općoj bolnici u Srijemskoj Mitrovici uručili donaciju vrijednu milijun i pol dinara koja se sastojala od 440 kompleta posteljine i darova za djecu koja se liječe u odjeljenjima bolnice.

Objavljena knjiga Vesel'te se, kršćani

Petar Pifat je objavio zbirku božićnih popijevki i običaja iz Petrovaradina pod nazivom „Vesel'te se, kršćani“

koja sadrži notne zapise, običaje i fotografije.

Upitnik za Školski centar

U cilju izrade Elaborata za školski centar u Subotici Hrvatsko nacionalno vijeće je izradilo upitnik koji su anonimno popunjavali građani radi izrade modela obrazovanja na hrvatskom jeziku.

SIJEČANJ, 2018.

3. – 6.

Na župi svetog Roka u Subotici održan je Zimski oratorij za 70 djece osnovnoškolske dobi uz angažman 15 animatora.

3. – 12.

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika na Zimskoj školi folklor održanoj u Koprivnici iz Vojvodine su sudjelovali Senka Horvat (HKC „Bunjevačko kolo“ Subotica) i Augustin Žigmanov (HKPD „Matija Gubec“ Tavankut).

5.

Nakon duge bolesti u 77. godini života u Subotici je preminuo Lazar Baraković, istaknuti član hrvatske zajednice u Subotici.

6.

U Institutu za onkologiju u Srijemskoj Kamenici preminuo je karmelićanin br. Stipo od Presvetog Trojstva Doboš, rodom iz Monoštora.

6.

Na javnom snimanju popularne HRT-ove emisije „Lijepom našom“ održanom u Tovarniku sudjelovali su i HKD „Šid“ iz Šida te ansambl „Hajo“.

6.

Tomislav Žigmanov, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i narodni zastupnik u Skupštini Srbije Tomislav Žigmanov prisustvovao je

Božićnom prijemu Srpskog narodnog vijeća u Zagrebu.

7.

U okviru „Dana biskupa Ivana Antunovića 2018.“, a u povodu 130. obljetnice njegove smrti, u katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske u Subotici služena je sveta misa koju je predvodio vlč. dr. Ivica Ivanković Radak, predsjednik Društva.

8.

U sklopu prikupljanja primjera dobre prakse, dio tima za izradu elaborata za školski centar posjetio je Hrvatski školski centar „Miroslav Krleža“ u Pečuhu.

9.

Poznati subotički glumac Vladimir Grbić održao je radionicu za članove Čitateljskog kluba za tinejdžere „Flâneuri“ Gradske knjižnice Subotica.

11.

Nakon višegodišnjeg podstanarstva, Hrvatska glazbena udruga „Festival bunjevački pisama“ iz Subotice svečano je otvorila vlastite prostorije tzv. „Tamburašku kuću“ u Subotici.

11.

Zajednica Hrvata Beograda „Tin Ujević“ organizirala je večer posvećenu Bartolu Kašiću, misionaru, piscu gramatike i prvog slavenskog/hrvatskog rječnika u crkvi sv. Petra u Beogradu.

12.

U okviru manifestacije „Dani biskupa Ivana Antunovića 2018.“ koju organizira Katoličko društvo „Ivan Antunović“ u Pastoralnom centru „Augustinianum“ u Subotici održani su XXVI. Razgovori na temu „Aktualno pitanje iseljavanja i život u iseljeništvu“. Predavači su bili msgr. Stjepan Beretić, katedralni župnik, i vlč. dr. Tomislav Markić, nacionalni ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu.

12.

Državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i predsjedatelj hrvatskog dijela Međuvladinog mješovitog odbora za zaštitu nacionalnih manjina Zvonko Milas održao je sastanak s državnim tajnikom u Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave Republike Srbije i predsjedateljem srpskog dijela MMO-a Ivanom Bošnjakom povodom 7. sjednice MMO-a za zaštitu manjina između dviju država.

13.

U povodu blagdana Sveta tri kralja u prostorijama HKPD-a „Matija Gubec“ u Rumi održan je običaj *kraljaca*.

15.

U Osnovnoj školi „Matija Gubec“ u Tavankutu svečano je obilježen 15. siječnja – Dan međunarodnog priznanja Republike Hrvatske.

20.

Svečanom večerom u velikoj dvorani Vatrogasnog doma obilježeno je 10 godina rada HKUPD-a „Matoš“ u Plavni.

20.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta organiziralo je pokladno druženje na Etno salašu „Balažević“ uz kušanje domaćih i tradicionalnih jela. Tom je prigodom predstavljena knjiga *Sa šporelja u majkinoj kujni* autorice Hilde Heinrich.

20.

U okviru prve filmske večeri na Verušiću, naselju nadomak Subotice, prikazan je dugometražni igrani filma Rajka Ljubića „Roko i Julia“.

21.

Surčinski zbor župe Presvetog Trojstva pod vodstvom orguljašice Renate Gašpar i surčinski glazbeni sastav „Momci sa Orešca“ pod vodstvom

Josipa Crljena sudjelovali su u programu proslave blagdana sv. Vinka u selu Duboševica u Hrvatskoj.

21.

U 82. godini, u Subotici je preminuo doktor ekonomskih znanosti i glazbeni stvaratelj Josip Stantić.

22.

Potpisan je ugovor o prekograničnom IPA projektu čiji je nositelj Muzej čipke iz Kiskunhalasa (Mađarska), a partneri HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta i udruga „Lányi Ernő“ iz Subotice.

22.

U organizaciji Gradske knjižnice Subotica i logističku potporu Hrvatskog nacionalnog vijeća u osnovnim školama u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku u Subotici, Maloj Bosni, Tavankutu i Đurđinu održana je prva školska razina Kviza znanja i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“.

22.

U organizaciji HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume članovi sekcije „Sveti Vinko“ okupili su se u vinogradu na dan blagdana svetog Vinka, zaštitnika vinograda, vinograda i vina i obavili tradicionalni blagoslov loze i vinograda.

23.

Predsjednik Vlade Republike Hrvatske Andrej Plenković sastao se u Banskim dvorima s predsjednikom Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji dr. Slavnom Bačićem i predsjednikom Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i zastupnikom u Narodnoj skupštini Srbije Tomislavom Žigmanovim kako bi razgovarali o položaju i statusu hrvatske manjine u Srbiji.

24.

Vodstvo hrvatske udruge „Antun Sorgg“ iz Vajske bilo je u uzvratnom posjetu predstavnicima Vukovarsko-srijemske županije u Vukovaru.

24.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata organizirao je III. znanstveni kolokvij u prostorijama HKD-a „Šid“ u Šidu. O tradicijskoj baštini srijemskih Hrvata: proslava sv. Vinka, uskrсни običaji i zanati govorile su Marija Rojko i Rea Drvar, studentice diplomskog studija etnologije i kulturne antropologije te muzeologije i upravljanja baštinom te Maja Flajsig, studentica diplomskog studija povijesti umjetnosti, etnologije i kulturne antropologije, inače sudionice terenskog etnološkog istraživanja srijemskih Hrvata započetog tijekom 2017. godine.

25.

Svetom misom u kapelici sjemeništa koju su predvodili naslovni biskupi, skopski biskup mons. Kiro Stojanov, barski biskup mons. Rrok Gjonlleshaj, te generalni vikar Zrenjaninske biskupije mons. János Fischer uz koncelebraciju svećenika Subotičke biskupije obilježen je blagdan Obraćanja svetog apostola Pavla, dan škole i sjemeništa „Paulinum“ u Subotici.

25.

Subotički biskup msgr. Ivan Péntes je uz koncelebraciju svećenika Subotičke biskupije služio svečanu dvojezičnu svetu misu u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske u povodu 50. obljetnice postojanja Subotičke biskupije.

26.

Otvorenjem izložbe fotografija naslovnica tjednika te prigodnim programom na Otvorenom sveučilištu u Subotici obilježena je 15. obljetnica od izlaska prvog broja obnovljenog tjednika *Hrvatska riječ*.

27.

U organizaciji HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice u dvorani Tehničke škole „Ivan Sarić“ održano je „Veliko prelo 2018.“. Za Najlipču preljsku pi-

smu proglašena je pjesma „Sa svojima“ Nevene Mlinko dok je Najlipča prelja bila Dragana Sudarević. Goste su zabavljali tamburaški sastavi „Harmonija“ iz Zagreba i „Ruže“ iz Subotice.

28.

Održana je Godišnja skupština KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora.

30.

U Beogradu je započela a potom sutradan u Monoštoru nastavljena 7. Sjednica Međuvladinog mješoviti odbora za zaštitu manjina (MMO) između Republika Hrvatske i Republike Srbije. Hrvatsko izaslanstvo je predvodio predsjedatelj hrvatskog dijela MMO-a Zvonko Milas, državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, a srpsko izaslanstvo je predvodio predsjedatelj srpskog dijela MMO-a Ivan Bošnjak, državni tajnik u Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave Republike Srbije.

Nova knjiga

Preljske pisme Velikoga prela

U povodu 140. obljetnice „Velikoga prela“ Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata tiskao je knjigu *Preljske pisme Velikoga prela* za koju je izbor sačinila Katarina Čeliković.

Izašao dvobroj *Nove riječi* za 2017.

Iz tiska je izašao novi dvobroj za 2017. godinu časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* (broj 1-2) što ga u sunakladi izdaju Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU „Hrvatska riječ“.

VELJAČA, 2018.

1.

Započeo je X. kviz za poticanje čitanja Gradske knjižnice Subotica nazvan „Čitam i skitam“ namijenjen učenicima

osnovnoškolske dobi, posvećen 15. obljetnici postojanja „Hrvatske riječi“.

1.

U povodu obilježavanja 100 godina od pobune mornara u Boki Kotorskoj u Hrvatskom pomorskom muzeju u Splitu je održana tribina na kojoj je među ostalim prikazan dokumentarni film „Tko je bio Mate Brničević“ scenarista i redatelja Stipe Ercegovića, predsjednika Zajednice Hrvata Beograda „Tin Ujević“.

2.

Svečanošću u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta proslavila je svoj dan.

2.

U prostorijama HKD-a „Šid“ u Šidu na proslavi Marindana okupili su se članovi iz Šida, Sota, i Batrovaca.

3.

U organizaciji HBKUD-a „Lemeš“ u Lemešu je održan tradicionalni „Marin bal“ na kojem je goste zabavljao Tamburaški sastav „Još ovu noć“ iz Sombora.

3.

Kreativna sekcija Hrvatske čitaonice „Fischer“ iz Surčina priredila je svečanost u povodu prve obljetnice svojega rada.

3.

U Baču je održan Vatrogasni bal Dobrovoljnog vatrogasnog društva.

5.

U velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici održan je XV. Hrckov maskenbal koji organizira NIU „Hrvatska riječ“. Sudjelovalo je oko 300 mališana iz cijele Vojvodine.

7.

Gradski muzej Subotica organizirao je večer sjećanja na subotičku aka-

demsku slikaricu Anu Bukvić Ivković. Uz postav nekoliko njezinih slika iz fundusa Muzeja, o slikarici i njezinom djelu govorile su povjesničarke umjetnosti Ljubica Vuković-Dulić i Tina Nađ, te likovni umjetnik Miroslav Jovančić.

8.

U subotičkom Domu Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini održan je „Debo četvrtak“.

9.

U okviru XII. Književnog prela Hrvatske čitaonice iz Subotice održanom u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ studenti glume 2. godine prediplomskog studija glume i lutkarstva Umjetničke akademije u Osijeku izveli su scensku igru „Skriveno u oku“ prema motivima istoimene knjige Helene Sablić Tomić.

9.

Udruga mladih „Hrvatski majur“ je u svečanoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici održala X. „Prelo mladeži“ na kojem je goste zabavljao Tamburaški ansambel „Ruže“.

9.

Članovi HKD-a „Šid“ iz Šida su za svoje i članove udruge iz Šida, Sota i Batrovaca organizirali pokladni običaj „Mačkare“ ili „Kurjače“ kako su ih nekada zvali stanovnici Gibarca.

9.

Predsjednica Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović primila je predsjednika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i zastupnika u srbijanskom parlamentu Tomislava Žigmanova te predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća iz Subotice Slavena Bačića.

9.

Dugometražni igrani film „Most na kraju svijeta“ redatelja Branka Ištvančića ušao je u češku kinodistribuciju i

premijerno prikazan u praškom „Kině Pilotů“.

9. – 10.

Učenci hrvatskih odjela Osnovne škole „Matija Gubec“ iz Tavankuta posjetili su Gornju Stubicu gdje su prisustvovali rekonstruiranom prikazu Seljačke bune kao gosti tamošnje istoimene osnovne škole.

9. – 10.

Manifestacije „Srijemski svinjokolj i kobasicijada“ i „Srijemska vinijada“ održane su u Šidu na kojima su sudjelovali i izlagači iz Hrvatske.

10.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta organizirao je jubilarni, X. Gupčev bal u sportskoj dvorani OŠ „Matija Gubec“ u Donjem Tavankutu. Goste su zabavljali tamburaški sastavi „Biseri“ i „Ruže“.

10.

„Šokačko prelo“ u Bregu održano je u mjesnom Domu kulture. Osim domaćina HKPD-a „Silvije Strahimir Kranjčević“ na prelu su nastupili i gosti iz HSKPD-a „Seljačka sloga“ iz Nuštra i KUD „Sarvaš“ iz Sarvaša, a za glazbu su bili zaduženi Tamburaški sastav „Čokanj“ iz Našica i Marija Pavković Snaša.

10.

HKU „Antun Sorgg“ iz Vajske organizirala je „Šokačku večer“ u restoranu „Bački Dvor“ na jezeru Provala. Gosti večeri su bili Tamburaški sastav „Dike“ iz Vinkovaca i muška pjevačka skupina „Stanari“ iz Hrvatske te Petar Pifat iz Petrovaradina.

10.

U organizaciji župe sv. Marka Evanđeliste u „Sali kod Zvonka“ održano je X. jubilarno „Žedničko prelo“. Goste je zabavljao tamburaški ansambl „San“, a najlipča prelja bila je Ana Maria Dožai.

10.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora organiziralo je 84. „Veliko bunjevačko-šokačko prelo“ u dvorani Hrvatskog doma u Somboru na kojem je svirao Tamburaški sastav „Ravnica“ iz Subotice.

10.

HKPD „Matija Gubec“ iz Rume je već tradicionalno u prostorijama svoje udruge organiziralo maskenbal.

10.

Hrvatska mladež Bačke i Srijema u Zagrebu organizirala je „Zagrebačko bunjevačko prelo“ u restoranu „Zlatna medalja“. Goste je zabavljao tamburaški orkestar „Banda odabrana“.

10. – 11.

HKPD „Tomislav“ iz Golubinaca je u okviru manifestacije „Mačkare – pre-mundureni dani 2018.“ u sportskoj dvorani u Golubincima održao maskenbal, a narednog dana na ulicama Golubinaca karneval.

11.

HKPD „Đurđin“ organiziralo je XI. pokladno druženje „Đurđinsko prelo“ u župnoj dvorani crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu. Osim domaćina kao gosti su nastupili folklorasi iz HKC-a „Bunjevačko kolo“ ogranka iz Žednika.

11.

HKPD „Stjepan Radić“ iz Novog Slankamena je u prostorijama društva organiziralo pokladne običaje „Mačkare“.

11.

Katoličko društvo „Ivan Antunović“ i HKC „Bunjevačko kolo“ organizirali su VIII. „Prelo sićanja“ u Subotici na kojem su sudionici mogli nazočiti isključivo odjeveni u zimsku nošnju. Prelu je prethodila večernja sveta misa u Franjevačkoj crkvi.

11.

KUDH „Bodrog“ iz Monoštora priredilo je Pokladni maskenbal u mjesnom Domu kulture.

11.

Uoči dolaska srbijanskog predsjednika Aleksandra Vučića u Zagreb gost emisije Hrvatske radio-televizije „Nedjeljom u dva“ bio je predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislav Žigmanov.

12. – 13.

Na poziv hrvatske predsjednice Kolinde Grabar-Kitarović u dvodnevnom službenom posjetu Hrvatskoj boravio je predsjednik Srbije Aleksandar Vučić. U službenom izaslanstvu Srbije bio je i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i zastupnik u parlamentu Srbije Tomislav Žigmanov.

13.

U cilju upoznavanja javnosti sa sadržajem Nacrta elaborata za osnutak obrazovno-odgojnog centra, u prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća održana je javna prezentacija spomenutog dokumenta.

13.

U Gradskoj knjižnici u Valpovu predstavljen je roman subotičkog pisca i novinara Dražena Prčića *Horvacki Bačka 1901-1939* o kojem je, osim autora, govorio i povjesničar Zdenko Samardžija.

13.

Na inicijativu supredsjedatelja Međuvladinog Mješovitog odbora Srbije i Hrvatske i državnog tajnika u Ministarstvu državne uprave i lokalne samouprave Ivana Bošnjaka u Beogradu je organiziran sastanak predstavnika Hrvatskog nacionalnog vijeća s ministrom prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja Mladenom Šarčevićem.

14.

Na sjednici savjeta za nacionalne manjine održanoj u zgradi Vlade Srbije kao predstavnik Hrvatskog nacionalnog vijeća sudjelovao je predsjednik Izvršnog odbora Darko Sarić Lukendić.

14.

NIU „Hrvatska riječ“ je za svoje uposlenike organizirala seminar Novosadske novinarske škole na kojem je predstavljena kvalitativno-kvantitativna analiza ovog tjednika te deskriptivna analiza njegovih podlistaka *Hrcko* i *Kužiš* tiskanih u 2017. godini.

14. 2. – 25. 3.

Inicijativa „40 dana za život“ ponovno je započela molitveno bdijenje pred subotičkom bolnicom za prestanak pobačaja.

14.

Prigodnim programom Osnovna škola „Matko Vuković“ iz Subotice proslavila je svoj dan.

17.

Na godišnjoj skupštini KPZH-a „Šokadija“ iz Sonte za predsjednika udruge reizabran je Zvonko Tadijan.

18.

U Pastoralnom centru „Augustinianum“ u Subotici Radio Marija Srbije je organizirala tribinu pod nazivom „Zdrava vjera i njezine devijacije“ na kojoj je govorio dr. Josip Bošnjaković, teolog i doktor psihologije, svećenik Đakovačko-osječke nadbiskupije i profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu.

19. 2. – 25. 3.

Hrvatska redakcija Radio Marije Srbije i voditelj emisije „Kutak ljubavi“ Darko Temunović organizirali su korizmu akciju prikupljanja hrane, higijenskih potrepština i odjeće za potrebite.

20.

U Predsjedništvu Srbije održan je sastanak izaslanstva Hrvata u Srbiji s predsjednikom Republike Srbije Aleksandrom Vučićem čija je glavna tema bila društveni položaj Hrvata u Srbiji. Delegaciju Hrvata u Srbiji činili su Tomislav Žigmanov (predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i narodni zastupnik), Darko Sarić Lukendić (predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća) i Darko Baštovanović (međunarodni tajnik HNV-a).

20.

Predsjednik Republike Srbije Aleksandar Vučić sastao se s predstavnicima obitelji nestalih iz Hrvatske i Saveza udruga obitelji zatočenih i nestalih hrvatskih branitelja.

20.

Zagrebački redatelj, rodом iz Tavanuta, Branko Ištvančić dobio je otkaz na Hrvatskoj televiziji na što je preko odvjetničke kuće SDM (Strukan-Delić-Mandac), Općinskom sudu u Zagrebu podnio tužbu protiv Hrvatske radiotelevizije. U međuvremenu, članovi Gradskog vijeća Siska donijeli su 22. veljače odluku o imenovanju Ištvančića za ravnatelja tamošnjeg Doma kulture „Kristalna kocka vedrine“.

22.

Roman subotičkog pisca i novinara Dražena Prčića *Horvacki Bačka 1901.-1939.* predstavljen je u Miholjcu.

22.

„Književni susret u rodnom selu“ naslov je književne večeri novinarkе i publicistice Katarine Korponaić održane u mjesnom Domu kulture u Žedniku na kojoj je predstavljena njena nedavno objavljena knjiga *Tajanstvena Subotica*.

23.

Petero učenika subotičke Gimnazije „Svetozar Marković“: Nađa Kovač,

Marijana Mačković, Zdenko Ivanković, Daniel Kujundžić i Luka Prčić, koji su popunjavali online upitnik na regionalnom natjecanju „Čitanjem do zvijezda“, te njihova kolegica Emanuela Bošnjak koja je sudjelovala s multimedijским uratkom, plasirali su se na državnu razinu ovog kviza kreativnosti i znanja.

23.

Nakon kratke i teške bolesti, iznenada je preminuo Josip Petreš, dugogodišnji član i dužnosnik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini.

23.

Na XIII. izvanrednoj i istodobno izbornoj Skupštini Podružnice Subotica Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, za novog predsjednika subotičke Podružnice DSHV-a izabran je diplomirani inženjer poljoprivrede i dugogodišnji član i dužnosnik Mirko Ostrogonac iz Žednika.

24.

Zajednica Hrvata Beograda, knjižnica i čitaonica „Tin Ujević“, Hrvatska matica iseljenika i beogradska Općina Stari Grad organizirali su tribinu posvećenu don Iliji Okrugiću – Srijemcu, na kojoj su govorili vlč. Marko Kljajić i prof. Goran Radenković, a prikazan je i dokumentarno-igrani film „Ilija Okrugić – Domovino slatko milovanje“.

25.

Dramski odjel HKC-a „Bunjevačko kolo“ je na sceni „Jadran“ Narodnog kazališta u Subotici izveo predstavu „Ća Grgina huncutarija“ koju je po motivima teksta Đure Franciškovića napravio Marjan Kiš.

26.

Ulica u gradskoj četvrti Stenjevec u Zagrebu nosit će ime po Aleksi Kokiću, hrvatskom književniku rodом iz Subotice, odluka je Odbora za imenovanje naselja, ulica i trgova Gradske skupštine Grada Zagreba.

28.

Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice dalo je načelnu suglasnost i logističku potporu za osnutak obrazovno-odgojnog centra u Subotici, izneseno je na sastanku pokrajinskog tajnika ovog tajništva Mihály Nyilasa i njegovih suradnika s izaslanstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća.

28.

U okviru projekta „Pazite na kulturu, kultura pazi na vas“ Fondacije za omladinsku kulturu i stvaralaštvo „Danilo Kiš“ iz Subotice u Osnovnoj školi „Matko Vuković“ iz Subotice gostovao je subotički pisac Dražen Prčić.

28.

Prosvjetni radnici koji rade u nastavi na hrvatskom jeziku imat će priliku stručno se usavršavati, osim u Hrvatskoj, i u Srbiji, dogovoreno je na sastanku predstavnika Hrvatskog nacionalnog vijeća i Pedagoškog zavoda Vojvodine održanog u Novom Sadu.

Objavljen Hrvatski iseljenički zbornik za 2018. godinu

U nakladi Hrvatske matice iseljenika objavljen je godišnjak *Hrvatski iseljenički zbornik* za 2018. godinu u kojem je, među ostalim, objavljen i tekst „Perspektive nastave na hrvatskome jeziku u Srbiji“ profesora hrvatskog jezika i književnosti Vladana Čuture, podrijetlom iz Sombora.

Novi priručnik za A-basprim

Iz tiska je izašao novi priručnik za tamburu *Škola tambure vojvođanskog sistema A-basprim* koji potpisuju Stipan Jaramazović i profesorica Sonja Berta.

Objavljena zbirka pjesama Preprekovo proljeće 2018.

U nakladi HKUPD „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada objavljena je zbirka pjesama *Preprekovo proljeće 2018.*

OŽUJAK, 2018.

1.

Preminula je Slavica Ivković Ivandekić, učiteljica u hrvatskim odjelima OŠ „Matija Gubec“ u Tavankutu.

1.

U Beregu je u 87. godini života preminuo Marko Gorjanac, negdašnji bežeški kantor.

2.

U Gradskoj knjižnici Subotica održana je Općinska smotra recitatora „Pjesniče naroda mog“ na kojoj se na višu razinu natjecanja plasiralo čak jedanaest recitatora na hrvatskom jeziku.

2.

Na okruglom stolu pod nazivom „Beogradski složni mozaik“ održanom u Skupštini grada Beograda na temu prava i položaja nacionalnih manjina kao predstavnik hrvatske manjine sudjelovao je Stipe Ercegović, predsjednik Zajednice Hrvata Beograda „Tin Ujević“.

2.

Održana je Godišnja skupština HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina.

3.

U župi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu održana je godišnja i izborna skupština Zajednice Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“ na kojoj je za novog predsjednika udruge izabran Branko Kajić, vojni umirovljenik.

4.

U vjeronaučnoj dvorani „fra Nediljko Šabić“ u Žedniku s. Barbara Bagudić izvela je vlastitu monodramu „Biti s Bogom, dovoljno je za sreću“ kojom je prikazala život blažene Ozane Kottorske, dominikanske trećoredice koja je živjela u Kotoru početkom XVI. stoljeća.

5.

Na konstitutivnoj sjednici HKPD-a „Stjepan Radić“ iz Novog Slankamena verificirani su mandati nedavno izabranog novog rukovodstva. Novi predsjednik udruge je Ivan Albot, referent za kadrovske poslove i poslove računarskog operatera u Specijalnoj bolnici u Starom Slankamenu.

7.

Veleposlanik Republike Hrvatske u Beogradu Gordana Bakota posjetio je RTV i Redakciju programa na hrvatskom jeziku u Novom Sadu.

8.

U povodu 250. godišnjice rođenja biskupa Pavla Matije Sučića Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata priredio je LIII. znanstveni kolokvij u Pastoralnom centru „Augustinianum“ u Subotici na kojem su sudjelovali izlagači iz Srbije, Hrvatske i Mađarske.

9.

Na Međunarodnom sajmu knjiga u Novom Sadu održano je predstavlanje najnovijih izdanja NIU „Hrvatska riječ“ i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice.

9.

U okviru službenog posjeta Srbiji ministar mora, prometa i infrastrukture Republike Hrvatske Oleg Butković sastao se u Beogradu s predsjednikom Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislavom Žigmanovim.

9.

Srbija i Hrvatska potpisale su u Beogradu memorandum o rekonstrukciji željezničke pruge Beograd – Zagreb.

10.

Katoličko društvo „Ivan Antunović“ organiziralo je u Muzičkoj školi u Subotici predstavljanje Zbornika radova s Međunarodnog znanstvenog simpozija o Albi Vidakoviću održanog

u Subotici 2014. godine, prigodom jubileja 50. obljetnice smrti i 100. obljetnice rođenja ovog svećenika i glazbenika.

10.

Vlč. Dragan Muharem, svećenik Subotičke biskupije govorio je na tribini Radio Marije koja je na temu „Svetost u svakidašnjici“ održana u Kulturnom centru Novog Sada.

10.

Na zonskoj smotri recitatora „Pjesniče naroda mog“ održanoj u Gradskoj knjižnici Subotica sedam recitatora na hrvatskom jeziku plasiralo se na narednu, Pokrajinsku razinu natjecanja.

10.

Na 19. Festivalu umjetničke tambure održanom u Novom Sadu, Subotički tamburaški kvartet Subotičkog tamburaškog orkestra osvojio je prvo mjesto.

11.

Na Međunarodnom sajmu knjiga u Novom Sadu HKUPD „Stanislav Prepek“ iz Novog Sada organizirao je predstavlanje knjige iz svoje naklade.

11.

Prigodnim koncertom i pjevanjem na svečanoj liturgiji u petrovaradinskoj crkvi Uzvišenja svetog Križa članovi mješovitog pjevačkog zbora HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina uz pratnju orgulja i pod ravnanjem Vesne Kesić Krsmanović obilježili su spomendan rođenja znamenitog hrvatskog skladatelja, rodom Petrovaradinca, Franje Štefanovića.

12.

Na prezentaciji nacrtu VI. izvješća o provođenju Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina održanoj u palači Srbija u Beogradu, u ime Hrvatskog nacionalnog vijeća prisustvovali su međunarodni tajnik Vije-

ća Darko Baštovanović i predsjednik Izvršnog odbora Darko Sarić Lukendić.

13.

Pokrajinski tajnik za visoko obrazovanje i znanstvenoistraživačku djelatnost prof. dr. sc. Zoran Milošević, zajedno sa suradnicima, primio je veleposlanika Republike Hrvatske u Srbiji Gordana Bakotu i opunomoćenog ministra znanosti i obrazovanja u Veleposlanstvu Hrvatske Ivana Sabolića kako bi razgovarali o mogućnosti potpisivanja memoranduma o suglasnosti između Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske i Univerziteta u Novom Sadu o osnivanju lektorata hrvatskog jezika i književnosti, kao i o jačanju obrazovne i kulturne suradnje.

13.

Na inicijativu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, a sukladno zaključku s III. Plenarne sjednice Savjeta Vlade RH za Hrvate izvan RH, održane u Vukovaru, Senat Sveučilišta u Zagrebu je na svojoj sjednici donio posebnu upisnu kvotu za Hrvate izvan Republike Hrvatske za upis studenata na I. godinu preddiplomskih i integriranih preddiplomskih i diplomskih studija na Sveučilištu u Zagrebu u akademskoj godini 2018./19.

14.

Savjetnica Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) u Srbiji zadužena za nacionalne manjine Milica Rodić posjetila je Hrvatsko nacionalno vijeće gdje se susrela s predsjednikom Vijeća Slavenom Bačićem i predsjednikom Izvršnog odbora Darkom Sarićem Lukendićem.

14.

Na Festivalu vojvođanske tambure u Bačkoj Palanci učenici Muzičke škole iz Subotice, odsjek tambura, ostvarili su iznimne rezultate osvojivši četрнаest nagrada.

14. – 16.

Katarina Čeliković, menadžerica kulturnih aktivnosti Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata sudjelovala je na IV. Danima ICARUS-a & EURBICA konferencija u Hrvatskoj pod nazivom „Europski arhivski krajolik: u potrazi za novim obzorima“ koji su održani u Trogiru. Kao predstavnici iz Srbije sudjelovali su i predstavnici Povijesnog arhiva Subotice te Narodne biblioteke Srbije iz Beograda.

14. – 18.

Na II. Internacionalnom festivalu „Sirmium Music fest“ u Srijemskoj Mitrovici sudjelovali su glazbenici iz osam zemalja: Rusije, Latvije, Rumunjske, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije i Srbije.

15.

Članovi dječjeg zbora „Bajićevi slavuji“ niže Muzičke škole „Isidor Bajić“ iz Novog Sada u suradnji s HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina izveli su u Novosadskom kazalištu „Ben Akiba“ petrovaradinskog autora Franje Štefanovića za đake nižih razreda novosadske Osnovne škole „Dositej Obradović“ i djecu iz Predškolske ustanove „Vjeveřica“.

15.

Zajednica muzičkih i baletskih škola Srbije dodijelila je Miri Temunović, profesorici tambure u Muzičkoj školi u Subotici nagradu za životno djelo. Dodjela priznanja je bila u školi „Davorin Jenko“ u Beogradu.

16.

Subotički tamburaški orkestar priredio je u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici koncert nove tamburaške glazbe na kojem su osim Velikog tamburaškog orkestra nastupili i kvartet Subotičkog tamburaškog orkestra, vokalna solistica Alenka Ponjavić i komorni tamburaški orkestar Akademije

za umjetnost i kulturu iz Osijeka, s odsjeka tambure.

16.

Jure Mišković, ravnatelj OŠ „Stjepan Radić“ iz Božjakovine, u Zagrebačkoj županiji, osigurao je originalne testove na hrvatskom jeziku za sudionike profesionalne orijentacije koju Hrvatsko nacionalno vijeće organizira u kolovozu u Benkovcu.

16.

Predstavnici hrvatske zajednice na čelu sa savjetnicom predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća Jasnom Vojnić posjetili su Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske gdje su se susreli s predstavnicima ovoga tijela Ivanom Franić, pomoćnikom ministrice znanosti i obrazovanja, Marom Plaza Leutar, višom stručnom suradnicom i s Darkom Totom iz ovoga ministarstva kako bi razgovarali o otvorenim pitanjima u području obrazovanja.

16. – 18.

Na trodnevnoj Međunarodnoj konferenciji „Manjinske organizacije u razmišljanju i oblikovanju budućnosti EU“, održanoj u Sloveniji, predstavnici Hrvatskog nacionalnog vijeća i HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta predstavili su hrvatsku nacionalnu manjinu u Srbiji.

17.

Članovi Udruge PTT umirovljenika Subotice su u okviru dugogodišnje suradnje s Udrugom umirovljenika pošte iz Osijeka boravili u Osijeku gdje su uz kolege iz Tuzle i Pečuha sudjelovali na Međunarodnom susretu umirovljenika pošte. Tim povodom je bila priređena i Treća međunarodna izložba slika i rukotvorina članova Udruge umirovljenika HPT Osijek i prijatelja iz Subotice na kojoj su izlagale i slamarke iz Tavankuta.

17. – 18.

Na Republičkom natjecanju tamburaša u Novom Sadu učenici Muzičke škole „Petar Konjović“ iz Sombora osvojili su dvije nagrade, a učenici Muzičke škole iz Subotice deset nagrada.

18.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini održao je XIV. redovitu Skupštinu u dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici.

18.

U župi „Isusova Uskrsnuća“ u Subotici mladi iz Sonte, Selenče i župe domaćina priredili su „živi“ križni put.

19.

Jedan od četiriju praznika hrvatske zajednice u Srbiji – blagdan sv. Josipa, zaštitnika hrvatskoga naroda, obilježen je svetom misom u crkvi sv. Roka u Subotici te potom prigodnim domjenkom u vjeronaučnoj dvorani župe.

20.

U povodu obilježavanja blagdana sv. Josipa, praznika hrvatske zajednice u Srbiji, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata priredio je predstavljanje knjige dr. sc. Roberta Skenderovića *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije* u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

20.

Na izbornoj Skupštini HKD-a „Šid“ iz Šida izabrana je nova predsjednica Zorica Šafarik iz Sota, a kao novina imenovana su i četiri potpredsjednika udruge iz Sota, Šida, Batrovaca i Morovića, mjesta šidske općine.

21.

Međuškolska razina projekta za poticanje čitanja i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“ za učenike subotičkih

osnovnih škola održana je u Gradskoj knjižnici Subotica za šest pobjedničkih ekipa iz osnovnih škola „Matko Vuković“ i „Ivan Milutinović“ iz Subotice, te „Matija Gubec“ iz Tavankuta, „Vladimir Nazor“ iz Đurđina i „Ivan Milutinović“ iz Male Bosne.

22.

Veleposlanik Europske unije, nj. e. Sem Fabrici održao je uvodni sastanak s predstavnicima 21 nacionalnih vijeća nacionalnih manjina Srbije u predstavništvu Izaslanstva Europske unije na kojem je u ime Hrvatskog nacionalnog vijeća prisustvovao predsjednik Izvršnog odbora Darko Sarić Lukendić.

22. – 28.

U predvorju Gradske kuće u Subotici održana je tradicionalna uskrсна izložba rukotvorina likovnog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice i likovno-slamarskog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

23.

Kao pozvani izlagač, Bernadica Ivanović, viša diplomirana knjižničarka Gradske knjižnice Subotica predstavila je rad s djecom i program nazvan „Narodna književnost u školi“ koji se priređuje u okviru Dana Balinta Vujkova na stručnom skupu „Suradnja dječjih knjižnica i festivala knjiga“ održanom u Zagrebu u organizaciji Hrvatskog knjižničarskog društva – Komisije za knjižnične usluge za djecu i mladež u suradnji i prostoru Knjižnice Medveščak „Knjižnica grada Zagreba“.

23.

Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame i HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta organizirali su u prostorijama galerije tradicionalnu Uskršnu izložbu koju je otvorila Sandra Herman, zamjenica župana Međimurske županije.

23.

Udruga građana „Urbani Šokci“ i Ansambl „Musica viva“ iz Sombora sudjelovali su na Pasionskoj baštini 2018. godine u Zagrebu.

23.

U Beogradu je održan prvi sastanak ministara pravde Srbije i Hrvatske Nele Kuburović i Dražena Bošnjakovića.

23.

U Đurđinu je održano Okružno natjecanje iz hrvatskoga jezika i jezične kulture.

23.

U organizaciji muzeja „Viski Károly“ u Gradskoj galeriji u mađarskom gradiću Kalači otvorena je izložba slika pod nazivom „Art-Panon“ nastale na trima likovnim kolonijama u okviru trojnog projekta „Panon Art“ koje su organizirale Umjetnička kolonija „Dušnok“ (Mađarska), Hrvatska likovna udruga „Croart“ iz Subotice (Srbija) i Likovna udruga „Bel Art“ iz Belišća (Hrvatska).

23. – 24.

U auli Rektorata Sveučilišta u Osijeku i u svečanom predvorju osječkog Hrvatskog narodnog kazališta održan je međunarodni DARIAH Theater Forum – Inicijalni forum za prijavu osnutka Radne skupine za teatrologiju i digitalizaciju teatralija koji je okupio vodeće domaće i inozemne teatrologe, umjetnike i praktičare iz država članica DARIAH-a. Forumu su prisustvovali i predstavnici Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

24.

U Hrvatskom domu u Somboru održana je Uskršna radionica kojoj je prethodila radionica i izložba zlatoveza.

24.

HKPD „Matija Gubec“ i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta organizirali su u prostorijama

društva edukaciju o seoskom turizmu, s primjerima dobre prakse koje su predstavili gosti predavači iz Međimurske županije.

24.

Kulturni centar „Mladost“ iz Futoga je u suradnji s Kulturnim centrom „Travno“, posudionicom narodnih nošnji iz Zagreba organizirao u Futogu drugi seminar o primjeni narodnih nošnji na amaterskoj folklornoj sceni.

24.

U povodu 15 godina djelovanja HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina, s radom je počela kreativna radionica „Petrovaradionica“ namijenjena djeci uzrasta od 5 do 15 godina.

24.

Predstavnici HKD-a „Šid“ iz Šida bili su gosti 31. Samoborske salamijade koja se svake godine u organizaciji Udruga „Zlatna šajba“ održava u Samoboru.

24.

HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice organizirao je uskrсну radionicu za svoje najmlađe članove nakon koje su priredili i prodajnu izložbu nastalih radova. Prikupljeni novac namijenjen je za obnovu Centra.

25.

U okviru Općinske smotre amaterskih dramskih društava dramska sekcija HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora je u dvorani Hrvatskoga doma izvela predstavu „Općinski načelnik“ autora Franje Babića u režiji Ljiljane Tomić Markovinović

25.

Kreativna sekcija Hrvatske čitaonice „Fischer“ iz Surčina priredila je Uskrсну izložbu radova.

26.

U Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Subotici je za mališane iz

vrtića „Marija Petković Sunčica“ i „Marija Petković Biser“ iz Subotice te vrtića „Bambi“ iz Male Bosne priređena uskrсна putovanja za čokoladnim jajima.

26. – 27.

Na 5. Međunarodnom natjecanju tamburaša, solista i komornih sastava održanom ove godine u Požegi u Hrvatskoj učenici Muzičke škole u Subotici u klasi Vojislava i Mire Temunović osvojili su devet nagrada.

27.

Na sjednici Županijske skupštine Brodsko-posavske županije, održane u Slavonskom Brodu, odlučeno je da Plaketa Brodsko-posavske županije u 2018. godini bude dodijeljena Hrvatskom institutu za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje iz Slavanskog Broda, koju je za ovu nagradu predložio Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

29.

U povodu uskršnjih blagdana, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta organiziralo je podjelu poklon paketića za učenike OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta i jednog odjela OŠ „Ivan Milutinović“ iz Subotice koji pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku. Darovi su donacija poduzeća „Eurocom“ iz Zagreba.

Digitalizirani

Bunjevačko žackalo i Njiva

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata digitalizirao je i objavio na svom internetskom portalu dva stara subotička periodična izdanja, subotički humoristični i satirični list *Bunjevačko žackalo* i prvi poratni hrvatski književni časopis u Subotici *Njiva*.

Nova knjiga Mladena Franje Nikšića

U nakladi HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada, kao četvrta u ediciji „Preprekovi pjesnici“, objavljena je zbirka izabranih pjesama Mladena Franje Nikšića naslovljena *Prokleta i sveto*.

Nova tamburaška knjiga U srcu mi zvoni tambura

Josip Jurca iz Rume objavio je knjigu partitura za tamburaški orkestar pod nazivom *U srcu mi zvoni tambura*.

Objavljen nacionalni dodatak za likovnu kulturu

Iz tiska je izašao nacionalni dodatak *Perspektive, likovna kultura za peti, šesti, sedmi i osmi razred osnovne škole na hrvatskom jeziku* autorice Ljubice Vuković-Dulić, povjesničarke umjetnosti.

„Divan“ kod Eve Pašić u Monoštoru

Eva Pašić, jedna od starijih članica KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora priredila je u svom domu tradicionalni „Divan“, kakav su nekada tijekom zimskih večeri organizirale žene i cure u selu.

Tečaj zlatoveza

U HKUD-u „Vladimir Nazor“ u Somboru je u suradnji s Udrugom „Šokačka grana“ iz Osijeka organizirana radionica zlatoveza.

Nova web stranica župe sv. Roka

Pokrenuta je internetska stranica župe sv. Roka iz Subotice na www.zupa-svroksubotica.com.

Novi svezak *Klasja naših ravni*

Izašao je novi svezak Časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasja naših ravni* (1 – 4 za 2018.).

Prvi broj *Miroljuba* za 2018.

Prvi broj lista *Miroljub* za ovu godinu izašao je u nakladi HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora.

TRAVANJ, 2018.

1.

Na crkvi sv. Marka u Žedniku blagoslovljeni su satovi koji su postavljeni na sve četiri strane zvonika crkve, a

dar su bračnog para Marike i Ferenca Papa, župljana ove crkve.

2. – 6.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora uspješno se predstavilo na 48. međunarodnoj izložbi rukotvorina i kolekcionarstva (MIRK) u Čantaviru.

4.

Zbor „Sveta Cecilija“ iz Franjevačke crkve, koji vodi sestra Mirjam Pandžić, i Subotički tamburaški orkestar pod ravnanjem Marijane Marki, održali su tradicionalni 28. uskrsni koncert u Franjevačkoj crkvi svetog Mihovila Arkandela u Subotici.

3. – 5.

U okviru projekta „Upoznaj Domovinu“ učenici koji pohađaju predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture iz Srijemske Mitrovice posjetili su Pulu, Rovinj i Opatiju zahvaljujući suradnji Hrvatskog nacionalnog vijeća, Istarske županije i Hrvatskog kulturnog centra „Srijem – Hrvatski dom“.

5.

U povodu 10 godina od osnutka, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata priredio je u svojim prostorijama izložbu vizualnih ostvarenja izdanja, nagrada, programa, kalendara. Autor postava pod nazivom „Što smo vam to napravili?“ je prof. art. Darko Vučković.

5.

U Hrvatskom nacionalnom vijeću održan je sastanak Aktiva ravnatelja osnovnih i srednjih škola u kojima se odvija nastava na hrvatskom jeziku.

6.

Na Uskrsnom koncertu u subotičkoj katedrali bazilici svete Terezije Avilske nastupili su Katedralni zbor „Albe Vidaković“, sopranistica Alenka Ponjavić, Vedran Kolasević iz Tuzle na trubi te mr. Kornelije Vizin na orguljama.

Ansablom je ravnao katedralni orguljaš i zborovođa Miroslav Stantić.

7. – 8.

HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice je priredilo Dalmatinsku večer na kojoj su uz domaćine nastupili i gosti KUU „Mosor“ iz Gata kraj Omiša te ogranak Centra iz Žednika. Isti program izveden je sutradan i u Žedniku.

8.

Na blagdan Božanskog milosrđa otvorena je jubilarna hodočasnička godina u svetištu Majke Božje na Bunariću u kojoj će biti obilježeno 125 godina od izgradnje kapele i križa na Bunariću.

8.

U 83. godini života i 61. godini redovništva u Subotici je preminula s. M. Leonija – Matija Skenderović, članica Družbe sestara Naše Gospe.

9.

Mješoviti pjevački zbor i Kreativna dječja sekcija HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina priredili su Uskrsni koncert u crkvi Imena Marijina u Novom Sadu, u povodu i u sklopu obilježavanja 15. obljetnice djelovanja ove hrvatske udruge.

10.

U Ustanovi kulture „Parobrod“ u Beogradu otvorena je izložba fotografija hrvatske fotografkinje Matee Smolčić Senčar iz Zagreba.

11.

Kristian Novak, poznati pisac iz Hrvatske predstavio je svoj književni opus u Ustanovi kulture „Parobrod“ u Beogradu.

11.

U prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća u Subotici održan je roditeljski sastanak na kom su roditelji upoznati s detaljima ovogodišnjih izvannastavnih aktivnosti, odnosno s programom putovanja.

11.

U čitaonici Gradske knjižnice Subotica izvlačenjem 250 nagrada završen je jubilarni X. kviz za poticanje čitanja „Čitam i skitam“ namijenjen učenicima osnovnih škola u Gradu Subotici, koji je bio posvećen 15. obljetnici postojanja „Hrvatske riječi“.

12.

Održan je susret hrvatskog čitateljskog kluba za tinejdžere Gradske knjižnice Subotica „Flâneuri“.

13.

LIV. znanstveni kolokvij Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata na temu „Posmrtni običaji srijemskih Hrvata“ održan je u prostorijama Pastoralnog centra u Golubincima. Uvodničarka je bila Sindy Vuković, studentica diplomskog studija antropologije i komparativne književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

13.

U Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici održana je tribina „Bog i djeca Abrahamova“, koju organiziraju Katolička, Pravoslavna, Evangelička i Reformirana Crkva, te predstavnici islamske i židovske vjerske zajednice u Subotici. Predavanje na temu „Ujedinjeni u različitosti: radujmo se darovima drugih“ održao je brat Richard, iz međunarodne redovničke zajednice Taizé u Francuskoj, a specijalni gost bio je i apostolski nuncij, mons. Luciano Suriani, Papin izaslanik, koji je bio u pohodu Subotičkoj biskupiji.

14.

Nakladnička kuća „Agape“ obilježila je 40 godina od osnivanja programom u Franjevačkom pastoralnom kulturnom centru „Bonaventurianum“ u Novom Sadu te koncelebriranom sv. misom zahvalnicom u franjevačkoj crkvi sv. Ivana Kapistrana.

14.

Kao gosti HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina članovi pjevačkog, tamburaškog i plesачkih sastava predvođenih Kulturnim centrom grada Klanjca iz Hrvatskoga zagorja održali su koncert u amfiteatru novosadskog SPENS-a.

14.

Ženska pjevačka skupina „Kraljice Bodroga“ i KUDH „Bodrog“ iz Monoštora sudjelovali su na 6. Smotri folk-lora „Lepe moje ravne pole“ koju je u Posavskim Bregima organizirao KUD „Ogranak Seljačke sloge“.

14.

Kreativna sekcija Hrvatske čitaonice „Fischer“ iz Surčina je u prostorijama svoje udruge organizirala kreativno-edukativnu radionicu.

15.

Predstava dramskog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice „Č’a Grgina huncutarija“, koju je po motivima teksta Đure Franciškovića napravio Marjan Kiš, igrana je u Narodnom kazalištu Subotica.

15.

U prostorijama Hrvatske čitaonice „Fischer“ u Surčinu Sanja Crljen je održala trening mentalnih aktivnosti pod motom „Trenirajte svoj mozak i ostane gospodari svog sjećanja i u dubokoj starosti“.

16.

Na osobnu inicijativu grupe vijećnika Hrvatskog nacionalnog vijeća dr. sc. Tomislava Stantića, Ivana Karačića, Vesne Zelenika, Stanka Krstina i Josipe Ivanković u kući bana Jelačića u Petrovaradinu održan je okrugli stol posvećen aktualnom nacrtu izmjena i dopuna Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina. Hrvatsko nacionalno vijeće se ogradilo od ovog okruglog stola.

16.

Tijekom Okruglog stola u Beogradu na kojem je predstavljen Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina, predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća Darko Sarić Lukendić upoznao je predstavničke diplomatskog kora, međunarodne zajednice i državnih institucija s odlukom s primjedbama HNV-a na ovaj zakon usvojenom na sjednici Vijeća.

17.

Pod sloganom „Budi svoj – prijatelj sam tvoj“ Hrvatsko nacionalno vijeće i Udruga „Naša djeca“ organizirali su u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici promociju hrvatskih odjela na kojoj su prikazani filmovi u kojima su djeca hrvatskih odjela glavni glumci, a koje je financirala Udruga „Naša djeca“. U programu su sudjelovala i djeca hrvatskih vrtića iz Subotice i okolice, a prvi puta subotičkoj publici su se predstavili i prvaci iz Monoštora koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku.

17.

Na Godišnjoj izornoj skupštini UBH „Dužijanča“ iz Subotice održanoj u prostorijama župe sv. Roka, za predsjednika udruge ponovno je izabran msgr. dr. Andrija Anišić, a za ravnatelja Marinko Piuković.

18.

Poslije incidenta u Beogradu kojeg je izazvao Vojislav Šešelj, hrvatska delegacija na čelu s predsjednikom Hrvatskog sabora Gordanom Jandrokovićem prekinula je dvodnevni službeni posjet Srbiji do kojeg je došlo na poziv predsjednice Narodne skupštine Republike Srbije Maje Gojković.

18.

Kao gosti HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice izaslanstvo Osječko-baranjske županije, na čelu sa županom Iva-

nom Anušićem i dožupanom Goranom Ivanovićem Lacom sa suradnicima, boravilo je u Subotici. Gosti su obišli i nekoliko znamenitosti Subotice, bili u posjetu Hrvatskom nacionalnom vijeću. U Centru im je priređen kulturni program, a potom je održan sastanak i s predstavnicima ostalih hrvatskih udruga kulture s područja Subotice.

18.

Zbornik radova *Vidakoviću u čast* predstavljen je u Zagrebu na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, u organizaciji Instituta za crkvenu glazbu KBF-a i Katoličkog društva „Ivan Antunović“ iz Subotice, koje je nakladnik zbornika. U zborniku su zastupljeni radovi s međunarodnog znanstvenog simpozija održanog prigodom 100. obljetnice rođenja i 50. obljetnice smrti mo. Albe Vidakovića.

18.

Učenicima hrvatskih odjela iz OŠ „Vladimir Nazor“ u Đurđinu izveli su predstavu „Lina snaja“ u okviru programa Dana Ivane Brlić Mažuranić, kulturne manifestacije koja se održava svake godine u Slavanskom Brodu.

18. – 20.

Za najuspješnije sudionike VI. Međunarodnog likovno-literarno-novinskog natječaja „Bogatstvo različitosti“ iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije, OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta je organizirala razne aktivnosti tijekom trodnevnoga druženja u okviru kojeg je priređena i svečana dodjela nagrada učenicima. Tema ovogodišnjeg natječaja bila je „Dobrim djelima promijenimo svijet“ a u natječaju su sudjelovala još i djeca iz Makedonije, Njemačke i Slovačke.

19.

Kao gosti Narodnog kazališta Subotica glumci Gradskog kazališta „Joza Ivakić“ iz Vinkovaca izveli su u Subotici ljubavnu komediju „Vrzino kolo“

rađenu po tekstu Joze Ivakića u režiji Vjekoslava Jankovića.

19.

Kvartet Subotičkog tamburaškog orkestra održao je koncert u dvorani 1 Nove općine u Subotici na kojem je izveo program s kojim će se predstaviti na jednodnevnoj turneji u Izraelu.

20. – 22.

Ivan Huska, Claudia Karan i Katarina Piuković dobitnici su zlatne diplome na 49. Pokrajinskoj smotri recitatora „Pjesniče naroda mog“, održanoj u Sečnju, a Ivan i Katarina plasirali su se i na republičko natjecanje koje će biti održano u Valjevu.

21.

Organizacijom dramske večeri, u humanitarnu akciju prikupljanja sredstava za operaciju i liječenje teško oboljelog predsjednika KUD-a „Mažoret“ iz Sonte Adama Vidakovića uključila se i KPZH „Šokadija“ iz Sonte na kojoj su članovi dramske sekcije HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora izveli predstavu „Općinski načelnik“ autora Franje B. Babića.

21.

U organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, u Hrvatskom domu u Srijemskoj Mitrovici održan je redoviti radni susret hrvatskih kulturnih udruga u Vojvodini kojem su nazočili i državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas, veleposlanik Republike Hrvatske u Beogradu Gorđan Bakota i generalni konzul Generalnog konzulata RH u Subotici Velimir Pleša. Tema susreta bila je „Razvijanje odnosa i suradnje institucija Republike Hrvatske s Hrvatima u Srbiji“.

21.

U sklopu suradnje dviju škola, 12 profesora i više od 150 učenika svih odje-

la drugog razreda Gimnazije „Svetozar Marković“ iz Subotice, posjetilo je hrvatski vrtić, osnovnu školu, gimnaziju i đački dom (HOŠIG) u Budimpešti.

21.

Više od 50 volontera i članova osoblja Caritasa iz župa Srijemske Mitrovice, Beočina, Čerevića, Srijemske Kamenice, Šida, Sota, Jamene, Zemuna, Hrtkovaca, Nikinaca i Platičeva, okupilo se u Hrtkovcima na redovitom susretu Caritasa Srijemske biskupije.

22.

U Kulturnom centru Novog Sada održano je deveto „Prepekovo proljeće“, književno-pjesničko slavlje rođendana Stanislava Prepreka, po kojem ime nosi Hrvatsko kulturno-umjetničko-prosvjetno društvo iz Novog Sada, organizator ove manifestacije.

23.

Predsjednica Republike Hrvatske Kolumbina Grabar-Kitarović primila je predsjednika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislava Žigmanova s kojim je razgovarala o pomacima u rješavanju pitanja od značaja za unaprjeđenje položaja Hrvata u Republici Srbiji nakon nedavnog službenog posjeta predsjednika Republike Srbije Aleksandra Vučića Hrvatskoj.

24.

Prigodnom svečanošću u muzeju obilježeno je 70 godina postojanja i rada Gradskog muzeja u Subotici.

25.

U Ustanovi kulture „Parobrod“ u Beogradu predstavljena je knjiga *Splitska dica – od zidića do vječnosti* dugogodišnjeg novinara, rok kritičara i publicista Zlatka Galla.

25.

Svetom misom u crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu te procesijom od crkve do njive gdje je obavljen blagoslov žita

započela je manifestacija „Dužjanca 2018.“ koju organizira UBH „Dužijanca“.

26.

Opera za djecu „Šumska kraljica“ petrovaradinskoga skladatelja Franje Štefanovića gostovala je u Beogradu na sceni Kulturnog centra „Čukarica“ gdje su je izveli članovi dječjeg zbora „Bajićevi slavuji“ niže Muzičke škole „Isidor Bajić“ iz Novog Sada u suradnji s HKPD-om „Jelačić“ iz Petrovaradina.

27.

Monodramu „Biti s Bogom dovoljno je za sreću“, kojom su sestre dominikanke obilježile blagdan Blažene Ozane Kotorske, izvela je s. Barbara Bagudić u HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici.

27.

Druga međunarodna ekspertska konferencija Instituta regija Europe iz Salzburga, pod nazivom „Kulturno naslijeđe – dodana vrijednost za regije“, održana u Skupštini Vojvodine, okupila je domaće i europske stručnjake u području zaštite kulturnog naslijeđa.

27.

Otvarajuća konferencija IPA projekta između Mađarske i Srbije pod nazivom „Obrt u turizmu lokalne vrijednosti u prekograničnoj perspektivi“ održana je u Muzeju čipke u Kiskunhalasu. Osim domaćina konferencije partneri u ovom projektu su i Udruga „Lányi Ernő“ iz Subotice te HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

27. 4. – 1. 5.

U organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća učenici osmih razreda osnovnih škola koji pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku su u okviru tzv. „Malog maturalca“ posjetili Vukovar, Zagreb, Plitvice i Split.

28.

Literarna sekcija Hrvatske čitaonice „Fischer“ u Surčinu organizirala je knji-

ževnu večer posvećenu Iliju Okrugiću Srijemcu.

28.

Članovi KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora su svoj godišnji koncert ove godine, smjesto u Monošturu, priredili u mađarskom mjestu Santovu.

29.

Puhački orkestar Dobrovoljnog vatrogasnog društva iz Valpova održao je koncert puhačke glazbe u župnoj crkvi Imena Marijina u Novom Sadu.

29.

Na svečanoj misi u prisutnosti nadbiskupa đakovačko-osječkog Đure Hranića i nadbiskupa u miru Marina Srakića, te svećenika ove nadbiskupije, s. Marija Ljiljana od Duha Svetoga (Prelić), priorica samostana karmelićanki u Đakovačkoj Breznici, inače podrijetlom iz Sonte, proslavila je svoj srebrni jubilej.

30.

Predsjednik HKC-a „Bunjevačko kolo“ Lazar Cvijin boravio je u Vukovarsko-srijemskoj županiji gdje je održao više sastanaka.

Novi urednik Zvonika

Vlč. Vinko Cvijin, župnik u Vajskoj novi je urednik Katoličkog mjesečnika *Zvonik*.

Nagrada za Milicu Lerić

Na Natječaju za izradu znanstvenih i stručnih radova studenata Milica Lerić, studentica četvrte godine na studentskom programu Etnomuzikologija Akademije umjetnosti u Novom Sadu, osvojila je luzetnu nagradu za znanstveni rad.

Najnovije priznanje

Etno salašu „Balažević“

U okviru projekta „Najboljih 99 u Srbiji“ u kategoriji seoskih domaćinstava – salaša kao najbolji ocijenjen je Etno

salaš „Balažević“ u vlasništvu HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta. Projekt je pokrenula i organizirala Udruga za razvoj turizma i ekologiju „Srbija koju volim“, a akciju je osim Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija Republike Srbije, Turističke organizacije Srbije, Turističke organizacije Beograda, HORES-a, YUTA-e, Visoke turističke škole strukovnih studija, podržala i Turistička organizacija Vojvodine.

Kristina Ivković

na domaćim tjednima mode

Modna dizajnerica iz Subotice Kristina Ivković sudjelovala je na ovogodišnjem Belgrade Fashion Weeku u okviru programa Fashion Incubator koji podržava mlade kreatore. Ovom prigodom predstavila je svoj streetwear brand Le Butt. Nekoliko dana kasnije Le Butt je predstavljen i u okviru Serbia Fashion Weeka u Novom Sadu u selekciji stiliste Srđana Švelje na reviji Grace & Heroes.

„Croatia Records“

objavila album Nemanje Nešića

„Croatia Records“ objavila je album „Sve što slutnja šapne“ novosadskog skladatelja, kantautora i šansonjera Nemanje Nešića, podrijetlom Subotičanina s 13 šansona uglazbljenih na poeziju velikog hrvatskog pjesnika Dobriše Cesarića.

SVIBANJ, 2018.

3.

Hrvatsko nacionalno vijeće je u suradnji s Pedagoškim zavodom Vojvodine i Zagrebačkim sveučilištem u svojim prostorijama u Subotici organiziralo prvi akreditirani stručni skup pod nazivom „Hrvatski standardni jezik i zavičajna književnost“ koji je okupio više od 40 odgajatelja, učitelja i nastavnika koji rade u nastavi na hrvatskom jeziku.

3.

Zajednica Hrvata Beograda „Tin Ujević“ je u Ustanovi Kulture „Parobrod“ u Beogradu organizirala večer pod nazivom „100 godina ustanka mornara u Boki Kotorskoj“ na kojoj je među ostalim prikazan dokumentarni film Stipe Ercegovića „Tko je bio Mate Brničević“, a otvorena je i izložba slika HLU „Croart“ iz Subotice i beogradskih slikara.

3. – 4.

Lea Vojnić Đanin, Matea Rudinski, Claudia Karan i Anamarija Kuntić, učenice OŠ „Matko Vuković“ iz Subotice predstavljale su Suboticu na Nacionalnom natjecanju učenika osnovnih škola u znanju i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“ održanom u Čakovcu. Organizator Kviza bila je Hrvatska mreža školskih knjižničara, a u Subotici ga je provela Gradska knjižnica Subotica u suradnji s Hrvatskim nacionalnim višecem.

4.

Omladinska tamburaška sekcija HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume sudjelovala je na VIII. festivalu tamburaške muzike omladinskih orkestara i malih tamburaških sastava „Mlade žice“ koji je u organizaciji Centra za kulturu „Sirmiumart“ održan u Srijemskoj Mitrovici.

4.

Hrvatski muzičar Goran Bare i njegov sastav „Majke“ promovirali su novi album „Nuspojave“ („Croatia Records“) u beogradskom „Jugotonu“.

4.

U okviru IPA projekta „Obrt u turizmu lokalne vrijednosti u prekograničnoj perspektivi“ u kojem sudjeluju HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta, Muzej čipke iz Kiskunhalasa te udruga „Lányi Ernő“ iz Subotice u Kecskemétu je otvorena XIX. Međunarodna izložba čipki i rukotvorina na kojoj su pred-

stavljeni čipke i vezovi iz Srbije, Hrvatske i Mađarske, te slike od slame iz Tavankuta.

4.

U sklopu terenske nastave, skupina studenata sa Sveučilišta u Zadru boravila je u Bačkoj Topoli i Subotici gdje su među ostalim posjetili i jednu hrvatsku udrugu – HKC „Bunjevačko kolo“.

4. – 5.

Međunarodni znanstveno-stručni skup „Šokačka i bunjevačka tradicijska kultura u suvremenoj književnosti i kulturi“ održan je u Osijeku i Mohaču u sklopu kulturne manifestacije „Urbani Šokci“. U organizaciju ove manifestacije, održane 13. godinu za redom, uključene se udruge i ustanove iz triju država: „Šokačka grana“ Osijek, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici, Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj u Pečuhu, „Vinkovački šokački rodovi“ te Muzej „Kanizsai Dorottya“ u Mohaču. Na okruglim stolovima u Osijeku i Mohaču izlagalo je sedamnaest sudionika iz Hrvatske, Mađarske i Srbije, među kojima su bili i Anita Đipanov-Marijanović iz Monoštora, Vladimir Nimčević iz Bajmaka te Katarina Čeliković i Tomislav Žigmanov iz Subotice.

4. – 5.

Članovi školske zadruge osnovne škole „Matija Gubec“ iz Tavankuta sudjelovali su na Sajmu poljoprivrede, obrtništva i gospodarstva u Đakovu pod nazivom „Expo zlatne ruke“.

4. – 6.

U organizaciji Kulturno-prosvjetnog centra u Baji, Odmarališta Hrvata u Mađarskoj i Hrvatske državne samouprave u Baji je održan prvi seminar folklor Hrvata u Mađarskoj za voditelje i članove folklornih društava i tamburaških sastava na kojem su obrađeni plesovi, nošnja i glazba bunjevačkih Hrvata iz Bačke. Osim prof. Dinka Šok-

čevića ostatak predavača bio iz Srbije-
 dr. sc. Aleksandra Prčić, prof. Vojislav
 Temunović, prof. Emina Tikvicki i Ivica
 Dulić, dok je korepetitor bio Aleksan-
 dar Rukavina.

4. – 6.

Na svehrvatskom ekološkom kvizu
 „Lijepa naša“ održanom u Zagrebu
 hrvatsku manjinu iz Srbije predstavl-
 jali su učenici subotičke Gimnazije
 „Svetozar Marković“ te osnovnih škola
 „Vladimir Nazor“ iz Đurđina, „Matija
 Gubec“ iz Tavankuta, „Ivan Milutino-
 vić“ iz Subotice i „22. oktobar“ iz Mo-
 noštora, čija je prezentacija bila jedna
 od šest najboljih.

5.

U okviru projekta „Pop i džez ženski
 vokali“ u beogradskoj Ustanovi kultu-
 re „Parobrod“ koncert su održati Gabi
 Novak i sin joj Matija Dedić na klaviru.

5. – 7.

Na 12. Otvorenom Kupu jugoistočne
 Europe u klasi optimist (SEEEOC – So-
 uth East Europe Open Optimist Cup)
 koja je održana na Paliću sudjelovala
 su 92 natjecatelja iz sedam europskih
 zemalja među kojima je bila i ekipa iz
 Hrvatske, Jedriličarski klub „Sveti Ni-
 kola“ iz Zagreba.

6.

Prema tekstu vlč. dr. Marinka Stantića
 mladi župe Marija Majka Crkve iz Su-
 botice izveli su poučnu komičnu pred-
 stavu „Pred vratima raja“ na kazališnoj
 sceni „Jadran“ u Subotici.

7. – 14.

Na 11. Međunarodnom festivalu do-
 kumentarnog filma „Beldocs“ u Beo-
 gradu hrvatski autori su sudjelovali u
 pet festivalskih programa.

8.

U organizaciji Instituta za povijest
 Centra za humanističke znanosti Ma-
 đarske akademije znanosti, u Budim-

pešti je predstavljena knjiga Roberta
 Skenderovića *Povijest podunavskih
 Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od dose-
 ljanja do propasti Austro-Ugarske
 Monarhije* na kojem su govorili ravnatel-
 j Institutu Pál Fodor i viši znanstveni
 suradnik Instituta Dinko Šokčević.

9.

U okviru V. Festivala povijesti „Klio-
 fest“, što ga organizira Hrvatski naci-
 onalni odbor za povijesne znanosti s
 partnerskim obrazovnim i baštinskim
 institucijama u Nacionalnoj i sveučil-
 išnoj knjižnici u Zagrebu je priređeno
 predstavlanje 13. sveska (Ko-Kr) *Lek-
 sikona podunavskih Hrvata – Bunjeva-
 ca i Šokaca* u nakladi Hrvatskog aka-
 demskog društva iz Subotice.

9.

Članovi HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz
 Sombora sudjelovali su na snimanju
 za selekciju Zagrebačke smotre fol-
 klora.

9.

Gradska knjižnica Subotica organizira-
 la je izlet u Novi Sad za dobitnike Kviza
 za poticanje čitanja „Čitam i skitam“.

9.

U okviru glazbene manifestacije „Ri-
 tam Europe“ priređene u povodu obi-
 lježavanja 9. svibnja, Dana pobjede
 nad fašizmom, na novosadskom Trgu
 slobode Studentski kulturni centar
 Novog Sada organizirao je koncert na
 kojem je nastupila i grupa „Let 3“ iz
 Rijeke.

11.

Simfonijski orkestar Muzičke škole Su-
 botica pod ravnanjem Csabe Paskóa
 nastupio je u crkvi Presvetog Trojstva
 u Maloj Bosni čime je obilježeno 150
 godina postojanja i djelovanja škole.

11.

Zdenko Ivanković, učenik Gimnazije
 „Svetozar Marković“ iz Subotice osvo-

jio je prvo mjesto na nacionalnoj razini natjecanja „Čitanjem do zvijezda“ u kategoriji kviza znanja koje je održano online u svim srednjim školama u Hrvatskoj i u Subotici.

11.

Nagradom „Mirjana Gross“ za najbolju knjigu iz povijesti tiskanu u 2017. godini, na V. Festivalu „Kliofestu“ nagrađen je dr. sc. Robert Skenderović za djelo *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije* u nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatskog instituta za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje. Nagrada je uručena na završnom programu festivala u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici.

11. – 13.

Učenici hrvatskih odjela Politehničke srednje škole u Subotici bili su u studentskom posjetu Zagrebu i Samoboru.

12.

U Baču je održan tradicionalni susret mladih Subotičke biskupije za nešto više od stotinu mladih. Na temu ovogodišnjeg susreta „Vjera u katoličkoj obitelji“ predavanje je održao vlč. Ivan Begović, župni vikar iz Donjeg Miholjca.

12.

Izaslanstvo Skupštine AP Vojvodine, predvođeno predsjednikom Skupštine Istvánom Pásztorom, razgovaralo je u Pazinu s najvišim predstavnicima Istarske županije s kojima AP Vojvodina njeguje dugogodišnje partnerstvo i uspješnu suradnju.

13.

Dramski odjel HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz Sombora gostovao je u HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici s predstavom „Općinski načelnik“ koju je režirala Ljiljana Tomić Markovinović.

13.

U župi sv. Josipa u Čereviću održan je prvi Ekumenski susret na kojem su nastupili pravoslavni i katolički zborovi.

14.

U organizaciji HLU „Croart“ iz Subotice u galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici otvorena je izložba slika s prošlogodišnjeg, VII. saziva umjetničke kolonije „Stipan Šabić“ na kojoj su izloženi radovi 13 umjetnika iz Srbije, Hrvatske, BiH, Mađarske, Rumunjske i Austrije.

14.

Dječji zbor „Klinci s Ribnjaka“ i Zbor mladih „Ex klinci“ iz Zagreba, te njihovi gosti – Alen Bjelinski, pjevači Davor Gobac i Ricardo Luque, zbor „Čarolija“ i Leontina, nastupili su u dvorani Dječjeg kulturnog centra u Beogradu, u sklopu ciklusa koncerata „Djeca Hrvatske djeci Europe“.

15.

Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske u dvorani Croatice održan je okrugli stol „Hrvatska književna Panonija – hrvatska književnost i hrvatski književnici u Mađarskoj, Vojvodini, Austriji, bosanskoj Posavini i istočnoj Hrvatskoj“, što su ga organizirali Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski Društva hrvatskih književnika, Društvo hrvatskih književnika i Croatica Nonprofit Kft.-a. Među ostalim u programu su sudjelovali Tomislav Žigmanov, ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Mirko Kopunović, pjesnik iz Subotice.

15. – 16.

Delegacija Skupštine Istarske županije, predvođena predsjednikom Valterom Drandićem, boravila je u dvodnevnom posjetu Skupštini Autonomne Pokrajine Vojvodini u Novom Sadu gdje je održano nekoliko sastanaka na različitim razinama.

16.

Hrvatsko društvo katoličkih novinara je u povodu obilježavanja Svjetskog dana sredstava društvene komunikacije dodijelilo nagradu Radio Mariji Srbije za 15 godina emitiranja.

16.

Priznanje „Grb Grada Slavenskog Broda“ dodijeljeno je dr. sc. Robertu Skenderoviću za dugogodišnji predani rad na istraživanju povijesti Slavenskog Broda, slavansko-podunavskog prostora i opće dobro grada i građana Slavenskog Broda. Ovo priznanje uručeno mu je na svečanoj sjednici održanoj u povodu Dana grada.

16. – 17.

Prvi puta uz partnerstvo i suradnju s Hrvatskom maticom iseljenika, u natjecateljskom dijelu programa Festivala dječjeg glazbenog stvaralaštva 2018. u Zagrebu, nastupila je OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta sa svojom pjevačkom skupinom i tamburaškim sastavom.

17.

Delegacija Gospodarske komore Federacije Bosne i Hercegovine je tijekom novosadskog Međunarodnog poljoprivrednog sajma posjetila Sombor i Suboticu gdje se među ostalim sastala s predstavnicima HKUD-a „Vladimir Nazor“ u Somboru odnosno predsjednikom Hrvatskog nacionalnog vijeća Slavenom Bačićem.

17.

Udruga „Antun Sorgg“ iz Vajske organizirala je u prostorijama župe predavanje za pčelare iz Hrvatske i Monosta koje su održali Stanko Čuljak, predsjednik Pčelarskog saveza Vukovar i Andrija Matić, pročelnik za poljoprivredu, šumarstvo i infrastrukturu Vukovarsko-srijemske županije.

17.

Mons. Ladislav Német, zrenjaninski biskup i predsjednik Međunarodne

biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda, bio je govornik na panel diskusiji „Zapadni Balkan i EU: idući koraci?“ čiji je domaćin u Bruxellesu bila Fondacija „Konrad Adenauer“ i Komisija biskupskih konferencija zemalja Europske unije (COMECE).

18.

U 72. godini života, 55. redovništva i 46. svećeništva u Slavenskom Brodu je preminuo fra Marijan Kovačević, franjevac-svećenik.

18.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora naredne četiri godine vodit će Mata Matarić, koji je tu funkciju obnašao i u prethodna dva mandata, odlučeno je na izbornom Saboru ovog somborskog društva.

18. – 19.

Ivan Huska i Katarina Piuković nastupili su na 50. Republičkoj smotri recitatora „Pjesniče naroda mog“ održanoj u Valjevu.

19.

U Franjevačkom samostanu u Novom Sadu održana je godišnja skupština HKPUD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada.

19.

Na regionalnoj gastronomskoj manifestaciji „CROZ kuhinje Vojvodine“ koju je organiziralo HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina uz domaćine kulinarsku trpezu Vojvodine predstavili su i članovi HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, a sudjelovali su i gosti iz Hrvatske – članovi Povijesnog i športskog društva „Hrvatski sokol“ iz Vinkovaca.

19.

U okviru Noći muzeja u Galeriji „Dr. Vinko Perčić“ u Subotici otvorena je izložba multimedijalnog umjetnika iz Varaždina Ivana Meseka.

19.

Tijekom XV. Noći muzeja u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici posjetitelji su mogli pogledati aktualnu izložbu radova grafičkog dizajnera Darka Vukovića naslovljenu „Što smo vam to napravili?“. HKK „Bunjevačko kolo“ iz Subotice priredilo je u svečanoj dvorani izložbu slika članova Likovnog odjela Centra a u dvorištu nastupe folklorša i pjevačke skupine tradicijskih pjesama. HLU „Croart“ iz Subotice se predstavila s aktualnom izložbom slika s prošlogodišnje kolonije „Stipan Šabić“ koja je postavljena u galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici. Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame i HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta priredili su izložbu fotografija „Devedeset godina tavankutske Dužijance (1928. – 2018.)“, nastup članova folklornog odjela Gupca, organizirano razgledanje postava slika od slame u tavankutskom župnom dvoru kao i mjesne crkve Srca Isusova te demonstraciju šlinganja na Etno salašu „Balažević“.

19. – 20.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora je ugostilo članove SKUD-a „Ivan Goran Kovačić“ iz Zagreba koji su prvog dana nastupili u Nazoru, a drugog dana gostovanja održali koncert marijanskih hodočasničkih pjesama „O, mila majko nebeska“ u Karmelićanskoj crkvi u Somboru.

20.

Župa sv. Roka i HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta su i ove godine na blagdan Duhova održali običaj „Kraljica“.

21.

U organizaciji Udruge banatskih Hrvata iz Zrenjanina obilježena je 55. obljetnica smrti znamenitog pančevačkog Hrvata dr. Mihovila Tomandla, povjesničara, publicista i prevoditelja. Nakon polaganja vijenaca na grob i mise zadušnice predavanje o Mihovilu

Tomandlu održala je dr. Ivana Spasović iz Arhiva SANU-a.

22.

Glumci Gradskog kazališta „Joza Ivakić“ iz Vinkovaca su u Dječjem kazalištu u Subotici imali dva a u Monoštoru jedno izvođenje dječjeg mjuzikla „Crvenkapica“.

22.

Nastava na hrvatskom jeziku u narednoj 2018./2019. školskoj godini bit će organizirana i u Medicinskoj srednjoj školi u Subotici gdje će biti otvoren smjer medicinska sestra – odgojitelj, potvrđeno je u Hrvatskom nacionalnom vijeću.

22.

U okviru „Putujuće škole o nacionalizmu“ grupa od dvadesetak mladih iz regije posjetila je Hrtkovce, kao jedno od mjesta ratnih zločina i drugih masovnih kršenja ljudskih prava tijekom ratova devedesetih na području bivše Jugoslavije.

23.

U Hrvatskom domu HKUD-a „Vladimir Nazor“ u Somboru priređena je „Večer Miroljuba“ u povodu obilježavanja 20. obljetnice izlaženja *Miroljuba*.

23.

U sklopu posjeta Subotici, ministar državne uprave i lokalne samouprave Branko Ružić sastao se s predstavnicima nacionalnih vijeća nacionalnih manjina koja imaju sjedište u Subotici. Sastanku je nazočio i predsjednik HNV-a Slaven Bačić.

23.

U dvorani Pastoralnog centra „Augustinianum“ u Subotici predstavljen je Zbornik radova sa znanstvenog skupa o 300. obljetnici osnutka franjevačke rezidencije u Subotici.

24.

Premijera filma „Nepodobni građani“, koji govori o protjerivanju Hrvata iz Srijema devedesetih godina prošlog stoljeća u produkciji Vojvodanskog građanskog centra, održana je u Medija centru Vojvodine u Novom Sadu.

25.

Na festivalu Food Planet koji se održava na Trgu slobode u Novom Sadu priređen je Nacionalni dan kuhinje Hrvatske.

25.

U povodu Dana Mjesne zajednice Palić u Kongresnoj dvorani Velike terase na Paliću otvorena je izložba slika članova HLU „Croart“ iz Subotice na kojoj je, među ostalim, nastupio i tamburaški orkestar HGU „Festival bunjevački pisama“ pod ravnanjem Mire Temunović.

25.

Centralno otvaranje manifestacije „Sportske igre mladih“ za Srbiju, Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu održano je u Srijemskoj Mitrovici. Nakon pojedinačnih igara u sve tri države završno natjecanje mladih bit će održano u Splitu.

25. – 26.

OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta je na republičkoj smotri učeničkih zadruga u Odžacima osvojila treće mjesto u kategoriji Izložba.

25. – 27.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta sudjelovalo je na 28. Međunarodnoj smotri folklor „Čuvajmo običaje zavičaja“ i tradicionalnoj gastronomskoj manifestaciji „Najduži stol u Hrvata“ u Velikoj, mjestu u blizini Požege.

26.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora je organiziralo u prostoru Hrvatskog doma XVIII. likovnu koloniju „Colo-

rit“ u kojoj je sudjelovalo 16 slikara iz Subotice, Odžaka, Crvenke, Sombora, Koluta i Srpskog Miletića.

26.

Hrvatska čitaonica iz Subotice i Bunjevačko-šokačka knjižnica „Ivan Kujundžić“ pri Katoličkom društvu „Ivan Antunović“ iz Subotice organizirali su XVI. susret hrvatskih pučkih pjesnika „Lira naiva 2018.“ u Maloj Bosni kraj Subotice. Nakon cjelodnevnog susreta na književnoj večeri predstavljena je i nova knjiga izabranih stihova *Nova nada – Lira naiva 2018.* za koju je izbor sačinila profesorica hrvatskog jezika Ana Gaković.

26.

Ured za mlade u sklopu Biskupijskog pastoralnog centra Srijemske biskupije organizirao je susret mladih Srijemske biskupije u župi sv. Ane u Maradiku na temu „Vi ste svjetlo svijeta“ (Mt 5,14).

26. – 27.

Akademski muški zbor Fakulteta elektrotehnike i računarstva u Zagrebu pod ravnanjem Josipa degl' Ivellia nastupio je u novosadskoj Sinagogi na koncertu pod nazivom „Musica sacra – susret glazbenih tradicija istoka i zapada“ koji je organizirala Muzička omladina Novog Sada. Sutradan su se predstavili subotičkoj publici u katedrali sv. Terezije Avilske.

26.

U organizaciji Vijeća za kulturne djelatnost Franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda u franjevačkoj crkvi Navještenja Marijina u Klanjcu, u Hrvatskom zagorju održana je 13. smotra franjevačkih zborova na kojoj su nastupili i zbor „Santa Maria“ koji djeluje pri franjevačkoj crkvi u Baču i Mješoviti zbor pri franjevačkoj crkvi svetog Antuna i Ivana Krstitelja u Zemunu.

26.

Na 18. Općem (izvještajnom) saboru Hrvatske demokratske zajednice održanom u Zagrebu kao jedan od gostiju bio je i predsjednik DSHV-a i zastupnik u Narodnoj skupštini Srbije Tomislav Žigmanov.

26.

U OŠ „Matko Vuković“ u Subotici održano je Republičko natjecanje iz hrvatskoga jezika i jezične kulture za osnovnu školu na kojoj je prvo mjesto u kategoriji sedmih razreda osvojila Lea Vojnić Đanin a od osmih razreda Donna Karan, obje iz OŠ „Matko Vuković“ iz Subotice.

26. – 27.

Nastavljajući višegodišnju suradnju naizmjeničnih posjeta, u Vinkovcima su se susreli članovi HDLU „Vinkovci“ i HLU „Croart“ a priključili su im se i šahisti ŠK „Zrinjski“ Subotica i ŠK „Vinkovci“.

27.

U cilju podrške mještanima u Hrtkovcima koji su pripadnici hrvatske manjinske zajednice, zbog toga što je Vojislav Šešelj, koji je osuđen za zločine protiv čovječnosti počinjene tijekom devedesetih u Vojvodini, kupio nekretninu u tom mjestu, predsjednik DSHV-a i narodni zastupnik Tomislav Žigmanov, veleposlanik Republike Hrvatske Gordan Bakota, generalni konzul Generalnog konzulata u Subotici Velimir Pleša i opunomoćeni ministar u Veleposlanstvu Republike Hrvatske Ivan Sabolić posjetili su Hrtkovce gdje su nazočili misi i razgovarali s mještanima.

28.

„Večer sa solistima“ bio je naziv koncerta Hrvatske glazbene udruge „Festival bunjevački pisama“ koji je održan u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

28.

U okviru programa „Tribina Collegium Hergešić“, u Europskom domu u Zagrebu održana je književno-glazbena večer na kojoj je bilo riječi o stvaralaštvu književnice Ljubice Kolarić Dumić, podrijetlom iz Srijema.

29.

Završna konferencija IPA projekta prekogranične suradnje Hrvatska – Srbija za razdoblje 2007. – 2013. godine pod nazivom „Obnova infrastrukture za obranu od poplava i uspostavljanje prekograničnog sustava za zaštitu ljudi i prirodnih dobara od poplava“ (ForestFlow), održana je u Vinkovcima.

31.

Već tradicionalno na svetkovinu Presvetog Tijela i Krvi Kristove u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske predstavljeni su i ovogodišnji nositelji žetvenih svečanosti, manifestacije „Dužijanča“, bandaš Marko Križanović i bandašica Marija Piuković.

31.

Predstava Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba „Ljudi od voska“ Mate Matišića u režiji Januša Kice izvedena je na sceni „Ljuba Tadić“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta.

31. 5. – 2. 6.

Na 12. Međunarodnom i regionalnom sajmu „Subotički sajam“ održanom u Dvorani sportova u Subotici među 182 izlagača iz Srbije, Mađarske, Hrvatske, Slovenije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Italije predstavili su se i UBH „Dužijanča“, NIU „Hrvatska riječ“ kao i Turistička zajednica Grada Osijeka, Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Osijeka i Grad Osijek.

O Hrvatima u Srbiji u publikaciji Foruma za etničke odnose

Forum za etničke odnose, uz podršku Fondacije za otvoreno društvo – Sr-

bija, objavio je publikaciju pod nazivom *Izazovi manjinske politike u bilateralnoj i regionalnoj suradnji* koja je rezultat rada tima stručnjaka Foruma na ostvarivanju projekta „Integrativne politike i položaj nacionalnih manjina“, među kojima je i međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća, politolog Darko Baštovanović.

KUDH „Bodrog“ u projektu Hrvatske matice iseljenika

Zahvaljujući aktivnosti Sonje Periškić, voditeljice dječje folklorne skupine, KUDH „Bodrog“ iz Monoštora dio je projekta Hrvatske matice iseljenika „Igračka u srcu“.

Digitalizirano i Bačko klasje

U okviru projekta digitalizacije hrvatske kulturne baštine u Vojvodini, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvat digitalizirao i objavio je na svom internetskom portalu (www.zkvh.org.rs) i sve brojeve vjersko-informativnog lista *Bačko klasje*.

LIPANJ, 2018.

1. – 2.

Na 24. kulturno-turističkoj manifestaciji „Baranjski bečarac“, među ostalim, predstavljena je knjiga bečaraca pisanih na šokačkoj ikavici *Šokačka rič* u kojoj su objavljeni i bečarci vojvođanskih autora – Stanke Čoban, Kate i Antuna Kovača. Šokci iz bačkog Podunavlja uspješno su se predstavili i na reviji nošnji. U kategoriji snaša, po ocjeni žirija, najljepšu nošnju imala je Marija Vuković, predstavnica UG „Tragovi Šokaca“ iz Bača. U konkurenciji snaša treće mjesto osvojila je Anita Đipanov Marijanović, članica KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora dok je u konkurenciji djevojaka drugo mjesto osvojila je Andrea Bikić iz HKUPD-a „Antun Gustav Matoš“ iz Plavne.

1. – 2.

Djeca iz subotičkih vrtića „Marija Petković Sunčica“ i „Marija Petković Biser“ sudjelovala su na 14. susretu dječjih vrtića koji nose ime blažene Marije Petković održanom u Blatu na Korčuli na kojem su bila i djeca iz vrtića iz Osijeka, Splita, Zagreba i Blata.

2.

Sveta misa zahvalnica za kraj školske i vjeronaučne godine služena je u subotičkoj katedrali bazilici svete Terezije Avilske.

2.

Na 16. susretu kulturno-umjetničkih društava koja nose ime Matije Gupca održanom u Sotinu, mjestu kod Vukovara, sudjelovali su i članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume i Tavankuta.

2.

U organizaciji Hrvatskog kulturnog centra iz Novog Sada u suradnji s udrugama HKPD „Stanislav Prepek“ i HPD „Franjo Štefanović“ iz Novog Sada na Tekijama je održana humanitarna slikarska kolonija „Dar za budućnost“ na kojoj su sudjelovali članovi HLU „Croart“ iz Subotice te slikari iz Beograda, Novog Sada, Beške i Sombora, kao i Udruge vukovarskih slikara i udruge „Belart“ iz Belišća.

2. – 3.

U okviru programa žetvenih svečanosti „Dužijanca 2018.“ ispred župe sv. Josipa Radnika u Đurđinu održan je 8. Međunarodni susret old tajmer vozila.

2. – 3.

Članovi HKPD-a „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega sudjelovali su na 10. smotri folklora „Satnica u igri, pjesmi i plesu“ u Satnici Đakovačkoj na kojoj je predsjednik ove udruge Milorad Stojnić nagrađen kao najljepše odjeveni momak.

2. – 3.

Reprezentativna skupina folklornog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice bila je na mini-turneji u Hrvatskoj gdje je u Delnicama nastupila na 7. međunarodnoj smotri Delnice a u Kuševcu na 11. manifestaciji „Selo moje na brdašcu“.

3.

U operi i teatru „Madlenianum“ u Zemunu održana je ovogodišnja zajednička manifestacija srijemskih udruga kulture „Srijemci Srijemu“ na kojoj su nastupili osim domaćina i organizatora Zajednice Hrvata Zemuna, knjižnice i čitaonice „Ilija Okrugić“ i Društva hrvatske mladeži iz Zemuna i HKPD „Matija Gubec“ iz Rume, HKD „Šid“ iz Šida, Hrvatska čitaonica „Fischer“ iz Surčina, HKPD „Tomislav“ iz Golubina, HKC „Srijem“ – Hrvatski dom iz Srijemske Mitrovice, HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina, HKC „Beograd“ te kao gosti KUDH „Bodrog“ iz Monoštora.

4.

U čitaonici Gradske knjižnice Subotica održana je „Večer desetominutnih drama“ kao završetak rada dramske sekcije Američkog kutka u Subotici koji je tijekom godine vodila Nevena Mlinko.

4.

U pastoralnom centru „Augustinianum“ održana je redovita godišnja skupština Katoličkog društva „Ivan Antunović“ iz Subotice.

6.

U ogranku Gradske knjižnice na Paliću održano je predstavljanje knjige Hilde Heinrich *Sa šporelja u majkinoj kujni – starovinska bunjevačka ila*.

7.

U ime Hrvatskog nacionalnog vijeća na Forumu za etničke odnose u okviru programa Diplomatski dijalog i debate „Stanje i perspektiva odnosa

Hrvatske i Srbije“ održane u Beogradu nazočio je međunarodni tajnik Vijeća Darko Baštovanović.

7.

U velikoj dvorani centra održana je godišnja skupština HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

8.

Svečanom dodjelom nagrada sudionicima kviza znanja i kreativnosti „Čitanjem do zvijezda“ službeno je završeno natjecanje za srednjoškolce u Subotici koje je provela Gradska knjižnica Subotica u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem.

8.

U kulturno-umjetničkom programu pod nazivom „Srijemu od srca“ organiziranom u povodu osme obljetnice postojanja i rada HKD-a „Šid“ iz Šida održanom u župnom dvorištu, osim domaćina nastupili su i mladi recitatori iz Sota, SKUD-a „Jednota“ i KPD-a „Đura Kiš“ iz Šida te pjevačka skupina „Sremice“, članice KUD-a „Matija Gubec“ iz Ilače.

8. – 12.

U okviru novog programa Hrvatskog nacionalnog vijeća namijenjenog učenicima 6. razreda osnovne škole koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku organiziran je posjet osnovnoj školi u Žrnovici kraj Splita gdje su djeca pohađala nastavu i družila se s vršnjacima, a posjetili su i Solin, Klis, Split, Marjan, Radmanove mlinice, Bačvice i Omiš. Na razmjeni učenika sudjelovala su djeca iz Subotice, Tavankuta, Đurđina, Berega, Sonte, Vajske i Novog Sada.

9.

Članice slamarskog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ i Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta sudjelovale su na VI. sajmu slamarstva u Domžalama u Sloveniji.

9. – 10.

U okviru jubilarnih X. Dana A. G. Matoša i Josipa Andrića u Plavni organizirana je likovna kolonija s izložbom slika, kreativna radionica za djecu i svečana akademija posvećena desetoj obljetnici rada HKUPD-a „Matoš“ na kojoj je predstavljena knjiga *Kronike zavičajnih refleksija* Zvonimira Pelajića u nakladi HKUPD-a „Matoš“ i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata te knjige o Matošu u nakladi Društva hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski i ZKVH-a. Također je služena i sveta misa u župnoj crkvi svetog Jakova.

10.

Predstava „Č’a Grgina huncutarija“ dramskog odjela HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice koju je po motivima teksta Đure Franciskovića napravio Marjan Kiš igrana je na sceni „Jadran“ Narodnog kazališta Subotica.

11.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata organizirao je LV. znanstveni kolokvij na temu „Zaštita mjesnih govora vojvođanskih Hrvata“ u Etno kući „Mali Bodrog“ u Monoštoru. Uvodničarke su bile prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić s Filozofskog fakulteta u Osijeku, Odsjek za hrvatski jezik i književnost, Katedra za hrvatsku jezičnu povijest i hrvatsku dijalektologiju i izv. prof. dr. sc. Emina Berbić Kolar s Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Odsjek za filologiju, Katedra za jezikoslovlje i književnost.

11.

Održana je godišnja skupština udruge „Pučka kasina 1878.“ iz Subotice.

13.

Koncert Subotičkog tamburaškog orkestra pod nazivom „U susret ljetu“ održan je u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

14.

Na jedan od četiriju praznika hrvatske zajednice u Srbiji u Rektoratu novosadskog Sveučilišta potpisan je Memorandum o osnutku Lektorata hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Dokument su potpisali predstavnici resornih ministarstava obrazovanja i znanosti Hrvatske i Srbije – ministrica Blaženka Divjak i državna tajnica Annamária Vicsek, zatim Pokrajinskog tajništva za visoko obrazovanje i znanstvenoistraživačku djelatnost (tajnik Zoran Milošević), Sveučilišta u Novom Sadu (rektor Dušan Nikolić) te Filozofskog fakulteta u Novom Sadu (dekanica Ivana Živančević Sekeruš). Potpisivanju Memoranduma nazočili su i predstavnici Hrvata u Srbiji – predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Slaven Bačić i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i zastupnik u Skupštini Srbije Tomislav Žigmanov, kao i predstavnici hrvatske diplomacije u Srbiji, Ministarstva znanosti i obrazovanja Hrvatske i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

14.

Svečanom akademijom i dodjelom zahvalnica i nagrada najuspješnijim učenicima hrvatskih odjela u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici obilježen je praznik hrvatske zajednice u Srbiji, dan rođenja hrvatskog velikana Ivana Antunovića. Nagrada „Crvena kravata“ učeniku generacije na hrvatskom jeziku pripala je Luciji Ivković Ivandekić, učenici OŠ „Ivan Milutinović“ iz Subotice koju joj je uručila ministrica znanosti i obrazovanja Hrvatske Blaženka Divjak dok su nagrade za mentorski rad primili nastavnici Ana Gaković, Nevenka Tumbas i Sanjin Ivašić.

14.

Ministrica znanosti i obrazovanja Hrvatske Blaženka Divjak posjetila je Hrvatsko nacionalno vijeće gdje se

drugi puta za šest mjeseci sastala s predstavnicima HNV-a te ravnateljima osnovnih i srednjih škola i predškolske ustanove u kojima se odvija nastava na hrvatskome jeziku.

14. – 16.

Turistička organizacija Vojvodine je na nekoliko lokacija organizirala manifestaciju „Dani Vojvodine u Istri“.

14. – 17.

Na 23. smotri izvornog stvaralaštva i kulturno-zabavnoj manifestaciji „Raspjevana Cvelferija“ koja je ove godine održana u mjestu Račinovci, Općina Drenovci, sudjelovalo je i HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta a manifestaciji su nazočili i predstavnici Hrvata iz Općine Bač: Željko Pakledinac, Ivica Stračinski i Mladen Šimić.

15.

Predsjednik Pokrajinske vlade Igor Mirović sastao se u Puli s istarskim županom Valterom Flegom, s kojim je razgovarao o osnaživanju i produbljivanju suradnje između AP Vojvodine i te hrvatske regije.

16.

Tradicionalni susret ministranata Subotičke biskupije održan je u Tavankutu u crkvi Srca Isusova.

16.

U golubinačkoj župi sv. Jurja održan je susret golubinačkih, surčinskih i staropazovačkih vjeronaučnika čime je označen i kraj vjeronaučne školske godine.

16.

U organizaciji KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora održana je manifestacija „Sastali se alasi i bečari“, natjecanje u pripremanju ribljevog paprikaša na kojem je pobijedio Branko Matin iz Monoštora.

16.

Na godišnjem koncertu HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina održanom u amfiteatru SPENS-a u Novom Sadu sudjelovali su Dječji kreativni odjel „Petrovaradionica“, Jelačićeva tamburaška mornarica i Mješoviti pjevački zbor muške i ženske klape.

16. – 17.

U okviru manifestacije „Djeca u Dužijanci“ HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice priredilo je na gradskom trgu edukativno-zabavni program namijenjen djeci pod nazivom „Risarske igre bez granica“ u kojima je spretnost i znanje odmjerilo šest osnovnih škola. U kulturno-umjetničkom programu su nastupile folklorne skupine iz Subotice, Tavankuta, Žednika i Kikinde.

16. – 17.

U Domu DSHV-a u Subotici održan je VII. saziv Umjetničke kolonije „Panon Subotica 2018.“ u kojem su osim domaćina i organizatora HLU „Croart“ sudjelovale i likovne udruge iz Belišća (Hrvatska) i Dušnoka (Mađarska).

17.

Drugog dana manifestacije „Djeca u Dužijanci“ u katedrali bazilici svete Terezije Avilske služena je misa zahvalnica nakon koje je uslijedila procesija oko crkve djece odjevene u nošnje predvođena malim bandašem Marijanom Rukavinom i malom bandašicom Kristinom Šarčević.

17.

Članovi Velikog tamburaškog orkestra HKPD „Matija Gubec“ iz Rume su u povodu obilježavanja 115. godine postojanja Društva održali svoj redoviti godišnjem koncertu u ljetnoj bašti Društva.

17.

Misnim slavljem, koje je prvi put predvodio u Nikincima prof. Katoličko bogoslovskog fakulteta u Đakovu vlč.

dr. Josip Bošnjaković u koncelebraciji sa župnikom vlč. Ivicom Živkovićem i svećenicima Srijemske biskupije svečano je obilježen blagdan sv. Antuna Padovanskog.

17.

Predsjednik Katoličkog društva „Ivan Antunović“ vlč. dr. Ivica Ivanković Radak i msgr. Stjepan Beretić, katedralni župnik svete Terezije Avilske u Subotici, nazočili su obilježavanju Spomen-dana biskupa Ivana Antunovića u Kalači koji je organizirala Hrvatska samouprava Grada Kalače. Tom prigodom priređen je prigodni kulturni program, polaganje vijenaca kod spomen-ploče biskupa Ivana Antunovića, a msgr. Stjepan Beretić predvodio je sv. misu u obnovljenoj kalačkoj prvostolnici Uznesenja Blažene Djevice Marije.

18.

Generalni konzul Republike Hrvatske u Subotici Velimir Pleša sa suprugom Sanjom i suradnicima priredio je u Vinariji „Zvonko Bogdan“ na Paliću svečani prijam u povodu Dana državnosti i Dana pružanih snaga Republike Hrvatske. Prijamu je nazočio i veleposlanik Republike Hrvatske u Srbiji Gordana Bakota.

18.

Uoči Dana državnosti predsjednica Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović uručila je u Zagrebu odlikovanja Reda hrvatskog pletera za osobiti doprinos ugledu Hrvatske te dobrobiti njezinih građana dr. sc. Slavenu Bačiću, predsjedniku Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji i Tomislavu Žigmanovu, književniku, esejistu, predsjedniku Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i zastupniku u parlamentu Srbije.

18. – 23.

Druga po redu filmska radionica „Kad se male ruke slože“, namijenjena učenicima koji prate nastavu na hrvatskom jeziku u osnovnim i srednjim školama u Vojvodini, održana je na

Etno salašu „Balažević“ u Tavankutu. Mentori na radionici su redatelj Zoltán Sifflis, Irena Škorić i Branko Ištvančić koji je ujedno i voditelj radionice.

19.

Svečanim euharistijskim slavljem u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu obilježen je Dan državnosti Republike Hrvatske nakon čega je priređen i prigodni kulturni program u kojem su sudjelovali članovi Društva hrvatske mladeži Zemuna i Zbor „Odjek“.

20.

Predsjednik Republike Srbije Aleksandar Vučić je povodom druge godišnjice potpisivanja Subotičke deklaracije o unaprjeđenju odnosa i rješavanju otvorenih pitanja između Srbije i Hrvatske, primio predsjednika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislava Žigmanova.

20.

Folklorni odjel HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice je u velikoj dvorani Centra priredio koncert „Kolo igra...“ na kom su nastupile sve tri skupine i pokazale što su naučile u protekloj školskoj godini.

20. – 21.

Prodajna izložba slika nastalih na koloniji „Poklon za budućnost“ koju je na Tekijama organiziralo HKC „Novi Sad“ održana je u dvorcu Egység u Novom Sadu, a prihod je namijenjen za kupnju opreme koja je potrebna novosadskom rodilištu.

20. – 23.

Na 11. svjetskom festivalu tamburaške glazbe „Tamburica fest 2018.“ u Novom Sadu druga nagrada stručnog povjerenstva pripala je Tamburaškom orkestru Općine Semeljci iz Hrvatske, najljepša nova pjesma je „Prodat ću kola, vrance i polja“ tamburaškog sastava „Satir“ iz Davora dok je Zlatko

Galik iz sastava „Rubato“ iz Požege dobio nagradu za najboljeg primaša.

20. – 24.

Predstavnik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Darko Baštovanović sudjelovao je na 63. Kongresu Federalne unije europskih nacionalnosti, krovne organizacije autohtonih nacionalnih manjina u Europi, održanom u nizozemskom gradu Leeuwardenu.

21.

Zajednica Hrvata Beograda „Tin Ujević“ organizirala je književnu večer na kojoj je predstavljena knjiga *Čileanski pisci hrvatskog porijekla* Branke Bezić Filipović iz Splita i prikazan dokumentarni film „Juan Ursic Ostojić graditelj svetionika na kraju sveta“.

21.

Povodom Dana državnosti i Dana oružanih snaga veleposlanik Republike Hrvatske Gordana Bakota održao je prijem u „Crowne Plaza“ u Beogradu.

21.

Zahvaljujući inicijativi i posredovanju, tijekom njegovog službenog posjeta zagrebačkog gradonačelnika Milana Bandića gradonačelniku Beograda Zoranu Radojčiću susretu je nazočio i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i narodni zastupnik hrvatske zajednice u Srbiji Tomislav Žigmanov.

21.

U organizaciji Unije žena Općinskog odbora SNS-a Šid, a u suradnji s općinskim Savjetom za nacionalne manjine i Savjetom za kulturu, na Trgu kulture u Šidu izveden je program pod nazivom „Muzika moga kraja“ u kojem je sudjelovao i tamburaški orkestar HKD-a „Šid“.

21. 6. – 1. 7.

Hrvatska katolička udruga za zaštitu prava djece i mladeži „Stopa“ i Udru-

ga „Naša djeca“ u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem organizirali su Ljetnu školu jezika, kulture i duhovnosti na Cresu za učenike koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku.

22.

Sonja Berta, profesorica tambure Muzičke škole u Subotici primila je nagradu „Dr. Ferenc Bodrogyári“ koju od 1980. godine Kulturno-prosvjetna zajednica Grada Subotice dodjeljuje istaknutim kulturnim stvarateljima, mlađima od 40 godina.

22.

Projekt konzervacije Bačke tvrđave jedan je od dobitnika ovogodišnje nagrade Europske unije i mreže Europa Nostra za kulturno naslijeđe, najuglednije europske nagrade u ovom području. Svečanost dodjele nagrade je održana u Berlinu na prvom Europskom samitu kulturnog naslijeđa.

22.

U somborskom Narodnom kazalištu je gostovala predstava „Pred vratima raja“ koju je po tekstu i u režiji velečasnog Marinka Stantića izvela skupina mladih i vjernika iz župe Marija Majka Crkve u Subotici.

22. – 24.

Reprezentacija Hrvata u Srbiji je na VI. Europskom natjecanju nogometnih klubova u Sesvetama (Hrvatska), koje su utemeljili Hrvati izvan domovine osvojila drugo, vicešampionsko mjesto.

23.

Na blagdan svetog Ivana Krstitelja, u narodu poznatog kao sv. Ivan Cvitnjak, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavan-kuta je organiziralo običaj Priskakanja vatre na Etno salašu „Balažević“ u Tavankutu. U okviru programa „Dužijan-ce 2018.“ priskanje vatre je upriličila i UBH „Dužijanica“ u dvorištu crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu.

23.

Hrvatska kulturna udruga „Antun Sorgg“ organizirala je po prvi puta jednodnevnu likovnu koloniju u Vajskoj na kojoj su sudjelovali slikari HLU „Croart“ iz Subotice.

23.

Na Etno salašu „Balažević“ u Tavankutu održan je program ovogodišnjeg Ciklusa hrvatskog filma u Vojvodini na kojem je prikazan dokumentarni film „Priskakanje vatre“, koji su snimila djeca na prošlogodišnjoj filmskoj radionici.

24.

Na Dan slugе Božjeg oca Gerarda Tome Stantića uoči svečane svete mise u karmelićanskoj crkvi u Somboru podijeljene su nagrade djeci koja su sudjelovala na likovnom natječaju Karmelićanskog samostana u Somboru, Vicepostulature slugе Božjeg o. Gerarda Tome Stantića i Katehetskog ureda na temu „Sveta krunica“.

24.

Na ljetnoj pozornici Etno salaša „Balažević“ u Tavankutu HKPD „Matija Gubec“ je organiziralo XXIII. Festival dječjeg folklor a i stvaralaštva pod nazivom „Djeca su ukras svijeta“ na kojem su se osim domaćina predstavile i dječje folklorne skupine HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice i ogranak iz Žednika, KPZH-a „Šokadija“ iz Sontе te Bunjevački kulturni centar iz Tavankuta.

26.

Autorska večer pod nazivom „Rič u vrimenu/Reč u vremenu“, hrvatske književnice iz Beograda Ljiljane Crnić održana je u Galeriji 73 u Beogradu.

27.

Uoči blagdana svetih Petra i Pavla, u crkvi Krista Kralja u Beogradu, održana je svečana večernja liturgija koju je predvodio apostolski nuncij u Srbiji mons. Luciano Suriani uz konce-

lebraciju beogradskog, zrenjaninskog i srijemskog biskupa, kao i oko 30-ak svećenika iz raznih biskupija čime je tradicionalno proslavljen i Papin dan.

28.

Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić primio je katoličke biskupe Srbije, s kojima je razgovarao o suradnji državnih tijela i institucija s katoličkom zajednicom.

29.

Na svetkovinu svetog Petra i Pavla, u subotičkoj katedrali-bazilici svete Terezije Avilske subotički biskup mons. dr. Ivan Péntes je proslavio svoju zlatnu misu zajedno s još četvoricom svećenika Subotičke biskupije: preč. Julijem Bašićem, mons. Józsefom Miócssem, preč. Istvánom Dobaijem i preč. József Csobánczyjem. Tom prigodom u red đakonata promaknuti su Danijel Katačić iz župe sv. Mihovila u Beregu, Dražen Skenderović iz župe Presvetog Trojstva u Maloj Bosni i Nebojša Stipić iz župe sv. Roka u Subotici. Misno slavlje je predvodio subotički biskup Ivan Péntes u koncelecijaciji s nadbiskupom beogradskim Stanislavom Hočevarom i svećenicima a budući da je započeo 30. godinu biskupske službe i da uskoro navršava 75 godina života, biskup je apostolskom nunciju Lucianu Surianiju predao svoju ostavku.

29. – 30.

U Velikoj vijećnici Gradske kuće održana je akademija u povodu obilježavanja 50 godina Subotičke biskupije na kojoj je kroz četiri izlaganja predstavljena povijest Katoličke Crkve na ovim prostorima. Sutradan je u katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske održano misno slavlje predvođeno subotičkim biskupom mons. dr. Ivanom Péntesom na kom je sudjelovao još 21 biskup iz okolnih zemalja, stotinu svećenika, oko dvije tisuće vjernika te predstavnici političkog, kulturnog i vjerskog života Subotice i regije.

29. 6. – 1. 7.

Tomislav Žigmanov, ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Katarina Čeliković, menadžerica kulturnih aktivnosti u Zavodu sudjelovali su na 3. hrvatskom iseljeničkom kongresu pod nazivom „Odlazak – ostanak – povratak“ održanom u Osijeku.

29. 6. – 1. 7.

Nastavljajući dugogodišnju suradnju s Veslačkim klubom „Palić“, Veslački klub „Iktus“ iz Osijeka sudjelovao je na 56. međunarodnoj regati „Vojvodina Open“ održanoj na Paliću.

30.

HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta i KUDH „Bodrog“ iz Monoštora sudjelovali su na Festivalu *tista* u Batini koji je održan u sklopu Dunav Art Festivala.

30.

Hrvatski sabor kulture je na 37. Sretu hrvatskih zavičajnih književnika u Zagrebu Lajči Perušiću, književniku podrijetlom iz Subotice, uručio priznanje za pjesmu „Nada mnom nadvišen“.

30. 6. – 1. 7.

Državnoga tajnika Svete Stolice, kardinala Pietra Parolina po diplomatskom protokolu, u Srbiji su primili i s njime razgovarali predsjednica Vlade Ana Brnabić, ministar vanjskih poslova Ivića Dačić, a susreo se i s predsjednikom Srbije Aleksandrom Vučićem.

30. 6. – 1. 7.

Članovi HLU „Croart“ iz Subotice sudjelovali su na likovnoj koloniji „Panon-Dušnok“ održanoj u tom mađarskom mjestu, a na kojoj su osim domaćina bili i slikari iz „Bel-Arta“ iz Belišća čime je nastavljena suradnja ovih triju udruga iz triju država.

Auto za tavankutsko društvo

Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb doniralo je automobil HKPD-u

„Matija Gubec“ iz Tavankuta za lakšu promociju tradicije i razvoju ruralnog turizma.

Nagrada za Ištvančićevog „Bunarmana“

Dokumentarni film „Bunarman“ redatelja Branka Ištvančića, nastao 2003. u produkciji HRT-a, dobio je nagradu žirija u kategoriji pod nazivom „Ruralni život tradicije“ na Međunarodnom filmskom festivalu prirode u Mađarskoj.

Dužijanica u „Žikinoj šarenici“

Posredstvom Turističke organizacije Subotice, u televizijskoj emisiji „Žikina šarenica“, predstavljena je subotička žetvena svečanost Dužijanica i Takmičenje risara s risarskim ručkom a nastupio je i subotički tamburaški ansambl „Hajo“.

Duet Radakovića i Metessija

U izdanju zagrebačkog „Dallas recordsa“ objavljen je singl za pjesmu „Svet se pokreće“ srpskog redatelja, rock muzičara i multimedijalnog umjetnika Branka Radakovića i legende hrvatskog novog vala Renata Metessija.

Malo pa ništa, nova knjiga u sunakladi ZKVH-a

U okviru obilježavanja 145. obljetnice rođenja velikog hrvatskog književnika Antuna Gustava Matoša, objavljena je njegova drama *Malo pa ništa* u sunakladi Društva hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjskosrijemski, Osijek i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Lipanski broj Matice

Iz tiska je izašao lipanjski broj *Matice*, časopisa Hrvatske matice iseljenika, koji donosi obilje priloga iz života Hrvata u Hrvatskoj i izvandomovinstvu.

Novi svezak Klasja naših ravni

Izašao je novi svezak časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni* (broj 5 – 8 za 2018.).

Koncertom obilježen kraj škole

Polaznici I. i II. razreda Osnovne glazbene škole „Stevan Hristić“ iz Apatina, područnog odjeljenja na hrvatskom jeziku u OŠ „Ivan Goran Kovačić“ u Sonti, kraj školske godine su obilježili malim koncertom u vidu javnoga sata na pozornici velike dvorane Doma kulture.

SRPANJ, 2018.

1.

Srednja uzrasna skupina HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta sudjelovala je na 52. Malim vezovima u Đakovu.

2.

Rimokatolička župa sv. Jurja i HKU „Antun Sorgg“ iz Vajske organizirali su Zavjetno-zavičajni dan u okviru kojeg je nakon svete mise i procesije s obnovljenim Gospinim kipom upriličen kulturni program u kojem su sudjelovali gosti iz Vinkovaca – Ženska pjevačka skupina „Šumarice“ i KUD „Šumari“, zatim plesna skupina „Pahuljice“ iz Plavne, te pučki pjesnik Josip Dumendžić Meštar iz Bođana.

2.

Nastavnici iz dviju zagrebačkih osnovnih škola – Vjenceslava Novaka i Granešina te predstavnici „Školske knjige“ Zagreb, bili su u posjetu Petrovaradinu, Novom Sadu, Tavankutu i Subotici, gdje su se, među ostalim, susreli i s predstavnicima Hrvatskog nacionalnog vijeća.

2. – 6.

U organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje iz Zagreba u Poreču je održan stručni skup za odgojitelje, učitelje i nastavnike pripadnike hrvatske nacionalne manjine, iseljenike i Hrvate u Bosni i Hercegovini na kojem je sudjelovalo i 18 prosvjetnih djelatnika iz Vojvodine.

2. – 7.

Martina Romić iz Subotice osvojila je prvo mjesto na V. Reviji tradicijske odjeće i izboru najljepše Hrvatice u narodnoj nošnji izvan Republike Hrvatske, održanoj u organizaciji Udruga za očuvanje i promicanje hrvatske tradicijske kulture u Bosni i Hercegovini „Stećak“ u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika. Martinu je za nastup pripremila Nada Sudarević iz Subotice.

3.

U dvorcu „Egység“ u Novom Sadu održana je prodajna izložba djela nastalih na humanitarnoj likovnoj koloniji „Dar za budućnost“ održanoj u lipnju u Tekijama u organizaciji Hrvatskog kulturnog centra iz Novog Sada.

5.

U okviru programa „Dužijanica 2018.“ u Gradskom muzeju u Subotici je otvorena tradicionalna izložba „S Božjom pomoć“ na temu „Ris i Takmičenje risara“ autora etnologinje Bojane Poljaković-Popović i Marinka Piukovića.

5.

Na poziv Društva „Hrvati“ i Zaklade Etnomemorijalni i informacijski centar gradišćanskih Hrvata „Kume iz Koljnofa“, više članova HLU „Croart“ iz Subotice s dvoje gostiju slikara gostovalo je u tom mađarskom mjestu na trodnevnoj likovnoj koloniji „Slikom kroz naš kraj“.

7.

U crkvi sv. Petra i Pavla u Monoštoru mjesni KUDH „Bodrog“ je organizirao Festival marijanskog pučkog pivanja na temu pjesme posvećene Maloj Gospi. Na festivalu su sudjelovali gosti iz Hrvatske, pjevačke skupine iz mjestu Beravci, Bošnjaka, Samobora i Lučkog, te pjevačka skupina iz Stanišića i domaćini ŽPS „Kraljice Bodroga“.

7.

U okviru manifestacije „U svečanom ruhu“ koju je u Čepinu organizirala Zavičajna udruga „Gibarac“ proslavljeni su svi kirbaji u istom danu. Tom prigodom odigrana je prijateljska utakmica, služena je sveta misa i održan program u Hrvatskom domu u kojem su među ostalima sudjelovali i članovi HKD-a „Šid“ i SKUD-a „Jednota“ iz Šida.

8.

Hrvatska čitaonica „Fischer“ iz Surčina predstavila je svoj rad u okviru manifestacije „Bojčinsko kulturno ljetno“ na ljetnoj pozornici u Bojčinskoj šumi.

8.

Mladi župe Marija Majka Crkve iz Subotice odigrali su poučno-komičnu predstavu „Pred vratima raja“ u dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici.

8.

U crkvi svetog Marka evanđeliste u Žedniku proslavljena je Dužijanca čiji su nositelji bili bandaš Marijan Skenderović i bandašica Katarina Vojnić Tunić. U večernjem programu održanom u Domu kulture sudjelovao je folklorni odjel žedničkog ogranka HKC-a „Bunjevačko kolo“, kao i gosti, KUD „Orljava“ iz Pleternice (Hrvatska) i Kulturno-umjetničko društvo iz Brestovca (Srbija).

8.

U okviru žetvenih svečanosti u Bajmaku održana je dužijanca u crkvi sv. Petra i Pavla. Bandaš je bio Ivan Šimić, a bandašica Jasmina Mihaljević.

8.

Reprezentativna folklorna skupina HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice gostovala je na završnici „Đakovačkih vezova“ sudjelujući u svečanom mimohodu.

8. 7. – 11. 8.

Kapitalno djelo, slika autorice Ane Tudor „Kilometar Dunava“ premijerno je predstavljena na samom izvoru ove rijeke, u gradiću Donaueschingenu, na platou ispred Muzeja „Art Plus“. U narednih mjesec dana slika je prikazana u desetak podunavskih gradova u više država.

9. – 10. i 13. – 14.

Diplomirana pedagoginja i dopredsjednica Odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća za obrazovanje Margareta Uršal jedna je od voditeljica obuke za profesore koja se provodi u okviru reforme obrazovnog sustava Republike Srbije.

9. – 13.

U Subotici je u župama Isusova Uskrsnuća, sv. Roka, u franjevačkom samostanu i župi Isusa Radnika u Đurđinu održan petodnevni ljetni oratorij za 95 djece. Moto susreta je bio „Moj jedinstveni put svetosti“.

10.

Dio poštovalaca djela poznatog subotičkog atletičara i ugarskog reprezentativca Đure Stantića je na 100. obljetnicu Stantićeve smrti položio vijence na njegov grob.

11.

Hrvati u Vojvodini prvi puta su organizirano javno gledali utakmicu nogometne reprezentacije svoje matične države u velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici.

12. – 15.

HBKUD „Lemeš“ je organiziralo proslavu Dužijance u Lemešu. Prvog dana je održana likovna kolonija u kojoj su sudjelovali članovi subotičke udruge „Croart“. Sutradan je priređena izložba slika s kolonije i književna večer na kojoj su nastupili pjesnici okupljeni oko projekta „Lira naiva“ i ženska pjevačka skupina „Kraljice Bodroga“

iz Monoštora. U subotu je na rukometnom igralištu izveden bogat kulturno-umjetnički program u kojem su uz KUD-ove iz Lemeša, Žednika i Sombora, nastupili i lokalni zbor „Musica viva“, ženska klapa „Certiss“ iz Đakova, te TS „Biseri“ iz Subotice. U nedjelju je organizirana vožnja fijakerima kroz selo i služena sveta misa. Bandaš je bio Luka Vilić, a bandašica Antonia Ileš.

13. – 21.

HKPD „Matija Gubec“ i Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta organizirali su otvorenje XXXIII. saziva Prve kolonije naive u tehnici slame na Etno salašu „Balažević“ na kojem su uz domaćine kao gosti nastupili i KUD zanatlija „Ernő Lányi“ iz Subotice te KUD „Sv. Juraj“ iz Draganića (Hrvatska).

14.

U okviru žetvenih svečanosti „Dužijanca 2018.“ na njivi pokraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu održano je jubilaro 50. Takmičenje risara na kojem su pobijedili Marinko Kujundžić i Ruža Juhas. Istodobno održano je i natjecanje u kuhanju tarane, a prikazan je i rad na starim strojevima i vršalici, te dječja igra na strnjiki – „Kasalisica“. Tijekom programa predstavljena su i četiri nova logoa – Takmičenja risara, logo Udruge, središnje proslave Dužijance i Dužijance u Zagrebu, koja će ove godine biti održana prvi puta.

15.

Svetom misom i organiziranim gledanjem finalne utakmice između Hrvatske i Francuske na Svjetskom prvenstvu u Moskvi Demokratski savez Hrvata u Vojvodini proslavio je 28. obljetnicu stranke.

15.

Folklorni odjel HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta je priredio godišnji koncert na Etno salašu „Balažević“.

16.

U 88. godini života i 61. godini zavjeta preminula je s. M. Josipa Đula Milodanović, članica Družbe sestara Naše Gospe.

16. – 21.

U organizaciji HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta održan je VII. seminar bunjevačkog stvaralaštva koji je okupio polaznike iz Hrvatske, Njemačke, Meksika i Srbije u radionicama folklorora, osnovama slamarske tehnike, tamburaškoj i sviranja tradicijskih instrumenata – gajdi i frule, a održane su i radionice šlinganja. Tema seminara bio je običaj „Dužijanca“.

16. – 23.

Folklorai HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice su tijekom turneje u Hrvatskoj gostovali u mjestu Gate kraj Omiša, Makarskoj i Benkovcu. Na 7. Međuzupanijskoj smotri folkloru od sv. Ilije u Kljucima u Općini Ružić osvojili su nagradu za najbolji scenski nastup.

17.

U organizaciji UBH „Dužijanca“ a u okviru programa „Dužijanca 2018.“ na ledini pored crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu održano je 4. Natjecanje u pucanju bičevima. U dječjoj kategoriji uzrasta od 6 do 8 godina pobijedio je Filip Šarčević, a od 9 do 12 godina Matej Kiš. Među odraslima u kategoriji duplog pucanja bičevima najbolji je bio Nenad Bilić, a u simplom pucanju Dragomir Peić Gavran. U kategoriji žena prvo mjesto je pripalo Slađani Lulić.

18.

Promocija knjige *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije* održana je u Galeriji Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu, a priredio ju je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, u čijoj je sunakladi, uz Podružnicu za povijest Slav-

nije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest iz Slavonskog Broda objavljena ova knjiga.

19.

U sklopu Dužionice u Hrvatskom domu u Somboru HKUD „Vladimir Nazor“ je priredio književnu večer na kojoj je predstavljen zbornik radova sa znanstvenog simpozija održanog prigodom 100. obljetnice rođenja i 50. obljetnice smrti Albe Vidakovića. U programu je sudjelovao i komorni zbor „Collegium musicum catholicum“ iz Subotice.

19.

Na akademiji, održanoj u Velikoj vijećnici Gradske kuće UBH „Dužijanica“ je dodijelila zahvalnice, 30 plaketa i statua risara pojedincima i organizacijama koje su značajno pridonijele organizaciji Dužijance. Statua risara, kao najvrednija nagrada dodijeljena je Subotičkoj biskupiji, Gradu Subotici, HKC-u „Bunjevačko kolo“ i Lazi Vojniću Hajduku.

20.

Hrvatsko nacionalno vijeće je na svojoj 80. sjednici donijelo odluku o dodjeli sredstava udrugama hrvatske nacionalne manjine po raspisanom Natječaju Hrvatskog nacionalnog vijeća u području kulture za 2018. godinu u ukupnom iznosu od 1.200.000 dinara.

20. – 22.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora sudjelovao je na 52. Međunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu.

21.

Na ljetnoj pozornici Etno salaša „Balažević“ u Tavankutu zatvoren je XXXI-II. saziv Prve kolonije naive u tehnići slame, VII. seminar bunjevačkog stvaralaštva uz predstavljanje projekta prekogranične suradnje „Obrtnički turizam – lokalne vrijednosti u prekograničnoj perspektivi“.

22.

U crkvi Presvetog Srca Isusova u Tavankutu održana je „Dužijanica“ koju su predvodili bandašica Katarina Harangozo i bandaš Darko Vidaković.

22.

U organizaciji HKUD-a „Vladimir Nazor“ u Somboru je održana 84. „Dužionica“. Nakon svečane svete mise u crkvi Presvetog Trojstva i povorke gradom sudionika „Dužionice“ bandašica Sara Horvat i bandaš Milorad Stojnić iz Berega predali su kruh pečen od novog brašna gradonačelnici Sombora. Gosti Dužionice su bili KUD „Širokopljac“ iz Širokog polja (Hrvatska) te HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega i HBKUD „Lemeš“ iz Lemeša.

25.

U dvorani Skupštine općine Šid predsjednik Skupštine općine Šid Velimir Ranisavljević i načelnik Općine Drenovci Jakša Šestić potpisali su sporazum o pokretanju inicijative za otvaranje graničnog prijelaza Jamena – Račinovci.

25.

Predsjednik DSHV-a i zastupnik u republickom parlamentu Tomislav Žigmanov i međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća Darko Baštovanović sudjelovali su u Bosilegradu na okruglom stolu s temom „Uloga medija bugarske manjine i medija uopće za očuvanje bugarske zajednice u Srbiji – problemi i perspektive“.

25. – 26.

Čitateljski tinejdžerski klub Gradske knjižnice Subotica „Flâneuri“ završio je treću godinu svoga rada noćenjem u knjižnici. Tema dvodnevnog susreta nazvanog „Put oko svijeta“ bila je putopisi a podrazumijevala je brojne aktivnosti među kojima i povezivanje putem Skypea s vršnjacima u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek.

26.

U okviru novosadske manifestacije „Ljeto na Trgu galerija“ koji organiziraju Galerija Matice Srpske i Spomen-zbirka Pavla Beljanskog povjesničarka umjetnosti i spisateljica Olivera Skoko održala je predavanje na temu „Jedan mediteranski đir“.

27.

Hrvatska čitaonica „Fischer“ iz Surčina priredila je proslavu prvog rođendana svoje literarne sekcije.

28.

U velikoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici otvorena je izložba slika likovnog odjela Centra nastalih na XXI. Međunarodnoj likovnoj koloniji „Bunarić 2017“.

28. 7. – 1. 8.

Članovi HKD-a „Šid“ iz Šida gostovali su na 48. Festivalu narodnih pjesama i igara „Ilindenski dani“ u Bitoli (Makedonija) na poziv tamošnjeg HKC-a „Marko Marulić“. U povratku su u Grdeličkoj klisuri doživjeli prometnu nesreću u kojoj su neki od njih zadobili teže, a neki lakše ozljede, udarce i ogrebotine.

28. – 30.

Tijekom uzvratnog posjeta KUD-u „Uljanik“ iz Pule, članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta nastupili su u Labinu.

29.

Misom zahvalnicom u crkvi Presvetog Trojstva proslavljena je „Dužijanca“ u Maloj Bosni čiji su nositelji bili bandaš Kristijan Matković i bandašica Josipa Ivković.

29.

U organizaciji Konjičkog kluba „Bačka“ iz Subotice na subotičkom Hipodromu je održan tradicionalni konjički kasački program pod nazivom „Dužijanca 2018.“

30. 7. – 6. 8.

Članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta ljetovali su u Novom Vinodolskom u okviru suradnje tavankutske udruge s Gradom Zagrebom i Gradskim društvom Crvenog križa iz Zagreba.

31. 7. – 5. 8.

U okviru projekta „YU Peace mreže – mladi ujedinjeni u miru“ u kampu Crvenog križa u Monoštoru održan je tradicionalni Mirovni kamp za 50 mladih iz Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Radionica za pravljenja tarane

U sklopu manifestacije „Dužijanca 2018.“ UBH „Dužijanca“ je u dvorištu župe sv. Josipa Radnika u Đurđinu organizirala radionicu pravljenja domaće tarane na tradicijski način.

Radna skupina u Pokrajini i načelna suglasnost biskupa

Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice donijelo je Rješenje o obrazovanju radne skupine za osnivanje hrvatskog obrazovno-odgojnog centra u Subotici. Istodobno Hrvatsko nacionalno vijeće dobilo je načelnu suglasnost Subotičke biskupije za ustupanje zgrada u ulicama Matije Gupca 8-10 i Harambašićeva 5 za potrebe ove školske ustanove na hrvatskom jeziku u Subotici.

Kompletirani udžbenici za osnovnu školu

Pedagoški zavod Vojvodine odobrio je udžbenik za glazbenu kulturu *Glazbena škrinjica 8* za osmi razred osnovne škole i nacionalni dodatak za predmet *Priroda i društvo* za treći i četvrti razred.

Deveti broj Godišnjaka za znanstvena istraživanja

Deveti broj *Godišnjaka za znanstvena istraživanja* Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata izašao je iz tiska.

Jezusov snop podignut u Bregu

Čuvajući obnovljeni običaj članovi HKPD-a „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Brega upriličili su 22. put podizanje Jezusovog snopa u znak žetvene zahvale Bogu čemu je prethodila i sveta misa zahvalnica.

KOLOVOZ, 2018.

2. – 11.

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika na Ljetnoj školi folklor održanoj u Zadru iz Vojvodine su sudjelovali Bojan Kadar (HKC „Srijem“ – Hrvatski dom iz Srijemske Mitrovice) i Kristina Perić (KUDH „Bodrog“ iz Monoštora).

4.

U Bezdanu su održani XIV. trojni susreti kulturnih stvaralaca i stanovnika pograničnih područja Mađarske, Hrvatske i Srbije.

4. – 5.

Uz nazočnost velikog broja hodočasnika iz više biskupija u Marijinom svetištu Srijemske biskupije u Petrovaradinu održana je proslava Gospe Tekijske, Velikih Tekija. Svetom misom u nedjelju koju je predvodio požeški biskup mons. Antun Škvorčević, uz sudjelovanje srijemskog biskupa mons. Đure Gašparovića, đakovačko-osječkog nadbiskupa Đure Hranića i svećenika Srijemske biskupije proslavljena je 10. obljetnica ponovne uspostave, te ustanovljavanja Đakovačko-osječke metropolije.

4. – 6.

Likovni odjel HKC-a „Bunjevačko kolo“ je u okviru „Dužijance 2018.“ održao XXII. saziv Likovne kolonije „Bunarić“ u Subotici na kojoj je uz 20-ak članova domaćina sudjelovalo i 18 gostiju slikara iz Srbije, Hrvatske, Mađarske i Bosne i Hercegovine.

4. – 12.

Hrvatska katolička udruga za zaštitu prava djece i mladeži „Stopa“ i Udruga „Naša djeca“ uz potporu Hrvatskog nacionalnog vijeća organizirali su Ljetnu školu kulture, jezika i duhovnosti na otoku Prvić za predškolce s obiteljima i učenike koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku.

5.

U crkvi sv. Josipa Radnika u Đurđinu proslavljena je „Dužijanča“. Bandaš je bio Željko Ivković Ivandekić a bandašica Jelena Vidaković. U večernjim satima je održana akademija nakon koje je uslijedilo Bandašicino kolo.

5.

„Dužijanča“ u Mirgešu proslavljena je misom zahvalnicom u Domu kulture čiji su nositelji bili mali bandaš Stefan Tot i mala bandašica Matea Balaž.

8.

Članovi subotičkog Oratorija održali su jednodnevni oratorij za djecu u Selenči.

9.

U okviru programa „Dužijance 2018.“ u organizaciji Katoličkog društva „Ivan Antunović“ u svečanoj dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici priređena je književna večer posvećena subotičkom pjesniku Jakovu Kopiloviću o kojem je govorila Katarina Čeliković, pročelnica Bunjevačko-šokačke knjižnice „Ivan Kujundžić“ pri Katoličkom društvu „Ivan Antunović“. Tijekom večeri dodijeljene su i Nagrade Društva koje su primili Marija Vukov iz Subotice, HKPD „Vladimir Nazor“ iz Sombora i glasilo ovoga društva *Miroљub* i obitelj Tomislava i Željke Vukov iz Subotice.

10.

Dokumentarni film „Dužijanča“, u režiji Branka Ištvančića, po scenariju Alekseja Pavlovskog koji je i urednik

filma, nastao u produkciji Hrvatske radiotelevizije, premijerno je prikazan u Velikoj vijećnici Gradske kuće. Premijeri u Subotici koju su organizirali UBH „Dužijanca“, Udruga Artizana i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata prethodile su i televizijske premijere na HTV-u.

10.

Izložba slika od slame nastalih na XXXIII. sazivu Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu otvorena je u vestibulu Gradske kuće.

10.

U okviru programa „Dužijance 2018.“ na trgu u centru Subotice priređena je tamburaška večer na kojoj je nastupilo šest tamburaških sastava i održan koncert Subotičkog tamburaškog orkestra. Iste večeri predstavljeni su ovogodišnji bandaš Marko Križanović i bandašica Marija Piuković. Održan je i izbor parova pratilaca bandaša i bandašice. Titulu prvih pratioca ponijeli su Daniel Kujundžić i Matea Milojević, drugi pratioci su bili Dominik Skenderović i Katarina Piuković, a treći Vladimir Bunford i Kristina Matković. Uručene su i nagrade za najbolje aranžere izloga „Dužijance 2018.“. Prvu nagradu su osvojili Ivan Stipičić, Helena Štrbo, Vesna Čović i Ivanka Čović, drugu obitelj Slavice i Franje Skenderovića, a treću Marina Ivanković Radaković i Emina Kujundžić.

10. – 11.

Bogatim dvodnevnom programom u Monoštoru je održan „Bodrog fest“, festival tradicije, kulture i hrane.

10. – 12.

U okviru programa „Dužijance 2018.“ na trgu u centru Subotice priređena je izložba rukotvorina.

10. – 12.

Članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta sudjelovali su na XIII. Smotri

izvornog folklora pod nazivom „Silo na ognjištu“ u Posušju.

11.

Nakon svečane večernje u katedrali bazilici svete Terezije Avilske u okviru programa „Dužijance 2018.“ u parku ispred Gradske kuće položeni su vijenci od žita na spomenik Risaru i spomen-bistu Blaška Rajiča. Nakon toga je na bini u centru grada uslijedila skupština risara i folklorna večer na kojoj su nastupili folklorni ansambli: OKUD „Mladost“ iz Subotice, KUD „Stevan Mokranjac“ iz Kaća, HKD „Pomurje“ iz Lendave (Slovenija), KUU „Zvona Zagore“ Mirlović Zagora (Šibensko-kninska županija, HR), MKC „Népkör“ i HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

11.

Na 21. Maratonu lađara u Metkoviću muška ekipa HKPD-a „Vladimir Nazor“, pod imenom „Salašari somborski“ osvojila je 13. mjesto a prvi puta natjecala se i ženska ekipa iz Sombora koja je sudjelovala na 5. Maratonu lađarica.

11.

Iz tiska je izašao sedmi broj Revije *Dužijanca* koju izdaje UBH „Dužijanca“.

11. – 14.

Na XV. Međunarodnom festivalu folklora „Srijem Folk Fest“ u Srijemskoj Mitrovici predstavilo se 20 folklornih skupina iz 13 zemalja.

12.

U okviru središnje proslave „Dužijance 2018.“ u Subotici, u crkvi svetog Roka obavljen je blagoslov i ispraćaj bandaša Marka Križanovića i bandašice Marije Piuković koji su skupa s ostalim seoskim bandašima i bandašicama te ostalim sudionicima Dužijance sudjelovali na svečanom euharistijskom slavlju u katedrali bazilici sv. Terezije Avilske koje je predvodio subotički bi-

skup mons. dr. Ivan Pénzes uz koncelebraciju katedralnog župnika mons. Stjepana Beretića i svećenike Subotičke biskupije, đakone i bogoslove. Po završetku mise zahvalnice priređena je povorka kroz grad svih sudionika dužijance, a bandaš i bandašica predali su kruh od novoga žita gradonačelniku Bodganu Labanu. Navečer je upriličen posjet grobu Blaška Rajića, a u večernjim satima na trgu u centru grada priređeno je Bandašicino kolo.

15.

Zahvaljujući mjesnom HKUPD-u „Matoš“, u Plavni se uspješno čuva običaj „Gosponoša“ vezan za blagdan Velike Gospe.

17.

Ministar za državnu upravu i lokalnu samoupravu Branko Ružić raspisao je izbore za nacionalna vijeća nacionalnih manjina za 4. studeni.

17.

Manifestacija „Dužijanca u Zagrebu“ započela je projekcijom dokumentarnog filma „Dužijanca“ u Kino dvorani Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu koji je u produkciji Hrvatske radiotelevizije režirao Branko Ištvančić. Scenarist i urednik filma je Aleksej Pavlovsky.

17.

U Gradskom muzeju Subotica otvorena je izložba „Čudo Olaša: čipka“. Izložba i nakon toga majstorska radionica se ostvaruju u okviru projekta „Obrt u turizmu lokalne vrijednosti u prekograničnoj perspektivi“ koji se realizira u okviru prekogranične suradnje Interreg IPA Srbija-Mađarska gdje su uključeni Muzej čipke iz Kiskunhalasa, KUD obrtnika „Ernő Lányi“ i HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

17. – 26.

Hrvatsko nacionalno vijeće, Udruženje „Naša djeca“ i Hrvatska katolička

udruga za zaštitu prava djece i mladeži „Stopa“ su i ove godine u mjestu Bruška nadomak Benkovca realizirali projekt profesionalne orijentacije GPS – „Gdje poći sutra?“ za 16 učenika, budućih maturanata hrvatskih odjela osnovnih i srednjih škola.

18.

U sklopu manifestacije „Dužijanca u Zagrebu“ u Etnografskom muzeju u Zagrebu otvorena je izložba „Bunjevačko veliko ruvo“. Na Trgu bana Jelačića prikazana je risarska pogodba te održana večer folkloru na kojoj su nastupili HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta, HKC „Srijem – Hrvatski dom“ iz Srijemske Mitrovice, ansambl „Ruže“ i HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“ iz Berega.

18.

Povodom završetka žetvenih radova, u ljetnoj bašti HKPD-a „Matija Gubec“ u Rumi, održana je tradicionalna igranka.

19.

U zagrebačkoj katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije a u okviru manifestacije „Dužijanca u Zagrebu“ održano je svečano euharistijsko slavlje koje je predvodio pomoćni zagrebački biskup mons. Ivan Šaško u suslavlju s biskupom subotičkim mons. dr. Ivanom Pénzesom. Pjevanje pod misom je predvodio Katedralni zbor „Albe Vidaković“ iz Subotice. Nakon misnoga slavlja uslijedio je svečani mimohod do Trga bana Josipa Jelačića, gdje su ovogodišnji bandaš i bandašica „Dužijance“ kruh predali izaslaniku predsjednika Hrvatskoga sabora i predsjednika Vlade RH te državnom tajniku Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonku Milasu i zamjenici gradonačelnika Grada Zagreba Jeleni Pavičić Vukičević. U mimohodu je sudjelovalo oko 350 sudionika iz Bačke, Podunavlja i Srijema te

udruga bačkih i srijemskih Hrvata koje djeluju u Zagrebu.

20. – 25.

HLU „Croart“ iz Subotice organizirala je na Paliću VIII. saziv Međunarodne umjetničke kolonije „Stipan Šabić 2018.“ koji je okupio slikare iz Austrije, Njemačke, Rumunjske, Mađarske, BiH, Hrvatske i Srbije.

20. – 25.

Na 11. Međunarodnom znanstvenom skupu u Golubiću koji organiziraju Centar za istoriju, demokratiju i pomirenje iz Novog Sada i Udruga za povijest, suradnju i pomirenje iz Golubića tema skupa su bili srpsko-hrvatski odnosi od stvaranja Jugoslavije do danas (1918. – 2018.).

20. – 27.

Posredstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća u odmaralištu Crvenog križa u Novom Vinodolskom ljetovalo je 100 učenika hrvatskih odjela ili polaznika predmeta hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u Vojvodini te članova HGU „Festival bunjevački pisama“ iz Subotice.

20. – 31.

Zahvaljujući posredovanju i preporuci Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, mladi pripadnici ovdašnje hrvatske zajednice etnolog i antropolog Dabilor Mergel iz Pančeva i povjesničar Vladimir Nimčević iz Subotice sudjelovali su na uglednoj 47. Zagrebačkoj slavističkoj školi u Dubrovniku.

22. – 24.

HKPD „Matoš“ iz Plavne, uz potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatske čitaonice je organiziralo 2. interkulturalni Etno kamp u Plavni, koji je okupio je 35 djece iz Plavne i Vajske.

23.

U okviru novosadske manifestacije „Ljeto na Trgu galerija“ i tematske

postavke „Mediteran u djelima iz kolekcije Pavla Beljanskog“, u danu posvećenom Hrvatskoj predavanje o umjetničkoj sceni u Dubrovniku između dvaju svjetskih ratova održao je povjesničar umjetnosti Ivan Viđen iz Dubrovnika.

23.

Predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Slaven Bačić i međunarodni tajnik HNV-a Darko Baštovanović sastali su se danas u Vijeću s Williamom Romansom, savjetnikom veleposlanika Lamberta Zanniera, visokog komesara za nacionalne manjine pri Organizaciji europske sigurnosti i suradnje (OESS).

25.

Prigodnim kulturno umjetničkim programom svečano je obilježena druga obljetnica rada Hrvatske čitaonice „Fischer“ iz Surčina. Osim domaćina u programu je sudjelovala i Ljiljana Crnić, predsjednica HKC-a „Beograd“.

25.

Na 51. iločkoj berbi grožđa a u okviru dječjeg festivala 1. Kids Folk Fest članice HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavanakuta održale su kreativnu radionicu u tehnici slame.

25. – 26.

U Svetištu Gospe od suza na Bunariću svečano euharistijsko slavlje u povodu Bunaričkog proštenja je predvodio mons. Zdenko Križić, gospičko-senjski biskup u zajedništvu sa subotičkim biskupom mons. dr. Ivanom Péntesom, te svećenicima Subotičke biskupije i rektorom svetišta vlč. dr. Marinkom Stantićem.

26. 8. – 1. 9.

Međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća i istraživač položaja hrvatske nacionalne manjine u Srbiji Darko Baštovanović i aktivistica KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora Andrea Matin sudjelovali su na Ljetnoj

školi interetničkog, interkulturalnog i interkonfesionalnog dijaloga održanoj na Srebrnom jezeru kod Velikog Gradišta.

27.

Lista „Hrvati ZAJedno“, čiji je nositelj politička stranka Demokratski savez Hrvata u Vojvodini započela je prikupljanje potpisa za elektore za izbore za novi saziv hrvatskog nacionalnog vijeća.

27. – 31.

U organizaciji Hrvatske čitaonice i logističku potporu Gradske knjižnice Subotica u domu DSHV-a u Subotici održan je XI. Etno kamp na kojem je sudjelovalo 120 djece osnovnoškolske dobi iz Subotice s okolicom ali i Despotova, Zagreba, Hvara i Beča o kojima je brinulo 60 volontera.

27. 8. – 1. 9.

U Eko-centru „Radulovački“ u Srijemskim Karlovcima održana je prva od tri edukativne radionice projekta „Make It New“, koji sufinancira program EU Kreativna Europa. Polaznici iz cijele Srbije, među njima i članovi hrvatskih udruga kulture iz Vojvodine, s edukatorima iz Srbije, Hrvatske i BiH upoznali su se s pet vještina potrebnih za izradu narodne nošnje: tkanjem, vezom, pletenjem, izradom nakita i čipke.

29. 8. – 1. 9.

Udruga građana „Tragovi Šokaca“ iz Bača priredila je prvi po redu Seminar tradicijskih instrumenata i šestu po redu manifestaciju „Žensko tradicijsko češljanje i izrada oglavlja Hrvatica u regiji“.

30. 8. – 1. 9.

Na Gradić festu, nekada poznatijem kao Festivalu uličnih svirača, koji je održan na nekoliko lokacija u podgrađu Petrovaradinske tvrđave među ostalima nastupili su i bendovi iz Hr-

vatske: „Svemirko“ (Zagreb), „Sara Renar“ (Zagreb), „JeboTon“ ansambl (Zagreb), te „Goran Tomić trio“ iz Rijeke. Predstavio se i Matko Abramić, pjesnik iz Zagreba te Ane Marrie (Anamarija Tumbas), kantautorica iz Subotice.

31.

Preminula je Branislava Petrović, administratorica i osnivačica facebook stranice Društva za očuvanje šokačkih Hrvata „Gibarac“.

Godišnjak br. 8

dostupan na internetu

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata digitalizirao je i objavio na svom internetskom portalu sadržaj vlastitog 8. *Godišnjaka za znanstvena istraživanja*.

Preminuo Mladen R. Šimić

U 77. godini života preminuo je Mladen R. Šimić, hrvatski pjesnik i pisac iz Petrovaradina, član Književnog kluba HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada.

RUJAN, 2018.

1.

Na svečanoj sjednici u povodu Dana Grada Subotice, diploma i plaketa zvanja „Počasni građanin“ uručena je biskupu Subotičke biskupije msgr. Ivanu Pénsesu.

1.

Iako se tijekom ljeta sedmero od ukupno osam roditelja i staratelja prvaka u Bregu izjasnilo za nastavu na hrvatskom jeziku, na temelju čega je Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice dalo suglasnost da se u Bregu formira odjel prvog razreda na hrvatskom jeziku, do istog nije došlo jer se naknadno šestero roditelja predomisli.

1.

U okviru proslava Dana grada Subotice, u Galeriji „Dr. Vinko Perčić“ u Subotici, otvorena je izložba „Prostori memorije“ koja je realizirana kao dio međunarodnog projekta „Umjetnost bez granica“ OŠ „Stjepan Radić“ iz Božjakovine iz Zagrebačke županije. Izložbi je prethodilo i nekoliko kreativnih radionica za djecu održanih tijekom dva dana u Subotici, Tavankutu i Đurđinu u kojima su sudjelovali učeniци srpskih, mađarskih i hrvatskih odjela iz četiriju škola.

1. 9. – 31. 10.

Gradska knjižnica Subotica provela je u subotičkim osnovnim školama u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku, Nacionalni kviz za poticanje čitanja za djecu i mladež Knjižnica grada Zagreba pod nazivom „Do baštine na krilima mašte“.

2.

Ansambli „Hajo“ iz Subotice nastupio je s pjesmom „Ratari i ribari“ na festivalu „Zlatne žice Slavonije“ koji se održava u Požegi u sklopu „Aurea festa“.

6.

Visoki komesar za nacionalne manjine Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) Lamberto Zannier boravio je u višednevnom službenom posjetu Srbiji gdje se sastao s državnim dužnosnicima ali i predstavnicima Hrvatskog nacionalnog vijeća.

7.

HGU „Festival bunjevački pisama“ je u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici organizirala XIV. Smotru dječjih pjevača i zborova na kojoj je nastupilo 18 izvođača solista iz Subotice i okolice.

7.

Multimedijalni umjetnik iz Subotice Spartak Dulić sudjelovao je na Festivalu suvremene umjetnosti „Dunavski dijalozi“ u Novom Sadu, u okviru

novoutemeljenog programa „PerformaNS“ u okviru kojeg je na Petrovaradinskoj tvrđavi izveo performans naslovljen „AAACS-9-1010“ kao nastavak njegova umjetničkog istraživanja započeto 2000. godine.

8.

Članovi subotičkih udruga HKC „Bunjevačko kolo“ i HLU „Croart“ te HKUPD „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada sudjelovali su na manifestaciji „Prvo zavjetno hodočašće hrvatskih branitelja i mladeži Gospi Bapskoj“ u mjestu Bapska, koje se nalazi u sastavu Grada Iloka. U sklopu manifestacije održana je i nogometna utakmica na kojoj su se sastali lokalni klub NK „Hajduk“ iz Bapske i Nogometna reprezentacija Hrvata iz Srbije.

8. – 9.

Članovi likovno-slamarskog odjela HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta i Festivala voća predstavili su se na 29. Berbanskim danima na Paliću.

8. – 9.

Članovi Velikog tamburaškog orkestra HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume otvorili su svojim nastupom VII. vojvođansko-bavarsku manifestaciju „Beška fest“ u Beškoj. Gosti Festivala bili su predsjednik i članovi Zavičajnog kluba Beščana iz Zagreba.

9.

U organizaciji HKPD-a „Ljutovo“ iz Ljutova u mjesnom Domu kulture je održana jubilarna X. smotra hrvatskih tamburaških sastava na kojem su osim domaćina sudjelovali Tamburaški orkestar „Fermata“ iz Mohača (Mađarska), Ženski tamburaški sastav „Liberta“ iz Kaptola (Hrvatska) te tamburaški ansambli „Ruže“ i „San“ iz Subotice

10.

Preminuo je Petar Ušumović, jedan od osnivača Subotičkog tamburaškog orkestra.

11. – 13.

Predstavnici pet gradova i općina iz Mađarske, Hrvatske, Češke, Slovenije i Bugarske boravili su u Rumi, gdje su sudjelovali na posljednjem događaju u okviru projekta „Umrežavanje gradova i uključivanje građana za zaštitu vodnih resursa u Europi – H2O WR“ započetog u ožujku 2017. godine.

11. – 16.

Grand Prix – Zlatni celtis za najbolji film Filmskog festival „Porodica naroda“ koji je održan u Somboru osvojio je film iz Hrvatske „Comic sans“ u režiji Nevija Marasovića.

13.

UG „Urbani Šokci“ organizirala je promociju knjige Marice Mikrut *Šokica slidi Isusa od Kalvarije do Puta križa* u crkvi Uzvišenja sv. Križa u Somboru u kojoj su sudjelovali vlč. Marinko Stantić i ŽPS „Kraljice Bodroga“ iz Monoštora.

14.

Blagoslovljen je obnovljeni i ponovno postavljeni križ obitelji Perušić, koji se nalazi nedaleko od marijanskog svetišta Bunarić u Subotici.

15.

Članica HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta Marina Stantić sudjelovala je na manifestaciji „Etno frizure svijeta“ koja se održava u sklopu državne smotre folklor „Vinkovačke jeseni“ prikazavši frizuru mladenke (snaše) koje su bunjevačke Hrvatice nosile s kraja 19. i početka 20. stoljeća.

15.

U okviru višegodišnje suradnje s udruhom „Bel-Art“ iz Belišća članovi HLU „Croart“ iz Subotice sudjelovali su na Međunarodnoj likovnoj koloniji „Pannon Belišće“ održanoj u Belišću.

15.

Kata i Antun Kovač, članovi literarne sekcije HKUD-a „Vladimir Nazor“ iz

Sombora, sudjelovali su na XXI. Rešetarskom susretu pjesnika u Rešetarima.

15.

U organizaciji KPZH-a „Šokadija“ u Sonti je održana XII. Likovna kolonija „Dunav 2018.“, koja je okupila slikare iz Vojvodine i Hrvatske.

15. – 16.

U Sonti je održana turističko-zabavna manifestacija u slavu grožđa i vina „Grožđebal“ na kojoj su među ostalima nastupili i članovi KPZH-a „Šokadija“ iz Sonte.

16.

U župnoj crkvi sv. Marka Evanđeliste u Žedniku za đakona je zaređen Luka Poljak, kandidat Subotičke biskupije.

16.

U Maradiku je svečano otvoren i blagoslovljen Caritasov Dom sv. Elizabeta za stare osobe i sve one koji nemaju odgovarajuće uvjete za život, a koji žive na području Srijemske biskupije.

16.

Komorni zbor „Collegium musicum catholicum“ iz Subotice nastupio je u revijalnom dijelu 53. Mokranjčevih dana u Negotinu održavši cjelovečernji koncert u negotinskoj crkvi Svete Trojice.

16.

Svetom misom u župi sv. Roka u Subotici s. Silvana Milan je zahvalila Bogu za 50. obljetnicu redovničkih zavjeta u Družbi sestara Kćeri milosrđa.

16.

Nakon spomendana Žalosne Gospe i Uzvišenja sv. Križa na sjevernoj strani Senčanskog puta u Subotici blagoslovljen je isti križ čiju je restauraciju naručila obitelj Ante i Nade Skenderović.

16. – 21.

Na 25. Međunarodnom festivalu kazališta za djecu u Subotici nastupili su i Dječja i lutkarska scena Hrvatskog narodnog kazališta u Varaždinu i Teatar „To Go“ iz Osijeka.

17.

Subotički tamburaški orkestar je održao gala koncert u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici na kojem je izveo repertoar pripreman za predstojeće nastupe u Firenci.

17.

U okviru akcije „Srcem za siromaha“ djelatnici Radio Marije Srbije organizirali su tromjesečnu humanitarno-karitativnu akciju za pomoć potrebitima.

18.

U Hrvatskom nacionalnom vijeću održan je roditeljski sastanak, koji su inicirali roditelji učenika Gimnazije „Svetozar Marković“ iz Subotice glede rješavanja problema odgovarajućeg obrazovanja njihove djece.

20.

Katarina Čeliković iz Zavoda za kulturu voJVodanskih Hrvata iz Subotice govorila je na temu „Digitalizacija zavičajne zbirke Biblioteca Croatica u cilju prezentacije i veće dostupnosti zavičajne građe“ na 3. okruglom stolu „Zavičajni fondovi i zbirke u knjižnicama panonskog prostora: mjesta susreta i suradnje“ koji su u Osijeku organizirali Društvo knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema, Gradske i sveučilišne knjižnica Osijek i Komisije za zavičajne zbirke Hrvatskog knjižničarskog društva.

20.

U Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici održan je Međunarodni arhivistički skup XI. Subotički arhivski dani, na temu „O promjeni imperiuma 1918. godine kroz arhivsku građu“, u kojem su sudjelovali i predstavnici Hrvatskog državnog arhiva.

20. – 23.

Nela Horvat, članica HLU „Croart“ iz Subotice sudjelovala je na X. likovnoj koloniji KUD-a „Dragutin Domjanić“ iz mjesta Vugrovec pokraj Zagreba, koja je okupila petnaestak stvaralaca iz Hrvatske i Srbije. Nakon trodnevne kolonije otvorena je i izložba nastalih djela u vugrovečkoj galeriji „Farof“ nakon koje je preseljena u galeriju „Kurija“ Muzeja Prigorja u Sesvetama, te potom i u zagrebačku galeriju „Kristofor Stanković“.

21.

Izaslanstvo KUD-a „Sarvaš“ iz istoimenog mjesta u Hrvatskoj bilo je u posjetu KPZH „Šokadija“ u Sonti s ciljem uspostavljanja suradnje.

21. – 23.

Mladi Hrvati iz Mađarske, Austrije, Slovenije, Italije, Srbije, Crne Gore i Rumunjske susreli su se na 2. Forumu mladih pripadnika hrvatskih manjina koji je na temu „Manjinsko obrazovanje na hrvatskom jeziku – iskustva mladih“ organizirala Hrvatska matica iseljenika i Hrvatska samouprava u Koljnofu.

21. 9. – 25. 11.

U Šidu je održan 4. kazališni festival „Svratište u pozorište“ u kojem je sudjelovalo 37 kazališta među kojima su bile i trupe iz Hrvatske: Gradsko kazalište Beli Manastir, „Mrak teatar“ iz Županje, Sinjsko pučko kazalište i Kazalište „Mika Živković“ iz Retkova.

22.

HKPD „Matija Gubec“ iz Rume je u povodu završetka berbe grožđa tradicionalno organizirao igranku u prostorijama udruge.

22.

U organizaciji HKPD-a „Silvije Strahimir Kranjčević“ u Bregu su održani 25. „Mikini dani“ na kojem su osim

domaćina sudjelovali i Hrvatsko obrtničko pjevačko i glazbeno društvo „Zrinski“ iz Osijeka i Tamburaški sastav „Sončanski biseri“. Tom prigodom je objavljeno da je bereška udruga kupila kuću koja će biti uređena kao stara šokačka kuća.

23.

Pod sloganom „Obnovimo mladost duha“ u subotičkoj Dvorani sportova održan je XIII. festival hrvatskih duhovnih pjesama „HosanaFest“ s 15 novih skladbi koje su izveli sudionici iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Njemačke i Srbije. Glavnu nagradu „HosanaFesta“ osvojila je Kristina Crnković iz Tavankuta.

24.

Pokrajinska tajnica za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama Dragana Milošević razgovarala je u Umagu o dosadašnjoj i budućoj suradnji s načelnikom za kulturu Istarske županije Vladimirom Torbicom, načelnikom Umaga za opće poslove i društvene djelatnosti Slavišom Šmalcom i direktorom Turističke zajednice tog istarskog grada Milovanom Popovićem.

24. – 26.

Subotički tamburaški orkestar održao je koncerte u Firenci.

25. – 28.

Književnici iz Hrvatske, Miljenko Jergović i Borivoj Radaković sudjelovali su, među ostalim, na međunarodnom festivalu proze Prosefestu u Novom Sadu koji je organizirao Kulturni centar Novog Sada.

26.

U Subotici je započeo novi ciklus Inicijative „40 dana za život“, ekumenske miroljubive molitve za spas nerođene djece koja se zbog tehničkih nemogućnosti dobivanja potvrde iz gradske uprave, sada održava ne ispred bolni-

ce već u bolničkoj kapelici sv. Elizabete.

27.

U Beogradu je preminuo Zvonimir Bandić, jedan od osnivača Zajednice Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“.

28.

Na IV. Regionalnoj književnoj konferenciji „Book Talk“ u Novom Sadu na temu „Godine raspleta – jubileji globalnih, regionalnih i nacionalnih događaja koji su značajno utjecali na naše živote a samim tim i na književnu scenu“ na šest održanih panela i tri lokacije razgovaralo je više od 40 pisaca, nakladnika, kritičara i novinara iz cijele regije među kojima i pet iz Hrvatske.

28.

Zajednička izložba mladih umjetnika u povodu 10 godina rada manjinskih zavoda za kulturu u Vojvodini pod nazivom „Slikom za-jedno“ otvorena je u Suvremenoj galeriji u Subotici a nakon ovog postava bit će prikazana i u Novom Sadu, Zrenjaninu i Senti.

28. – 29.

HKU „Antun Sorgg“ iz Vajske predstavila se na 12. međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Breškama pokraj Tuzle gdje je boravila na poziv predsjednika Udruženja poljoprivrednika Tuzlanskoga kantona Ilije Stojaka.

29.

Svečana sveta misa, Zaziv Duha Svetoga na početku školske godine služena je u subotičkoj katedrali svete Terezije Avilske.

29.

VIII. „Tavankutski festival voća i rukotvorina“ održan je na Etno salašu „Balažević“ u organizaciji HKPD-a „Matija Gubec“, a u suradnji s Galerijom Prve kolonije naive u tehničarima, te Voćarskom zadrugom „Voćko“.

29.

Polaznici dramsko-literarnoga odjela kreativne radionice „Petrovaradionice“, koju organizira HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina, nastupili su na dječjoj manifestaciji „Prvi pljesak“ koju je organiziralo KUD „Osif Kostelnik“ iz Vukovara.

30.

Na XVIII. Festivalu bunjevački pisama održanom u sportskoj dvorani Srednje tehničke škole „Ivan Sarić“ u Subotici izvedeno je 16 novih pjesama napisanih na temu života bačkih Hrvata Bunjevaca na bunjevačkoj ikavici. Nagrada stručnog žirija pripala je Mladenu Crnkoviću, koji je autor glazbe za pjesmu „Sunce jarko“, čiji tekst potpisuje Stipan Bašić Škaraba. Aranžman je napisao Vojislav Temunović, a pjesmu je izveo Martin Vojnić Mijatov.

Prva knjiga Vedrana Horvackog

U nakladi NIU „Hrvatska riječ“, kao 19. u ediciji *Suvremena proza*, objavljena je knjiga pjesama *Slike iz beskraj* Vedrana Horvackog, koja je ujedno i književni privijenac ovog autora.

Novi svezak *Klasja naših ravni*

Izašao je novi svezak časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasja naših ravni*, broj 9 – 10 za 2018. godinu.

Uvrnute priče

Branimira Miroslava Tomlekina

U nakladi HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novoga Sada, a kao prva u ediciji „Preprekovi prozaisti“, objavljena je knjiga *Uvrnute priče* Branimira Miroslava Tomlekina (književni pseudonim Branimira Miroslava Cakića).

Novi projekti

vizualne umjetnice Melinde Šefčić

U okviru projekta „Uzorna Kaznionica“ koji je za cilj imao revitalizaciju zatvorskog prostora umjetnošću četiri vizualne umjetnice, Melinda Šefčić, podrijetlom iz Subotice, koja je istodobno

i voditeljica projekta, Monika Meglič, Ana Ratković Sobota i Vida Meić oslikale su i prostorno preuredile cijeli drugi kat ženske kaznionice u Požezi (Hrvatska).

Vladan Čutura doktorirao na studiju kroatistike

Na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u okviru Poslijediplomskoga studija kroatistike doktorski rad je obranio Vladan Čutura, jedan od petero pripadnika hrvatskoga naroda u Srbiji čiji je doktorski studij u Hrvatskoj stipendiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

Novi projekt za Hrvate izvan Republike Hrvatske

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske pokrenuo je projekt uspostave Registra hrvatskih subjekata izvan Republike Hrvatske kojim se promiče umrežavanje Hrvata diljem svijeta te njihovo povezivanje s domovinom.

Izvannastavne aktivnosti uključene u službeni kalendar škola

Izvannastavne aktivnosti koje uključuju i sudjelovanje i potporu Hrvatskog nacionalnog vijeća uključene su u Godišnji kalendar rada osnovnih i srednjih škola.

LISTOPAD, 2018.

1.

U beogradskoj Ustanovi kulture „Parobrod“ održana je promocija knjige *Jazz beat – O utjecaju jazza na djela Beat generacije i obratno* u nakladi „Ex Librisa“ iz Rijeke koju je izabrao, preveo i priredio Vojo Šindolić, pjesnik i prevoditelj iz Dubrovnika.

1.

U Hrvatskom domu u Somboru ponovno je počela nastava hrvatskog je-

zika za zainteresirane učenike osnovnoškolske dobi.

1.

Zajednička izložba članova likovnih sekcija HKC-a „Bunjevačko kolo“, MKC-a „Népkör“ i Gerontološkog kluba „Centar 2“ iz Subotice otvorena je u Galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici. U programu otvorenja sudjelovali su i članovi HKC-a „Bunjevačko kolo“ i ženskog zbora MKC-a „Népkör“.

2.

U HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici ponovno je počela s radom dramska sekcija za djecu koju vodi Nevena Mlinko.

2.

Na blagdan Anđela čuvara, održana je svečana sjednica početka djelovanja Međubiskupijskog suda prvoga stupnja i Međubiskupijskog suda drugoga stupnja u Novom Sadu, koji imaju svoje sjedište u prostorijama Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda. Tom prigodom svih 18 imenovanih djelatnika Suda položili su prisegu kod preuzimanja zadaća na Sudu, dok su sudski vikar na prvome stupnju vlč. dr. Ivica Ivanković Radak i msgr. dr. Géza Zapletán, sudski vikar na drugome stupnju položili i dodatnu ispovijest vjere propisanu kod preuzimanja crkvenih službi.

2.

Dvojezičnom misom i Zazivom Duha Svetoga u župnoj crkvi Imena Marijina u Novom Sadu obilježen je početak nove akademske godine za studente.

3. – 6.

Najveća književna manifestacija u Srbiji koja je neznatno promijenila ime u „Dani hrvatske knjige i riječi – dani Balinta Vujkova“ održana je 17. put u Subotici. Program je započeo Književnim salonom u Gradskoj knjižnici naslovljenim „Pjevamo pjesnike“. Drugog

dana je priređen program za djecu „Narodna književnost u školi – u spomen na Balinta Vujkova Didu“ koji je okupio oko 400 djece iz vrtića i škola iz Sonte, Male Bosne, Đurđina, Tavankuta i Subotice u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku ili uči predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture. Tom prigodom djeci je predstavljena i školskim knjižnicama podijeljena druga knjiga iz nove edicije „Izabrana djela Balinta Vujkova“ – *Bajke* 2. Predstava po Vujkovljevim zapisima izveli su učenici OŠ „Ivan Milutinović“ i vrtića „Marija Petković Biser“ iz Subotice. Istoga dana u Gimnaziji „Svetozar Marković“ održana je radionica na temu „Nove tehnologije u knjižnici, moguće ili ne?“ koju je vodila Mirjana Nešić, viša diplomirana knjižničarka iz škole Beogradska politehnika. Trećeg dana je u čitaonici Gradske knjižnice održano savjetovanje za knjižničare na temu „Primjena novih tehnologija i metoda rada u radu s djecom i mladima u knjižnicama“ koje je okupio oko 50 sudionika iz Srbije i Hrvatske. U okviru multimedijalne večeri u dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ Hrvatska čitaonica je dodijelila nagradu za životno djelo na području književnosti književniku i publicistu vlč. Marku Kljajiću. Iste večeri nagradu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata „Emerik Pavić“ za najbolju knjigu u 2017. primio je povjesničar Robert Skenderović za knjigu *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca): od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije* dok je trijevalna nagrada „Ivo Velikanović“ za najbolju knjigu proze u razdoblju od 2015. do 2017. pripala zbirci kolumni *Ispovijest crkvenog pauka* vlč. Dragana Muharema. Dani su završeni akreditiranim seminarom za odgojitelje, učitelje, nastavnike i profesore o primjeni novih tehnologija u svakodnevnom radu s djecom i mladima koji je održan u OŠ „Sveti Sava“. Predavačice su bile knjižničarke mr. Alka Stropnik i Ana Sudarević iz Zagreba.

U pratećem programu XVII. Dana hrvatske knjige i riječi položeni su vijenci na bistu Balinta Vujkova te priređena izložba knjiške produkcije Hrvata u Srbiji između dvaju „Dana“. Manifestacija je održana u organizaciji Hrvatske čitaonice u suorganizaciji s Gradskom knjižnicom Subotica i uz logističku potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

5. – 6.

U Ustanovi kulture „Parobrod“ u Beogradu održan je drugi filmski festival „Mala Pula“ s projekcijom recentnijih ovdašnjih filmova rađenih u koprodukciji s Hrvatskom i razgovorima o njima.

5. – 7.

Članovi HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina su na poziv Grada Klanjca i Kulturnog centra Grada Klanjca sudjelovali na kulturno-turističkoj manifestaciji „Zahvala jeseni“ koju je, u sklopu projekta EU budućnost – radeći skupa, organizirao ovaj grad.

6.

Umjetnička organizacija „Noć hrvatskog filma i novih medija“ iz Zagreba i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice u suradnji s Art kinom „Lifka“ priredili su subotički program u okviru pete Noći hrvatskog filma i novih medija u Art kinu „Lifka“.

6.

U organizaciji i prostorijama HKPD-a „Tomislav“ iz Golubinaca održana je manifestacija „Večeri i noći Ilije Žarkovića Žabara“ na kojoj su osim domaćina sudjelovali Tamburaški sastav „Ladan špricer i mladi talenti“ te gost večeri novinar, publicist i recitator Ratomir Rale Damjanović.

6. – 7.

Zajednička manifestacija udruga šokačkih Hrvata iz Vojvodine pod nazivom „Šokci i baština“ održana je

u Baču u znaku 330. obljetnice doseljavanja Šokaca u Bač i okolice pod sloganom „Još nas ima; još smo tu!“. Tom prigodom je u Franjevačkoj crkvi u Baču predstavljena knjiga *Život i djelo Stjepana Adžića*, služena sveta misa zahvalnica, dok je u Domu kulture u Baču održana središnja svečana akademija na kojoj su osim domaćina HKU „Antun Sorgg“ iz Vajske nastupile i šokačke udruge iz Plavne, Vajske, Sonte, Sombora, Berega, Monoštora, a kao gosti udruge iz Subotice i Drenovaca (Hrvatska).

7.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora priredilo je u Hrvatskom domu promociju knjige *Moj Nenadić*.

7.

Kulturni centar „Mladost“ iz Futoga organizirao je u Novom Sadu XI. Festival nakita i ogavlja „Biserna grana“ na kojem su se, među ostalima, odjeveni u narodnu nošnju Hrvata Bunjevaca i Šokaca predstavile djevojke koje su za ovu prigodu pripremile Stanka Čoban iz Bača i Nada Sudarević iz Subotice.

9.

Predstavnice britanskog veleposlanstva u Srbiji, druga tajnica Celija Sommerstain i politička savjetnica Jasna Hajder, posjetile su Hrvatsko nacionalno vijeće gdje ih je primio predsjednik Slaven Bačić.

9.

U Srijemskoj Mitrovici svečano je otvoren i blagoslovljen Caritasov centar za osobe s invaliditetom „Sveta Tereza“.

10. – 13.

Kao jedina predstavnica knjižničara iz Srbije Bernadica Ivanković, viša diplomirana knjižničarka i urednica kulturnih programa u Gradskoj knjižnici Subotica sudjelovala je na 43. skupštini Hrvatskog knjižničarskog društva

u Opatiji održavši izlaganje na temu „Aktivnosti hrvatskog odjela Gradske knjižnice Subotica u provođenju ciljeva održivog razvoja Agende 2030.“

11. – 12.

Na IV. Književnom susretu pisaca manjinskih zajednica u Srbiji – FEMILI održanom u Novom Pazaru u organizaciji Nacionalne knjižnice „Dositej Obradović“ kao predstavnica hrvatske nacionalne zajednice sudjelovala je Katarina Čeliković iz Subotice.

11. – 13.

Učenici hrvatskih odjela Politehničke srednje škole u Subotici boravili su u gostima kod svojih kolega u Mješovitom industrijsko-obrtničkoj srednjoj školi u Karlovcu.

11. – 14.

Na poziv hrvatske samouprave Željezne županije i triju hrvatskih samouprava: Plajgora, Hrvatskog Židana i Prisike u zapadnoj Mađarskoj članovi HLU „Croart“ iz Subotice su boravili na likovnoj koloniji u Plajgoru u čast i spomen na tamošnjeg učitelja i slikara Lajoša Brigovića.

12.

Predstavom „Ženski razgovori“ glumaca amaterskog kulturno-prosvjetnog društva „Jedinstvo – Egység“ iz Bajmaka u Lemešu je otvoren VIII. Međunarodni memorijal amaterskih dramskih skupina „Antun Aladžić“ koji organizira HBKUD „Lemeš“.

12. – 13.

U Srijemskoj Mitrovici održan je I. Međunarodni sajam poljoprivrede „Agrosirm“ na kojem su bili prisutni i izlagači iz Hrvatske.

12. – 14.

U okviru projekta prekogranične interkulturalne suradnje obrazovnih institucija Srbije i Hrvatske u Gimnaziji „Svetozar Marković“ u Subotici je odr-

žan seminar na temu interkulturalnosti i školskim medijacijama na kojem su sudjelovali nastavnici i stručni suradnici te ravnatelji škola iz Subotice, Belog Manastira, Iloka pa tako i škole „Matija Gubec“ iz Donjeg Tavankuta.

12. – 14.

Članovi reprezentativne folklorne skupine HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta boravili su u Gradišću (Austrija), u uzvratnom posjetu Hrvatskoj folklornoj grupi „Poljanci“ iz Wulkaprodersdorfa, mjesta nadomak Eisenstadta (Željeznoga), središta Gradišća.

13.

Na III. festivalu kulturne baštine „Bunjevci bez granica“ održanom u HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici osim domaćina predstavili su se KUD „Zora“ iz Bačaljmaša, Bunjevački izvorni KUD iz Gare, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta te iz Subotice Dječji orkestar HGU „Festival bunjevački pisama“, Hrvatska čitaonica i UBH „Dužijanica“ iz Subotice. U sklopu večeri, predavanje o povijesti Hrvata Bunjevaca na prostoru tzv. Bajskog trokuta održao je povjesničar Vladimir Nimčević.

13.

U Čantaviru je održan 32. susret malih župnih zborova „Zlatna harfa“ na kojem je adventske pjesme pjevalo deset župnih zborova Subotičke biskupije i jedan vrtički zbor, dječjih vrtića „Marija Petković Sunčica“ i „Marija Petković Biser“. Susretu je prethodila zajednička misa.

14.

Satiričko kazalište „Kerempuh“ iz Zagreba je s predstavom „Ustav Republike Hrvatske“ zatvorilo natjecateljski dio Međunarodnog kazališnog festivala „Joakim interfest“ u Kragujevcu.

14.

Članovi Kreativne sekcije Hrvatske čitaonice „Fischer“ iz Surčina priredili

su izložbu starih ručnih radova svojih baka, koji im služe kao inspiracija a predstavljaju dio kulturne baštine Hrvata iz Surčina.

14.

U zapadnom dijelu Zagreba, u naselju Stenjevec, priređeno je svečano obilježavanje dodjele imena ulice po Aleksi Kokiću, svećeniku i pjesniku iz zajednice bunjevačkih Hrvata u Bačkoj.

16.

U Kulturnom centru Novog Sada prikazan je film „Hrvatski spomenici u zagrljaju Dunava“ koji je nastao u produkciji Hrvatskog kulturnog centra iz Novog Sada.

16.

Svetom misom u crkvi svetog Jurja u Petrovaradinu i svečanom akademijom u amfiteatru SPENS-a u Novom Sadu proslavljen je praznik hrvatske zajednice u Srbiji, Dan rođenja bana Josipa Jelačića. Proslavu su zajednički organizirali Hrvatsko nacionalno vijeće i HKPD „Jelačić“ iz Petrovaradina.

16.

Fond za humanitarno pravo iz Beograda podnio je Tužiteljstvu za ratne zločine Republike Srbije kaznenu prijavu protiv nekoliko nepoznatih osoba, a zbog ubojstva tri člana obitelji Matijević u travnju 1992. godine u Kukujevcima.

17.

Osječko-baranjski župan Ivan Anušić i njegov zamjenik Goran Ivanović Lac susreli su se u Osijeku s predstavnicima Hrvata iz Vojvodine. Susretu su prisustvovali predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Slaven Bačić, predsjednik HKC-a „Bunjevačko kolo“ Lazar Cvijin, predsjednik UBH „Dužijanica“ Marinko Piuković i zamjenica predsjednika HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta Mira Tumbas.

17.

U beogradskom Jugoslovenskom dramskom pozorištu gostovalo je Hrvatsko narodno kazalište iz Zagreba s predstavom „Kralj Lear“ Williama Shakespeara u režiji Janusza Kice. Naslovnu ulogu u predstavi igra poznati srpski glumac Miki Manojlović.

17. – 18.

Memorandum o suradnji između Centra za razvoj ekološke proizvodnje iz Valpova (Hrvatska) i Udruženja „Terra’s“ iz Subotice potpisan je u okviru 14. Međunarodnog festivala organskih proizvoda „Biofest 2018.“ održanog na Otvorenom sveučilištu u Subotici.

18.

U okviru VIII. Međunarodnog memorijala amaterskih dramskih skupina „Antun Aladžić“ u Lemešu glumci kazališta iz Belog Manastira odigrali su predstavu za djecu, a Ivica Koprivnjak iz Amaterskog kazališta „Belišće“ izveo je monodramu „Đuka Begović“.

18.

U sklopu „nultog dana“ Pulskih dana eseja, na pulskom Filozofskom fakultetu promovirana je i knjiga subotičkog književnika i publicista Tomislava Žigmanova *Vivisekcije književnosti: vojvođanske i ine književne teme Hrvatske.*

18.

Prigodnim aktivnostima obilježen je Dan kravate u školama i vrtićima u Subotici, Monoštoru i Tavankutu.

18. – 20.

Darko Baštovanović i Ivan Budinčević, članovi Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini sudjelovali su na seminaru, godišnjem skupu Radne skupine slavenskih manjina u okviru Federalne unije europskih manjina koji je održan u Mađarskoj.

18. – 21.

U okviru proslave 200. obljetnice današnjeg izgleda mjesne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Lemešu otvorena je izložba „Vira, slama, tradicija“ te predstavljena knjiga vlč. Dragana Muharema *Ispovijest crkvenog pauka*. Također je služena svečana koncelebrirana sveta misa koju je predvodio subotički biskup mons. dr. Ivan Pénzes te misa u kapeli na lemeškoj kalvariji koja je posvećena prije 90 godina.

19.

Muška klapa „Geta“ iz Orebića (Hrvatska) održala je koncert u župnoj crkvi Imena Marijina u Novom Sadu a nastupili su i kao gosti na koncertu pjevača Marka Žigmanovića u Studiju M.

19.

HKUPD „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada organiziralo je manifestaciju „Preprekova jesen 2018.“ u Kulturnom centru Novog Sada. Tom prigodom je predstavljena zbirka kratkih priča *Preprekova jesen 2018.* pristiglih na istoimeni natječaj na kojem je prvo mjesto osvojila Paula Čačić iz Županje za priču „Na kraju sela“.

19.

Fakultetsko vijeće Filozofskoga fakulteta u Zagrebu je dodijelilo nagradu fakulteta „Franjo Marković“ studenticama etnologije i kulturne antropologije: Luciji Bukovčan, Katji Crnčević, Ines Siuc, Klari Tončić, Klari Zečević Bogojević i Sindy Vuković, koje su se istaknule iznimnim angažmanom u terenskom etnološkom istraživanju šokačkih i srijemskih Hrvata u Vojvodini (Srbija) u okviru kolegija Prakse terenskog istraživanja voditeljice prof. dr. sc. Milane Černelić koji je proveden uz potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

19. – 20.

Na IX. međunarodnoj smotri amaterskih dramskih društava održanoj u Hrvatskom domu u Somboru, osim

domaćina, članova dramske sekcija HKUD-a „Vladimir Nazor“ koji su premijerno izveli komad „Matora dica“ Marjana Kiša u režiji Ljiljane Tomić Markovinović, nastupilo je i Amatersko kazalište iz Bелиšća s komedijom Fadila Hadžića „Ljubav na prvi pogled“ u režiji Ivice Koprivnjaka te dramski odjel HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice s komedijom „Ča Grgina huncutarija“ Marjana Kiša.

19. – 20.

U organizaciji Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj, Katedre za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu, Slavističkog odbora Regionalnog centra Mađarske akademije znanosti i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata u Pečuhu je održan XIV. međunarodni kroatistički znanstveni skup. Među sedamdesetak znanstvenika iz Hrvatske, Mađarske, Srbije i drugih zemalja Europe kao predstavnici hrvatske zajednice u Srbiji svoje radove su izlagali: Katarina Čeliković, Klara Dulić i Vladimir Nimčević iz Subotice te Sonja Periškić Pejak iz Monoštora.

20.

Na Etno salašu „Balažević“ u Donjem Tavankutu održan je godišnji sastanak članica Ženske ruralne mreže Vojvodine čije su članice i slamarska sekcija HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

20.

U župi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu održani su VII. Ekumenski susreti zborova crkvenog pjevanja na kojem su osim domaćina nastupili i Mješoviti zbor „Tilija“ koji djeluje pri slovačkoj Evangeličkoj crkvi iz Stare Pazove, Mješoviti zbor „Harmonija“ grkokatoličke parohije sv. Apostola Petra i Pavla Rusinskog kulturnog centra iz Novog Sada, pjevački zbor „Zvon“ iz Dobrinja, otok Krk iz Hrvatske, Gradski zbor „Beograd“ iz Beograda i „Merry Gospel“ zbor iz Beograda.

22.

Prigodnim programom dan škole je proslavila osnovna škola „22. oktobar“ iz Monoštora. Proslavi su nazočili i dogradonačelnik Đakova Robert Francem i savjetnica predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća Jasna Vojnić.

22.

Nakon Subotice, izložba „Slikom zajedno“, kojom manjinski zavodi za kulturu u Vojvodini obilježavaju desetljeće svojega rada, otvorena je u dvorcu Egység u Novom Sadu.

24.

Knjiga *Monoštor u povijesti 2* autorice Marije Šeremešić predstavljena je na dječjem odjelu Gradske knjižnice u Somboru.

26.

Svečanim euharistijskim slavljem u srijemskomitrovačkoj manjoj bazilici proslavljena je svetkovina svetog Dimitrija đakona i mučenika, zaštitnika Srijemske biskupije, katedrale i Grada Srijemske Mitrovice. Svetu misu predvodio je krčki biskup Ivica Petanjak u zajedništvu sa srijemskim biskupom mons. Đurom Gašparovićem, đakovačko-osječkim nadbiskupom Đurom Hranicom, požeškim biskupom Antunom Škvorčevićem, beogradskim nadbiskupom Stanislavom Hočevarem, subotičkim biskupom Ivanom Péntesom, apostolskim egzarhom za grkokatolike u Srbiji i Crnoj Gori Đurom Đuđarom, te uz brojne đakone iz Srijema i Hrvatske.

26.

NIU „Hrvatska riječ“ i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice predstavili su svoja najnovija izdanja na 63. međunarodnom beogradskom Sajmu knjiga.

26.

U subotičkoj Galeriji „dr. Vinko Perčić“ otvorena je izložba fotografija pozna-

tog hrvatskog fotografa Ivana Posavca.

26.

Glumci „Teatar Draft“ iz Tuzle sudjelovali su na VIII. Međunarodnom memorijalu amaterskih dramskih skupina „Antun Aladžić“ u Lemešu s predstavom „Evropejci“.

27.

Nova premijera Zagrebačkog kazališta mladih je predstava „Huddersfield“ rađena po tekstu srpskog pisca Uglješe Šajtinca, a u adaptaciji Tomislava Zajeca i režiji Renea Medvešeka.

27.

Na izbornoj skupštini HKPD-a „Matija Gubec“ iz Rume među ostalim izabrani su i novi članovi Nadzornog i Upravnog odbora koji će na idućoj sjednici izabrati novog predsjednika Društva.

28.

Na blagdan sv. Šimuna u koncertnoj dvorani „Vatroslav Lisinski“ u Zagrebu održano je peto po redu Šimunovo u Lisinskom na kojem su kao gosti poznatog glazbenika, skladatelja i pjevača Šime Jovanovca nastupili i ansambl „Hajo“ i HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice. Dio nastupa prikazan je u novogodišnjoj noći na Hrvatskoj radio televiziji.

28.

U vjeronaučnoj dvorani crkve sv. Lovre u Sonti predstavljena je knjiga *Šokica slidi Isusa do Kalvarije* autorice Marice Mikrut iz Sombora.

28.

Ravnatelj gimnazije i sjemeništa „Paulinum“ mons. Josip Mioč proslavio je u crkvi sv. Jurja u Kuli pedesetu obljetnicu svećeništva.

31.

Večer uoči obilježavanja blagdana Svih Svetih je u velikoj dvorani HKC-a „Bu-

njevačko kolo“ održan je VI. Hollywin (Noć svetaca) u Subotici. Nakon prigodnog izlaganja o karizmi karmelskog reda, o kojoj je govorio o. Zlatko Žuvela, karmelićanin iz Sombora, mladi iz raznih subotičkih župa okupljeni u župi Marija Majka Crkve prikazali su predstavu o životu svete Terezije Avilske, subotičke katedrale zaštitnice i Grada Subotice u režiji Nevene Mlinko.

31.

U organizaciji učenika OŠ „Ivan Goran Kovačić“ iz Sonte, polaznika izbornog predmeta hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture i njihovih nastavnica u Domu kulture u Sonti održana je manifestacija „Dani kruha 2018.“.

Likovna kolonija u organizaciji HKD-a „Šid“

U organizaciji HKD-a „Šid“ i u suradnji s HLU „Croart“ iz Subotice, u Šidu je održana šesta likovna kolonija u čijem radu je sudjelovalo desetero slikara iz Srbije i Hrvatske.

„Igračka u srcu“

Hrvatska matica iseljenika, Zaklada hrvatskih studija iz Sydneya i Hrvatska škola Boston proveli su natječaj „Igračka u srcu“ koji je bio inspiriran hrvatskom tradicijskom kulturom u četiri kategorije: likovnoj, fotografiji, multimediji i literarnoj. Među brojnim sudionicima bili su i učenici hrvatskih odjela OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta i OŠ „Ivan Milutinović“ iz Subotice te dječja skupina KUDH-a „Bodrog“ iz Monoštora,

Službeno potvrđena 82 elektora

Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave službeno je objavilo kako su za izbore za Hrvatsko nacionalno vijeće potvrđene ukupno 82 elektorske prijave.

Nove knjige Hrvatske čitaonice

U sunakladi Hrvatske čitaonice Subotica i Zavoda za kulturu vojvodanskih

Hrvata objavljena knjiga *Bajke 2* Bahlinta Vujkova te zbornik *Dani hrvatske knjige i riječi* : zbornik radova 2017.

Knjiga o Bunjevcima i na engleskom jeziku

Znanstveni rad prof. dr. sc. Milane Černelić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu na temu hrvatske subetničke grupe Bunjevaca objavljen je na engleskom jeziku u knjizi pod naslovom *Bunjevci: migrations, traditional heritage, identities* njemačkog nakladnika „Scholars' Press Publishing“ koji je tiskao knjigu.

STUDENI, 2018.

1. i 26.

Nacionalni ansambli narodnih plesova i pjesama Hrvatske i Srbije, „Lado“ i „Kolo“ su u okviru zajedničkog projekta „Ruku pod ruku 2.0“ održali zajedničke koncerte u beogradskoj „Kombank Areni“ i u Koncertnoj dvorani „Lisinski“ u Zagrebu.

2.

Uroš Mladenović i Željko Marković zahtvorili su VIII. Međunarodni memorijal amaterskih dramskih skupina „Antun Aladžić“ u Lemešu predstavom „Stvar izbora – zašto slušam Marčela“ koji je organizirao HBKUD „Lemeš“.

2.

Predsjednik Jedinostvene Srbije i Skupštine grada Jagodine Dragan Marković Palma s delegacijom boravio je u službenom posjetu Zagrebu, na poziv gradonačelnika glavnog grada Hrvatske Milana Bandića.

3.

Predstava Jugoslovenskog dramskog pozorišta iz Beograda „Vrat od stakla“ Biljane Srbljanović u režiji Jagoša Markovića izvedena je na sceni Gradskog dramskog kazališta „Gavella“ u Zagrebu.

4. Lista „HRvati ZAJedno“, čija je nositeljica diplomirana psihologinja i dosadašnja savjetnica predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća Jasna Vojnić, pobijedila je na izborima za novi saziv Hrvatskog nacionalnog vijeća, rezultati su elektorske skupštine održane u staroj zgradi Narodne skupštine u Beogradu.

4. U organizaciji Saveza tamburaških društava Vojvodine i Kulturnog centra „Brana Crnčević“ u Rumi je održan 26. Festival tamburaških orkestara Vojvodine, na kojem su osim domaćina, Velikog tamburaškog orkestra HKPD-a „Matija Gubec“, Gradskog tamburaškog orkestra „Branko Radičević“ i Komornog tamburaškog orkestra „Zlatne žice“ iz Rume nastupili i Tamburaški orkestar OŠ „Stevan Aleksić“ iz Jaše Tomića, ansambl „Belos“ iz Novog Sada i Subotički tamburaški orkestar.

5. – 12.

II. kazališni festival jezičnih manjina „Synergy“ održan je u Novom Sadu, u Novosadskom pozorištu i u Galeriji Maticе srpske. Na programu je bilo desetak predstava, među kojima i monodrama Marlene Dietrich u izvedbi hrvatske glumice Ksenije Prohaska koja je igrana na talijanskom jeziku.

6. Repertoar za studeni u subotičkom kazalištu „Dezso Kosztolányi“ otvorila je premijera predstave „Sprovod u Teresienburgu“ rađena po segmentu glembajevskog ciklusa hrvatskog književnika Miroslava Krležę.

6. U HKC-u „Bunjevačko kolo“ u Subotici počela je s radom sekcija folklorāša veterana koju vodi Denis Lipozenčić.

6. U Gradskoj knjižnici Slavenskog Broda predstavljena je knjiga Roberta Sken-

derovića *Povijest podunavskih Hrvata (Bunjevaca i Šokaca) od doseljavanja do propasti Austro-Ugarske Monarhije* koju su organizirali sunakladnici knjige slavonsko-brodsko Podružnica Hrvatskog instituta za povijest i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice.

7. U službenom posjetu Hrvatskom nacionalnom vijeću u Subotici boravile su predstavnice Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske – pomoćnica ministrice za obrazovanje prof. dr. sc. Ivana Franić i viša stručna savjetnica u Ministarstvu Ivana Fakac. Tema sastanka bio je lektorat na hrvatskom jeziku u Republici Srbiji te je sastanku prisustvovao i lektor za hrvatski jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Novom Sadu dr. sc. Tomislav Čužić.

8. U Zagrebu je u 81. godini života preminuo hrvatski prehrambeni tehnolog, znanstvenik, inovator, publicist i počasni konzul Šri Lanke dr. sc. Vlatko Rukavina koji je među ostalim bio i jedan od inicijatora osnutka udruge Zajednice Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“.

9. Predstavnicima UBH „Dužijanca“ iz Subotice uručena je međunarodna turistička nagrada „Zlatni Interstas 2018.“ za organiziranje manifestacije Dužijanca na 25. međunarodnoj smotri turizma, filma, krajobrazā „Interstas“ koja je održana u Solinu. U sklopu Interstasa, održan je i 21. međunarodni festival turističkog filma, a među nagrađenima našao se i dokumentarni film redatelja Branka Ištvančića „Dužijanca“ kao najbolji film do 60 minuta u filmskom prikazu tradicijskih običaja kulture življenja.

9. U organizaciji Hrvatske čitaonice iz Subotice u Gradskoj knjižnici je održa-

na XVII. Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku na kojoj je nastupilo 90-ak najboljih recitatora iz cijele Vojvodine.

9.

Predsjednik vanjskopolitičkog odbora Sabora Republike Hrvatske doc. dr. sc. Miro Kovač susreo se s delegacijom hrvatske nacionalne zajednice u Srbiji koju su činili predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini Tomislav Žigmanov, međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća Darko Baštovanović, vijećnik u novom sazivu HNV-a mr. sc. Darko Vuković i dr. sc. Darko Polić. Tom prigodom je posjetio i rodnu kuću hrvatskoga bana Josipa Jelačića u Petrovaradinu.

10.

Komorni zbor „Collegium Music Catholicum“ iz Subotice, pod ravnanjem Miroslava Stantića, sudjelovao je na trećem po redu Zborskom festivalu duhovne glazbe u Subotici koji je održan u hramu Svetog Vaznesenja Gospodnjeg.

10. – 11.

Na drugoj sjednici 2. saziva Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske održanoj u Šibeniku kao predstavnici hrvatske manjine iz Srbije prisustvovali su Darko Sarić Lukendić, Snježana Periškić i Krunoslav Đaković.

11.

Na prvom Festivalu tradicijskog pjevanja koje je organizirao HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, po ocjeni stručnog žirija pobijedio je Muški vokalni sastav „Bečarine“ KUD-a „Tena“ iz Đakova.

11.

Blagoslovljen je obnovljeni križ Dulića Čvarka na tromeđi Đurđina, Bajmaka i Mišićeva.

14. – 16.

Kao subotičke pobjednice Nacionalnog kviza za poticanje čitanja, Mila Kujundžić i Katarina Ivanković Radaković iz Subotice, boravile su tri dana u Zagrebu te među ostalim u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici prisustvovala završnoj priredbi i izvlačenju nagrada Kviza „Do baštine na krilima mašte“ koji su organizirale Knjižnice grada Zagreba, a u Subotici ga provela Gradska knjižnica Subotica.

15.

U Muzeju naivne umjetnosti „Ilijanum“ u Šidu promoviran je katalog te ustanove tiskan na slovačkom, hrvatskom i rusinskom, jezicima koji su u službenoj uporabi na teritoriju Općine Šid.

15. – 17.

U Novom Sadu je održana II. Europska konferencija posvećena manjinskim i lokalnim medijima pod nazivom „Jesu li manjinski mediji kulturno naslijeđe“.

16.

U organizaciji Zajednice Hrvata Beograda „Tin Ujević“ u crkvi svetog Petra u Beogradu splitski književnik, publicist i suradnik Dalmatinskog portala Siniša Vuković predstavio je svoje knjige *Čakavski pištular I-III* i održao predavanje na temu „Biblija ili Sveto pismo od Bartola Kašića preko Vuka S. Karadžića do danas (Biblijski jezični idiomi na našim prostorima)“.

17.

Zajednica Hrvata Beograda „Tin Ujević“ je u dvorani Centra za kulturu „Vlada Divljan“ u Beogradu organizirala priredbu „Manifest prijateljstva“ na kojoj su nastupili Ženski pjevački zbor SKD-a „Prosvjeta“ iz Splita, HKPD-a „Jelačićeva tamburaška mornarica“ iz Petrovaradina, SKD „Svetozar Marković“ iz Kragujevca, Društvo Slovenaca „Sava“ iz Beograda i Pjevačka skupina „Makedonium“ iz Beograda.

17.

Hrvatsko nacionalno vijeće organiziralo je jednodnevnu ekskurziju na Sajam knjiga i učila „Interliber“ u Zagrebu za srednjoškolce koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku i nastavnike koji rade u hrvatskim odjelima.

17.

Među ostalim, u okviru Novosadskog jazz festivala, publika je imala prigodu čuti tri big benda iz Ljubljane, Zagreba i Beograda koji su nastupili zasebno ali i zajedno kao „Jumbo Big Band“.

17.

KUDH „Bodrog“ iz Monoštora je na svojoj redovitoj manifestaciji „Divanim šokački“ održanoj u Domu kulture prikazao običaj za Badnju večer.

17.

Literarni odjel Hrvatske čitaonice „Fischer“ iz Surčina priredio je književnu večer posvećenu Antunu Gustavu Matošu, poznatom hrvatskom pjesniku, novelistu, esejistu i putopiscu.

17. – 18.

U organizaciji UG „Tragovi Šokaca“, u Baču je održan dvodnevni seminar sviranja tradicijskih glazbala kojim je rukovodio prof. Tomislav Livaja iz Osijeka. Među polaznicima iz Srbije i Hrvatske bio je i Zdenko Ivanković iz HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice.

18.

Mješoviti pjevački zbor HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina sudjelovao je na susretu pjevačkih zborova „U čast žrtvama Vukovara“ održanom u Pastoralno-kulturnom središtu Bl. Alojzija Stepinca u Županji.

19. 11. – 1. 12.

Na otvorenju programa Multimedijalne konferencije suvremene ženske umjetnosti, teorije i aktivizma K.A.T. u Galeriji ULUV-a performans je izvela poznata hrvatska umjetnica Vlasta Delimar.

20.

U Domu učenika u Somboru otvorena je XXIV. samostalna izložba Stipana Kovača, slikara iz Sombora.

22.

Na LVI. znanstvenom kolokviju Závoda za kulturu vojvođanskih Hrvata održanom u svjetlu obilježavanja 100 godina od pripajanja Bačke, Banata i Baranje Kraljevini Srbiji, predavanje na temu „Subotica u studenom 1918. godine – prilog proučavanju povijesti Subotice u 20. stoljeću“ održao je povjesničar Vladimir Nimčević.

22.

Kao gosti Gradske knjižnice Subotica Krunoslav Mijatov i Zsolti Rabi, knjižničari Gradske knjižnice Beli Manastir, održali su radionice u subotičkim vrtićima, u kojima se rad s djecom odvija na hrvatskom jeziku, „Marija Petković Sunčica“ i „Marija Petković Biser“, u okviru projekta „Knjižničari u razmjeni“.

23.

U organizaciji KPZH-a „Šokadija“ iz Sonte u mjesnoj dvorani Doma kulture održana je XVII. po redu manifestacija „Šokačko veče“. Osim domaćina na manifestaciji su nastupili i gosti iz Hrvatske HKUD „Slavonija“ iz Jakšića i KUD „Sarvaš“ iz Sarvaša. Pjesma „Međ svojima“ Ruže Siladev iz Sonte proglašena je pobjedničkom pjesmom na natječaju „Za lipu rič“.

23.

Udruga građana „Urbani Šokci“ organizirala je u okviru svog redovitog programa Dana hrvatske kulture u Somboru, Međunarodni okrugli stol „O Šokcima je rič“ i glazbenu večer. U radu okruglog stola sudjelovali su znanstvenici, etnolozi, teoretičari glazbe iz Osijeka, Monoštora, Berega, Sombora i Mohača, a u glazbenom dijelu programa „Kraljice Bodroga“ iz Monoštora i mješovita klapa „Prvi komin Snježanin“ iz Zagreba.

23.

Na 24. Forumu hrvatskih manjina Hrvatske matice iseljenika koji je održan u prostorijama Matice u Zagrebu izlaganje su imali djelatnica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata Katarina Čeliković i novinar Zlatko Romić iz Subotice te Mata Matarić iz Sombora. Tema stručnog skupa je bila jezična baština hrvatskih autohtonih zajednica srednje i jugoistočne Europe.

23.

Komitet pravnika za ljudska prava „Yucocom“ održao je edukaciju za predstavničke medija u okviru projekta „Ljudska prava izvan poglavlja“ s ciljem stvaranja šire slike o izazovima s kojima se suočava Srbija u procesu europskih integracija. Skupu je nazočio i međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća i predsjednik Povjerenstva za praćenje povrede manjinskih prava Darko Baštovanović.

23.

Nagrada „Julije Benešić“ za najbolju knjigu književnih kritika u 2018. godini uručena je u Đakovu Tomislavu Žigmanovu iz Subotice, za knjigu *Visekćije književnosti: vojvođanske i ine književne teme hrvatske*.

23.

U crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu održan je godišnji koncert Mješovitog pjevačkog zbora „Odjek“, koji djeluje u okviru udruge Zajednice Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“ čime je obilježena 16. obljetnica od donošenja osnivačkog akta i registriranja ove hrvatske udruge.

23.

OŠ „Matija Gubec“ iz Tavankuta sudjelovala je na 25. susretu malih pjesnika Slavonije i Baranje održanom u OŠ „Matija Gubec“ u Cerniku.

23. – 24.

Hrvatsko nacionalno vijeće je u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje iz Zagreba organiziralo jezično-stručni seminar za 40 odgojitelja, učitelja, nastavnika i profesora iz Vojvodine u domu Crvenog križa Grada Zagreba na Sljemenu.

24.

HKUD „Kolo“ iz Subotice održalo je prvi samostalni koncert u dvorani Tehničke škole „Ivan Sarić“ u Subotici na kojoj su kao gosti nastupili članovi KUD-a „Preslica“ iz Zagreba i KUD-a „Mate Balota“ iz Rasklja pored Pule.

24.

Djelatnici OŠ „Špansko-Oranice“ iz Zagreba posjetili su Suboticu i Petrovaradin sa željom upoznavanja života i rada Hrvata u Vojvodini.

24.

Svečanom misom zahvalnicom koju je predvodio zrenjaninski biskup ordinarij Ladislav Nemet u suslavlju s apostolskim nuncijem u Srbiji Lucianom Surianiom, metropolitom Beogradske metropolije Stanislavom Hočevarom te ostalim biskupima proslavljena je 150. obljetnica blagoslova katedrale sv. Ivana Nepomuka u Zrenjaninu.

24.

Folklorni ansambl „Tanac“ iz Pečuha proslavio je 30 godina rada velikim dvostrukim koncertom u pečuškom Narodnom kazalištu gdje su nastupili u novim bunjevačkim nošnjama koje im je za ovu prigodu izradila Nada Sudarević iz Subotice. Kao gosti nastupili su i članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta.

24. – 25.

Dvodnevni programom u Novom Sadu obilježena je obljetnica 100 godina od odluke „Velike narodne skupštine Srba, Hrvata Bunjevaca, Slovaka, Rusina i ostalih naroda iz Banata, Bač-

ke i Baranje" na kojoj je drugog dana nazočio Darko Sarić Lukendić, predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća.

25.

U povodu obilježavanja 15 godina rada HKPD-a „Jelačić“ iz Petrovaradina u Spomen domu bana Josipa Jelačića u Petrovaradinu, otvorena je retrospektivna izložba koju su priredili mr. grafičkog dizajna Darko Vuković i povjesničarka Ivana Andrić Penava. U Studiju M u Novom Sadu održana je centralna proslava, na kojoj su se predstavile sve sekcije i odjeli ovog Društva i tamburaški orkestar „Hajo“ iz Subotice.

25.

Članovi HKPD-a „Matija Gubec“ iz Tavankuta su i ove godine na blagdan Krista Kralja svetom misom zahvalili za proteklu godinu i sjetili se utemeljitelja društva na čije su grobove položili cvijeće.

25.

U Sotu je blagoslovljen novoizgrađen Pastoralni centar „Kata“ nakon čega su članovi HKD-a „Šid“ iz Šida priredili prigodni kulturno-umjetnički program.

25.

U Subotici je preminula Jelena Borković, članica i dobrotvorka Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini te dugogodišnja karitativna djelatnica Dobrotvorne zajednice „Amor vincit“ iz Subotice.

26.

HKUD „Vladimir Nazor“ iz Sombora organizirao je II. Somborski festival amaterskog folkloru i stvaralaštva.

28.

Nocturno, novi roman subotičkog književnika i urednika Milovana Mikovića koji je objavljen u nakladi subotičkog

ogranka Matice hrvatske, predstavljen je u Gradskoj knjižnici u Subotici.

28.

U dvorani Zajednice Hrvata Zemuna „Ilija Okrugić“ predstavljeno je drugo, dopunjeno izdanje knjige Marka Kljajića *Surčin kroz povijest*.

28. – 29.

U okviru Godine hrvatskih velikana u Vojvodini i 100. obljetnice rođenja pjesnika Jakova Kopilovića služena je sveta misa te priređena svečana akademija u dvorani HKC-a „Bunjevačko kolo“ u Subotici na kojoj su među ostalim podijeljene nagrade pobjednicima likovno-literarnog natječaja „Njive djetinjstva“.

28. – 29.

Članovi HGU „Festival bunjevački pisama“ gostovali su u Budimpešti, gdje su nastupili u sklopu proslave 25. obljetnice postojanja HOŠIG-a (Hrvatski vrtić, osnovna škola, gimnazija i đачki dom) i Tjedna hrvatske kulture.

29.

Udruga banatskih Hrvata iz Zrenjanina je u Starčevu priredila izložbu slika Franje Radočaja kojom se obilježava 70 godina od smrti ovog kvalitetnog, ali prerano preminulog akademskog slikara.

29.

Učenici i djelatnici OŠ „Vladimir Nazor“ iz Đurđina obilježili su dan škole.

30.

Društvo vojvođanskih i podunavskih Hrvata je u Matici hrvatskoj u Zagrebu održalo sjećanje na akademika, profesora fizike Gaju Alagu, rodnom iz Le-meša, u povodu 30. godišnjice smrti.

30.

„Hrvatski odjel Gradske knjižnice Subotica kao mjesto osobnog i društvenog razvoja“ naziv je pozvanog izla-

ganja koje je viša diplomirana bibliotekarka Bernadica Ivanković, urednica kulturnih programa u Gradskoj knjižnici Subotica održala na stručnom skupu u Zaprešiću (Hrvatska).

30.

Nevladina organizacija Forum 10 iz Novog Pazara održala je Okrugli stol u Subotici na temu „Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina u Republici Srbiji – mogućnosti za implementaciju interkulturalnog obrazovanja“ na kojem je kao predstavnik hrvatske zajednice u Srbiji sudjelovao Darko Baštovanović, međunarodni tajnik Hrvatskog nacionalnog vijeća.

30. 11. – 1. 12.

Folklorni odjel HKC-a „Bunjevačko kolo“ iz Subotice održao je godišnji koncert dvije večeri zaredom.

Studenti iz Osijeka na terenskom istraživanju u Monoštoru

Nakon studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta iz Zagreba, koji su u Monoštoru radili etnološka istraživanja, u ovom šokačkom mjestu boravili su i studenti iz Osijeka koji su i u razgovoru s kazivačima snimali monoštorski govor.

Brošura o Dužijanci

UBH „Dužijanča“ iz Subotice objavila je brošuru o žetvenim svečanostima „Dužijanci“ koja je tiskana u 5.000 primjeraka na hrvatskom, srpskom, mađarskom i engleskom jeziku.

Knjiga sabranih pjesama Jakova Kopilovića

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata objavio je knjigu sabranih pjesama Jakova Kopilovića *Ponad jablana sunce* koja je tiskana u povodu 100. obljetnice pjesnikova rođenja. Priedila ju je Katarina Čeliković.

Proglašene najbolje pjesme Preprekovog proljeća 2019.

Povjerenstvo HKUPD-a „Stanislav Preprek“ iz Novog Sada objavilo je da je prvo mjesto u okviru natječaja „Preprekovo proljeće 2019.“ dobila pjesma „Poezija“ Maje Gračan Livada.

Započele pripreme za državnu maturu

Za maturante koji planiraju polagati državnu maturu u Hrvatskoj, Hrvatsko nacionalno vijeće je organiziralo pripremnu nastavu iz hrvatskog jezika i književnosti.

Zabilježila:
Bernadica Ivanković

AUTORI U OVOM BROJU

Ivana Andrić Penava
Mario Bara
Davor Bašić Palković
Darko Baštovanović
Marija Brzić
Mirjana Crnković
Katarina Čeliković
Goran Čolakhodžić
Tatjana Čačić
Klara Dulić
Ana Gaković
Jovana Gromović
Monika Herceg
Vedran Horvacki
Franjo Emanuel Hoško
Davor Ivankovac
Bernadica Ivanković
Mateja Jurčević
Dalibor Mergel
Milovan Miković
Lidija Milanković
Vladimir Nimčević
Zvonimir Pažin
Lajčo Perušić
Zlatko Romić
Zoltan Sič
Tamara Štricki Seg
Marko Tucakov
Nikola Turkalj
Margareta Uršal
Neven Ušumović
Martina Vidaić
Ljubica Vuković Dulić
Tomislav Žigmanov

Adresa Uredništva:

Nova riječ, časopis za književnost i umjetnost
Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata
Laze mamužića 22
24000 Subotica
Tel./fax: +381 (0)24/535-533
e-mail: ured@zkhv.org.rs

Ovaj broj časopisa *Nova riječ* tiskan je uz potporu
Ministarstva kulture i informiranja Republike Srbije,
Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske
i Veleposlanstva Republike Hrvatske u Srbiji